

ЦЕНТР ПРОГРЕСИВНОЇ ОСВІТИ «ГЕНЕЗУМ»

*Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

«ІННОВАЦІЇ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ВИКЛИКИ І РЕАЛІЇ НУШ»

14 квітня 2020 р.

Львів – 2020

УДК 373.3

ББК 74.2

Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики і реалії НУШ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 14 квітня 2020 року). Львів : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. – 203 с.

У збірнику містяться результати практичних та теоретичних досліджень вчителів, що були подані на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики та реалії НУШ». Даний збірник розрахований на вчителів початкових класів, які працюють у системі Нової української школи. Тематика публікацій свідчить про різноманітність інтересів вчителів початкових класів. Опубліковані матеріали адресовані як фахівцям, так і тим, хто цікавиться сучасним станом інноваційних педагогічних досліджень у контексті роботи НУШ.

Організатори конференції приймали матеріали у авторській редакції, що позначилося на тому, що у збірнику тез доповідей із максимальною точністю відображається орфографія і пунктуація, яка була обрана авторами публікацій.

Усі матеріали подаються у оригінальній редакції авторів тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики і реалії НУШ».

© Колектив авторів, 2020

© Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020

Зміст

Секція 1. Досвід роботи вчителів початкових класів у просторі НУШ

Зінченко Ж.І., Зінченко О.Є. Методична система «Щоденні 5» у загальноосвітніх класах та класах із дітьми з особливими потребами (класах з дітьми із затримкою психічного розвитку).....	6
Лящук Л.С. Особливості освітнього середовища у початковій школі.....	9
Чехута О.П., Чорна О.І. Інтегрований урок літературного читання, природознавства, англійської мови й трудового навчання.....	13
Булаківська А.П. Побудова індивідуальної освітньої траєкторії в роботі вчителя початкових класів.....	17
Гаязова І.А. Виховання креативної особистості молодшого школяра на уроках природознавство через творчість педагога.....	21
Дядченко Л.А. Казкотерапія.....	26
Журавко С.О. Кейс-технологія як форма інтерактивного навчання молодших школярів в умовах нуш.....	29
Кучеренко Т.В. Розробка уроку на тему «Як мандрує вода?».....	32
Лісовенко Г.В. Особливості управління системою роботи з обдарованими здобувачами початкової середньої освіти у закладі загальної середньої освіти.....	34
Михайленко С.А. Нова українська школа: інтеграційний підхід у початковій загальній освіті.....	38
Разгільдєєва Л.В. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	42
Синишина І.І. Критичне мислення – виклик ХХІ століття.....	46
Сухорукова В.М. Нова українська школа: успіхи та виклики її впровадження.....	49
Тимошенко І. В. Досвід роботи у просторі НУШ.....	52
Чуприна М. І., Буряк Т.В. Інтегрований уроку з освітньої галузі «Я пізнаю світ» та англійської мови на тему «Здоров'я – найкраще багатство».....	55

Секція 2. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів

Власюк І.А. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів..	58
Галайдиш Л. В. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.....	61
Логачевська Т.А. Диференціація – одна із форм інтерактивного навчання.....	64
Повар А.В. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів...	68
Повстяна О.І. Інтерактивні методи навчання – шлях до створення ситуації успіху в навчальній діяльності молодшого школяра.....	71

Федорчук Н.І. Системне впровадження інноваційних технологій для формування графічних умінь молодших школярів.....	75
Шибун Н. С. Розвиток усного мовлення учнів на уроках у початкових класах.....	78
Шляхова О.В. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.....	82
Бараницька О.П. Використання ментальних карт на уроках в початковій школі як засіб інтерактивного навчання.....	85
Броваренко А.М. Формування компетентного учня початкової школи шляхом міжпредметної інтеграції та інтегрованих уроків в умовах сучасного освітнього процесу.....	90
Терещенко Л.Р. Елементи steam технологій, як інноваційний інструмент оновлення і підвищення якості природничо-математичної освіти молодших школярів.....	92
Бардика Л.Д. Інтеграція змісту і форм навчання, як важлива умова реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті.....	95
Воропай Ю.О., Цацуріна Т.В. Нові підходи до гармонізуючої освіти біоадекватна (ноосферна) технологія.....	99
Годована Т.Л. Формування економічного мислення молодших школярів.....	100
Гребьонкіна С.М. Теоретичні засади розвивального матеріалу на уроках української мови та читання.....	104
Грищенко М. Р., Кир'янова С.М. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.....	108
Домброва О.В. Гейміфікація освітнього процесу. Class dojo як один із інструментів підвищення ефективності навчання молодших школярів..	111
Журавко С.О., Левченко О.В. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.....	114
Задорожна О. М. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних технологій навчання молодших школярів.....	117
Казмірська І.В. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.....	119
Кльова О. М. Використання сучасних інноваційних технологій вчителями у молодшій школі.....	122
Компаній О.В., Бондар Т.М. Застосування інноваційних технологій в освітньому процесі початкової школи в контексті НУШ.....	125
Крутій Г.І. Формування творчої особистості молодших школярів шляхом застосування інтеркативних технологій на уроках в початковій школі.....	129
Мішегліна І.В. Lego education як інноваційна технологія та засіб активізації мотивації молодших школярів.....	132
Олійник О.В., Торохтій Л.Ю. Використання lego – технології в освітньому просторі нової української школи.....	135
Петрусенко Н.І. Інноваційні технології як засіб активізації	

пізнавального інтересу молодших школярів.....	138
Рибалко В.О. Інноваційні технології у роботі вчителя початкових класів.....	140
Сидоренко Н. Г. Інноваційні технології навчання як інструмент формування креативної особистості на уроках української мови та літературного читання в початковій школі.....	142
Скорик Т. М. Елементи креативного навчання у роботі з молодшими школярами.....	147
Турська Т.Б. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.	150
Чекаль Л.М. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.	154
Шайдюк Т. О. Розвиток творчої особистості учня початкових класів...	158
Шкалаберда О.О. Використання естетотерапії у початковій школі	163
Секція 3. Психологічний супровід навчального процесу в молодшій школі	
Власюк Т.С. Шкільна неуспішність учнів як психолого-педагогічний феномен.....	166
Пасніченко А.Е. Як формувати самостійність в учнів НУШ?.....	169
Петрушко Г.В. Місце і роль Інтернету у житті молодших школярів ...	173
Якимець Л.Л. Способи педагогічної підтримки молодших школярів в умовах вимог Нової української школи.....	176
Янішевська О. А. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів.....	180
Секція 4. Проблема сталого розвитку і освітній процес в контексті роботи початкової школи	
Городнянська О.І. Формування екологічної свідомості молодшого школяра засобами інтерактивних технологій на уроках сталого розвитку.....	183
Зубань В. М. Формування творчої особистості школяра – основна мета початкової ланки нової української школи.....	186
Сіленко К.В. Розвиток критичного мислення в новій українській школі.....	189
Секція 5. Управління системою освіти та модернізація навчального процесу у початковій школі	
Борщ О.І. Функціонування опорного закладу як умова розвитку освіти в сільській місцевості.....	191
Прахова Т.Ю., Таран І.І., Особливості використання тренінгових технологій в рамках роботи з негативними психічними станами молодших школярів.....	195
Відомості про авторів	199

СЕКЦІЯ 1.

ДОСВІД РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОСТОРІ НУШ

Зінченко Ж.І.,

вчитель початкових класів

Запорізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 80

м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна

Зінченко О.Є.,

вчитель початкових класів

Запорізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 80

м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА «ЩОДЕННІ 5» У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ КЛАСАХ ТА КЛАСАХ ІЗ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ (КЛАСАХ З ДІТЬМИ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ) ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТКА

Постановка проблеми. Головне завдання сучасної школи полягає в розкритті потенційних можливостей і здібностей учнів та їх підготовці до самостійного життя. «Всі діти талановиті», - це гасло Нової Української Школи. Тому педагогічні корекційні технології передбачають зміщення акцентів та їх спрямування на розумовий розвиток за рахунок збільшення корекційно-розвивальної роботи, використання допоміжних корекційних вправ для покращення засвоєння матеріалу, для більшої зацікавленості дитини та для розвитку самостійності. Істотно підвищити якість навчання, виховання і розвитку всіх психічних процесів можливо лише за умови цілеспрямованого, систематичного, послідовного вдосконалення уроку, застосовуючи постійно різноманітні вправи, пам'ятки та спеціальні методики для засвоєння матеріалу.

Постановка проблеми полягає в модернізації навчального процесу в розвитку навичок читання учнів та усвідомлення літературної інформації на роках навчання грамоти за допомогою спеціальних корекційних підходів.

У дітей із затримкою психічного розвитку психічна недорозвиненість яскраво виражена у зниженні навченості. Але, якщо таким дітям вчасно надати спеціальну корекційно-педагогічну допомогу, вони в змозі будуть догнати в навчанні своїх однолітків.

Виклад основного матеріалу. Правила для впровадження системи дуже прості. Зокрема, дитина сама іде до полицок з книгами і обирає таку, яку сама хоче. А після розглядання та читання учень має відповісти на питання: про що був текст, які факти він дізнався.

Але у класах дітей з особливими потребами зокрема у класах з дітьми із затримкою психічного розвитку не можна цей процес пускати безконтрольно.

Непомітно вчитель повинен стежити за читанням дітей. (Це дуже легко, адже кількість дітей в класах невеличка). Вчитель повинен намагатися непомітно допомагати дітям під час читання, виправляти помилки. (Це потрібно для того,

щоб у дитини із ЗПР не поглибилось порушення читання. Також методика навчання читання відрізняється від методики у загальноосвітніх класах.

«Щоденні 5: ЧИТАННЯ ДЛЯ СЕБЕ»	
ЗОК У загальноосвітньому класі	Клас ЗПР Алгоритм для «Читання для себе» у класах з дітьми з особливими потребами
<ul style="list-style-type: none"> - Я свідомо і гарно обираю книгу для читання. - Я одразу починаю працювати. - Під час читання залишаюся на одному місці. - Правильно тримаю поставу. Правильно тримаю книгу. - Під час читання я перевіряю, чи все я розумію. - Я використовую стратегії та прийоми для розуміння того, що я читаю. 	<ul style="list-style-type: none"> - Вчитель або дорослий стежить за читанням дитини. - Заздалегідь вчитель розбив текст на невеличкі змістові частини. - Якщо учень назвав неправильно хоч би одну букву, то вчитель просить прочитати дане слово ще. - Вчитель або дорослий просить переказати учня тільки першу частину тексту. - Якщо дитина не може переказати або розповідає неправильно, то вчитель просить прочитати ще.

Другий етап Daily 5 – це «Читання для когось». Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням текст для читання. А також учні за інтересами можуть самостійно обрати книгу для роботи. Такий вид діяльності спонукає дітей вчитися співпрацювати, а саме слухати один одного, виконувати завдання в парі, ставити запитання за змістом прочитаного та аналізувати опрацьований твір.

«Щоденні 5: ЧИТАННЯ ДЛЯ КОГОСЬ»	
ЗОК У загальноосвітньому класі	Клас ЗПР Пам'ятки «Читання для когось» для дітей з особливими потребами <i>Загальні правила культури спілкування</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Ми гарно і дружно працюємо разом. - Ми одразу починаємо працювати. - Наші очі дивляться в книгу. - Ми читаємо по черзі (абзац чи сторінку). - Ми контролюємо свій голос під час читання. 	<ul style="list-style-type: none"> - Висловлювання повинні бути правильними, точними, чіткими. - Підбирай потрібні для вираження думок слова. Вправно будуй зі слів речення і пов'язуй їх між собою. - Правильно став наголоси в словах. - В усному мовленні не заміняй слова жестами, мімікою, викриками.

«Щоденні 5: СЛУХАННЯ»	
ЗОК У загальноосвітніх класах	Клас ЗПР Пам'ятка до «Слухання» у класах із дітьми з особливими потребами
<ul style="list-style-type: none"> - Я спокійно беру всі необхідні 	<ul style="list-style-type: none"> - Облиш усі справи і уважно

<p>матеріали.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Я одразу починаю працювати - Я весь час залишаюсь на одному місці. - Я використовую стратегії та прийоми для розуміння почутого. - Я використовую лише ті засоби і записи, які рекомендує учитель. 	<p>вислухай, що тобі кажуть.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ніколи не поєднуй слухання з іншими справами. - Не перебивай того, хто говорить. - Не перетворюй слухання у власне говоріння. - Не вставляй власні зауваження. - Дай можливість проявити себе тому, хто говорить.
---	--

«Щоденні 5: РОБОТА ЗІ СЛОВАМИ»

ЗОК	клас ЗПР
<ul style="list-style-type: none"> - Добирає слова та тексти до роботи. - Добирає матеріали і завдання. - Готує словники. - Розміщує слова на «стіні слів». 	<ul style="list-style-type: none"> - Діти знайомляться зі словами, з'ясовують лексичне значення кожного слова. - Якщо значення слова впливає з контексту, то в такому випадку дітям буде легше зрозуміти значення слова. Але це не виключає участі дорослого. - Для слів з предметним значенням пропонується наочне пояснення з використанням самого предмету або малюнку з його зображенням. - Зміст абстрактних понять розкривається шляхом стислої словесної тлумачення. - Тільки після цього вчитель розміщує слова на «Стіні слів».

ЛИСТ ДО СЕБЕ

У загальноосвітніх класах	Пам'ятки «Письма для себе» у класі з дітьми з ЗПР. Як готуватися до твору
<ul style="list-style-type: none"> - Я беру матеріали швидко і тихо. - Під час роботи залишаюся на одному місці. - Я одразу починаю працювати. - Я застосовую нові слова, різноманітні жанри, вивчені правила. - Я працюю весь відведений час. 	<ul style="list-style-type: none"> - Продумай тему тексту. Пам'ятай, що кожне слово у назві має значення. - Продумай основну думку твору. Що і як ти напишеш, щоб розкрити її. - Прочитай перший варіант свого твору: чи розкрита в ньому тема і основна думка? - Зверни увагу на мову свого твору. виправ помилки, допущені тобою.

Отже, використання у щоденній роботі «Щоденні 5» допомагає в учнів як загальноосвітніх класах так і класах дітей із затримкою психічного розвитку

виробити уміння працювати самостійно, глибоко висловлювати свої думки, робити власний вибір, аналізувати та приймати рішення. Вправління в самостійній діяльності стимулює потребу в оцінці власних сил, і пошуку взаємодії з учителями задля консультації, підтримки, допомоги.

Якщо використовувати «Щоденні5» в учнів відсутні проблеми з читанням, розумінням прочитаного, оскільки щоденна робота «Читання для себе» та «Читання для когось» спонукає їх вдумливо читати, аналізувати, прислухатися до думки однокласників. «Словникова робота» допомагає розширювати словниковий запас слів, розуміти їх значення, доречність використання у мовленні, відпрацьовування навиків орфографії. «Слухання» сприяє розвитку вмінню уважно слухати та аналізувати почуте, робити власний аналіз після опрацювання.

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Відео-рекомендації Марини Пристінської – заступника директора НВК «Новопечерська школа» [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: ed. era.com.
3. Гушлевська І.В. Зміна професійних функцій і ролі вчителя: вчитель як носій суспільних змін // Вісник післядипломної освіти: Збірник наукових праць / Ред. кол.: В.В. Олійник (гол. ред.) та ін. – К.: Міленіум, 2006. – Випуск 3. – С. 65–72. «Young Scientist»
4. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
5. Пехота О.М., Старева А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. – Миколаїв: Іліон, 2006. – 272 с.

Лящук Л.С.,

вчитель початкових класів

Броварська загальноосвітня школа I-III ступенів №2

імені В.О. Сухомлинського

м. Бровари, Київська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Наш час – це час змін. Виклики часу призвели до змін у освіті. Українська освіта не відповідала сучасним запитам з боку особистості та суспільства, потребам економіки, світовим тенденціям. Вона потребувала змін давно, адже працювала за стандартами минулого століття: навчала діяти тільки за алгоритмом, по наперед заданій схемі, що робила її випускників непристосованими до життя у високотехнологічному мінливому світі.

Ці та інші проблеми стали поштовхом до реформування освіти в Україні.

У концепції «Нової української школи» зазначено, що школа має бути в авангарді суспільних змін, а випускник нової української школи --це цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з

активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення; поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [1. с.6].

Мета освітньої реформи зводиться до одного: у школі людина має отримувати якісні знання, які дозволяють їй бути реалізованою і щасливою в майбутньому.

«Місія Нової школи – допомогти розкрити й розвинути унікальні здібності, таланти та можливості на основі засад, на яких ґрунтується організація освітнього процесу, а саме – створення середовища навчання, розвитку, виховання учнів, що забезпечує їх активність, прагнення до успіху. позитивне ставлення до світу природи і людей» [1. с.14].

Реформа передбачає наявність дев'яти ключових компонентів, серед яких важливою складовою визначено і «сучасне освітнє середовище – місце, де зустрічаються та взаємодіють учні й учителі, гості школи та батьки, де відбуваються уроки, цікаві зустрічі, свята, лекції та семінари, діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва та технологій» [4, с.161].

Формування особливого освітнього середовища дасть змогу здійснити гуманізацію освіти, гарантувати дотримання прав людини, задовольнити індивідуальні потреби суб'єктів освітнього процесу. Тому освітяни повинні створити таке середовище, яке сприятиме творчому розвитку, мотивуватиме учнів до навчання .

У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження педагогічних ідей видатних педагогів минулого щодо створення сприятливого освітнього середовища.

Вивченням освітнього середовища закладу середньої освіти займалися як вітчизняні (В. Сухомлинський, І. Бех, О. Сухомлинська, та ін.) так і зарубіжні (Р. Харе, Р.Діллон, М. Монтесорі та ін.) педагоги.

Вітчизняні та зарубіжні науковці й практики трактують освітнє середовище «як частину життєвого, соціального середовища людини, яка виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо та опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку; є певним виховним простором, у якому відбувається розвиток особистості» [4, с.161].

За глибоким переконанням В.О. Сухомлинського освітнє середовище закладу освіти відіграє вирішальну роль у формування особистості.

Василь Олександрович Сухомлинський був одним із перших вітчизняних педагогів, хто почав будувати педагогічну систему, створюючи сприятливе освітньо-виховне середовище, адже, на думку педагога, виховують «не лише людські стосунки, не лише приклад і слово старших, не тільки традиції, що дбайливо зберігаються в колективі, а й речі – матеріальні й духовні цінності. Виховання середовищем, обстановкою, створеною самими учнями, речами, що

збагачують духовне життя колективу, – це, на наш погляд, одна з найтонших сфер педагогічного процесу» [3, с. 89].

На думку Василя Олександровича, освітнє середовище закладу освіти необхідно будуватися на принципах гуманізму, демократизму, народності, історизму, природовідповідності, зв'язку навчання з життям.

Однією з основних функцій освітнього середовища закладу освіти він вважав забезпечення потреб дітей у спілкуванні, активності, пізнанні оточуючого світу, розумінні, повазі, визнанні й самореалізації.

Нова українська школа звертається до спадщини видатного педагога. У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що здобувач освіти: «відкриває світ природи, набуває досвіду її дослідження, шукає відповіді на запитання, спостерігає за навколишнім світом, експериментує та створює навчальні моделі, виявляє допитливість та отримує радість від пізнання природи; опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, отриману з доступних джерел, та представляє її у різних формах; усвідомлює розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, відповідально поводить у навколишньому світі; критично оцінює факти, поєднує новий досвід із набутим раніше і творчо його використовує для розв'язування проблем...»

Ідеї Василя Олександровича щодо організації освітнього простору, облаштування класних кімнат є актуальними у контексті розбудови Нової української школи. Нова школа має стати простором розвитку, простором навчання, спілкування, взаємодії, спільної діяльності учнів, вчителів та батьків.

Провідна роль у створенні освітнього середовища належить педагогові. Учителі початкової школи – активні учасники освітнього процесу, наставники, що вмilo організують і реалізують оптимальні умови навчання, розвивають творче і критичне мислення, включають ігрову діяльність, створюють конкретні ситуації для застосування знань і вмінь учнів, здійснюють формувальне оцінювання навчальних досягнень.

Педагоги нашого навчального закладу з перших днів перебування дитини в школі створюють навчальні осередки в класних кімнатах. Вона стає простором для творчої самореалізації дитини. Діти мають можливість безпечно переміщуватися у класній кімнаті, мають доступ до навчальних матеріалів. Учителі перетворюють клас на місце для творчості, для забезпечення дослідницької діяльності дітей, для формування самостійності, організації роботи дітей в парах, у малих групах, а також індивідуально, а ще для розвитку позитивної самооцінки дітей.

Здобувачі освіти навчаються в середовищі, де забезпечуються їхні потреби, де вони мають можливість отримувати нові знання, розвивати та удосконалювати наявні практичні навички, робити власний вибір, зміцнювати своє позитивне ставлення до інших. Створюються умови і для задоволення природної потреби дитини в русі, зміні обстановки - для цього використовують килимки, пуфи, крісла.

Вчителі початкових класів нашої школи творчо впроваджують в освітній процес педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського. Педагоги залучають дітей до участі в організації освітнього середовища класу. Це допомагає формувати у них почуття відповідальності за порядок у класній кімнаті. Вони заохочують дітей приймати рішення щодо того, де розмістити навчальні матеріали, як оформити клас, визначають відповідальних за ту чи іншу роботу. Діти допомагають розвішувати таблички з назвами навчальних центрів чи навчальних матеріалів, складати розклад робіт, правила класу, робити календарі днів народжень, займатись оформленням вікон, дверей.

У своїй роботі вчителі використовують найрізноманітніші форми та методи викладання, засновані на співпраці: навчальні ігри, уроки мислення серед природи, екскурсії, експерименти, групові проекти(соціальні, дослідницькі), моделювання життєвих ситуацій тощо.

Ключове завдання кожного педагога — дати змогу учням засвоїти необхідний матеріал за допомогою діяльнісного підходу, тобто школярі замість сидіння за партами і слухання вчителя, активно вивчають навколишній світ, здобувають, накопичують, узагальнюють нові знання. Головне для вчителя – дати дітям відчуття радості відкриття нового знання, пізнати себе і навколишній світ.

У нашому закладі батьки – активні учасники освітнього процесу. Вони залучаються до проведення виховних заходів, авторських уроків, навчальних проєктів, спортивних змагань, квестів.

Тісна співпраця допомагає розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними, рівноправними й зацікавленими учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Освітнє середовище у початкових класах, де відбувається навчальна діяльність молодших школярів, має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними. Воно повинно бути покликане формувати в дитини особистісне емоційне ставлення до себе, до природи й навколишнього світу, дарувати їй радість пізнання, «відкриття світу», єднання із навколишнім середовищем, спрямоване на забезпечення формування творчої особистості учня.

Створення безпечного освітнього середовища, розвиток творчих здібностей, створення ситуації успіху, забезпечення можливості робити власний вибір, ухвалювати самостійні рішення, формування життєво необхідних компетентностей – пріоритетні напрямки роботи нашого закладу освіти.

Реформа освітньої галузі, яка розпочата в Україні, змушує нас, освітян, шукати нові, більш ефективні форми й методи навчання і виховання, систематично працювати над удосконаленням педагогічної майстерності. Тому і намагаємося створити освітнє середовище, відповідно до нових вимог, а це можливо лише за умови підвищення власного професійного рівня.

Школа має бути тим місцем, де дитина повинна відчувати щастя повноти свого духовного життя, радість праці й творчості.

Література

1. Концепція НУШ. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Державний стандарт початкової освіти. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Сухомлинський В.О. Павліська середня школа / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школи, 1977. – Т. 4. – С. 7-390.
4. Гільберг Т.М. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич.-Київ: Генеза, 2019. – 256с.

Чехута О.П.,

вчитель початкових класів

*Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітній навчальний заклад
I-II ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради
Дніпропетровська область, Україна*

Чорна О.І.,

вчитель англійської мови

*Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітній навчальний заклад
I-II ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради
Дніпропетровська область, Україна*

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ, ПРИРОДОЗНАВСТВА, АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Й ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Тема з літературного читання: Василь Сухомлинський. Не забувай про джерело.

Тема з природознавства: Водні багатства України.

Тема з англійської мови: Деякі факти про Лондон та про Київ. Порівняння річок Темза та Дніпро. Вживання дієслова в минулому простому часі.

Тема з трудового навчання: виготовлення паперових човників.

Мета: вчити дітей виразно читати, аналізувати твір, удосконалювати навички читання віршованих творів. формувати вміння працювати над текстом; вникати у його зміст, вчити правильно інтонувати речення, різні за метою висловлювання, викликати бажання брати краще з літературних джерел для самовиховання; розвивати навички швидкого, виразного, свідомого читання; розвивати в учнів допитливість, інтерес до навколишнього життя, збагачувати

словниковий запас слів; виховувати бережливе ставлення до природи, як до рідного дому, зберегти нашу планету Земля для нащадків. Англійська мова: Закріпити нові ЛО, повторити вивчені ЛО, закріпити нові граматичні структури вдосконалювати навички читання, практикувати види мовленнєвої діяльності; узагальнити та систематизувати вивчені ЛО за темою «Світ природи», розвивати спостережливість, послідовно висловлювати свої думки, розвивати навички читання; виховувати любов до природи, виховувати прагнення та вміння дбати про природу, про тварин, виховувати інтерес до вивчення іноземної мови.

Обладнання: Фізична карта України. телевізор, ноутбук, відео презентації, картки для опорних таблиць, ілюстрації природи, ЛО до теми; картки для роботи в групах.

Тип уроку: інтегрований урок, комбінований урок.

Хід уроку

I. Організаційна частина

II. Мовленнєва розминка

1. Артикуляційна гімнастика

"Гармошка". Посміхнутися, зробити грибочок (присмоктатися широким язиком до піднебіння). Не відриваючи язика, розтягувати губи і збирати у дудочку. Зуби не стискати.

"Барабанчик". Посміхнутися, відкрити рот, кінчик язика за верхніми зубами: "Де-де-де...".

"Кулька". Надути щоки, здути щоки.

2. Скоромовки

Жив бик тупогуб, тупогубенький бичок,

тупогубенький бичок, але довгий язичок.

Бурі бобри брід перебрели,

забули бобри забрати торби.

3. Учитель англійської мови

Введення в іншомовне середовище

If we have a good humor, present your smile for your friends.

If we listen to me, clap your hands.

If we are ready to work nod to your head.

Привітання англійською мовою.

Hello, hello, hello!

how are you?

I'm fine! I'm fine!

And You.

What day is it?

What season is it now?

What are sings of autumn? (ознаки осені)

P: It is cool! It is foggy! It is windy! It is rainy. The trees are yellow, red and brown!

T: What whether is it now?

P: Today our lesson will be unusual.

III. Перевірка домашнього завдання. Активізація опорних знань

1. Виразне читання віршів:

Володимир Лучук. Скільки річок в Україні?

Ліна Костенко. Я хочу на озеро Світязь

Аналіз якості читання. Поради однокласників

IV. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми, мети, завдань уроку

- Як бачимо тематика літературних творів з розділу " Як не любить той край..." дуже тісно переплітається з природничою темою " Водні багатства України", а також з темою з англійської мови "Деякі факти про Лондон та про Київ. Порівняння річок Темза та Дніпро", тому сьогодні ми інтегруємо читання з природознавством та англійською мовою і з'ясуємо різницю між штучними і природними водоймами, попрацюємо з фізичною картою України. А, головне, повчимося дбайливо ставитись до природних багатств, прочитавши мудре оповідання В. Сухомлинського " Не забувай про джерело".

VI. Робота над темою

Природничий блок

1. Самостійне ознайомлення з навчальним матеріалом параграфа 44. (с.132-133)

2. " Мозковий штурм"

- Зачитайте визначення, що таке водойма. (Це природне або штучне заглиблення в земній поверхні, у якому накопичується й затримується вода.)

- Які водойми називають штучними? (Створені руками людини.)

- Які водойми відносяться до штучних? (Ставки, водосховища, канали.)

- Що відноситься до природних водойм? (Річки, струмки, джерела, озера, моря.)

На дошку вивішуються опорні таблиці.

Штучні водойми: ставки, водосховища, канали.

Природні водойми: річки, струмки, джерела, озера, моря.

2. Робота з фізичною картою.

Визначення розташування на карті морів України.

3. Перегляд відеопрезентації " Водойми України"

Визначення розташування на карті найбільших річок України.

Музична хвилинка-бадьоринка: пісня «How are you?»

Учитель англійської мови.

The theme of our lesson is " *The Tames and the Dnipro* " - діти розповідають про річки біля дошки.

4. Presentation the theme and the aim of the lesson

T: We know about these rivers. The nature is wonderful, beautiful here. We have got rivers and lakes, forests and meadows (луки). What should we do to save our native land, our rivers our planet?

Робота учнів у групах.

T: We will be work in groups.

VII. Актуалізація опорних знань учнів

T: What is nature?

P: Nature are animals, trees, forests, water.

T: What kind water is?

P: The kind of water are rivers, lakes, seas and oceans.

Складання

асоціативного

куща

Children, What is your association with word **"The river"**?

P: water, long, wide, deep, shallow, clean, dirty.

T: It is OK. Let's compare the river Tames and the river Dnipro. What river is longer?

P: The Dnipro is longer than the Tames.

T: It is OK. What river is wider?

P: The Dnipro is wider than the Tames.

T: It is OK. And what river is deeper?

P: The Dnipro is deeper than the Tames too.

T: Good job!

VII. Розвиток умінь і навичок

Літературний блок

Всі ми любимо рідний край і той малесенький струмок або річку, озеро чи ста-вок, біля яких проходить наше дитинство. Давайте замислимось над цим, прочитавши оповідання В. Сухомлинського " Не забувай про джерело". (с.75-76)

1. Зразкове читання підготовленими учнями

Бесіда

- Від чийого імені ведеться розповідь?

- Ким був Василь Олександрович Сухомлинський?

- Як ви вважаєте, з якою метою автор написав нам цей твір?

- Сформулюйте самостійно мету оповідання і запишіть у "Бланк успіху".

2. Словникова робота

Нинішньої (теперішньої, сьогоднішньої),неприкаяні(люди без постійно житла).

3. Самостійне мовчазне читання тексту

- Зачитайте слова, які передають головну думку твору.

- Сформулюйте тему цього оповідання.

- Запишіть у "Бланк успіху" тему оповідання.

4. Аналіз змісту. Вибіркове читання

- Що показав учитель дітям?

- Що було на місті пустиря?

- Яким був ставок? Зачитайте уривок з тексту

- Що трапилося згодом? Чому козаки зібрали раду?

- Яке рішення прийняли селяни на раді? Зачитайте цей уривок з тексту.

- Хто порушив рішення ради?

- Як ви розумієте вислів " Лихий приклад - людям заохота" ?

- Як ви поясните слова " На мій вік вистачить" ?
- Що сталося зі ставком ?

5. Самостійна робота

Перечитайте ще раз текст і складіть його план. Запишіть план у "Бланк успіху".

Зачитування складених планів.

Фізкульт хвилинка

Hands up! Hands down!

Hands on your hips and sit down!

Stand up! Hands up!

Bend right! Bend left!

VIII. Рефлексія

1. Вправа " Інтерв'ю"

- Який твір читали на уроці, хто його автор?
- Яке враження у вас склалося про Неприкааяних?
- Чи наслідували б ви їх приклад?
- До чого закликає нас Василь Сухомлинський ? (Берегти водойми, не піддаватися поганому прикладу, не бути байдужими, думати про наступні покоління)

Закріплення матеріалу

Практична робота. Виготовлення паперових човників.

Складання лепбука стосовно теми уроку.

Створення чистого, глибокого озера по якому пливуть човники з побажанням.

2. Підсумок уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Закінчити речення:

Сьогодні я дізнався...

Мене вразило...

Я відчуваю...

Я впевнений (а), що...

Булаківська А.П.,
вчитель початкових класів
ПЗЗО "Інноваційний ліцей "Ай-скул"
м. Київ, Київська область, Україна

ПОБУДОВА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна дитина готова до нового, більш проінформована, яскравіше бачить світ і бажає активніше його пізнавати. Вона сама стає ініціатором свого

освітнього просування, автором власної освітньої траєкторії, яка вибудовується всередині широкої освітньої реальності.

Побудова індивідуальної траєкторії навчання дає можливість створювати оптимальні умови для розвитку предметних компетентностей, і також дозволяє вчителю реалізовувати одне з завдань школи, а саме формувати і розвивати одну з ключових компетентностей – вміння вчитися.

Уміння вчитися – здатність міркувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, самостійно шукати інформацію з різних джерел, проводити нескладні самостійні дослідження щодо використання ресурсів та їх збереження у сім'ї, громаді, набувати індивідуальний досвід самоорганізації, навчальної рефлексії.

Аби оволодіти певною компетенцією різним дітям потрібні різні способи та методи навчання й час навчання також може різнитися. Константою є тільки результат – набуття дитиною компетентності. І тут доречним є питання персоналізованого навчання.

Як зрозуміти термін "персоналізоване навчання"? У визначенні цього непростого поняття ціла низка провідних міжнародних інституцій, що займаються питаннями розвитку освіти за підтримки фундації Білла та Мелінди Гейтс, виділяють 4 компоненти:

- особистий освітній профайл (в ньому визначаються сильні сторони, потреби, мотивація та цілі учня/учениці, також міститься опис способу та регулярність інформування/отримання учнем/ученицею та його/її батьками зворотнього зв'язку)
- особиста освітня траєкторія (складається з освітніх планів, форм освітнього досвіду та способів, в які учень/учениця розроблятиме та впроваджуватиме свою освітню траєкторію)
- прогрес розвитку компетенцій (описує як відбуватиметься оцінювання набуття певних компетенцій та просування учня/учениці за власним освітнім планом)
- гнучке освітнє середовище (формується задля забезпечення індивідуальних потреб учнів й містить рішення щодо структури роботи усіх людей, задіяних в освітньому процесі, а також щодо використання простору й часу, передбачаючи можливість активної групової співпраці учнів школи різних класів)

Наведене визначення не є абсолютном, радше практичним інструментом для освітян, які працюють над розробкою дитиноцентристських моделей шкільного навчання.

В Законі «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII дається таке визначення:

Індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і

рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план;

Враховуючи вищесказане, хочу поділитися здобутками і показати можливості побудови індивідуальної траєкторії навчання на прикладі одного уроку математики із зостуванням ІКТ, що дозволяє розширити можливості у виборі методів і форм роботи.

Плануючи урок і враховуючи всі вимоги до уроку в початковій школі, особливу увагу приділяла питанню формування ключових компетентностей через індивідуалізацію навчального процесу засобами ІКТ, а саме використання мультимедійної презентації та робота учнів з нетбуками.

Весь урок будується за своєрідним маршрутом, який супроводжується наочним рядом – презентацією. Основні зупинки маршруту (завдання уроку) були запропоновані учням у вигляді Карти уроку, в якій кожен учень вів записи, як у зошиті, та яку вчитель має можливість перевірити в кінці уроку (дотримано вимоги до уроку).

Кожна дитина отримує інформацію за допомогою різних органів сприйняття, хтось з учнів краще сприймає інформацію на слух, комусь треба побачити, а комусь обов'язково доторкнутися. Використання інформаційних технологій дозволило запропонувати дітям завдання на різні види сприйняття: слухове сприйняття: послухаємо як падає сніг, реве заметіль, хрустить сніг. Одразу дізнаємось, чому він хрустить, пригадаємо різні стани води, розширимо свої знання з курсу природознавство (інтегративні категорії). Тактильне сприйняття: двом учням з закритими очима біля дошки пропонуються геометрична фігура з картону, вони вивчають їх, торкаючись, потім зображають на дошці фігуру; одночасно інші учні отримують завдання на зорове сприйняття: намалювати показану вчителем геометричну фігуру (трикутник або квадрат) на Kartі уроку.

Ще один напрямок побудови індивідуальної траєкторії навчання – це робота з персональними нетбуками - робота на закріплення та перевірку набутих знань. І одночасно формування ключової компетентності вміння вчитися: самостійно працювати, використовувати алгоритм роботи з різними видами завдань, а також інформаційної компетентності. Завдання, які отримують учні на нетбуках, обрані з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу та індивідуалізації навчання.

В кінці уроку – практичне завдання “Математика і творчість” і теж враховує індивідуальні особливості кожного учня та його вміння працювати (не грати) з комп'ютерними технологіями: одні учні отримали завдання - намалювати малюнок з геометричних фігур на аркуші, інші створити малюнок на своєму планшеті, сильніші учні отримали завдання, пов'язане з предметним проектом класу “Математика поруч” (практичне застосування знань і умінь з математики): знайти геометричні фігури, які є в класі (це може бути ролик або слайд-шоу), а також обчислити периметр класу.

Основний принцип побудови такого уроку – це врахування всіх характеристик учнів (темперамент, тип сприйняття інформації, тип мислення).

Робота щодо визначення цих характеристик ведеться з початку навчання дитини в школі, обов'язково з психологічної службою школи і партнерством з батьками. Це різні види досліджень, опитувань, спостережень, мета яких зрозуміти як дитина сприймає інформацію, як її запам'ятовує, чи комфортно їй працювати у групах (великих, малих, в парі) або самотійно тощо.

Індивідуальний навчальний маршрут для кожної дитини планую на навчальний період, іноді на півріччя - для кращого моніторингу, для того, щоб мати можливість швидко реагувати на будь-які зміни у траєкторії.

Деякими формами реалізації є павутинка успішності, моніторингове дослідження особистісного розвитку учнів, характеристика набутих знань, індивідуальна картка розвитку учня, карта руху учня. Ці інструменти дозволяють вибудовувати таку стратегію навчання, при якій учень відчуває впевненість у своїх здобутках та розвивається.

Кожна дитина – особистість, фраза, яку чув кожен вчитель не один раз. Особистість – це сукупність різних рис та вад характеру, що роблять людину унікальною, несхожою на всіх інших. І тоді виникає розуміння, що і навчати потрібно по-різному, враховуючи унікальність кожної дитини.

Література

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 року № 463- IX, розділ III стаття 14 // *Електронний ресурс: сайт Міністерства освіти і науки України*
2. «Нова українська школа: poradnik для вчителя» (навчально-методичний посібник) // *Електронний ресурс: сайт Міністерства освіти і науки України*
3. Державний стандарт початкової загальної освіти// Початкова освіта. – 2018
4. Вікторія Гуменюк стаття «Чому персоналізація шкільної освіти системний виклик, а не тільки завдання вчителів» стаття, *Електронний ресурс: сайт “Українська правда”*

Карта руху учня

Дата: _____

Клас: _____

Предмет: _____

Координатор (вчитель): _____

Сильні сторони: _____

Тип сприйняття інформації: _____

Тип мислення: _____

Можливості зростання: _____

Період: _____

Мета: _____

Делегування повноважень

Учень	Вчитель	Батьки

Очікуваний результат: _____

Наступна зустріч: _____

Підписи всіх учасників: _____

Гаязова І.А.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня

школа – інтернат I-II ступенів №4

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ВИХОВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА ЧЕРЕЗ ТВОРЧИСТЬ ПЕДАГОГА

Актуальність моєї роботи обумовлюється тим, що сучасне динамічне, швидкоплинне життя висуває суспільний запит на виховання креативної особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Сьогодні своїм основним завданням педагогічні колективи навчальних закладів повинні вважати забезпечення фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку учнів з домінантою індивідуальних і творчих можливостей кожного для формування творчої цілеспрямованості особистості, здатної до саморегуляції, передбачення, конструювання, власної життєвої стратегії.

На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики особливої уваги набувають проблеми удосконалення методів навчання як шляхом поновлення методичних надбань новими методами та прийомами навчання, так і за рахунок модернізації традиційних методів.

Завдання вчителя полягає у розвитку творчого потенціалу учнів на кожному уроці. Вчитель повинен сприяти пробудженню інтересу до пізнання, розвивати вміння та навички самостійно працювати, творчо ставитися до виконання завдання. Досить ефективним методом взаємодії вчителя і учнів на уроці є використання творчих завдань, що відіграють одночасно навчальну,

розвиваючу та виховну функції, мають велике значення для духовного, емоційного, інтелектуального розвитку дитини і дитячої фантазії.

Проблемі розвитку креативних здібностей школярів приділяли увагу видатні педагоги-класики: А. Коменський, У. Песталоцці, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші. Основні питання розвитку творчих здібностей знаходимо у працях таких сучасників, як В. Барко, А. Богданова, Н. Бриж, М. Бургін, І. Волощук, Г. Гречко, О. Жоркова, Д. Завалишина, Г. Капронова, О. Клепиков, А. Король, Т. Кронівець, Б. Нікітін, О. Пехота, О. Ланько, Б. Федоришина, М. Яремійчук та ін.

Недостатня розробленість даної проблеми, її практична значущість для методики початкової освіти зумовили вибір мною теми «Виховання креативної особистості через творчість педагога».

Мета моєї роботи: сформувані методичні рекомендації до організації навчання з природознавства, що спрямовані на виховання креативної особистості учнів початкової школи. **Об'єкт дослідження:** процес формування креативних здібностей учнів початкової школи. **Предмет дослідження:** ефективні шляхи розвитку креативних здібностей учнів через творчість педагога на уроках природознавства.

Кожний урок природознавства – це мандрівка в природу, що поєднується з дослідженнями та практичною діяльністю учнів. А мандрувати дивовижним світом природи допомагають казкові герої – їжачок Хитрячок, Сойка Синьокрилка, Карасик Золотенко та Сонечко Семикрапочка, які переносять школярів у реальний світ і дають змогу глибоко усвідомлювати природу як безумовну цінність і важливу умову життя людства. Для вивчення природознавства велику увагу на уроках слід приділяти вихованню креативної активності учнів. Ці уроки вчать дітей вести спостереження, організовувати дослідницьку практичну діяльність, створювати проекти. Програмою передбачено виконання міні-проектів «Як облаштувати джерело?», «Моє улюблене місце відпочинку на природі». Уже на перших етапах вивчення природознавства учні набувають дослідницьких навичок і шукають відповіді на запитання «Куди зникає вода з калюжі?», «Як живуть мурахи?». На уроках «Запитання до природи» діти включаються в пошукову діяльність і вчать знаходити в підручниках та додаткових джерелах відповіді на запитання та обґрунтовувати їх. Така діяльність розвиває дитячий світогляд та сприяє цілісному засвоєнню навчального матеріалу. Ці уроки вчать спостерігати, робити висновки, узагальнювати. Підсумком навчальної діяльності на кожному уроці є виконання творчих робіт рубрики «Завдання друга природи», де учні вчать аналізувати, виділяти головне, порівнювати, а також застосовувати знання на практиці [1, с. 27].

Щоб активізувати пізнавальну діяльність школярів, слід використовувати завдання розвивального характеру, загадки, казки, вікторини, ребуси, ситуативні завдання екологічного змісту. Дуже важливою формою проведення уроку є екскурсія. У процесі екскурсії новий матеріал з природознавства стає доступним і зрозумілим, оскільки його засвоєння відбувається безпосередньо в природному оточенні. Учні досліджують рослини і тварин в умовах проживання, що сприяє

утворенню первинних уявлень про взаємозв'язки в природі. Значну роль відіграють екскурсії для естетичного та екологічного виховання дітей.

Велике значення для розвитку активності учнів на уроці мають гра і змагання, які сприяють розвитку креативності, мислення, пам'яті, уваги, здатності до аналізу та синтезу, вдосконаленню конструктивних умінь і творчих можливостей, формуванню природоохоронних умінь. Гра створює комфортні умови для кожної дитини, щоб навчальна діяльність позбулася негативного психологічного напруження і перетворилася на радісний і цікавий процес [2, с. 104].

Неможливо виховувати творчу особистість без впровадження нових технологій навчання. Поряд із традиційною системою застосовують роботу в групах та парах, інтерактивні та комп'ютерні технології навчання, які забезпечують добре емоційне самопочуття кожного учня на уроці. Школярі вчаться самостійно мислити, розв'язувати проблеми, прогнозувати результат. Першокласники навчаються працювати в групі, обговорювати ідеї, розподіляти завдання, вислуховувати пропозиції, у них формується вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [4, с. 6]. Особливо цінним у роботі груп вважаю те, що учні можуть брати на себе різні ролі: слухача, виконавця, дослідника, шукача, співрозмовника, партнера. Функція вчителя на уроці полягає у забезпеченні учням позиції справжнього «суб'єкта» навчально-пізнавальної діяльності. Ефективність уроку визначаю не обсягом знань, умінь, яких набула дитина, а мірою участі самої дитини у процесі здобуття цих знань.

Самостійна робота – складова частина процесу навчання, важлива передумова свідомого і міцного оволодіння знаннями. Вона дає змогу використовувати природний потенціал кожної дитини, підвищувати інтерес до навчання. Шляхом спеціально дібраних вправ учитель розвиває і вдосконалює способи пізнавальної діяльності, привчає учнів до самостійного застосування цих способів у різних ситуаціях. Широко використовую в роботі алгоритми, пам'ятки, опорні сигнали. Це сприяє розвитку самостійності учнів, оскільки вчить відповідної логічної послідовності у виконанні розумових операцій.

Щоб розкрити типові ознаки кожної пори року, треба чітко уявляти специфіку місяця. Тому підсумки спостережень проводять щомісяця. Це допоможе учням навчитись аналізувати дані своїх спостережень, має велике значення для формування світогляду, всебічного виховання, розвиває у дітей логічне мислення, мову, вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки. Для проведення узагальнюючих уроків потрібні «Щоденники спостережень» учнів, класний «Календар природи і праці», який ведуть учні, та календарі минулих років за відповідний місяць, картини пір року, колекції, гербарії, ілюстрації та малюнки, прислів'я, загадки та ін.

Розпочинають урок бесідою, в ході якої вчитель оголошує тему і завдання уроку, виявляють погодні особливості відповідного дня. Звертається увагу на тривалість дня, шлях сонця на небозводі, температуру повітря, стан рослин і поведінку тварин (птахів, комах) та ін. [3, с. 74].

Учитель пропонує підрахувати за таблицею спостережень кількість днів (ясних, похмурих, хмарних), днів з опадами – дощ, сніг, кількість днів з температурою, вищою за 0°, з температурою 0°, нижчою від 0° і визначити середньомісячну температуру повітря. У 3 класі визначають, звідки найчастіше дмуть вітри аналізують, як впливає напрямок вітру на стан погоди. Учнім дається завдання: користуючись умовними записами, прочитати, яка була погода, наприклад, 12, 10 квітня. Учні читають стан погоди в таблиці спостережень за 10 днів. Порівнюють дані відповідного дня з погодою інших днів місяця, відмічають, які зміни відбулися в природі порівняно з першими днями місяця. Великий інтерес до цієї роботи виявляють учні, коли порівнюють дані про погоду поточного місяця з даними окремих місяців минулих років.

На підставі своїх спостережень і спостережень за минулі роки, діти роблять висновок, якій порі року відповідає погода у поточному місяці, порівнюють, чи збігаються календарні дні пір року з даними їх спостережень, проведеними в певній місцевості. Щоб систематизувати знання учнів 2 класу, складають таблиці на дошці і в зошитах. Наприкінці уроку розглядають картини та інші ілюстрації, з'ясовують, якої пори року типові ознаки зображені на них, який це місяць, за якими ознака його можна визначити, що можна доповнити, яку ще типову картину можна намалювати. Можна запропонувати учням у найкоротшому творі описати пору року. На заключному етапі уроку вчитель робить підсумок і оцінює знання учнів, дає домашнє завдання з спостережень на наступний місяць, показує деякі прийоми роботи. Таким чином, уроки природознавства навчають дітей бути небайдужими до природи, розвивають емоційний внутрішній світ, формують екологічну культуру й етику, розвивають творчі здібності молодшого школяра.

Відповідно до завдань дослідження, ми прийшли до наступних висновків: При вивченні сутності та змісту понять «креативність», «креативні здібності» виявили, що креативність має дуже багато визначень. На мою думку креативні здібності можуть виявлятися в мисленні, почуттях і діяльності особистості.

Обґрунтувавши новітні підходи до сутності виховного потенціалу уроків у початковій школі, «виховний потенціал уроку» визначаємо як сукупність цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вчителя й учня на уроці, під час якої відбувається управління процесом формування всебічно розвинутої, соціально активної і творчої особистості. У роботі наголошується, що урок має можливість впливати на становлення дуже багатьох якостей особистості учнів. Виховний аспект уроку повинен передбачати використання змісту навчального матеріалу, методів навчання, форм організації пізнавальної діяльності в їх взаємодії для здійснення формування і розвитку моральних, трудових, естетичних, екологічних та інших якостей особистості школяра.

Він повинен бути спрямований на виховання правильного ставлення до загальнолюдських цінностей, високої якості громадянського обов'язку. Виявити особливості творчої особистості педагога у вихованні креативних здібностей в учнів. Під час дослідження нами було встановлено суть поняття «творчість

педагога» – це властивість особистості вирішувати педагогічні проблеми мотивації поведінки креативних умінь та навичок та здатності продукувати творчі ідеї.

Розкривши методику проведення уроків з природознавства, спрямованих на виховання креативності в учнів початкової школи, нами виявлено, що творчий підхід до повторення пройденого матеріалу активізує розумову діяльність учнів. Цілеспрямований розвиток креативного мислення під час вивчення природознавства забезпечує міцне і свідоме засвоєння природничого матеріалу, виховує інтерес до екологічної складової. Розвивати креативне мислення учнів – одне з найважливіших завдань природознавства. Креативна педагогіка створює умови, за яких учень перетворюється з об'єкта педагогічного впливу на суб'єкт творчості.

Література

1. Барко В. Розвиток здібностей і творчого потенціалу / В. Барко // Обдарована дитини. – 2005. – №1. – С. 27–31.
2. Богданова А. Складові творчості / А. Богданова, С. Борисов // Психологічна підтримка творчості учня. – К. : Освіта, 2003. – С. 104-126.
3. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей / Д.Б. Богоявленская. – М. : «Академия», 2009. – 234 с.
4. Будзович Г.Б. Інтегрований урок із природознавства, розвитку мови, художньої праці у 2 класі / Г.Б. Будзович // Початкове навчання та виховання. – 2007. – № 14. – С. 4-6.
5. Діптан Н.В. Я і Україна. Громадянська освіта. Природознавство + Календар погоди. Робочий зошит 3 клас / Діптан Н.В. та інші. – Х. : Ранок, 2008. – 48 с.
6. Ісаєнко О.В. Природознавство. Тексти для читання та розумові ігри. 3 клас / О.В. Ісаєнко, Н.М. Чамата, Н.В. Клочко. – Х. : Країна мрій, 2009. – 208 с.
7. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / С. Литвиненко // Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – Вип. 3 (50). – Полтава, 2006. – С. 215-219.
8. Макаренко А.С. Методика воспитательной работы / А.С. Макаренко. – К. : Преса, 1990. – 345 с.
9. Нісімчук А.С. Педагогіка : підруч. / А.С. Нісімчук. – К. : Атіка, 2007. – 344 с.
10. Пріма Р.М. Професійна мобільність майбутнього вчителя початкових класів : навч.-метод. посіб. / Р.М. Пріма. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 128 с.
11. Тагліна О.В. Предметні тижні з природознавства в початковій школі / О.В. Тагліна. – Х. : Ранок, 2010. – 144 с.

Дядченко Л.А.,
вчитель початкових класів

*Комунальний заклад загальної середньої освіти
1-3 ступенів №12 (КЗЗСО 1-3 ступенів №12)
м. Жовті Води, Дніпропетровська область, Україна*

КАЗКОТЕРАПІЯ

Молодший шкільний вік – це період позитивних змін та перетворень. Якщо в цьому віці дитина не відчує радість пізнання, не здобуде вміння вчитися, не навчиться дружити, не стане впевненою в своїх здібностях та можливостях, зробити це надалі буде значно складніше. Саме тому збереження психічного здоров'я молодшого школяра є актуальною проблемою сучасних психологічних досліджень.

У статуті Світової організації охорони здоров'я пропонується розуміти здоров'я як «стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя».

З початком навчання в школі дитина повинна звикнути до нового режиму, побороти віруси, зберегти увагу, коли все навкруги нове, стримати шквал різного характеру емоцій та ін. Все це потребує великої напруги та впливає на психічне здоров'я дітей.

В педагогіці та психології існує велика кількість методів, прийомів та форм навчання, які дозволяють педагогу зберегти психічне здоров'я школярів. Серед них казкотерапія, як самий давній метод практичної психології і один із нових методів в сучасній педагогічній практиці. Це спосіб наблизитися до дитини. Особистість формується в дитячому віці і казкотерапія є одним з кращих способів донести до дитини складні речі, які їй легше сприймати через казку.

К.Д. Ушинський в свій час детально опрацював питання про педагогічне значення казок та їх психологічний вплив на дитину. В. О. Сухомлинський теоретично обґрунтував і підтвердив на практиці, що «казка невіддільна від краси, сприяє розвитку естетичних почуттів, без якої немислиме благородство душі, щира чуйність».

Казкотерапія – метод психологічного впливу на людину через казки, який сприяє корекції проблем, ліквідації конфліктів та розвитку особистості. В основі казкотерапії – процес спілкування між діями у казці і реальності. Сфера цієї методики не має вікових обмежень.

Мета казкотерапії - відносно м'яке, порівняно з більшістю психологічних інструментів. викорінення страхів, корекція характеру, поведінки і внутрішнього стану.

Казкотерапія – це один із ефективних методів роботи з учнями початкових класів, які зазнають тих чи інших емоційних та поведінкових труднощів. Суть цього методу у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії дитини дійсністю, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами.

Основний принцип казкотерапії – цілісний розвиток особистості, турбота про душу, зцілення казкою.

Казкотерапія добре долає у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність, адаптує до різних дитячих колективів. Казкотерапію можна використовувати у роботі з агресивними дітьми, невпевненими, сором'язливими, брехливими, а також у випадках різного роду психосоматичних захворювань. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення.

Функції казко терапії:

Казки мають вагоме значення у вихованні та розвитку дітей, виконуючи різні функції:

- **діагностичну** (вона дозволяє визначити стан дитини і поставити основну мету для подальшої роботи);

- **прогностичну** (полягає в тому, що ми можемо побачити не тільки сьогодення людини, але й заглянути в її майбутнє; у кінцевому результаті завдяки цій функції відкриваються особливості поведінки дитини, бачення нею навколишнього світу і стратегії своєї подальшої поведінки);

- **виховну** (допомагає нам за допомогою простих сюжетів і яскравих, барвистих образів навчити дитину простих істин, виховати в ній якості та властивості особистості, що потрібні їй в певний момент для розв'язання ситуації, що склалася, і знадобляться в подальшому житті);

- **коригувальну** (функція є тим кінцевим результатом, який ми хочемо отримати наприкінці казкотерапії, - заміна «небажаної» поведінки на необхідну, відповідно в стані та поведінці дитини спостерігатимуться зміни на краще).

Види терапевтичних казок:

1. **Дидактичні казки**, які розвивають і навчають. Вони становлять основу освітніх знань, які сповіщаються в цікавій формі.

2. **Художні казки**

Народні казки шанують традиції і досвід людства. У цих казках перевага віддається морально-естетичним принципам, інформації про взаєморозуміння і стосунки людей, і тому вони використовуються в педагогіці.

3. **Діагностичні казки**

Підсвідомо, дитина вибирає для себе персонаж і діє відповідно обраної моделі. Тому дівчинка, яка вибирає роль мишки, буде сором'язливою. А хлопчик, який вибрав роль капітана, намагатиметься відповідати характеру цього героя.

4. **Профілактичні казки**

Для формування особистості, в пам'яті дитини, за допомогою казкотерапії, закладається уява по оточуючий світ, знання про інших, про себе, подальше сприйняття світу дитини.

5. **Лікувально-психологічні казки**, що проектують життєві ситуації. Де дитина живе життям з головним героєм, дає можливість подивитися на себе зі сторони

6. **Медитативні казки** допомагають зняти напругу та втому, допомагають заспокоїтись.

Алгоритм підбору (складання) терапевтичної казки:

- Чітко визначте проблему, яку слід вирішити.

- Підберіть можливі шляхи її подолання у реальному житті.
- Втільте в характері головного героя казки (це може бути вже існуюча казка) ті риси, страхи, комплекси, яких слід позбутися.
- В процесі розгортання подій казки головний герой має позбутися своїх недоліків.

Основні прийоми роботи з казкою:

- Аналіз казок.
- Розповідання казок.
- Переписування казок.
- Постановка казок із допомогою ляльок.
- Малювання за мотивами казки.
- Програвання епізодів казки.
- Складання казок.

Головне завдання казок - через казкові події показати герою ситуацію з іншого боку, запропонувати альтернативні моделі поведінки.

Казка використовується батьками, вчителями, психологами для підготовки дитини до школи, організації її входження у простір шкільного життя. Казкотерапія дозволяє опанувати позитивними моделями поведінки, знизити негативні емоції, рівень тривожності. Спілкування дітей із казкою допомагає їм впоратися зі своїми негативними станами, невпевненістю, лінню, небажанням пізнавати нове тощо.

Література

1. Казкотерапія. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mamka.info/index.php?topic=4855.0>
2. Казкотерапія в роботі психолога. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://volodvios.com.ua/index.php/roboza-z-kadrami/310-zasidannya-seminaru-praktikumu-praktichnikh-psikhologiv-doshkilnikh-navchalnikh-zakladiv-z-temi-kazkoterapiya-u-roboti-psikhologa>
3. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів // Проблеми сучасної психології. – 2012. – №17.
4. Особливості застосування ігрового методу та засобів мистецтва у психокорекційній роботі. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/Psychology/82701-5.html>
5. Сказкотерапія, как направление психологического консультирования <http://blog.polelubvi.in.ua/skazkoterapiya/>

Журавко С.О.,
вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 26
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ФОРМА ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Кожна людина мислить, вона має сумнів,
але впевнена, коли діє!
(А. Франс)

Сучасна українська освіта має відповідати запитам з боку суспільства та особистості, потребам економіки, а також світовим тенденціям. Час змінюється, змінюються діти, змінюються їхні запити, пізнавальні інтереси, їхні можливості, потреби, змінюються завдання і цілі сучасної шкільної освіти.

Основна мета НУШ – створення школи, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у житті, створення основи для неперервної освіти і подальшого розвитку наукового потенціалу. Саме в цих умовах підсилюється висока роль учителя як партнера у вихованні, розвитку освіченої особистості.

Нинішнє покоління учнів, народжених після 2000 року, – це перше повністю цифрове покоління. Їх називають «generation Z» або «покоління Z», «цифрові люди», бо вони пов'язані між собою за допомогою мережі Інтернет, YouTube, мобільних телефонів, SMS і MP3-плеєрів. Їх цінності знаходяться ще у процесі формування, але психологи відзначають тяжіння до індивідуалізму, самовпевненість і спрямованість до успіху. Дітей необхідно навчити працювати у команді, не впадати у відчай перед труднощами, вчити допомагати один одному, підвищувати мотивацію до навчання, формувати стійкі навички раціональної поведінки і проектування діяльності в життєвих ситуаціях

Отже, зрозуміло, що умови традиційного навчання з вимогами фундаментальних системних знань із предметів та методами суб'єкт-об'єктного репродуктивного навчання не є ефективними для порозуміння тих, хто навчається, із тими, хто навчає. Необхідно шукати нові підходи та технології оптимізації навчання.

Кажуть, що коли дує вітер, не потрібно захищатися від нього, а потрібно будувати вітряк. Одним із таких вітряків і є застосування кейс-технології в початковій школі.

Кейс-технологія як навчальний метод використовується для того, щоб задіяти комунікативні та творчі здібності учнів, навчити їх здобувати знання та сформувати компетентності.

Що саме являє собою цей навчальний метод та які його особливості?

Суть методу полягає в використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень учнями з певного розділу навчальної дисципліни.

Кейси (ситуаційні вправи) мають чітко виражений характер і мету. Як правило, вони пов'язані з проблемою або ситуацією, яка існувала чи і зараз існує.

Це завжди моделювання життєвої ситуації, і те рішення, що знайде учасник кейса, може служити як відбиттям рівня компетентності і професіоналізму учасника, так і реальним рішенням проблеми.

У кейс-технології не даються конкретні відповіді, їх необхідно знаходити самостійно. Це дозволяє учневі, спираючись на власний досвід, формулювати висновки, застосовувати на практиці одержані знання, пред'являти власний (або груповий) погляд на проблему. В кейсі проблема представлена в неявному, схованому вигляді, як правило, вона не має однозначного вирішення.

Цінність кейс-технології полягає в тому, що вона одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми.

Кейс-метод передбачає командний характер пізнавальної діяльності, творчий підхід до пізнання, поєднання теоретичних знань і практичних навичок, глибоке занурення у ситуацію. Технологія „кейс” досить сильно впливає на професіоналізацію учнів, сприяє їхньому дорослішанню, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання. Кейс-технології дають змогу виявити різноманітні точки зору, розвинути навички аналізувати та мислити критично.

Які ж варіанти і формати кейс-уроків?

За тривалістю: моделювання у рамках з однієї теми у рамках одного предмету, тематичні тижні, фрагменти уроків, інтегровані уроки.

За місцем проведення: у музеї, аптеці, магазині; бібліотеці, класі, на природі, у спортивній залі.

За формами роботи: групами, індивідуально, командно, разом із батьками.

За навчальними прийомами: кубування, переписування листами, Діаграми Венна, «Фішбоун», «Мозковий штурм», перегруповування команд, «Сторітеллінг», «Кластер».

За мотивацією учня: похвала вчителя, оцінки, набирання балів, реакція батьків, самоствердження серед «своїх».

Кейс-метод не є універсальним. Ефективність методу в тому, що він достатньо легко може бути поєднаний з іншими методами навчання. Його слід використовувати не замість, а в сукупності з класичними навчальними методиками, тобто кейс-метод дозволить доповнити арсенал методичних прийомів. Кейс-метод вигідно відрізняється від інших активних методів навчання своєю універсальністю. Він може бути основою, яка формує весь навчальний процес, дозволяючи сформувати не тільки окремі заняття, але й цілі навчальні блоки, курси та програми.

Головне, що повинен містити в собі кейс:

- проблему, яка передбачає кілька варіантів її вирішення;
- допоміжну інформацію;
- завдання.

Що потрібно врахувати при використанні цієї технології в початковій школі? Обов'язково повинна бути ігрова оболонка, діти можуть досягати цілі різними способами, в роботу повинен бути включений кожен учасник, результати гри можуть бути різними, як позитивними, так і негативними. Але це є досвід.

Отже, кейс-технологія - не самоціль в роботі викладача, а адекватний інструмент формування компетентностей, що виходять за межі навчального простору. Ефективність навчання за допомогою кейс-методу очевидна. Учнію надається можливість перевірити теорію на практиці, активізувати свої здібності, творчо мислити. З іншого боку, практична ситуація викликає інтерес до процесу навчання, оскільки стає ясно, яких теоретичних знань не вистачає для вирішення проблеми.

Кейс-технології розвивають уміння:

- аналізувати і встановлювати проблему;
- чітко формулювати, висловлювати та аргументувати свою позицію;
- спілкуватися, дискутувати, сприймати й оцінювати вербальну і невербальну інформацію;
- приймати рішення з урахуванням конкретних умов і наявності фактичної інформації.

Кейс-технології допомагають:

- зрозуміти, що найчастіше не буває одного єдиного вірного рішення;
- виробити впевненість в собі і в своїх силах, відстоювати свою позицію і оцінювати позицію опонента;
- сформувати стійкі навички раціональної поведінки і проектування діяльності в життєвих ситуаціях;
- підвищити мотивацію навчання в учнів;
- розвинути інтелектуальні навички в учнів, які будуть ними затребувані при подальшому навчанні та у професійній діяльності.

Ґрунтуючись на всьому вищевикладеному, можна зробити висновок про те, що застосування кейс-технологій є одним із затребуваних на сьогодні методів навчання учнів.

Література

1. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті. – К.: КНЕУ, 1999. – 128 с.
2. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja / під заг. ред. Н.М. Бібік - Київ : ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
3. Освітні технології. / Ред. О. М. Пехота. – К.: А.С.К., 2002.- 256 с.
4. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Навчальний посібник. – К.: Просвіта, 2000. – 368 с.
5. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю.П. - Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.
6. ECCH the case for learning [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecch.com/educators/casemethod/resources/freecasesoverview>.

Кучеренко Т.В.,
вчитель початкових класів

Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітній навчальний заклад
I-II ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради
м. Кам'янськ, Дніпропетровська область, Україна

РОЗРОБКА УРОКУ НА ТЕМУ «ЯК МАНДРУЄ ВОДА?»

Інтегрований урок з курсу «Я досліджую світ» з предметів «Образотворче мистецтво» та «Трудове навчання».

Мета: поглибити знання школярів про воду, властивості води та конденсацію водяної пари, утворення хмар та випадання дощу, кругообіг води в природі; формувати потребу в пізнанні природи, розвивати спостережливість, мислення, дбайливе ставлення до води.

Обладнання: мультимедійний комплект

Хід уроку

1. Організація класу

Створення позитивного психологічного клімату класу.

Перегляд фрагменту мультфільму «Капітошка».

Запитати у учнів, хто це і звідки вона взялася? (пояснення учнів).

2. Мотивація навчальної діяльності

Я хочу вам запропонувати попрацювати з Капітошкою протягом уроку і в кінці подарувати їй свої краплинки, які дадуть їй сил для наступних подорожей. То ж, вирушаємо!

1. Актуалізація опорних знань

Цю тему ми почали вивчати на минулому уроці, давайте пригадаємо, які особливості їй притаманні. (відповіді учнів)

В яких станах може перебувати вода в природі, яка їх кількість. (учні називають стани води і малюють їх у своєму чек-листу). Давайте порівняємо ваші малюнки з моїми...

2. Вивчення нового матеріалу

Демонстрація навчальної презентації.

- За яких умов вода перетворюється на пару? (відповіді учнів)

- Словничок. (робота з підручником та чек-листом, де учні записують тлумачення слова випаровування)

Випаровування – це перехід води з рідкого стану в газоподібний.

- А зараз я хочу вам запропонувати намалювати в наступному віконечку хмаринку. Порівняйте її з хмаринкою сусіда по парті. Розгляньте хмарки. Чим вони відрізняються? Чи бачили ви дві однакові хмарки? (.....)

- Робота з інтерактивною дошкою, де діти бачать різноманітні хмаринки і пояснюють їх стан (дощова, грозова, снігова...)

- Чому хмари не однакові? Як утворюються хмари?

Робота з підручником.

- Відгадай загадку, а відповіді запишіть у відповідні віконечка вашого чек-листа.

Вранці намісто заблищало, Всю траву воно заткало. А пішли шукати їх вдень, І ніяк їх не знайдем. (Роса)	Вранці намісто заблищало, Всю траву воно заткало. А пішли шукати їх вдень, І ніяк їх не знайдем. (Туман)
---	--

- Словничок. (робота з підручником та чек-листом, де учні записують тлумачення слів: конденсація та кругообіг води)

Конденсація – перехід води з газоподібного стану в рідкий. Безперервне переміщення води з океану на суходіл через повітря і з суходолу – знову в океан називають кругообігом води у природі.

- Перегляд відео «Кругообіг води в природі»
- Фізкультхвилинка. Гурт «Малдіви» «Я піду в Карпати-гори»
- Продовж речення.
- ✓ Якби вода зникла з землі...
- ✓ Якби вода розмовляла...
- ✓ Якби вода в річках та озерах була фарбою...

І на завершення нашого уроку, візьміть будь ласка краплинку настрою з нашої водойми, позначте на ній свій настрій, щоб подарувати Капітошці. А для того, щоб донести свою крапельку водички і не загубити її, ми зробимо паперовий стаканчик. До роботи!

1. Закріплення вивченого

Висновок.

2. Підсумок уроку

3. Рефлексія

Чек лист

Як мандрує вода?		
У яких станах трапляється вода у природі? (намалюй)		
Словничок: Випаровування - _____		
Намалюй хмаринку		
Відгадай загадки		
Словичок: Конденсація – _____		
Колообіг води – _____		

Висновок: _____ _____ _____	
-----------------------------------	--

Лісовенко Г.В.,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
вчитель початкових класів
Комунальний заклад «Харківська гімназія № 6 «Маріїнська гімназія»
м. Харків, Харківська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У Концепції «Нової української школи» [6, с.1] визначено, що здобувач освіти – це:

- цілісна всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення;
- патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини;
- інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя.

У відповідності до цього у сучасній педагогічній теорії та практиці відбувається інтенсивний процес розробки системи виховання та навчання обдарованих дітей.

Специфіка розвитку сучасного суспільства зумовлює **актуальність** для педагогічної науки та практики **розв'язання проблеми**, пов'язаної з виявленням і розвитком обдарованих дітей, змістом якої є теоретичний і емпіричний аналіз стану роботи з цією категорією учнів та розробка шляхів її удосконалення .

Метою роботи є ознайомлення організаторів та учасників навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах зі шляхами вирішення проблеми управління системою роботи з обдарованими здобувачами початкової середньої освіти на прикладі Комунального закладу «Харківська гімназія №6 «Маріїнська гімназія» (КЗ «ХГ№6«МГ»).

Ця проблема набула особливої актуальності у наш час, коли відбуваються інтеграційні процеси у Європейське співтовариство, створюються умови для єдиного мовного простору та стандартів.

Аналіз монографічних досліджень, урядових документів дозволив встановити, що науковці пропонують різні підходи до побудови освітнього

простору обдарованих дітей, проте всі вони передбачають створення сприятливих умов для розвитку ініціативно творчої, всебічно розвиненої особистості [1-4, 6].

Основна мета діяльності КЗ «ХГ№6«МГ» – давати дитині знання не в готовому вигляді, а допомогти їй «відкрити» нове, самостійно відшукати різні варіанти рішень, розвивати її творчий потенціал.

Методична новизна запропонованих положень полягає у тому, що в них визначені основні концептуальні засади та зміст роботи з обдарованими учнями стосовно досвіду роботи у початковій школі конкретного навчального закладу загальної середньої освіти на основі проектного методу управління [5, 7-9].

Концептуальні засади у цьому напрямку серед здобувачів початкової середньої освіти КЗ «ХГ№6«МГ» представлені на табл.1.

Таблиця 1. Концептуальні засади початкової школи КЗ «ХГ№6«МГ»

<i>Педагогічні ідеї</i>	<i>Цільові орієнтації</i>	<i>Концептуальні і положення</i>	<i>Засоби</i>	<i>Методи і форми</i>
-педагогічні ідеї гуманного підходу до дітей Я. Коменського; -педагогічна ідея со-розвитку вихователя і вихованця Л. Толстого; -через творчість до самостворення та само-вдосконалення.	-виховання конкурентно-здатної творчої особистості з постійною потребою до самореалізації; -само-вдосконалення з гуманістичним сприйняттям і відповідальністю за долю України; - самовизначення особистості школяра; - індивідуальний розвиток кожної дитини.	-інтеграція виховного впливу, орієнтація на загальнолюдські цінності як основу виховного процесу; -зберігання особистості учня; -відродження традицій української культури; - самореалізація особистості учня в різних видах творчої діяльності з урахуванням відношень між суб'єктами навчання, інтелектуальної самореалізації	-гуртки, секції; -цільові творчі програми: „Я і моя сім'я”, „Я – гімназистка”, „Я – харків'янка”, „Я – громадянка України”, Я – європейка”; навчальний модуль: - початкова школа 1 – 4 класи; -виховний модуль: психолого-педагогічна служба, центр розвитку та дозвілля, комп'ютерний центр.	-символіка, єдина гімназійна форма; -газета „Шкільне подвір'я”; -виховання без покарань; -підтримка гімназійних традицій; -огляди знань; -тематичні вечори; родинні свята.

		, здоров'я, творчості.		
--	--	---------------------------	--	--

Зміст навчально-виховного процесу в КЗ «ХГ№6«МГ» з поглибленим вивченням англійської мови та наявністю окремих жіночих класів визначається, з одного боку, наукою, яка ґрунтується на сполученні гуманітарних та природничих дисциплін, а з іншого – народністю, яка базується на вивченні предметів українською мовою, вітчизняній культурі, традиціях рідного краю, запровадження додаткових спеціальних курсів з метою доповнення і поглиблення змісту основних навчальних дисциплін. Перелік основних таких курсів, їх зміст та системоутворююча виховна діяльність наведені у таблиці 2.

Таблиця 2. Перелік основних спецкурсів, які впроваджені у КЗ «ХГ№6«МГ»

Назва курсу	Суттєві положення, зміст	Системоутворююча виховна діяльність
Фольклорний гурт «Мережка»	-вивчення народних звичаїв, свят, обрядів, казок, пісень; екологічне виховання; -збереження природи рідного краю.	-фольклорні експедиції по селах, (збирання місцевої усної народної творчості); -виготовлення національних костюмів; -виступи на святах, по телебаченню; -вивчення свого родоводу, творчості видатних людей.
Курс «Рідна мова»	-відродження традиційної української культури виховання; -залучення учнів до пізнання етнічних традицій як її носіїв і послідовників; -викладання всіх предметів українською мовою, відродження і розвиток української мови, стилістики, художнього слова.	-екскурсії до музеїв, театрів, філармонії; -шкільна газета; -літературний гурток.
Курс «Іноземні мови»	Вивчення іноземних мов з 1-го класу – англійська мова; з 2-4-го класу – англійська мова + російська мова	-знайомство з історією та традиціями країн, мови яких вивчаються; -спілкування з делегаціями країн, мови яких вивчають учні; -листування з іноземними ровесниками.
Школа танцю	-естетичний розвиток учнів; прищеплення почуття прекрасного;	-виступи на шкільних вечорах; -виїзні шефські концерти у

	вираження емоцій через рух.	дитячих садках та дитячих будинках.
Музична студія (по класу фортепіано, скрипки, гітари, бандури)	-прищеплення уміння слухати класичну та сучасну музику, розуміти її красу та зміст; -вивчення музичної спадщини українського народу.	-музичні вечори; -шефські концерти; -використання музичних навичок під час уроків.
Школа здоров'я	-спеціальний додаток до предмету фізичне виховання; -вивчення основ та елементів бойових мистецтв.	-секції (карате; спортивні дзюдо баскетбол; волейбол); -екскурсії-мандрівки; -родинні свята та відпочинок.
Художня студія «Скринька мистецтв»	-естетичний розвиток учнів, виховання естетичного смаку, почуття прекрасного; -прищеплення навичок малювання та вираження емоційного світу через малюнок.	-шкільні виставки малюнків; -представлення малюнків школярів на міських виставках; -екскурсії до музеїв.

Для реалізації зазначених засад та напрямів в КЗ «ХГ№6«МГ» розроблений та реалізується проект «Система роботи з обдарованими учнями у початкових класах». Цей проект дозволив систематизувати роботу класоводів та адміністрації гімназії з всебічного розвитку обдарованих учнів для отримання конкретних результатів навчально-виховної діяльності, а саме:

- виховання ініціативно творчої, всебічно розвиненої особистості, здатної до самореалізації, самовизначення;
- випускник гімназії – людина, що орієнтована на пізнання себе, людей, світу. Її характеризує розвиток рефлексії, спроможність до саморегуляції, до управління своєю поведінкою. Вона має стійкий гуманістичний світогляд, володіє естетичними установками щодо культури, природи;
- виховання здорового громадянина, орієнтованого на здоровий спосіб життя.

Таким чином, система роботи з обдарованими здобувачами початкової середньої освіти у закладі загальної середньої освіти повинна будуватися на системному підході, орієнтуватися на наведені методичні підходи та базуватися та проектному плануванні та реалізації.

Література

1. Анікіна Н. Педагогічна підтримка обдарованості. – К.: Шкільний світ, 2005. – 128 с.
2. Гриценко С.В. Особистісні особливості обдарованих дітей з різними рівнями інтелекту і творчих здібностей // Інновації в управлінні навчальним закладом: Матеріали науково практичної конференції / за заг. ред.. проф.. М.В. Гадецького. – Харків: ХНПУ, 2006. – с 332-340.

3. Державний стандарт початкової освіти/ Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87/ інтернетресурс mon.gov.ua.
4. Заболоцька Л.М. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у початкових школах Великої Британії // Педагогічні шляхи реалізації загальноєвропейських цінностей у системі освіти України: Зб. наук. праць. – Х.: Стиль издат., 2005. – с.106-110.
5. Комплексно-цільовий підхід до управління ефективного уроку/ Г.В. Лісовенко// Сільська школа: Шкільний світ, № 11-12, с.54-56.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року/ інтернетресурс zakon.rada.gov.ua
7. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. – Х.:Видав. гр. «Основа», 2004.
8. Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом. - Х.:Видав. гр. «Основа», 2003.
9. Мармаза О.І. Стратегічний менеджмент: траєкторія успіху. – Х.:Видав. гр. «Основа», 2006.

Михайленко С.А.,

вчитель початкових класів

*Голопристанська спеціалізована школа I-III ступенів
м. Гола Пристань, Херсонська область, Україна*

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПОЧАТКОВІЙ ЗАГАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Сьогодні вже нікого не здивуєш словом «інтеграція». Його можна почути стосовно всіх сфер виробництва, організації діяльності певних об'єктів життєдіяльності людини чи певної групи людей. Інтеграційні процеси тісно пов'язані з потребою часу, індивідуальними та колективними потребами. Елементи інтегрованого навчання торкаються і початкової освіти.

Не можу згадати автора чудового вислову, що часто останнім часом повторюю, але із задоволенням процитую: «Не вчіть дітей як учили вас, бо живуть вони в інший час.» Саме цей вислів можна взяти дороговказом у роботі вчителів сьогодні. Тільки в пошуку, новизні, експериментах вчителя, відкритті кожної дитини себе під час навчання, їх творчій дослідницькій роботі залежить кінцевий результат – інтелектуально розвинена, творча, високо освічена особистість, що стане успішною особистістю в майбутньому. Добре, що нарешті дали право вчителю, на свій розсуд, компонувати свої уроки, інтегруючи елементи кількох навчальних предметів в одну тему.

Це велике збагачення мислення, сприймання та почуттів дитини за рахунок цікавого матеріалу, що дає учневі не тільки краще і цікавіше вивчити навчальний предмет, а й пізнати навколишній світ.

Інтеграція (від лат. *integrum* — ціле, лат. *integratio* — відновлення): поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле; процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків.

Ми вважаємо, що це явище нове, бо з'явилося кілька років тому. Проте, це не так. Адже ще видатні педагоги К.Д.Ушинський і В.О.Сухомлинський використовували елементи інтегрованих уроків в своїй роботі. Чого тільки варті «уроки мислення в природі» Василя Олександровича в Павлівській школі! Він за допомогою спостереження, мовлення та мислення навчав, виховував і розвивав дітей. В наш час, коли вчитель проводить уроки, діти включаються у різні види діяльності, так як на такому уроці поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначати завдання уроку та його головну мету. Саме метою інтегрованого уроку є створення передумов для всебічного розгляду дітьми певного поняття, явища чи об'єкта. Вчитель повинен на такому уроці не тільки вивчити новий матеріал з дітьми, але й формувати й розвивати позитивні мотиви навчально-пізнавальної діяльності, враховувати рівень розвитку і психологічні особливості дітей та стимулювати нові якісні зміни у цьому розвитку, виховувати гуманне відношення одне до одного і життєво необхідних якостей. Готуючись до уроку, вчитель багато працює над створенням самої структури уроку, добирає матеріали для роботи, використовує цікавий дидактичний матеріал. Це сприяє розширенню знань учнів, формуванню цілісної системи уявлень про діалектико-матеріалістичні закони пізнання навколишнього світу в їх взаємозв'язку. Важлива роль при підготовці надається специфіці кожного предмета, який інтегрується з іншими. Потрібно переглядати й уточнювати набуті знання учнів з даних дисциплін, чи вміють діти застосовувати ці знання в повсякденному житті.

Вчитель повинен виконувати роль «модератора», а вже діти самі намагаються під час навчання мислити і робити висновки, аналізувати кожен деталь поняття чи явища.

Велику роль під час проведення інтегрованого уроку відіграє навчально-матеріальна база: таблиці, схеми, графіки, аудіозаписи, відеозаписи, демонстраційні матеріали та прилади, матеріали для проведення дослідів, роздатковий дидактичний матеріал. Все це дає можливість тримати високу ефективність роботи на уроці. Діти стають активними, а не пасивними учасниками навчального процесу. Вони вчать як самостійно, так і колективно висловлювати свої думки, виражати своє ставлення до того чи іншого явища, показувати свої почуття, ділитися своїм хоча й невеликим, але життєвим досвідом.

Інтегровані уроки мають велику відмінність від традиційних. Під час проведення звичних традиційних уроків вивчається явище чи поняття у вузькому спектрі. А коли ми готуємо інтегровані уроки, то тут те ж саме явище чи поняття виступають як багатопланові об'єкти, інформація про які міститься в різних навчальних дисциплінах. Отже, якщо ми підсумуємо вище сказане, то зрозуміємо, що для досягнення високої ефективності навчання необхідно запроваджувати й використовувати в своїй педагогічній практиці інтегровані уроки, особливо в

початковій школі, де все сприйняття й пізнання навколишнього світу відбувається через гру та цікавий навчальний матеріал.

Інтеграція навчання має певні підстави для впровадження:

- Наявність інтегрованих процесів у всіх сферах учнівської діяльності.
- Природна потреба молодших школярів цілісно розпізнавати навколишній світ.
- Створення сприятливих умов для реалізації особистісного навчання.
- Необхідність усунення перевантаження учнів та дублювання навчального матеріалу.
- Поглиблення всебічного вивчення конкретних предметів, фактів, явищ.
- Зменшення кількості навчальних годин протягом тижня, вилучення їх для предметів розвивального циклу.

Проте, разом з тим, інтеграція навчання вимагає майстерності, творчості, натхнення, бажання вчителя, ретельної підготовки, особистісно орієнтованого спілкування з учнями.

Головна ідея тематичного інтеграційного навчання - сприяння успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених Державним стандартом початкової освіти.

Тематична інтеграція має певні шляхи реалізації своїх завдань:

1. Інтегровані уроки.
2. Інтегровані заняття.
3. Інтегровані курси.
4. Бінарні уроки.
5. Інтегровані тематичні дні.
6. Уроки з міжпредметними зв'язками.
7. Тематичне навчання.

Досвід проведення інтегрованих уроків засвідчує, що їх методика вимагає високого професіоналізму та ерудиції вчителів.

Ідея інтеграції знань надзвичайно популярна в таких країнах як Франція, Німеччина, Фінляндія.

У процесі інтеграції кількість навчальних годин, передбачених на вивчення кожної освітньої галузі, перерозподіляється таким чином, що їх сумарне значення не зменшується.

Зміст природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, інформатичної освітніх галузей у початковій школі інтегрується в різній комбінації їх компонентів, утворюючи інтегровані предмети і курси, перелік і назви яких зазначаються в освітніх програмах і навчальних планах.

Можливі різні форми інтеграції знань: повне злиття навчального матеріалу в єдиному предметі, тобто інтеграція за змістом (тематичний підхід), інтеграція на рівні способів дій (навичок) (діяльнісний підхід). Інтеграція за змістом, тобто за тематичним підходом можуть інтегруватися такі предмети: математика з арифметикою, початки алгебри та геометрії; навчання грамоти: мова, література; природознавство може охоплювати такі предмети: астрономію, екологію,

економіку, зоологію, ботаніку, анатомію, географію; мистецтво інтегрується з образотворчим, музичним, декоративно - прикладним, танцювальним. Наприклад, тема: «Першоцвіти» розглядається на уроках української мови і читання, математики, природознавства і мистецтва [1]. Інтеграція на рівні способів дій (навичок) (діяльнісний підхід) надає можливість зв'язати зміст двох або більше предметів у межах однієї теми дослідження і називаються вони міжпредметними зв'язками. Міжпредметні зв'язки можуть бути горизонтальними або вертикальними. Горизонтальні міжпредметні зв'язки характеризуються вивченням поняття на уроках різних предметів впродовж деякого часу (неодночасно). Наприклад, на уроках природознавства досліджують, як виготовляють папір, на уроках української мови проводиться словникова робота – зі словом папір, на уроках трудового навчання виготовляють різні іграшки з паперу.

Вертикальні міжпредметні зв'язки характеризуються вивченням поняття на одному уроці або в один часовий проміжок на різних уроках із використанням навчального матеріалу з різних предметів. Наприклад, на уроці з літературного читання вивчається вірш про річку, на уроці образотворчого мистецтва – малюють водні рослини, на уроках української мови вивчається правопис власних назв і, нарешті, на уроках природознавства вивчається тема водойми України.

Міжпредметні зв'язки пропоную реалізовувати у таких формах: проектах, екскурсіях, тематичних днях, тижнях, інтегрованих курсах, бінарних та інтегрованих заняттях.

Під час інтеграції на рівні способів дій (діяльнісний підхід) учні вчаться критично мислити, виробляються соціальні, комунікативні, організаційні навички, забезпечується розуміння художніх та інформаційних текстів, використовуючи знання та способів дій у нестандартних умовах.

Отже, можна зробити висновки, що інтегроване навчання має такі переваги: сприяє розвитку вміння бачити взаємозв'язки між різними явищами природи, глибше розуміти будь – яку тему завдяки її дослідженню через кілька точок зору, більш чітко визначати мету кожного предмету в різних контекстах, усвідомлювати комплексний підхід: предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом; надається можливість удосконалювати компетентності.

Таким чином, використання інтеграційного підходу у початковій освіті сприяє формування у молодших школярів цілісної картини світу, розвитку системного мислення, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання вищого рівня мислення, динамічність застосування в нових ситуаціях, гнучкість розуму, вміння переносити та узагальнювати знання з різних предметів, з'являється творче ставлення до праці, здатність вирішувати складні практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних наукових галузей.

Література

1. Большакова І., М. Пристінська «Інтегроване навчання: тематичний та діяльнісний підходи» НВК «НОВОПЕЧЕРСЬКА ШКОЛА»

2. Гончаренко С.У. «Формування наукової картини світу в дорослих» метод. посіб. [Рукопис] \ С.У. Гончаренко. – К.: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – с. 123.

3. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання / М. Іванчук // Початкова школа -2004р. №5; С.10-13.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27.10 2016 р. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkolacompressed.pdf>

Разгільдєєва Л.В.,

вчитель початкових класів

Марганецька спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 9

м. Марганець, Дніпропетровська область, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Постановка проблеми. Одним із шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його з сучасними потребами є орієнтація на розвиток творчих здібностей учнів, який неможливий без використання новітніх методик, інтерактивних методів та технологій навчання. Державний стандарт початкової освіти метою і завданням навчання вбачає «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [4].

В умовах сьогодення школа потребує використання такої методики проведення занять, яка б відповідала новим вимогам суспільства, готувала високоосвічену особистість, що здатна критично мислити, проявляти креативні та творчі здібності, формувати та розвивати ключові компетентності, а головне – користуватися новітніми технологіями.

Теоретичні основи цієї складної, багатоаспектної проблеми знайшли відображення в працях відомих зарубіжних та вітчизняних психологів, дидактів, методистів. Пояснюючи свою позицію з питань творчості, відомий психолог Л. Виготський зазначав, що «творчою ми називаємо таку діяльність, яка створює щось нове, однаково, чи буде це створене творчою діяльністю будь-якою річчю зовнішнього світу або побудовою розуму або почуття, яке живе та виявляється тільки в самій людині» »[1,238] та стверджував, що «творчість є необхідною умовою існування і все, що виходить за межі рутини і в чому міститься хоч йота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини»[1,238].

Нова українська школа – школа творчості та успіху. Завдання вчителя – створити умови для утвердження атмосфери творчості, допомогти учневі знайти себе в житті, адже дитина – це скринька з фантазією, талантом, її просто потрібно вчасно відкрити.

Дослідниками дитячої творчості на сьогодні є Н. Ветлугін, Т. Казанова, Н. Карпинська, Т. Комаров, В. Котляр. Проблема розвитку творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи таких відомих педагогів, як К. Ушинський, В. Сухомлинський, передовий досвід яких використовуємо і до сьогодні.

Аналіз науково-методичної літератури, присвяченої розвитку творчих здібностей особистості учня, показав, що ця тема є актуальною в галузі освіти, тому метою нашої статті є висвітлення процесу розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у Новій українській школі.

Результати дослідження. Розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту навчання у початковій школі, щоб органічно доповнити навчальний процес, забезпечити єдність знань, умінь, навичок учнів та їх творчих здібностей.

Нині відбувається переорієнтація навчання, замість засвоєння готових знань, необхідно розвивати творчі здібності дитини, її здатність мислити. Тому сьогодні в методичному арсеналі кожного вчителя є сучасні методи і прийоми, елементи різних технологій навчання. Вони відіграють важливу роль в організації самостійної, навчально-практичної, творчої діяльності учнів на уроці та в позаурочний час.

Важливу роль для розвитку творчих здібностей учнів відіграє правильно підібраний навчальний матеріал, методика викладання та інтерактивні технології навчання. Сучасний урок вимагає від вчителя нових методів взаємодії з учнем, серед яких – розвиток критичного мислення як засобу формування мовної особистості учня початкової школи. Провідні психологи та педагоги вказують на ознаки, за допомогою яких можна визначати себе як особистість, що критично мислить: вміння аналізувати, порівнювати, оцінювати інформацію із будь-яких джерел, бачити проблеми, допитливість, вміння ставити запитання; висувати гіпотези; робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Для кожного етапу щодо формування критичного мислення необхідно застосовувати відповідний інструментарій – вправи, педагогічні ігри тощо. Власний педагогічний досвід дає нам підстави вважати, що найдієвішими на уроках курсу «Я досліджую світ» є такі вправи, як «Асоціативний куш», «Мозковий штурм», «Кошик ідей», «Дерево передбачень», «Кластер» у вступній частині уроку, а під час осмислення матеріалу – «Карта поняття», «Читання з міркуванням», «Т-таблиця», «Ажурна пилка», «Навчаючи вчуся», робота в парах та малих групах. Під час рефлексії, або підбиття підсумків, варто застосовувати вправи «Займи позицію», «Мікрофон», «Незакінчене речення», «ПРЕС», «Діаграма Венна», складання сенкану.

Розглянемо деякі з них.

Вправа «Синквейн» (сенкан)

Сенкан – це форма вільного вірша з п'яти рядків, що синтезує інформацію, яку отримали під час вивчення нового матеріалу. Ця вправа розвиває у школярів здатність узагальнювати, схоплювати складні ідеї та оформлювати їх коротко, тому найчастіше застосовується під час рефлексії.

Сенкан складається за такою формою:

1 рядок – тема (звичайно іменник);

2 рядок – опис (звичайно 2-3 прикметники);

3 рядок – дія (звичайно 3 дієслова);

4 рядок – ставлення (фраза, яка складається з 4 слів і висловлює ставлення до теми);

5 рядок – перефразування сутності(синонім до першого слова).

Приклад сенканів: урок «Я досліджую світ» в 1 класі за підручником Т.Гільберг та ін. під час вивчення теми «Різноманітність тварин. Дикі і свійські тварини»

ЗАЄЦЬ

гарний, сірий, білий

стрибає, бігає, тікає

на нього полюють вовк та лисиця

Дикий звір

КРОЛИК

пухнастий, вухатий, білий, сірий

стрибає, гризе, лякається

про нього піклуються люди

Свійська тварина

Вправа «Кошик ідей»

Мета вправи – зацікавити учнів, створити робочу атмосферу. Застосовується переважно у вступній частині уроку. Наприклад, на уроці «Я досліджую світ» в 1 класі за підручником Т.Гільберг та ін. під час вивчення теми «Птахи» вчитель у «кошик» складатиме все, що відомо дітям про птахів. Думки учнів учитель не обговорює, а лише записує як правильні, так і неправильні. Наприклад: це тварини; вони вмюють літати; у них є пір'я; живуть у лісі; їдять комах,гусінь; вони наші друзі. Наприкінці уроку вчитель разом з учнями перевіряє записані тези і виправляють помилкові твердження.

Уроки з курсу «Я досліджую світ» відкривають широкі можливості для формування шанобливого ставлення до природи рідного краю, тому особливою популярністю на уроках «Я досліджую світ» у дітей користуються такі творчі завдання, як:

- придумати казку , скласти загадку, вірш;
- написати міні-твір на тему: “На яку квітку я схожа?”, “Яким птахом я себе уявляю?”, «Про що розповів джмелик?» та ін.
- скласти сенкан, асоціативний куш.

Приклади загадок, які склали учні:

«Сяде на неї бджола, не боїться її вона» (Квітка); «Ніг не має, а скрізь пробігає» (Вода); «На дереві росте три яблука: перше – червоне, друге – жовте, третє – зелене. Що це таке?» (Світлофор)

Приклад казки (урок «Я досліджую світ» в 1 класі за підручником Т. Гільберг та ін. під час вивчення теми «Рослини рідного краю»)

ПРОЛІСОК

Ось і прийшла весна. Прокинувся перший пролісок після зимового сну. Простягнув свої зелені рученята до сонця і виліз з-під землі. Він відкрив блакитні оченята і розцвіли квіточки. Побачив проліска горобчик і привітав його з весною. Засвітило яскраве сонечко і незабаром на галявині з'явилося багато пролісків.
(Кудла Софія)

Приклади віршів (урок «Я досліджую світ» в 1 класі за підручником Т. Гільберг та ін. під час вивчення теми «Тварини рідного кра

ЖУРАВЛИКИ

Ключиком у небі
Журавлі летіли.
В небі голубому
Вони клекотіли.
Сіли на лужочок,
напились водиці.
Дуже вони раді
Рідній землиці.
(Мороз Марк)

КАЛИНОНЬКА

У лютому калинонька
В саду червоніє.
А садок, у сні зимовім,
Про весноньку мріє.
Червоніє калинонька
Аж горить, палає,
Ніби дівчина в намисті
Серце звеселяє.

Висновки. Отже, технологія розвитку критичного мислення спрямована на спільну працю вчителя й учня, діяльність самого учня, а також на створення комфортних педагогічних умов, які сприяють зняттю психологічної напруги під час навчання. Розвиток критичного мислення взаємопов'язаний із розвитком творчих здібностей учнів та має на меті сприяти реалізації учнівських потреб, вчить самостійно вирішувати проблеми, а також навчає школярів критично оцінювати власну діяльність. Використовуючи елементи технології критичного мислення на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» учитель допомагає учневі формувати елементарні поняття про навколишній світ, екологічну культуру й етику, а також розвивати творчі здібності та креативне мислення.

Література

1. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6 т. – М.: Педагогика. – Т.3: Проблемы развития психики / Под. ред. А. М. Матюшкина. – 1983. – 369 с.
2. Вукіна Н.В. Критичне мислення: як цього навчати / Н.В. Вукіна, Н.П. Дементієвська. – Х.: «Основа», 2007. – 108 с.

3. Гільберг Т. Організація освітнього процесу в 1 класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» / Т. Гільберг // Початкова школа. – 2018. – № 8. – С. 36-40.
4. Державний стандарт початкової освіти. Електронний ресурс. - Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018>
5. Концепція Нової української школи. Електронний ресурс. Режим доступу: URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Пометун О.І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання : Науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; [за ред. О. І. Пометун.]. – К.: АСК, 2004. – 192 с.
7. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти: (у 2-х ч.) Т. Гільберг та ін.. – Київ: Грамота, 2018. – 96 с.

Синишина І.І.,
вчитель початкових класів
*Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітній навчальний заклад
I-II ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ – ВИКЛИК ХХІ СТОЛІТТЯ

Кожен урок прорахований до секунд. Інноваційні навчальні технології, інтегровані предмети, більше десяти завдань на кожному уроці і по дві фізкультхвилинки. У розкладі дітлахів є незвичні уроки "Навчаємося разом", "Еврика". Через кожні 4-5 хвилин у дітей змінюється вид діяльності. Школярі на уроках переглядають відеосюжети, мультфільми, танцюють і співають українські пісні. А патріотичне виховання проходить червоною ниткою практично через кожний урок. Мова йде про науково-педагогічний проект "Інтелект України".

В рамках впровадження Всеукраїнського проекту «Інтелект України» в НВК-академічний ліцей № 15 на навчальних заняттях постійно враховується формування навичок ХХІ століття, серед яких червоною стрічкою проходить розвиток критичного мислення у здобувачів освіти від початкової школи до випускника основної школи.

У зв'язку із даними вимогами сучасної філософії освіти на уроках з різних предметів використовую технологічні картки. Досвід з даного питання презентую у даній статті.

Застосування методів критичного мислення на уроці читання під час вивчення теми «Людина і природа».

Уривок твору О. Довженка «Зачарована Десна»

Технологічна карта уроку за зошитом з друкованою основою

« Науково-педагогічний проект «Інтелект України,

автори І.В.Гавриш, Н.В. Семихат, Читання, 2 клас, частина 9, Харків, 2019.

Метод критичного мислення	Дії вчителя	Дії учнів	Очікуваний результат
Структура уроку: осмислення або основна уроку			
Активне слухання Читання з маркуванням	1.Вчитель пропонує учням прочитати текст за диктором, звертаю-чи увагу учнів на те, що в тексті є помилки, які треба знайти і виправити	1. Учні читають текст за диктором. 2. Під час читання тексту здобувачі виявляють помилки в словах і за допомогою текстового маркеру «Помагайка» виправляють їх.	Формування навичок активного слухання Розвиток вміння знаходити помилки в тексті та виправляти їх Навчитися раціонально використовувати час Розвиток вміння орієнтуватися в інформаційному просторі тексту Розвиток читацької компетентності
Застосування методу «Активне слухання» є важливим для ефективного партнерства здобувачів освіти під час групової чи парної роботи			

Робота в парах та малих групах	1. Вчитель пропонує здобувачам освіти в парах відповісти на наступні проблемні питання: - Пофантазуй від імені Пірат, як він шукав своїх господарів. - Як ти думаєш, чи насправді коні говорили? - Що тебе вразило в розповіді Тягнибиди про його минуле? - Поміркуй, чому автор пише про коней і собаку, як про людей, і дає їм змогу говорити?	1. Учні працюють в парах: - індивідуально шукають відповіді; - обмінюються ідеями; - обговорюють варіанти відповіді; - обирають власну відповідь; - аргументовано відповідають на поставлене запитання тощо.	Розвиток вміння працювати в парах або малих групах Виховання толерантного ставлення до партнера та його варіанту відповіді Розвиток навичок спілкування, уміння висловлюватись, переконувати, вести дискусію тощо.
--------------------------------	--	---	--

Застосування методів критичного мислення на уроці з предмету «Людина і світ» під час вивчення теми «Прогноз погоди. Опади».
Технологічна карта уроку за зошитом з друкованою основою «Науково-педагогічний проект «Інтелект України, автори І.В.Гавриш, Г.О.Калиновська, Людина і світ, 2 клас, частина 9, Харків, 2019.

Метод критичного мислення	Дії вчителя	Дії учнів	Очікуваний результат
Структура уроку: виклик або вступ			
Кластер	2. Вчитель нагадує здобувачам освіти правила створення кластера: - вставити пропущені слова в тексті, щоб відтворити в пам'яті знання про опади і прогноз погоди, вивчені в частині 8 друкованого зошита	2. Учні самостійно працюють з поданим текстом. 3. Пригадують вивчений раніше навчальний матеріал. 4. Підбирають слова «супутники» для встановлення логічного зв'язку в утвореному тексті.	Реалізація власного бачення тексту Систематизація того, що дітям відомо і визначення прогалин у знаннях Розвиток самостійного свідомого мислення

Література

1. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-344 від 25.05.2018р.
2. Наказ МОН України від 02.11.2016 р. № 1319 «Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проекті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів».
3. Програма всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науковопедагогічному проекті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» на 2016–2022 роки.

Сухорукова В.М.,
вчитель початкових класів
*Зачепилівська загальноосвітня школа I-III ступенів
сел. Зачепилівка, Харківська область, Україна*

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: УСПІХИ ТА ВИКЛИКИ ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ

Добрий день вельмишановне товариство, шановні колеги! Прийміть найщиріші вітання від Зачепилівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Зачепилівської селищної ради Зачепилівського району Харківської області.

1 вересня 2018 року стартувала Нова українська школа. Яка вона? Пер за все – допомогти розкрити унікальні можливості кожної дитини; навчання через гру, спільне формування правил шкільного життя, спілкування та співпраця, взаємодія та взаємодопомога, призвичаювання до повсякденних («рутинних») дій, комунікативні вправи та ігри на формування спільноти, заняття в різних осередках, а не тільки за партами.

Я хочу поділитися з вами своїми відчуттями та враженнями про успіхи та виклики першого року НУШ, адже особисто брала участь у впровадженні цих змін.

НУШ вражає – це круто і цікаво. Адже відбуваються ключові зміни в початковій школі, які формують наше майбутнє і наше сьогодні – це нові методики викладання, нові інтерактивні технології, довірливі та партнерські стосунки між вчителем та учнями стали нормою, а успіхи і результати справді надихають.

В школі – дітям цікаво, вони відкриті, доброзичливі, залучені до активного навчального процесу. Позитивний настрій в класі створюють за допомогою: атмосфери довіри, відчуття приналежності до спільноти, участі в ухваленні рішень, вільного від критики ставлення вчителя, справедливості й неупередженого ставлення.

Я дозволяю своїм дітям помилятися, адже неважливо скільки помилок роблять учні, а важливо, які висновки робить дитина. Життєвим прикладом намагаюся переконувати їх.

Нове освітнє середовище відкриває для дітей світ школи, світ довкілля. Мені приємно з ними спілкуватися, саме головне, діти щасливі!

В першому класі ми спостерігали, досліджували, співпрацювали в групах, спільно формували правила шкільного життя, взаємодії та взаємодопомоги, заняття в різних осередках, а не тільки за партами сприяє зростанню мотивації до навчання.

Одна з особливостей Нової української школи – створення комфортних умов перебування дитини в освітньому закладі та формування позитивних, дружніх взаємин у колективі. Аби спонукати учнів піклуватися одне про одного, ділитися з однокласниками ідеями та досвідом, забезпечити кожній дитині

відчуття емоційного комфорту, в структурі навчального дня у початковій школі передбачено новий етап – ранкові зустрічі.

Ранкова зустріч, просто клас!

Про все, про все поговорити.

Чудовий настрій буде в нас,

Що на уроках нам робити.

– Що таке ранкова зустріч? Це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Вона сприяє психологічному налаштуванню дитини до навчання, об'єднує дітей, і що дуже важливо, створює позитивний настрій. Діти приходять до школи зі своїми проблемами, завдання вчителя створити позитивну атмосферу у якій дитина буде навчатися.

Ранкова зустріч формує ті цінності, що стають основою для створення відповідальної та дбайливої спільноти дітей. Вона дає педагогам можливість навчити школярів взаємної поваги та позитивного ставлення одне до одного, сприяє формуванню цілісного колективу.

Ранкова зустріч – це зустріч на початку дня учнів класу з учителем. Сидячи в колі учні мають змогу бачити всіх, спілкуватися, створюється чудовий психологічний контакт, який водночас об'єднує дітей. Учитель розміщується поруч, діти впродовж короткого часу діляться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають, ставлять запитання, доповнюють та коментують.

Ранкова зустріч складається з чотирьох компонентів: вітання, групове заняття, обмін інформацією, щоденні новини.

Практика щирого **вітання** інших є головною метою, його розпочинає учитель, звертаючись до дитини персонально, наприклад: «Доброго ранку, Маринко! Я рада, що ти тут».

Наступний компонент – **обмін інформацією**. Відповідно до запропонованої теми діти можуть розповісти з власного життєвого досвіду, що вони знають, чи що їх може цікавити по даній темі. Учні висловлюють власні ідеї, почуття, а також обмінюються важливою для них інформацією та досвідом. Це і слухання оповідань, казок, віршів. Діти обговорюють, ставлять запитання або висловлюють коментарі з певної теми. Таким чином вони дізнаються про інших і надають можливість решті дізнатися про себе. Обмін інформацією допомагає розвивати навички, що дають змогу навчитися впевнено говорити й слухати.

Щоденні новини – це обговорення письмового оголошення, яке щодня вивішують на відповідному стенді чи дошці. Воно налаштовує учнів на тему, яка вивчатиметься протягом дня. Щоденні новини допомагають дітям тренувати і розвивати математичні та мовленнєві навички. Вони можуть містити різноманітні завдання (заповнення календаря та його коментування, перегляд розкладу виконання робіт).

Групове заняття розпочинається після спокійного обміркування інформації. У класі створюється відчуття єдності, відчуття спільноти, ситуації успіху, радості через виконання пісень, участі в іграх, коротких і швидких

заняттях. Такі групові заняття, здебільшого, пов'язані з навчальною програмою чи темою, яка в цей час вивчається в класі.

Після того як діти опанують такий компонент ранкової зустрічі як вітання, групове заняття педагога можуть ознайомити і обговорити насамперед, значення слова «спільнота».

Рекомендовану послідовність компонентів вітання, обмін інформацією, групове заняття, щоденні новини – можна замінити відповідно до потреб кожного класу. Педагоги можуть експериментувати й знаходити те, що ідеально підходить до їхнього класу.

Призначення ранкових зустрічей – допомогти у створенні відповідального і згуртованого колективу однодумців, у якому панує атмосфера взаємоповаги, доброзичливе ставлення одне до одного. Вони допомагають у формуванні пізнавального інтересу молодших школярів, виробляють навички соціальної поведінки, сприяють вихованню свідомого громадянина з активною життєвою позицією.

Новий освітній простір – допомагає розкрити унікальні можливості кожної дитини її життєвий простір де вона не тільки готується до життя, а живе. Я впевнена, що виховую майбутнє нації – особистість, інноватора, патріота своєї країни.

Батьки залучаються до освітнього процесу, пропонують цікаві ідеї, допомагають в оформленні класу у підготовці та проведенні виховних заходів, свят, подорожей.

Впровадження різних видів вправ дає позитивні результати - це дозволяє вчителю весь час бути поряд з дітьми, скеровувати, допомагати досягати успіху. А головне, вчитель може бути вільним і успішним, адже він експериментує, підбирає ефективні форми і методи навчання.

Успіхи і результати надихають на досягнення, як результат – 15.02.2019 року спікер п'ятого авторського вебінару сесій онлайн-проєкту видавництва «Ранок» «Інтерактивна школа творчого вчителя» тема якого «Ранкові зустрічі – ідеальна можливість для формування класної спільноти».

Література

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nys.org.ua/neys/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-rochatkovoyi-osvity-dokument/>
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – с.206
3. Ранкові зустрічі. 1 клас. I семестр. / авт.- упоряд. С.В.Сигида. – Х.: Вид.група «Основа», 2018. – с. 156
4. Початкове навчання та виховання № 16-18, – Х.: Вид.група «Основа», 2019. – с. 111
5. Сторітелінг – ефективний метод навчання і виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: valitaro.blogspot.com/p/blog-page_21.html

Тимошенко І.В.,

вчитель початкових класів

*Коростишівський НВК «Школа-лицей» ім. Л.Х.Дарбіняна
м. Коростишів, Житомирської області, Україна*

ДОСВІД РОБОТИ У ПРОСТОРИ НУШ

Новий вік, нові технології, нові виклики, нові покоління! Все це вимагає нових підходів в освіті, нових форм, методів роботи, доповнення, а інколи і заміну традиційних технологій і підходів в сучасній освіті. Глибоко переконана у тому, що найважливішим в роботі педагога є не застосування якихось нових креативних технологій, а результативність у роботі з учнями. Маючи тридцятирічний стаж роботи вчителем початкових класів розумію, що старі методи діяльності не працюють, технології не діють, форми та методи не цікаві сучасному учневі, більше того - вони їх інколи дратують, втомлюють, здаються занадто зарозумілими, а деякі навпаки, примітивними. Тобто те, чому мене вчили у вищому навчальному закладі залишилося в тій епосі, що пішла. На порозі нове століття, нові виклики, нові задачі, новий погляд на сам об'єм знань, на вміння його використовувати в сьогоденні. Що ж робити педагогу з минулого століття? Відповідь зрозуміла для кожного – змінюватися, розвиватися, йти в ногу з суспільством, з новими енергіями, з новими потребами, вібраціями нашої планети, суспільства. І що ж я для себе знайшла? Звісно впровадження інноваційних технологій – це найкоротший шлях до успіху, саме це дає змістовні відповіді на мої питання: «Як навчати учня? Як створити сприятливі умови засвоєння нового матеріалу?».

Сьогодні ми можемо знайомитися з великою кількістю різноманітних технологій дієвих і не дуже, ефективних та не ефективних, реалістичних і не дуже. Отож, думаю, що технології були і будуть завжди, одні з них відмирають, а деякі отримують друге життя, але головна вирішальна роль в застосуванні будь-якої технології відіграє особистість учителя, який її втілює. Переконана у тому, що сучасний вчитель - це і філософ, і стратег, і практик, і учень.

Тому сьогодні у суспільстві є потреба у високоінтелектуальному, креативному, толерантному та інтелегентному, гнучкому і професійному вчителі. Ось чому найсерйознішою проблемою реформування освіти є підготовка вчителів, які повинні усвідомити, що слід переходити «від передання знань» до «навчання жити». Розв'язання даного завдання безпосередньо пов'язане з навчально-виховним процесом.

Сучасний урок вимагає від педагога оптимального поєднання індивідуальної, парної, групової і колективної форм організації навчальної діяльності учнів [1, с. 231-232].

Вважаю, що виховний та розвивальний характер навчально-пізнавальної діяльності поглиблюється за умови застосування інтегрованого навчання.

У Державному стандарті початкової освіти інтегрований підхід та власне інтегрована компетентність учня визначені як можливість і здатність учня

застосовувати знання, уміння, навички та способи діяльності для вирішення найширшого кола проблем. Вважаю, що саме інтеграція у вивченні навчальних дисциплін, найбільше сприятиме ефективності освіти в початковій школі. Інтегроване навчання - це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя й учня. Вони спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей (навчальних предметів). Інтегровані уроки забезпечують розвиток у дітей творчого мислення, формують науковий світогляд, розвивають пізнавальний інтерес, бажання до самостійного здобуття знань. Учні на таких уроках активно включаються у діяльність, стають співробітниками вчителя, беруть участь у розв'язанні нових для себе пізнавальних і практичних задач, легше сприймають нові знання та закріплюють попередні [2, с.8]. В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та демократизації [2, с.5].

Вже з першого класу мені вдається вдало поєднувати уроки природознавства і математики. Діти дуже люблять розв'язувати задачі природничого змісту, які сама їм складаю.

У бджоли три пари ніг. Скільки всього ніг у бджоли?

У синички два ока, а у бджоли на 3 більше. Скільки очей у бджоли?

В одного павука 8 очей. Скільки очей у двох павуків?

Насіння моркви проростає за 2 тижні, а салату – на 7 днів довше. Через скільки днів проростає насіння салату?

Мати-шишкаріха сидить на яйцях 13 днів, та ще 5 днів обігриває вилуплених пташенят. Скільки всього днів вона не сходить з гнізда?

Заєць-біляк живе 2 роки, а заєць -русак на 3 роки довше. Скільки живе заєць-русак?

Вже з 1 класу проводжу інтегровані уроки. Назву лише деякі: «Щедра осінь»(літературне читання, мистецтво), «Геометричні фігури»(математика «Геометричні фігури», дизайн і технології «Виготовлення гри «Танграм» та складання заданих форм за схемами чи власним задумом») Я досліджую світ та Мистецтво (теми, що інтегрувалися «Різноманітність тварин. Дикі і свійські тварини», «Світ тварин у мистецтві. Виготовлення одного із персонажів української казки»)

Застосовую у своїй роботі сторітеллінг. Це технологія створення та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сферу учня. Ця методика випробовувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом. Він врахував психологічний фактор: історії легше сприймаються, вони більш захоплюючі та цікаві, ніж правила або директиви. Згідно з Концепцією «Нова українська школа» перед вчителями постає актуальне питання, як залучити учня в процес навчання на стільки, щоб він виніс максимум корисного для себе. Як зацікавити? Як утримати увагу? Тому саме метод сторітеллінгу особливо ефективний на даний момент, в епоху технологій. Коли факти, що їх мають запам'ятати на уроках учні, губляться серед інформаційного простору [3, с.188]. У чому користь?

1. Діти люблять слухати історії більше, ніж визначення, доповіді та лекції.
2. Історії впливають на почуття дитини, а це концентрує увагу. Розповідаючи історії у дитини зникає страх публічних виступів.
3. Історії краще сприймаються, ніж якісь тексти.
4. Історія викликає асоціації, адже використовуються ілюстрації, відео, презентації.
5. Історії мотивують.

Наприклад, на уроках української мови задаю завдання: скласти розповідь, де будуть використані синоніми до слова «оселя». Або розповідь, яка складається з 20 слів на букву «К». Також історії, що містять 20 іменників або прикметників. На читанні учні складають розповідь від імені якогось літературного героя. На математиці складають історії про взаємовідносини іменованих чисел, геометричних фігур, математичних знаків. На уроках «Я досліджую світ» раджу дітям скласти історії з життя їх родин, їх друзів, сусідів. Учні початкових класів із задоволенням розкажуть цікаві сімейні історії.

Також вважаю, що технологія розвитку критичного мислення дає учню вміння критично мислити; уміння відповідально ставитись до власної освіти; уміння працювати в співробітництві з іншими; бажання стати людиною, яка вчиться впродовж усього життя.

Досить ефективним для формування критичного мислення молодших школярів є методичні прийоми, які роблять навчальний процес більш творчим, учать учнів мислити, виділяти головне, висловлювати й аргументувати власні думки.

Починаю свої уроки з розминки. Обов'язковим є створення позитивного психологічного стану в класі, невід'ємний елемент – це створення ситуації успіху. Ось деякі прийоми ситуації успіху, які застосовую у своїй роботі: «Радість класу»- позитивна емоційна реакція класу на досягнення дитини. Для моїх дітей це дуже важливо. Адже позитивно налаштований учитель - це лише частина роботи, для учнів важливу роль грають однокласники, їх щирість, вміння радіти і співпереживати, ще один прийом - «Авансування» (індивідуально пояснюю дитині, а потім коли всі гуртом виконують подібне завдання, дитина відчуває успіх від того, що справилася з завданням.) Зазвичай девізом до уроків обираю слова «Роби як ми, роби краще нас!» Важливим етапом роботи вважаю обґрунтування знань, мотивація. Під час актуалізації використовую стратегії «асоціативний куц», сенкан, кубування, читання з передбаченням, письмо в малюнках.

Працюючи в новій українській школі дійшла для себе до певних висновків.

Думаю що краще підготувати декілька перфектних інтегрованих уроків, ніж проводи їх часто і неякісно.

Застосування інновацій не повинне бути самоціллю педагога. Наша ціль - це кінцевий результат роботи, а інновації - це лише деякі із шляхів досягнення поставлених цілей.

Кожен із нас не просто педагог, а експериментатор, митець. Тому ми кожного дня є творцями власних технологій, які розвивають і нас, і наших учнів.

Отже, суспільство XXI століття вимагає від школи професійних, мобільних, творчих вчителів, які здатні покращити майбутнє своєї держави, вивести її на новий науковий рівень педагогів. Своєю творчою діяльністю сучасні педагоги доводять життєву мудрість поколінь: «Якщо ти думаєш на рік вперед - посади насіння, якщо ти думаєш на десятиріччя вперед - посади дерево, якщо ти думаєш на століття вперед - виховай людину!».

Література

1. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи Тема. – 2004. – № 3/4. – С. 229-232;

2. Бірюк І. А.; Володимирецька ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 – Володимирець: 2018. – 65с.

3. Шандиба О.В. Назва: Концептуальні засади системної післядипломної освіти фахівців у галузі промисловості. Рік: 2015. Сторінок: С. 184-188.

Чуприна М.І.,

вчитель початкових класів

Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс

«Загальноосвітній навчальний заклад

І-ІІ ступенів-академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради

м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна

Буряк Т.В.,

вчитель англійської мови

Комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс

«Загальноосвітній навчальний заклад

І-ІІ ступенів-академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради

м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОКУ З ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «Я ПІЗНАЮ СВІТ» ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ТЕМУ «ЗДОРОВ'Я – НАЙКРАЩЕ БАГАТСТВО»

Мета: ознайомити з назвами частин тіла: голова, шия, плечі, очі, вуха, ніс, рука, нога, коліна, стопа; навчати правильній вимові звуків англійською мовою; уміння сприймати інформацію, відтворювати її, втілювати в практичній діяльності; розвивати уявлення про здоровий спосіб життя, його складові: показати, що дотримання всіх складових – провідна умова збереження і зміцнення здоров'я; виховувати старанність у виконанні основних правил збереження здоров'я; особисту життєву позицію, старанність, наполегливість, бажання творчо працювати; виховувати повагу до себе, почуття власної гідності, впевненості.

Обладнання: прислів'я, вислови про здоров'я, використання ІКТ, вірш «Будь здоровим» А. Костецького.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми, мети уроку

1. Бесіда про здоров'я.
2. Прослуховування пісні «Усмішка, неначе сонце», музика М. Ведмедері, слова Н. Красоткіної.

III. Актуалізація опорних знань

1. Робота над прислів'ям «Весела думка – половина здоров'я».
2. Допоможи Хвалькові виконати завдання Знайки.
Розфарбуй личка біля тих слів, які на твою думку покращують здоров'я.

- Дружелюбність;
- Заздрощі;
- Жадібність;
- Доброта;
- Милосердя.

3. Вправа «Фотоапарат».

Поясни значення вислову – ЗДОРОВОМУ ВСЕ ЗДОРОВО

4. Прочитай спочатку слова повільно, як повзе черепаха, а потім швидко, як скрекоче сорока.

Доброта, доброта, доброта.

Здорово, здорово, здорово.

5. Фізкультхвилинка (англійською мовою).

Head and shoulders,
Knees and toes,
Knees and toes,
Knees and toes,
Head and shoulders,
Knees and toes,
Eyes, ears, mouth and nose.

6. Гра «Частини тіла» (англійською мовою).

7. «Досліджую медіа». Хвилинка Знайка.

Прочитай текст.

Друже! Як ти гадаєш, чи можна назвати здоровою ліниву, заздрісну, злу людину? Чи приємно з нею спілкуватися?

А що ж протистоїть злу? Звичайно ж, доброта.

До веселих, життєрадісних хвороби не чіпляються. А до тих, хто тримає в собі зло, вони приклеюються, ніби до смоли.

Отже, наші друзі – любов, радість, надія, доброта, прихильність.

Діти вивчають ці слова англійською мовою.

Любов – love

Радість – joy

Доброта – kindness

Надія – hope

8. Виконай завдання Питайлика

- Віднови речення.

Ніші дрпзі □ лоб□в, р□д□сть, □адія, до□□□та.

Поміркуй, що можна сказати про здорову людину.

9. Порелаксуй під музику «Осінь». (Relax)

10. Вірш «Будь здоровим» А. Костецького.

Друже, щоб здоровим бути,

треба начинки здобути,

про здоров'я піклуватись.

Перш за все – не лінуватись,

і здружитися із спортом,

рідко ласувати тортом,

воду крижану не пити

і ніколи не палити!

Щоб знешкодити мікроби,

руки мий щоразу чисто,

не забудь щоденно їсти

овочі і фрукти різні –

всі вони тобі корисні.

11. Вірш «Apple».

Прислів'я «An apple a day keep doctors away».

12. Дидактична гра «Зваримо борщ та компот».

13. «Досліджую навколишній світ». Розглянь малюнки і скажи, хто дбає про своє здоров'я.

14. Попрацюємо у чарівній майстерні. Намалюй, якою ти уявляєш здорову людину.

15. Повторення кольорів англійською мовою.

Синій – blue;

Зелений – green;

Жовтий – yellow;

Червоний – red;

Сірий – grey;

Коричневий – brown;

Білий – white.

IV. Підсумок уроку.

Пісня «Добрим будь» (музика і слова Наталії Май).

Висновок: «Добра людина – це здорова людина».

СЕКЦІЯ 2.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Власюк І.А.,

учитель початкових класів

*Коростишівський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа
I-II ступенів – ліцей інформаційних технологій» ім. Л. Х. Дарбіняна
Житомирська область, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Усвідомлення суспільством того, що новій Україні потрібні люди з високим творчим потенціалом, які здатні вивести націю на новий рівень соціально-економічного розвитку, спонукало до численних інновацій в різноманітних сферах життя, зокрема і в освіті. Підвищення якості освіти є однією з актуальних проблем нашої країни. Аналіз сучасних наукових досліджень та врахування сучасних вимог початкової освіти переконує в тому, що проблема професійної підготовки майбутніх учителів була й залишається актуальною.

Ключова роль у реалізації інноваційної освітньої діяльності належить учителю, який сьогодні перестає бути для учнів єдиним джерелом знань. Під готовністю до інноваційної діяльності розуміємо сукупність якостей вчителя, що визначають його спрямування на розвиток власної педагогічної діяльності та діяльності всього колективу школи, а також його здатність виявляти актуальні проблеми освіти учнів, знаходити та реалізовувати ефективні способи їх розв'язання [3]. «Найважливіша умова успішної роботи школи – це багате різностороннє інтелектуальне життя педагогічного колективу, допитливість, інтерес до нового в науці, постійний інтелектуальний ріст, удосконалення». В.О Сухомлинський [5].

Виклад основного матеріалу. Ухвалення нового закону «Про освіту» - важливий крок до реформування освіти, фактично підґрунтя для впровадження ідей Нової української школи. Уже сьогодні говорять про те, що Новий державний стандарт початкової освіти – це стандарт, який покликаний змінити методи навчання, він компетентнісний за своєю суттю. Ми прагнемо, щоб через інструменти стандарту, зокрема через інтегроване навчання, стрижнем якого є окреслена проблема, діти опанували різні предмети. При чому робили це інтерактивно – через гру, діяльність, цікаві вправи. Важливо, щоб навчання приносило їм радість, щоб школярки вчилися творити, а не відтворювати, мислити самостійно, а не відгадувати те, що хоче почути від них учителька. Власне таке навчання, як свідчать дослідження, ефективно, бо воно ґрунтується на потребах і досвіді дитини, воно індивідуально зорієнтоване. Дуже важливий пріоритет нашого стандарту – збереження оптимізму – найціннішого ресурсу дитини, яким часто нехтує педагог, а це, власне, основа для успіху людини, а не знання формул чи правил [1].

Реалізація інноваційної політики неможлива без створення нової школи, яка б готувала всебічно розвинену творчу особистість, створювала умови для її повноцінного інтелектуального, духовного та фізичного розвитку.

Інноваційна освітня діяльність – це процес внесення якісно нових елементів в освіту, що характеризуються вищим ступенем творчої активності учасників освітнього процесу, результатом діяльності яких є створення нових освітніх технологій, формування нового світогляду вчителя та всебічно розвиненого учня. Крім того, вона впливає на створення нових управлінських структур та створює оптимальні умови для формування більш досконалих відносин між школою та суспільством. [2, с. 215].

Готовність учителя до інноваційної діяльності тісно пов'язана з особистісним розвитком, професійною спрямованістю, професійною освітою, саморозвитком і самовизначенням педагога. Сучасний учитель має постійно здобувати й узагальнювати нові знання з різноманітних джерел, володіти технологіями їх передавання. Це сприятиме формуванню комунікативної компетентності педагога як невід'ємної складової загальної культури та життєвих компетентностей кожної людини в інформаційному суспільстві [4, с. 65].

Головним завданням школи є розвиток творчої особистості як вчителя, створення умов для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу. Цьому сприяють інноваційні підходи до роботи.

Одним із центральних мотивів навчання є пізнавальний інтерес.

Для того, щоб сформувати пізнавальний інтерес, учителю важливо правильно організувати свою професійну діяльність. Як писав В.О. Сухомлинський, учитель має «запалити в його (молодшого покоління) душі вогник допитливості, любов до знань» [5, с.125].

Ключем до вирішення цього непростого завдання видатний педагог вбачав творчий процес викладача: «Лише творчий вчитель може бути джерелом успіху своїх вихованців» [5, с. 201]. Отож необхідно перебувати в постійному пошуку нових форм, прийомів, засобів, технологій навчання, інтегрувати професійний досвід та інноваційні технології в навчально-виховному процесі.

Тому намагаюся здійснювати свою педагогічну діяльність так, щоб найбільш повно розкрити не тільки здібності й талант кожного учня, а й розвивати власну ініціативу та творчий пошук, що дає можливість самореалізуватися у своїй професійній діяльності. Це дає можливість реалізувати такі основні завдання:

- здійснення диференційного навчання;
- розвиток творчих здібностей;
- створення умов для всебічного розвитку особистості;
- сприяння самоактивізації творчого потенціалу учнів;
- впровадження інноваційної методики навчання і виховання.

Досвід показує, що творчу особистість може навчити і виховати тільки творча особистість. Адже, якщо ми хочемо навчити всіх, враховуючи особистість учня з його потребами, інтересами та життєвими проблемами, необхідно вносити

зміни в навчальний процес. Тому потрібна відповідна підготовка педагогічних кадрів. У своїй роботі вчителі початкових класів мають впроваджувати технології й методики особисто зорієнтованого, компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання і розвитку учнів.

Я, як педагог, намагаюся постійно перебувати у пошуку і апробації педагогічних технологій, що суттєво поліпшують мотивацію учнів до навчального процесу. Це ігрові, інтегровані, мультимедійні технології, технології продуктивного та індивідуального навчання.

Успішно на уроках використовую роботу у великих і малих групах, парах, проблемне навчання, інтерактивні ігри. Особливу роль звертаю на використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Використання мультимедійних засобів в навчально-виховному процесі дає мені, як педагогу, можливість залучити учнів до активного навчання, а саме:

- активізувати навчання шляхом використання цікавих і швидкозмінних форм подачі інформації, стимуляції пошуку відповідей;
- розвивати творче мислення шляхом експериментування, пошуку зв'язків між новою і старою інформацією, встановлення зв'язків і закономірностей;
- розвивати абстрактне мислення за допомогою заміни, демонстрації конкретних предметів схематичними чи символічними зображеннями, наочністю;
- покращити сприйняття матеріалу за допомогою наочності, підкреслювання, кольорового зображення, графіки, мультиплікації, відео, музики;
- стимулювати рефлексію, аналіз учнями своєї діяльності шляхом отримання наочного зображення наслідків власних дій;
- залучати покоління, що підростає, до інформаційної культури суспільства.

Я спостерігаю, що за допомогою мультимедійних засобів навчання учні стають віртуальними свідками історичних подій, учасниками наукових конференцій, здійснюють подорожі, переходять в іншомовне середовище. Комп'ютерно-інформаційні технології, що надають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, створюють можливості для творчої діяльності, сприяють формуванню професійних навиків.

У рамках концепції Нової української школи (НУШ) активно впроваджені такі інноваційні напрями роботи, як LEGO – технології. Така форма роботи є цікавою для молодшого школяра та розвиває ряд характеристик: критичне, творче мислення, увагу, уяву, навички аналізу та синтезу, навички роботи в команді та пошуку декількох варіантів розв'язання задач, дрібну моторику тощо. LEGO-технології можливо застосовувати на уроках різної спрямованості (гуманітарні, природничі, точні).

Висновки. Отже, з врахуванням сучасних реформ освіти виникла потреба інноваційних підходів у якісній професійній підготовці майбутніх фахівців. Інноваційну діяльність учителів початкових класів треба спрямовувати на оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями, щоб учитель став для учнів координатором інформаційного потоку. Учителю необхідно володіти сучасними методиками та новими освітніми технологіями, щоб спілкуватися на

одній мові з дитиною, а також для професійного й особистісного росту та самовдосконалення.

Адже сьогодні вимагає від учителя готовності до використання нововведень в освітньому процесі, і тому кожен педагог шукає найбільш ефективні методи та форми роботи для підвищення зацікавленості учнів та зростання їх успішності. І одним із шляхів удосконалення своєї роботи є використання сучасних педагогічних технологій, за допомогою яких забезпечується можливість досягнення ефективного результату в розвитку особистісних якостей в процесі засвоєння знань, умінь, навичок.

Література

1. Тарас Базюк. Новий закон про освіту. Що реально зміниться, коли буде результат і що може піти не так. [Електронний ресурс] // Tvoemisto.tv. - Режим доступу: http://tvoemisto.tv/exclusive/novy_zakon_pro_osvitu_zrobyty_vypusknyka_konkurentospromozhnym_89214.html
2. Приходько В.М. Парадигми моніторингу якості освіти і педагогічного процесу. (У запитаннях та відповідях). Науково-методичний вісник.- Запоріжжя, 2010.- 215 с.
3. Скрипник В.І. Проектування готовності вчителя до інноваційної діяльності // Управління школою. – 2015 – № 4-6.
4. Колесникова О. Самоаналіз навчального закладу. Кадрова політика // Управління школою. – № 13 – 15. – С. 65.
5. Сухомлинський В.О. : до 100-ряччя від дня народження : Довідкове видання / В. О. Сухомлинський. – Вінниця, 2018. – 395 с.

Галайдич Л.В.,

вчитель початкових класів

Зачепилівська загальноосвітня школа I-III ступенів

Зачепилівська селищна рада, Зачепилівський район, Харківська область

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Ідея компетентнісного підходу - одна із відповідей на запитання, який результат освіти необхідний особистості і затребуваний сучасним суспільством. Формування компетентності учня на сьогоднішній день є однією із актуальних проблем освіти і може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти та неможливістю вирішити цю проблему традиційним шляхом.

Йдеться про компетентність як про нову одиницю виміру освідченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях. Актуальність даного питання і зумовила вибір теми «Розвиток творчих здібностей молодших школярів шляхом використання сучасних педагогічних технологій».

Найголовнішим завданням для себе вважаю навчити дітей мислити самостійно і творчо, зробити все, щоб дитячий таланти розквітав з перших шкільних років. Щоб учні не тільки засвоювали певний обсяг знань, а вміли ці знання застосувати практично і проходили школу громадянськості, щоб кращі риси людської душі були притаманні їм протягом усього життя.

Мій досвід базується на науково-методичному фундаменті, містить передові педагогічні ідеї, власні знахідки й напрацювання.

Підвищуючи свій професіоналізм, намагаюся орієнтуватися в широкому спектрі сучасних інноваційних проєктів, ідей, напрямків, використовувати найефективніші освітні технології, впроваджувати новітні педагогічні технології, які гарантують реалізацію творчих здібностей, зв'язного мовлення, розвивають логічне мислення учнів та пізнавальні інтереси школярів.

Кожен мій урок – це урок-відкриття. Спонукаю учнів до відвертих думок, диспутів. Кожна смілива думка – це невеличка перемога, в якій я вбачаю сенс своєї роботи. А якщо на уроці немає байдужих – це головне.

Основними цілями своєї діяльності вважаю: збудити прагнення учнів до самоосвіти, підвищити практичну спрямованість навчання, сформувати певний набір знань, формування систем дій, необхідних для пізнавальної діяльності.

Для реалізації поставлених цілей працюю над підвищенням розумової активності шляхом застосування методу проєктів, розвитком творчого мислення, спонуканням до самостійності, активізацією пізнавальної діяльності учнів, пошуком оптимальних шляхів зацікавленості учнів до навчання.

Саме тому виникла потреба в нових навчальних методах, за допомогою міжпредметного, кейсового навчання.

Кейс-уроки – це навчальний матеріал, структурований в особливому форматі. Він складається з кількох розгорток, які системно відображають розділи шкільної програми, а також суміжну інформацію за межами шкільної програми.

Інформація в кожному розділі – це не просто тези, а відповіді на питання:

- Як це працює? Які проблеми існують у зв'язку з цим?
- Як вони можуть бути подолані? Який може вийти результат?
- Які фундаментальні і нові знання є в цій галузі?
- Міні-історії.

Кейс – це не конспект, а навчальна технологія. Виготовлена за особливим алгоритмом, який дає цілісне уявлення про явище, що досліджується.

Чим корисні кейси?

Вони дозволяють учням самостійно організувати процес засвоєння матеріалу; швидко виникає мотивація розібратися в усьому одразу, причому,

системно; кейси дають можливість роботи з різними джерелами інформації; вони дозволяють ефективно організувати роботу команди.

Метод кейсів тісно переплітається за своєю структурою з методом проєктів- це система навчання, у процесі якої учні здобувають знання шляхом планування і виконання практичних завдань. Цей метод ґрунтується на ідеї спрямованості навчально-пізнавальної діяльності учнів на результат, який можна отримати завдяки вирішенню тієї чи іншої теоретично чи практично значущої для учня проблеми. Учні вчаться проводити спостереження, брати інтерв'ю, систематизувати, узагальнювати отриману інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

Працюючи над даною проблемою та поєднуючи ці новітні методи навчання, переконалася, що розвивати творчі здібності можна по – різному. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів важливою є саме роль учителя. Моє завдання – управляти процесами творчого пошуку йдучи від простого до складного: створювати ситуації успіху, що сприяють творчій активності школяра; розвивати його уяву мислення; розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Для себе створила особистий план уроку-кейсу за яким готують до будь-якої теми. структура його така:

- обрати предмет та тему уроку; визначити мету;
- скласти опис ситуації та питання до неї;

для учнів:

- ознайомлюються з ситуацією, повністю читають завдання кейсу, щоб мати про нього уяву;
- виділити проблему, прочитати завдання, впевнитись, що всі члени групи його зрозуміли;
- аналізують результати, розв'язання завдання;
- пропонують один або декілька варіантів розв'язання кейсу, вказують на труднощі, способи їх подолання⁴
- рефлексія, розмова з собою, обговорення кейсів, їх презентація, обговорення.

Для ефективного застосування уроків-кейсів я старанно планую свою роботу: даю завдання учням для попередньої підготовки: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання; відбираю для уроку або завдання такі вправи, які зацікавили б учнів; при виконанні даю учням час подумати над завданням; на одному занятті можу використати одну (максимум дві) такі вправи, а не їх калейдоскоп; глибоко вивчаю і продумую матеріал, зокрема додатковий; старанно планую, розробляю заняття: визначаю хронометраж, ролі учасників, готую запитання й можливі відповіді, виробляю критерії оцінювання ефективності заняття; мотивую учнів до вивчення шляхом добору найцікавіших для них випадків, проблем; оголошую очікувані результати заняття та критерії оцінювання роботи учнів.

Урок – це творчість, а творцями його є самі учні. Уроки намагаюся будувати так, щоб вплинути на почуття і розум дітей, добираючи вправи

стимулювання пізнавальної активності учня. При цьому даю дітям можливість вільно висловлювати свої припущення, а потім критично аналізувати і відбирати правильні відповіді. Головне не кінцева відповідь, а сам процес розумової роботи, різні варіанти досягнення результату. Природа пошуку в усіх випадках одна: дати відповідь на питання «як?», «чому?», виявити допитливість, а згодом – стійкий інтерес до навчання, бажання вчитися, збагачувати свої знання.

Кожна дитина по - своєму неповторна. Вона приходить у цей світ, щоб творити своє життя, знайти себе, само реалізуватися. Скільки дітей – скільки й здібностей. Тому в процесі навчання намагаюся розкрити дитячу обдарованість, визначити методи, що сприяють розвитку можливостей самовираження дитини, тісно співпрацювати з практичним психологом, спільно з батьками підтримувати дитину в реалізації її інтересів у школі і в сім'ї. Для того, щоб удосконалити роботу з дітьми, дати їм ґрунтовні, міцні знання, озброїти практичним розумінням основ наук залучаю своїх вихованців до конкурсів і олімпіад.

Сучасні педагогічні технології та методи роботи дають змогу не стояти на місці, а дійти до серця кожного учня, при цьому максимально залучаючи його до роботи на уроці та даючи можливість відчувати себе частинкою соціуму, його невід'ємною ланкою. Адже в навчанні із застосуванням інноваційних технологій немає головного і другорядного, як немає головної пелюстки серед багатьох, що створюють красу квітки. В такому навчанні все головне: і вчитель, і учень, і форми та методи навчання. Мудро звучить китайське висловлювання «Вчитися - все одно, що плисти проти течії: зупинився - і тебе віднесло назад». Тому давайте рухатись вперед, і успіх прийде.

Література

1. <http://refob.edufuture.biz/news/28-keys-uroki.html>
2. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pochatkova-shkola/onovleni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli-1-4-klasiv>

Логачевська Т.А.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 121

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ – ОДНА ІЗ ФОРМ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

В Законі України « Про освіту» наголошується, що держава створює умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на усіх її рівнях з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів [1].

Тому Нова українська школа повинна максимально враховувати здібності кожної дитини, забезпечувати неупереджене та справедливе ставлення до кожної особистості.

Реалізувати одну з провідних ідей Нової української школи - орієнтацію на кожного учня, можна і через внутрішньокласну диференціацію.

Вона передбачає, як наголошує О. Я. Савченко, диференціювання змісту навчального матеріалу для учнів з різною підготовкою у межах теми чи окремого уроку, дає змогу сильнішим дітям запропонувати матеріал, який стимулює їхній розвиток, а слабшим – полегшити засвоєння програмового матеріалу. При цьому сутність засвоєння елементарних знань не повинна суперечити науковим твердженням, тобто в доборі змісту мають одночасно враховуватися принципи науковості і доступності.[4, с 27].

Саме цим вимогам відповідають співавторські підручники та посібники з математики для 1, 2 класу видавництва «Літера ЛТД» (Т. А. Логачевська та інші).

Думку про необхідність індивідуального підходу в навчальній діяльності школярів неодноразово висловлював у своїх працях В. О. Сухомлинський: « Не загубити жодної дитини. До кожного учня треба підійти, побачити його труднощі, кожному необхідно дати тільки для нього призначене завдання». [5, с. 438].

Конструювати систему диференційованих завдань можна за ступенем складності і самостійності.

Диференціація за ступенем складності – це добір різноманітних завдань, які можна класифікувати таким чином: завдання, що вимагають різної глибини узагальнення і висновків; завдання, розраховані на різний рівень теоретичного обґрунтування роботи, що виконується; завдання репродуктивного і творчого характеру.

Така диференціація використовується не лише як засіб систематичного і послідовного розвитку мислення учнів, а й для формування позитивного ставлення до навчання, бо розв'язання посильної задачі стимулюють бажання до подальшої праці і підвищує самооцінку своїх можливостей. Для цього дібрано завдання з нарощуванням ступеня складності.

При диференціації за ступенем самостійності всім учням пропонується завдання однакової складності, але при цьому диференціюється міра допомоги різним групам школярів. Зокрема, кількість інформації про хід рішення дозується від найбільш повної до найменш повної.

Інформація також варіюється за характером :

- конкретизація завдання;
- розв'язання допоміжних завдань, що приводять до вирішення основного завдання;
- вказівка на прийом розв'язання, навідні питання, наочні підкріплення.

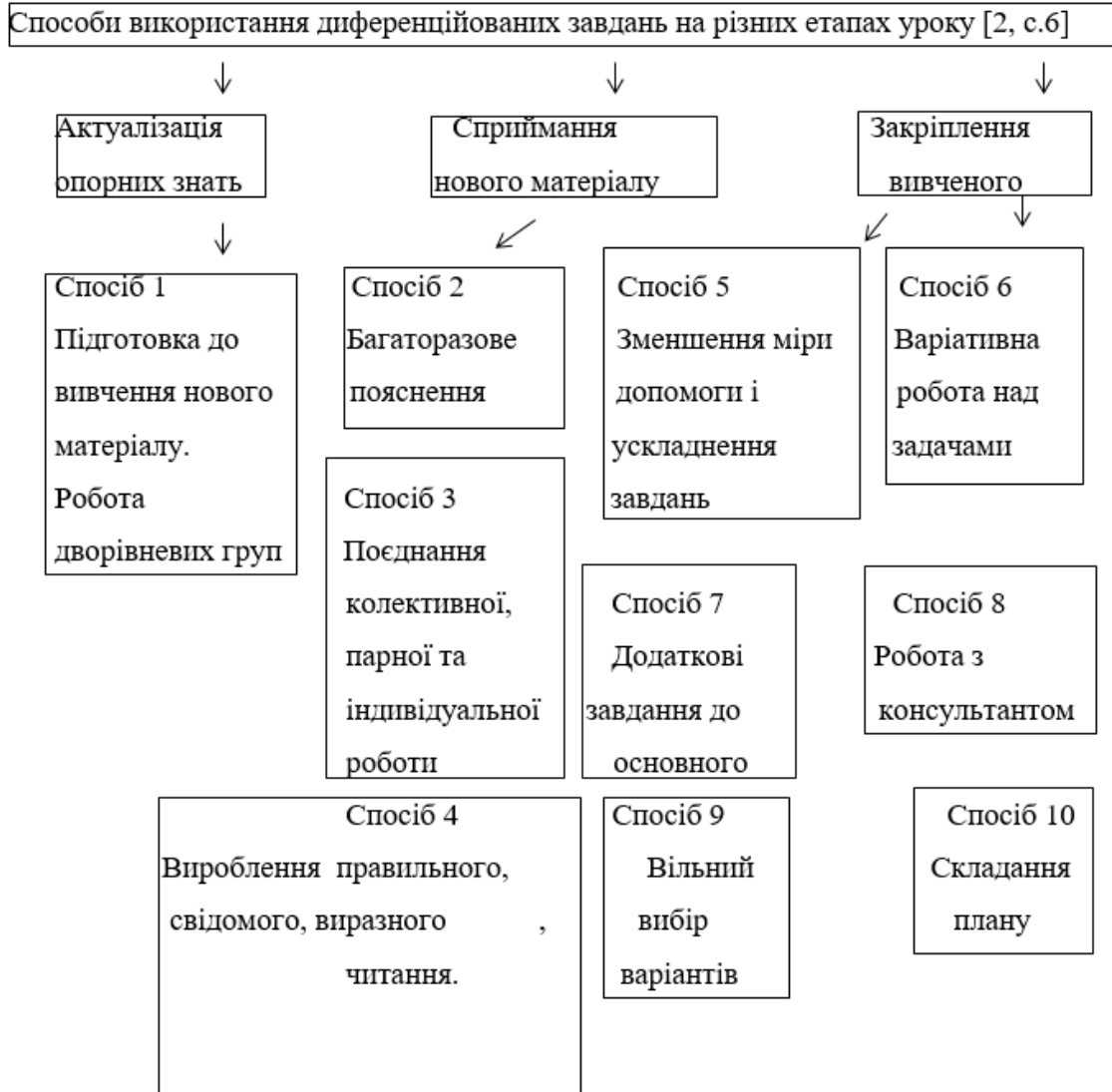
У завданнях першої групи учнів вказується лише мета, а шляхи її досягнення вони шукають самі. Учні другої групи до завдання дається підказка, на що слід звернути увагу при роботі над завданням. З учнями третьої групи детально розбирається послідовність мислительних операцій, необхідних для пошуку рішень.

Робота над такими завданнями дає можливість учням оволодівати раціональними прийомами розумової діяльності. Поступово кількість необхідної інформації для учнів 2 і 3 груп зменшуються. Але зменшення залежить від сформованості в учнів певних навичок розв'язування пізнавальних завдань. Тому

значна увага приділяється навчанню школярів прийомам аналізу і синтезу, порівнянь, абстрагування і узагальнення.

На основі теоретичного аналізу диференційованого навчання і виявлення стану його вирішення в педагогічному досвіді можна визначити способи використання диференційованих завдань для учнів різних груп.

Класифікувати їх доцільно за етапами уроку в залежності від дидактичної мети уроку, від змісту, об'єму, від запасу і якості знань учнів.

Розглянемо дидактичну сутність і структуру одного із способів використання диференційованих завдань.

На етапі первинного сприймання знань доцільно застосовувати один із способів диференційованого навчання - багаторазове пояснення окремим групам учнів.

Безпосередньо після пояснення нового матеріалу необхідно виявити ступінь розуміння його учнями. Підкреслюючи важливість цієї роботи, вчені відмічають, що яким би чином не давати знання, цей процес не можна вважати завершеним до того часу, поки вчитель не впевниться, що учні правильно сприйняли і усвідомили новий матеріал.

Тому, згідно зі структурою схеми, завжди треба контролювати засвоєння учнями навчального матеріалу на кожному етапі роботи.

Це дає можливість вчасно виділяти групу учнів, які потребують допомоги вчителя, а які можуть працювати самостійно.

Практика показує, що вже після первинного сприймання нового матеріалу частина учнів усвідомлює нові знання. саме на першому етапі не треба стримувати розумового розвитку таких учнів, а знаходити для кожного свою "стежинку" до засвоєння знань.

Отже, ефективність використання даного способу залежить від дотримання певних умов:

- для поетапної роботи добирати завдання з поступовим ускладненням кожного варіанту;
- на кожному етапі перевіряти з коментуванням всі завдання, тому що відбувається ніби "передача естафети" завдань для наступних варіантів;
- всіх учнів готувати до спільного завдання - застосування набутих знань в нестандартних умовах.

Зміст даного способу показано в схемі 2 [3, с.10].

Багаторазове пояснення

I етап	I варіант Виконання завдання за зразком	3 іншими працює вчитель	
I етап	1 варіант Самостійне виконання завдання	2 варіант Виконання за зразком	3 іншими працює вчитель
II етап	1 варіант Творче завдання	2 варіант Самостійне виконання	3 варіант Виконання за зразком
V етап	Спільне завдання. Виконати самостійно. При потребі вчитель допомагає окремим учням.		

Узагальнення педагогічних досліджень свідчить про можливість визначення сутності умов, за яких диференційоване навчання стає ефективним, а саме:

- коли вчитель враховує загальну готовність дитини до наступної діяльності;
- уміє передбачити труднощі, що можуть виникати в дітей під час засвоєння матеріалу;
- проводить перспективний аналіз : для чого плануються ці завдання, чому їх треба виконувати саме на даному етапі уроку;
- добирає такі завдання, щоб всі учні класу змогли перейти від засвоєння знань до практичного їх застосування;

Внутрішньокласна диференціація дає можливість кожному учневі відчувати велику радість своїх маленьких перемог, відчувати себе здібним, потрібним, цікавим для вчителя і своїх однокласників.

Практикою доведено, що диференціація поза модою. Це вічна інновація, тому що кожен клас – це різні умови її застосування.

Диференційований підхід має бути обов'язковим принципом функціонування початкової школи.

Основне призначення диференційованих завдань – забезпечити для кожного учня оптимальний характер пізнавальної діяльності у процесі навчальної роботи.

Тільки при такому підході до навчання створюються умови гуманного ставлення до кожної дитини. Створення умов для вибору посиленого варіанта і подальша поетапна робота з естафетним переходом завдань та виходом на спільне завдання дають можливість не відчувати якогось принизливого поділу, тому на уроках панує атмосфера взаємної доброзичливості, інтелектуальне натхнення.

Орієнтуючись на кожного учня, слід дотримуватися доброзичливої творчої взаємодії вчителя й учня. Це повинен бути діалог двох рівних партнерів, відсутність страху, розкутість, радість спілкування.

Такий підхід до навчання - один із кроків до реальної гуманізації і демократизації національної суспільної освіти сьогодні, а отже, завтра- всього суспільства.

Література

1. Закон України «Про освіту».
2. Логачевська С.П. Методика диференційованого навчання : навчальний посібник / С. П. Логачевська – Кам'янець – Подільський : Абетка, 2006 р. – с. 6.
- 3) . Логачевська С.П. Методика диференційованого навчання : навчальний посібник /С. П. Логачевська – Кам'янець – Подільський : Абетка, 2006 р. – с. 10.
- 4) Савченко О.Я. Розвиток змісту початкової освіти в умовах Державного суверенітету України / О. Я. Савченко // Початкова школа, 2011 р. – № 8, С. 27.
- 5) Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 – т. / В. О. Сухомлинський. – Т. 2. – К. : 1976 р. – с. 438.

Повар А.В.,
вихователь ГПД

*Коростишівський НВК «Школа-лицей» імені Л.Х.Дарбіняна
м. Коростишів, Житомирська область, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної освіти. З часом знижена функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передавання «готових» знань від учителя до учня припиняє бути основним завданням навчального процесу. Сформовано

сучасні уявлення про фундаментальність освіти, здобувши яку, людина здатна самостійно працювати, вчитись і переучуватись.

Видатні учителі-новатори, вважають, що в центрі уваги сучасної освіти мають бути не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення й діяльності школяра. Тобто необхідно навчити розв'язувати складні проблеми шляхом аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати й ураховувати альтернативні думки, приймати виважені рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими людьми. Тому для нас, педагогів, залишається питання відкритим, як і завдяки чому створити освітній процес, щоб він був пізнавальним, активним та інноваційним. [1]

Нововведення (інновації) не виникають самі собою, а є результатом наукових пошуків, аналізу, узагальнення педагогічного досвіду.

У практиці можна використовувати різні інноваційні методи навчання. Прикладом може бути використання «Флеш карток», учні через певні проміжки часу вивчають та перевіряють інформацію, яка подається на спеціальних картках (у вигляді слів, чисел, зображень тощо). Дані на них розміщуються з обох боків. Наприклад, на одному знаходиться запитання, а на іншому – відповідь чи коротке пояснення.

Добре спрацьовує метод «Лайфакери», метою якого є поставити учнів у таку ситуацію, за якої їм необхідно буде створити щось оригінальне і водночас потрібне. Роль вчителя зводиться до спостереження і управління роботою учнів. Акцент робиться на самостійному навчанні учнів на основі колективних зусиль.

Найбільшою проблемою, з якою зустрічаються вчителі на початку своєї діяльності на початку роботи це байдужий дитячий погляд. Далеко не всі вихованці виявляють бажання виконувати певні завдання. Тому варто починати працювати з невеликою групою дітей. Допомога батьків, результати роботи однокласників розширяють коло однокласників. Ви досягнете того, що ваші учні на уроці ставитимуть масу додаткових запитань, які виходять за рамки об'єму необхідних знань, зазначених у програмі.

НУШ заклала ключові принципи нового Державного стандарту початкової освіти:

- презумпція талановитості дитини;
- цінність дитинства;
- радість пізнання;
- розвиток особистості;
- здоровий спосіб життя;
- безпека учнів.

Вчитель має право та змогу вільно вибирати будь-який ефективний та раціональний, на його думку, метод, прийом і технологію навчання учнів. Та все ж Нова українська школа рекомендує будувати освітній процес першокласників на основі гри.

Ігрові технології. Гра – це природна для дитини й гуманна форма навчання. Навчаючи допомогою гри, ми вчимо дітей не так, як нам, дорослим, зручно дати навчальний матеріал, а дітям зручно і природно його взяти. Ігри

дозволяють здійснювати диференційований підхід до учнів, залучати кожного учня в роботу, з огляду на його інтерес, схильність, рівень підготовки з предмета. Вправи ігрового характеру збагачують учнів новими враженнями, виконують розвиваючу функцію, знімають стомлюваність. Вони можуть бути різноманітними за своїм призначенням, змістом, засобами організації і проведення. З їхньою допомогою можна розв'язувати яке-небудь одне завдання (удосконалювати обчислювальні, граматичні навички тощо) або ж цілий комплекс завдань: формувати мовленнєві вміння, розвивати спостережливість, увагу, творчі здібності та ін. Отже, значення гри неможливо вичерпати та оцінити розважально-рекреативними можливостями. Феномен її в тому й полягає, що, являючись розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, у творчість. Урок, який проводиться в ігровій формі, потребує дотримання певних правил: попередньої підготовки, повинні бути атрибути гри, обов'язкової констатації результатів гри, для зняття напруги та перенесення уваги окремі ігрові моменти можуть носити не навчальний характер. Головне – повага до особистості дитини, не «вбити» інтересу до роботи, а намагатися розвивати його, не залишаючи почуття тривоги й невпевненості у своїх силах.[4]

Ефективною є технологія проблемного навчання – форма організації навчально-виховного процесу з допомогою проблемних завдань і проблемних ситуацій, які надають навчанню пошуковий, дослідницький та інтерактивний характер. Актуальність даної технології визначається розвитком високого рівня мотивації до навчальної діяльності, активізації пізнавальних інтересів учнів, що стає можливим за умови вирішення виникаючих протиріч, створення проблемних ситуацій на уроці. У подолання посильних труднощів в учнів виникає постійна потреба в оволодінні новими знаннями, новими способами дій, вміннями й навичками.[2]

Інноваційні підходи у поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення матеріалу в початковій школі. Різноманітність методів інноваційного навчання дозволяє вчителю доцільно підібрати методи саме для конкретної теми, а також вибрати методи відповідно до рівня знань учнів класу. Переваги інноваційного методу навчання полягають у тому, що: за один і той же проміжок часу можна виконати більший обсяг роботи; досягається високої результативності у засвоєнні матеріалу і формуванні вмінь. Розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль); формуються мотиви навчання, гуманні стосунки між дітьми; формуються вміння співпрацювати. Впровадження інноваційних методів навчання приносить користь: конкретному учню – усвідомлення включення в спільну роботу, комунікативи у готовність до роботи у групах на інших уроках, розвиток рефлексії, становлення суб'єктивної позиції в навчанні; навчальній групі – розвиток навичок спілкування і взаємодії у малій групі, формування ціннісно орієнтованої єдності групи, прийняття моральних норм і правил спільної діяльності; класу: оцінювання процесу і результату спільної діяльності, підвищення пізнавальної активності класу, розвиток аналізу й самоаналізу у процесі групової роботи; у траєкторії зв'язку — клас-учитель – нестандартний

підхід до організації навчального процесу, підвищення пізнавальної активності класу, багатомірне опанування навчального матеріалу, формування готовності до особистісної взаємодії. Використання інноваційних методів навчання на уроках в початковій школі допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної [3].

Література

1. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1 – 4 класи. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 160 с
2. Химинець В.В. Інновації в початковій школі / В.В. Химинець, М.Ю. Кірик. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 312 с.
3. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела інформації: http://mybclass.at.ua/load/statti/vikoristannja_innovacijnikh_tekhnologij_na_urokakh_v_pochatkovij_shkoli/3-1-0-3
4. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела інформації: <https://vseosvita.ua/library/igrovi-tehnologii-v-pocatkovij-skoli-93794.html>

Повстяна О.І.,

вчитель початкових класів

Запорізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 69

м.Запоріжжя, Запорізька область, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ – ШЛЯХ ДО СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

«Освіта, що не вчить успішно жити в сучасному світі, не має жодної цінності»

Р. Кіосакі

Зміни життя в сучасному світі вимагають змін в освіті, вони вносять постійні корективи в навчально-виховний процес.

Учням недостатньо дати лише знання, важливо навчити їх користуватися ними.

Кожна дитина талановита і для того, щоб вона змогла розвинути свої можливості, необхідно розумне керівництво з боку вчителя.

Для мене це теж головне питання, як викликати інтерес до навчання, перетворити учнів на активних учасників занять, як підвищити мотивацію до навчання і як найкраще підготувати дітей до життя?

Настав час змінити підхід до навчання.

Розвиток критичного мислення є одним з наскрізних завдань початкової школи, що допомагає дітям не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей. Заняття, де значна увага приділяється розвитку критичного мислення це - творчі, цікаві уроки. Тому, головне для мене як вчителя – створити у класному колективі ситуацію успіху, щоб діти із задоволенням йшли до школи.

Сутність обраної теми:

- висвітлити прийоми та методи, що сприяють формуванню критичного мислення учнів; розкрити обрану тему, розглянувши теоретичні основи цих стратегій;

- розробити власні фрагменти уроків з використанням стратегій «РАФТ», «Діаграма Вена», «Асоціативний куш», «Групування», Есе, Сенкан.

Клас: 3

Предмет: літературне читання (Автор О.Н. Хорошковська) Казка «Колобок»

Стратегія «Асоціативний куш»

Фрагмент уроку

1. Стадія виклику

Упізнайте казкового героя:

Ой, набридло на віконці

Все на сонечку сидить

Я візьму і покочуся,

Щоб побачити весь світ.

2. Стадія осмислення

Виявлення усіх можливих асоціацій зі словом «Колобок».

Стратегія «Діаграма Вена»

Використовується під час вивчення матеріалу, де є відмінності і спільні риси.

Фрагмент уроку

Мета: скласти порівняльну таблицю для узагальнення за допомогою «Діаграми Вена» казки «Колобок» і казки «Дружні звірі»;

- застосувати стратегію «Діаграма Вена».

Обладнання: ілюстрації до казок «Колобок» і «Дружні звірі», плакат «Діаграма Вена»

Робота в групах (Створення «банку даних»)

Складання порівняльної діаграми до казок «Колобок» і «Дружні звірі»

Стратегія «РАФТ»

РАФТ – це стратегія розвитку критичного мислення для написання оригінальних текстів

Тема. Казка «Колобок»

Мета: описати, розповісти чи висловити міркування від обраного персонажа.

Хід фрагменту уроку

I. Стадія виклику

Хто утікав від баби з дідом,
Не міг сидіти на вікні,
Зустрів у лісі різних звірів
І кожному співав пісні?

Стадія осмислення

а) Вчитель

- Які почуття викликає кінцівка казки?
- Давайте пофантазуємо і придумаємо, як зробити так, щоб лисиця не з’їла Колобка і він залишився неушкодженим.
- Зараз я пропоную вам об’єднатись у групи, обрати одну з ролей, до кого ви звертатиметесь, у якій формі і з якого питання.

б) Робота в групах.

Обирання ролі та аудиторії до кого будуть звертання.

II. Стадія рефлексії

A) Виступ кожної групи

Співвідношення почутого з власними роздумами.
Зазначити пункти, на які слід звернути увагу.

Б) Синтез думок

- Кому найкраще вдалось подати інформацію?
- Хто, на вашу думку, впорався зі своєю роллю та чому?

Роль	Аудиторія	Форма	Тема
дід	діти	лист-запит	Життя – найвища цінність. Щоб не сталося біди – будь
баба	батьки	лист-вимога	
Колобок	дід	есе (лист-претензія)	
Зайчик	баба	діалог	

Вовк Ведмідь Лисичка	Колобок	Вацап-повідомлення вайбер-зв'язок бюро «речових доказів» «мудрі» питання гра «Жива казка»	обережним завжди!
----------------------------	---------	---	----------------------

Приклади

1. Звернення діда та баби до служби порятунку (WhatsApp-повідомлення)

Допоможіть розшукати! З дому втік Колобок.

2. Telegram-повідомлення до рідних Колобка

Ми не з'їмо Вашого Колобка за умови, якщо він буде дотримуватися правил безпечної поведінки з незнайомими.

На все добре!

Лісові звірі

3. «Мудрі» питання Колобка до себе:

Хто я такий? Що мені потрібно? Навіщо я це роблю? З якою метою? У чому я припустився помилки? Що не передбачив? Чому втратив пильність у спілкуванні з Лисичкою?

4. Есе. (Викладення самостійного бачення проблеми. Свої особисті враження, роздуми, асоціації, щира відвертість)

Лист-претензія Колобка до лісових звірів через Twitter:

Я стежкою мандрував

І нікого з вас не чіпав, то ж прошу пояснити, чому ви порушили мої права?

- Право на відпочинок і дозвілля
- Право на повагу до особистості
- Право на соціальний захист
- Право на охорону здоров'я
- Право на життя. Життя одне – не віднімайте!

Терміново виправте становище і надішліть мені відповідь.

Колобок

5. Вайбер-зв'язок (вибачення Колобка перед дідом та бабою)

Ви мене пробачте діду і бабусю!

Більше я до лісу сам вже не піду.

Обіцяю шанувати й поважати Вас.

Я цього хочу, я можу, я зроблю. Успіх у моїх руках!

Ваш Колобок.

6. Діалог Лисички з дітьми через Facebook

- У якій казці я трохи недочувала, але швидко діяла? І що при цьому говорила?

- Як мене величають в різних казках?
- Поясніть значення прислів'я «Казка вчить як на світі жить».

Висновки

Запропоновані стратегії критичного мислення «РАФТ», «Діаграма Вена», «Асоціативний куц», Інтерактивна вправа «Карусель думок», рольова гра,

інтерактивна технологія «Метод припущень», «Есе», «Сенкан» – універсальні.

Використання їх на уроках розвиває пошукову спрямованість мислення, сприяє активізації роботи всіх учнів на уроці, підвищується інтерес до навчання, зникає боязнь зробити помилку, заохочує учнів та стимулює до роздумів, це і гарна наочність, що дає змогу краще запам'ятати інформацію.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004
2. Методи розвитку та формування критичного мислення. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://sites.google.com/site/portfoliofedovic/metodicna-skarbnica/kriticne-mislenna>
3. RAFT –технологія як один з прийомів розвитку критичного мислення. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://v-eshki.jimdo.com/методическая-работа/>
3. Структура уроку критичного мислення Онлайн-курс для вчителів. Електронний ресурс: https://www.youtube.com/watch?v=Z_XOVOqr4XM

Федорчук Н.І.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 126

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

СИСТЕМНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вступ. Каліграфія – це мистецтво писати красивим почерком. Але, розглядаючи учнівські зошити, переконаєшся, що більшість унів мають не каліграфічний почерк. Кількість дітей з труднощами навчання письму сягає 25-30 %. Дослідження науковців свідчать, що ці труднощі не завершуються в початковій школі, а лише модифікують і зберігаються до закінчення школи.

Проблема навчання письму залишається актуальною і до сьогодні. Її розв'язують педагоги і фізіологи, вчителі і методисти. Ця робота створена, щоб зрозуміти, як допомогти дитині подолати труднощі навчання письму, який вплив має процес формування навички письма на розвиток школяра, його вікові особливості, стан здоров'я, методика навчання та інші фактори.

Роль і значення хвилинок каліграфії на уроках мови в початкових класах

Систематична робота по формуванню каліграфічного почерка учня – одне з головних завдань початкової школи. Відомий вчений-психолог А. Р. Лурія відзначав, що «процес письма відноситься психологією до найбільш складних, усвідомлених форм мовленнєвої діяльності» [6;5].

Робота з краснопису починається вже з перших днів навчання дитини. Каліграфічно правильне письмо сприяє естетичному, емоційному вихованню

школярів, вихованню охайності, зосередженого старанного відношення до виконання будь-якої роботи. Метою хвилинок каліграфії є формування граматично правильного, чіткого й досить швидкого письма. Почерк – це душа людини, її обличчя. В. О. Сухомлинський зазначав: «Без уміння вільно, швидко і свідомо читати, вільно, швидко напівавтоматично писати людина залишається мовби напівсліпою» [8; 520].

На хвилинках каліграфії необхідно шляхом правильного відбору і проведення спеціальних вправ сформувати в учнів такі навички, які б при переході на швидке письмо сприяли б збереженню чіткості почерка. Виробити в учнів чітке, красиве і швидке письмо неможливо за короткий час. Для цього потрібно декілька років, тому що навичка письма формується повільно.

На хвилинках каліграфії висуваються задачі по удосконаленню навички каліграфічного письма, попередженню та виправленню помилок при письмі. Крім загальних завдань роботи з усім класом, вчитель ставить за мету виправлення тих чи інших недоліків письма у окремих учнів.

Прийоми роботи вчителя по формуванню графічних умінь учнів в процесі оволодіння письмом

Порядок написання нової букви (період навчання грамоти) орієнтовно такий:

1. Повторення засвоєних букв з метою закріплення навичок (диктанти: зорові, предметні, слухові).
2. Спрямування уваги учнів на мету роботи, якої треба досягти на уроці.
3. Звуко-буквений і складовий аналіз слова.
4. Показ нової друкованої і рукописної букви (малої і великої). Поелементний аналіз, синтез, порівняння з раніше вивченими буквами, зіставлення з друкованою, характерні особливості нової букви.
5. Початкова підготовка до написання букви учнями. «Написання в повітрі» з відкритими і закритими очима, крейдою на дошці, вологим пензлем на дошці з коментуванням (де починати, куди вести, як закінчити).
6. Написання в зошиті елементів букви.
7. Показ учителем поєднання елементів у цілій букві.
8. Повторний показ написання всієї букви. Написання учнями цілої букви в зошиті.
9. Написання букви в поєднанні з іншими буквами у складі або слові.
10. Написання окремих слів, словосполучень або речень на діапазоні вивчених букв.
11. Детальний аналіз учнями виконаної роботи.

При навчанні каліграфії традиційно мають значення такі форми роботи: показ вчителем процесу письма, списування учнями з готового зразка – зразка вчителя на дошці або в зошиті, спосіб копіювання, «письмо в повітрі», уявне письмо або обведення над зразком; аналіз форми букви, письмо під рахунок (такт), прийом помилкового написання, штрихування.

Поруч з традиційною методикою навчання письма та формуванням каліграфічних умінь і навичок молодших школярів я пропоную і авторські

технології. Це спеціальний альбом з рукописними буквами та їх елементами, що враховує наочно-дієвий характер мислення дитини, але в той же час удосконалює наочно-образне й формує аналітичне мислення.

Також додаткова розліновка зошита. Спочатку використовують вертикальні лінії в міжрядковому просторі, замінюючи їх точками. Подалі залишається робочий рядок й рядкі (через 30 мм) вертикальні лінії з нахилом. Така зміна розліновки забезпечує постійне ускладнення дій учня, зростання його самостійності.

Мною розроблена система хвилинок каліграфії, роблю уроки і зошити нестандартними, цікавими, формую естетичні смаки, привчаю до охайності; передбачаю розвиток дрібних м'язів руки дитини 6-7 років, координації рухів, окоміру, вміння орієнтуватися на аркуші паперу у клітинку, розширюю поняття про геометричні фігури та виробляю навички каліграфічного письма.

Наповнюю традиційні хвилинки краснопису необхідною лексичною, орфографічною та мовленнєвою діяльністю. Додаткові графічні вправи полягають у списуванні з дошки та з підручника складів, слів, речень і невеликих зв'язних висловлювань, поданих рукописним і друкарським шрифтом. Графічні вправи слід органічно поєднувати з роботою над удосконаленням фонематичного слуху школярів, з розвитком умінь здійснювати звуковий і звуко-буквений аналіз слів, сприйнятих переважно на слух і лише в деяких випадках поданих у графічній формі. Для цього слід активно застосовувати різноманітні навчальні вправи з елементами диктанту – зорового, зорово-слухового, попереджувального, коментованого письма, письма по пам'яті тощо.

Висновки. Формування навичок красивого, правильного каліграфічного письма – це один із основних напрямків роботи початкової школи. Основними методами навчання каліграфії слід вважати: генетичний метод, показ вчителем процесу письма, списування, копіювання, «письмо в повітрі» (уявне письмо), аналіз форми букви, письмо під рахунок, помилкове написання, взаємоперевірка.

Робота з краснопису починається з перших днів навчання дитини. Паралельно з формуванням технічних і графічних навичок вчителю необхідно формувати загальнонавчальні вміння учнів, які безпосередньо впливають на графічне зображення літер, зокрема: правильно сидіти за партою, тримати зошит і ручку під час письма, орієнтуватися в розліновці зошита.

Протягом усього навчального року на кожному уроці української мови вчитель планує 8-10 хвилинні вправляння учнів в каліграфічному письмі. На кожному уроці педагог звертає увагу дітей на конфігурацію тієї чи іншої букви на таблиці «Пиши красиво і правильно». В навчальному процесі на хвилинках краснопису рекомендовано: написання літер, з'єднання букв, прямих та обернених складів, що обов'язково включають різні типи з'єднань букв. Запис слів з аналізованою буквою (буква в різних позиціях слова: на початку, в середині, в кінці) та реалізація виховного моменту уроку. Графічні вправи слід органічно поєднувати з роботою над удосконаленням фонематичного слуху школярів, з розвитком умінь здійснювати звуковий і звуко-буквений аналіз слів. Для цього слід активно застосовувати різноманітні навчальні вправи з елементами

диктанту – зорового, зорово-слухового, попереджувального, коментованого письма, письма по пам'яті тощо. Хвилинки каліграфії слід наповнити необхідною лексичною, орфографічною та мовленнєвою діяльністю.

Робота над каліграфією, технікою письма не обмежується періодом навчання грамоти, а продовжується в наступних класах. Корекційна робота щодо усунення графічних недоліків не повинна обмежуватися уроками письма, а продовжується на математиці, уроках образотворчого мистецтва, трудового навчання.

Література

1. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / Упорядн. Стребна О. В., Соценко А. О. – Х.: Вид. Група «Основа», 2005. – 176 с.
2. Кіясь С. В., Мажник Т. Г., Захарченко І. В. Вчимося писати красиво. Матеріали до уроків. – Харків: Торсінг, 2001. – 128 с.
3. Кирей І. Ф., Трунова В. А. Методика викладання каліграфії в початковій школі. – К., 1996.
4. Кочерга О., Назарова Л. Як навчання письма впливає на психічне здоров'я учнів початкової школи / О. Кочерга // Початкова школа. – 2016. – № 2. – С. 33-37.
5. Кучинський М. Формування навичок письма – одна з основних проблем початкової школи // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С.10-13.
6. Лурия А.Р. Очерки психології письма. – М., 1950.
7. Прищепя О. Проблеми удосконалення графічних навичок письма учнів 4 класу / О. Прищепя // Початкова школа. – 2016. – № 9. – С. 19-23
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти томах. – К., 1976. – Т. 2.
9. Федосова Н.А. Особенности обучения письму шестилетних // Начальная школа. – 1987. – № 4.

Шибун Н.С.,

вчитель початкових класів

Каховський навчально-виховний комплекс «Гімназія - спеціалізована школа

I ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов»

м. Каховка, Херсонська область, Україна

РОЗВИТОК УСНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Одним з найважливіших показників рівня культурної людини, її інтелекту є мова. По тому, наскільки змістовно, чітко і правильно учень висловлює свої думки, можна судити про його загальний розвиток. **Мовленнєва змістова лінія** навчання української мови в Державному стандарті початкової ланки освіти й чинній навчальній програмі є основною. Вона передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу [1].

Споконвіку перед школою поставала проблема розвитку усного мовлення в дітей початкових класів. А в наш час, в епоху соціальної комунікації, яка утворюється завдяки законам спілкування, а також поряд з цим передбачає застосування наукових знань про мовлення – ця проблема є особливо актуальною. Продуктивний період вивчення мови – дошкільні та перші шкільні роки. У цей час перед дітьми наче відчиняються двері у світ, в якому вони живуть, деякі речі, предмети і явища вони бачать вперше. Проте подальший мовний розвиток дітей, успіхи в навчанні, оволодіння іншими шкільними дисциплінами залежатиме від того наскільки буде міцним зв'язок між тим, що вони бачать і тим, як його пояснюють. Також, не треба забувати й про розумові здібності дитини, які залежать від правильного, багатого, емоційно-забарвленого її мовлення.

Проблему розвитку мовлення в учнів розглядали у своїх працях такі відомі вчені : В. О. Біл, П. П. Блонський, А. А. Венгер, Л. Р. Войтко, Л. С. Виготський, В. В. Голубков, О. Н. Горошковська, Д. Б. Ельконін, М. І. Жинкин тощо.

Розвиток усного мовлення учня початкової школи залежить від цілої низки взаємопов'язаних умов. Для планомірного розвитку усного мовлення учня є обов'язковим, щоб він мав якомога більше мовної практики, щоб вона була активною. Для цього необхідно спонукати дітей якомога частіше висловлюватися як під час уроків, так і поза ними. Треба мотивувати в дитини потребу висловлення власної думки, спілкування не тільки за завданням учителя. Тільки маючи уявлення, знання, інформацію, зацікавленість певною темою, дитина може виявити бажання обговорювати й розповідати що-небудь. Розвиток мовленнєвої компетенції молодшого школяра безпосередньо пов'язаний з його пізнавальними інтересами в цілому, розвитком його мислення [5]. Якщо відсутній інтерес до певної теми, то не буде й мотивації спілкуватися з її приводу.

Одним з головних завдань учителів початкових класів є навчання школярів усному українському мовленню з перших хвилин перебування їх у школі. Тому метою статті є висвітлення особливостей розвитку усного мовлення молодших школярів.

Робота над розвитком мовлення починається з вчителя. Саме він у першу чергу повинен бути носієм культури мовлення. Педагог є взірцем для кожного учасника навчального процесу. Учитель повинен володіти мовною майстерністю, використовувати мовні норми, чітко й послідовно викладати свої думки. Прикладом мовної майстерності можна вважати художні твори видатних українських письменників минулого та, неодмінно, сучасності. Перечитуючи Мирослава Дочинця, Ліну Костенко, Сергія Жадана, мова збагачується, стає зрозумілішою і чіткішою.

Треба навчити дитину любити слово, розмовляти рідною мовою, розширювати її світогляд, розвинути пізнавальні інтереси. Необхідно мотивувати учнів активно пізнавати світ, культуру, розвивати здібності до наук — це підвищує інтелектуальний рівень особистості й відповідно віддзеркалюється в мовленні.

Дитина користується мовою весь час, вона слухає, говорить, читає і пише. Паралельно засвоюються спеціальні етикетні мовні формули, відбувається

розвиток творчих здібностей, створення власного мовленнєвого портрета. Тому провідною ідеєю педагогічної діяльності є забезпечення сприятливих умов для живого обміну думками. На уроках потрібно створювати доброзичливу, творчу атмосферу, яка спонукає дитину до висловлення думки, викликає бажання говорити, цим самим формуючи **навички говоріння**. Систематичне застосування різних форм, методів, прийомів, технологій призведе до підвищення культури мовлення, більш вправному володінню нею, а не до хаосу, який спостерігається на перших етапах [2].

Невимушеності спілкування дітей між собою та з учителем сприяє так звана «ранкова зустріч» на початку першого уроку, де діти вчаться вітатися, спілкуватися, грають в ігри, співають, займатимуться іншою колективною діяльністю, планують, що будуть робити далі.

Використання на уроках цитат про рідну мову видатних українських письменників, політиків, науковців, читання вчителем напам'ять художніх творів, наголошуючи на багатстві, красі, милозвучності рідної мови, звертання до учнів на ім'я в окличній формі, що створює ділову атмосферу на уроці. Завдяки цьому учні залюбки читають художню літературу, що є джерелом збагачення мовлення, збирають думки майстрів слова, вивчають напам'ять афоризми, вірші, уривки творів. Найефективнішим і найулюбленішим способом привчити дітей до бажання говорити правильно, дізнаватися нові фразеологізми, синоніми, антоніми, вдосконалювати свої знання з української – це є систематичний перегляд мультсеріалу «Лепетуни», від освітнього проекту «Мова – ДНК нації», учні з головним героєм, в ігровій формі збагачують словниковий запас, вчаться правильній вимові й слововживанню.

Починаючи з початкової ланки, слід привчати дітей до театрального мистецтва через інсценізацію, читання в особах, виступи на сцені, що в майбутньому вчить прислухатися до живого слова високих авторитетів на трибуні, за кафедрою, в храмі та наслідувати найкращі зразки.

Слід звертати особливу увагу дітей на відповідальне й свідоме ставлення до мови й слова: вчити стежити за своїм мовленням, аналізувати його, контролювати слововживання, в разі потреби перевіряти суперечливі моменти за відповідним словником, звертатися до правопису, посібників, довідників, учитися самостійно. В. О. Курінський зазначав, що має рацію той, хто заглядає в словник тисячу разів на день [3]. Одним із необхідних компонентів розвитку й збагачення усного мовлення є робота зі словниками. Саме вони є настільними книжками й першими помічниками для учнів. Розвиваючи точність мови, доцільним є привчати школярів до глибини знань, розвивати ерудицію особистості, збагачувати словниковий запас, порівнювати власне тлумачення слова з тим, що подане в словнику.

Вважається, що зараз на перешкоді збагаченню усного мовлення школярів постають гаджети, але вони можуть бути й корисними. Резервним завданням учням, які швидко впоралися з основним є використання QR-кодів, які є на сторінках зошитів з друкованою основою. «Граючи навчають» одне одного, цим самим удосконалюють мовлення.

Використання на уроках інтерактивних вправ на кшталт «авторського крісла», «мікрофона», роботи в парах, «два – чотири – всі разом», прийому незакінчених речень (Я люблю..., Я хочу..., Я бажаю...), «міні - ажурна пилка», «мозковий штурм», ігри «Так – ні» тощо дає змогу учням проаналізувати навчальну інформацію, творчо підійти до засвоєння навчального матеріалу, навчитися уважно слухати іншу людину, поважати її думку, співпрацювати з нею, будувати міжособистісні стосунки в групі, **стримувати емоції**, імпульсивні бажання, коли вони суперечать інтересам інших, розмовляти спокійним тоном, не кричати, не перебивати, боротися **з причиною, а не наслідками**, вчать домовлятися при вирішенні важливих питань, планувати і організовувати хід роботи, прагнути до діалогу, а також роблять уроки цікавими, піднімають самооцінку дитини, дають можливість учневі вільно висловлювати свої думки та погляди, логічно будувати міркування, відстоювати свою точку зору, аргументуючи свій вибір, заохочують до нестандартності розв'язання завдань – усе це об'єднує дітей.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що розвиток усного мовлення – це ефективна умова розвитку мислення. Мова – канал для розвитку мислення, а мислення в свою чергу стимулює мову. З огляду на це, роботу з розвитку усного мовлення молодших школярів в практиці вчителя можна визначити як одну з найбільш важливих і доцільно починати її з перших днів перебування дитини в школі. Як писав В. О. Сухомлинський, навчити передавати думку словом – головне завдання початкової школи [4]. Досвід показує, що для цього доречно використовувати мовні, інтерактивні, творчі, розвивальні вправи та інші види робіт, описані вище. Вони привертають увагу дітей, відповідають їхньому віку й повинні бути організовані систематично, планомірно протягом усіх років навчання в початковій школі. Така робота допомагає дітям осмислити значення мови як знаряддя спілкування, розуміння навколишнього світу й оволодіти багатими ресурсами рідної мови.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Красоткіна Н. Г. Вчимося писати твори: Нестандартні уроки розвитку мовлення у 3(2) – 4(3) класах: Посібник для вчителів почат. шк. / Н. Г. Красоткіна. – К.: Інтерпрес ЛТД, 1999. – 64с.
3. Культура мови на щодень / за заг. ред. С. Я. Ярмоленко; НАПН України. – К. : Довіра, 2000. – 170 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа. – Т. 2 : Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителеві. – 1976. – 672 с.
5. Бараненко Л. Розвиток ключових компетентностей учнів / Л. Бараненко // Початкова освіта. – 2011. – № 46. – С. 5-6.

Шляхова О.В.,

вчитель початкових класів
Майська філія I-II ступенів

КОЗО «Кисляньська загальноосвітня школа I-III ступенів»
С.Майське, Дніпропетровська область, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми та її актуальність. Сьогодні людство активно споживає інформацію, яка збільшується з кожним днем. Газети, журнали, сайти в інтернеті, соціальні мережі – все це сучасне життя. Теперішнє суспільство — це суспільство, яке спілкується, ділиться інформацією, отримує нові знання, влаштовує соціальні акції та флешмоби у віртуальному просторі [1, с. 2].

Потужний потік інформації має величезний вплив на людство. Світ медіа створює навколо кожної людини простір, під впливом якого формується культура та життєві цінності. З медіапростору людина отримує нову інформацію, зразок поведінки у суспільстві, яскраві почуття та емоції.

Тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані з тим, як впливають засоби масової комунікації на навчання та виховання підростаючого покоління. Цей вплив є постійним та надзвичайно потужним.

Мета статті: розкрити важливість для підвищення рівня знань молодших школярів використання сучасних медіатехнологій у педагогічній діяльності.

Виклад основної частини матеріалу. На сучасному етапі в Україні гостро постало питання медіаосвіти. Оскільки, як зауважує Г. Сагайдак, саме від інформації, яку ми отримуємо, залежить наше майбутнє, майбутнє нашої держави. Науковець стверджує, що оскільки процес отримання інформації є невід'ємною складовою нашого життя, уже змалечку дитина змушена постійно сприймати інформацію – образи відображеного світу [3, с. 5].

За даними досліджень останніх років сьогоднішні першокласники приходять до школи, маючи за плечима значний медійний досвід. У більшості з них є досить стійкі медійні уподобання: улюблені фільми і телевізійні програми, комп'ютерні ігри, журнали та ін. Учень початкової школи багато часу проводить біля екрану. Більше того, перегляд телепередач, відеофільмів, комп'ютерні ігри та Інтернет є найважливішим компонентом повсякденного життя учня початкової школи. Що стосується читання періодичної преси, то учні (особливо початкової школи) читають газети і журнали набагато менше, ніж люди більш старшого віку. Виняток становлять тільки комікси, перегляд яких читанням в традиційному сенсі вважати можна лише умовно. Тому більшу частину вільного часу в учнів початкової школи займають так звані «телеперегляд», комп'ютерні ігри та Інтернет.

Перед сучасною освітою постає завдання навчити учнів аналізувати, обробляти та ефективно використовувати медіаінформацію.

Використання мультимедійних засобів навчання робить уроки динамічними, яскравими, набагато результативнішими, різноманітними за

жанрами. Такі уроки розвивають у дітей креативне мислення, навчають по-іншому сприймати матеріал, що вивчається, повніше й точніше висловлювати свої думки, проявляти свої індивідуальні можливості, долати певні труднощі в навчальній діяльності, самостійно будувати творчий процес. А це і є сходинки до формування життєвих компетентностей особистості [2, с.3].

Медіатехнології в початковій школі

1. Онлайн ігри.

Успішні ігри легко занурюють гравців у **стан потоку** (flow state), за якого людина не помічає нічого навколо, не звертає уваги на час і повністю зосереджується на занятті.

Секрет у балансі, який лежить в основі таких ігор. Гравцеві завжди дається завдання, яке знаходиться на межі його можливостей. Воно не занадто легке – тоді буде нудно, і не занадто складне – тоді гравець відчуватиме тривогу та занепокоєння, а не бажання грати.

Якщо перенести цей принцип на навчання, то чим складніший предмет, тим нижча мотивація його вивчати – так зазвичай відбувається у школі. Однак це може стати стимулом, якщо досягти балансу між складністю завдання та рівнем виконавця. На це й спирається одна з теорій мотивації – **теорія потоку**. Унікальну можливість представляють навчальні онлайн ігри в яких у дитини є можливість одночасно і грати, і пізнавати щось нове для себе [4, с. 5].

2. Конструктор LearningApps.

Сервіс Learningapps є додатком Web 2.0 для підтримки освітніх процесів у навчальних закладах різних типів. Конструктор Learningapps призначений для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін, за допомогою яких учні можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу.

3. QR-код

Такі графічні позначки є вдосконаленням лінійних штрих-кодів. Однак на відміну від них, QR-коди дозволяють отримати миттєвий доступ до будь-якої інформації з мережі інтернет за допомогою смартфонів. Із залученням QR-кодів можна зашифрувати та отримувати швидкий доступ фактично до будь-якої інформації у мережі інтернет: відео на YouTube, певної геолокації на Google картах, e-mail, посилання на сторінку профілю у соціальних мережах, аудіофайл, книгу тощо. Або у такий спосіб може бути закодовано невеличкий текст чи номер телефону, який можна «зчитати» навіть без доступу до мережі інтернет.

За допомогою QR-кодів можна урізноманітнити навчальний процес наступним чином:

- кодування посилань на домашні завдання чи практичні роботи (наприклад, якщо їх виконання передбачає використання гугл-форми, гугл-диску тощо);
- проведення квесту, підказки до кожної схованки якого будуть зашифровані у вигляді відповідного QR-коду;
- організація виставки у класі чи коридорами школи, інформацію до експонатів якої можна отримати після сканування відповідного QR-коду.

- розміщення коридорами школи відповідних кодів, кожний з яких буде містити посилання на непересічні факти, цікаві статті тощо;
- розміщення кодів на підручниках чи книгах у бібліотеці з посиланнями доступу до електронної версії відповідного видання [6, с.1].

4. Ментальні карти - це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі.

Характерні риси ментальних карт:

- основний об'єкт вивчення завжди розміщується в центрі карти;
- аспекти основного об'єкта, питання, пов'язані з ним, і суміжні теми розходяться від центрального образу у вигляді гілок;
- гілки-асоціації пояснюються ключовими словами, фразами або графічними образами, від них відходять гілки другого порядку, що виражають вторинні ідеї, від яких, у свою чергу, розходяться гілки асоціацій третього порядку;
- гілки асоціацій формують ієрархічну структуру.

5. Комікси

Це послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь. Елементарною складовою коміксу є кадр, або окрема картинка. На відміну від звичайного тексту комікс має ще й графічне представлення наданої інформації, особливою рисою якої є відсутність перенасичення завдяки обмеженій кількості тестової інформації.

Навчальні можливості коміксів:

- розповісти складну історію декількома зображеннями;
- забезпечити коментарем будь-який малюнок на різну тематику;
- використовувати символи, що легко ідентифікують усі учні;
- на сценках коміксу, його малюнках можна моделювати культуру спілкування, життєві ситуації;
- прокоментувати та проілюструвати актуальні питання життя (підліткові, сімейні стосунки, толерантність тощо) в ігровій формі.

6. Буктрейлер

Це короткий відеоролик за мотивами книги, кліп по книзі. Буктрейлери - одне з захоплюючих занять на сьогоднішній момент. Це можливість розкрити творчі здібності, навчитися мислити по-новому, бути модним і сучасним. І це дійсно працює - підвищує читацький інтерес.

Мета буктрейлера - спонукати до читання книги. Розповідь про книгу подається в інтригуючій формі. Книга є невід'ємною частиною культури людини, а читання веде до успіху!

Саме читання книг розвиває нашу уяву, збагачує розум, волю, психіку, формує характер.

На сьогоднішній день жанр буктрейлера зробив великий крок вперед. Із звичайних презентацій в стилі PowerPoint він перетворився на справжнє мистецтво.

Буктрейлери можуть бути ігровими, анімаційними, виготовленими у формі акторської гри, комп'ютерної графіки або мультиплікації, колажу.

Висновки.

Медіакомпетентність стає для сучасного вчителя інструментом, за допомогою якого він формує в учнів найважливіші людські якості, необхідні для життя в суспільстві. Інтеграція медіаосвіти в шкільні предмети молодшої школи впливатиме на формування громадянської, соціальної та медійної компетентності учня, а саме: вміння критично мислити; навичок пошуку, аналізу та оцінювання інформації, свідомого ставлення до медіаповідомлень на основі вивчення джерел. Учні зможуть вже з молодшого шкільного віку шукати та перевіряти інформацію, аналізувати вплив медіатекстів та створювати їх [5, с.2].

Література

1. Місце і роль засобів масової інформації у формуванні інформаційної культури суспільства. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: https://mdgukid.at.ua/publ/misce_i_rol_zasobiv_masovoji_informaciji_u_formuvanni_i_nformacijnoi_kulturi_suspilstva/1-1-0-29.
2. Медіаграмотність як сучасна потреба інформаційного суспільства. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://izbirkom.org.ua/news/medialiteracy/2018/mediagramotnist-iaк-suchasna-potreba-informatsiinogo-suspilstva/>
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Електронний ресурс. <http://osvita.mediasapiens.ua/material/koncepciyavprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>
4. Використання медіаосвітніх ігор для формування медіаосвітньої компетентності учнів початкової. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <http://eprints.zu.edu.ua/11273/1/>
5. Формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів за допомогою сучасних медіатехнологій. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://nice2020.jimdofree.com/new-page/>
6. Тренди в освіті: як використовувати QR коди у навчанні. Електронний ресурс. Режим доступу до джерела: <https://naurok.com.ua/post/trendi-osviti-yak-vikoristovuvati-qr-kodi-u-navchanni>

Бараницька О.П.,

вчитель початкових класів

Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 7

м.Харків, Харківська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність досвіду. Ще нещодавно, до вступу в дію Нової Української школи, навчально-виховний процес майже для всіх педагогів був рутиною, вчителі зустрічали із недовірою новації, поради психологів та соціологів. Ми помітили, що вже в першому класі діти втрачають жагу до знань, не хочуть

відвідувати школу. Як результат ми випускали зі стін навчального закладу молодь, яка не могла діяти самостійно, не схильна до інновацій та творчості. Але високі результати показували лише ті діти, які навчалися у "змінених умовах", коли педагоги залучали до дії всіх учасників навчального процесу. Тобто вони за допомогою певних методів та прийомів конструювали так свій урок, щоб постійно підтримувати активність класу, взаємозв'язок між всіма учасниками. В цьому їм допомагає інтерактивне навчання, яке зараз впевнено набирає прихильників серед освітян.

Шляхи розвитку та становлення досвіду:

Наше 21-ше сторіччя — це час технологій. А тому, людина, яка володіє інформацією, досягає найкращих успіхів у житті. Одне з важливих завдань школи перед суспільством полягає не лише в необхідності навчити дітей самостійно шукати інформацію, а й в умінні швидко її запам'ятовувати.

Працюючи над проблемою компетентності учнів, особливо 6-7 річних, ми переконуємось в тому, що забезпечити формування міцних навичок швидкого, усвідомленого, виразного читання, грамотного письма і лічби неможливо, якщо не приділяти належної уваги розвитку мислення, пам'яті та уваги. Одне з найважливіших завдань навчання дитини — її розумовий розвиток, формування вміння мислити, що дозволяє легко засвоювати нове.

Наші учні мають виявити ініціативу, творчість, незалежність, елементарну критичність, оптимізм, коли трапляються труднощі, наполегливість, уміти доводити розпочате до кінця, брати на себе відповідальність за допущені помилки.

"Метод інтелект-карт", створений англійським ученим і бізнесменом Тоні Бьюзен, допомагає нам розвивати критичне мислення в наших вихованців. Суть методу полягає в тому, щоб навчити учнів схематично зображати свої думки. Тоні Бьюзен запропонував ідею створення діаграм зв'язків, що одержали назву «ментальні карти» або «карти знань». Карти знань можна зображати на папері, на дошці вручну, за допомогою різних програмних забезпечень.

Буквально слово "mind" означає "розум", а слово "maps" - "карти", "карти розуму". У перекладах книг Т. Бьюзена найчастіше використовується термін "інтелект-карти", хоча за способом побудови карти відображають процес асоціативного мислення, тому їх доречніше було б називати картами асоціацій. Але з часом в деяких джерелах назва таких карт трансформувалася. І тому ми можемо зустріти такі назви:

- * карти асоціацій
- * карти розуму
- *карти думок
- *карти пам'яті
- *ментальні карти

Мета створення карт може бути різна: запам'ятовування складного матеріалу, передача інформації, прояснення для себе якогось питання.

Ментальні карти — це зручна і ефективна техніка візуалізації мислення і альтернативного запису. На відміну від звичайної роботи із записами, текстами,

усною інформацією, така пам'ятка дозволяє структурувати навчальний матеріал так, щоб нам було легко його запам'ятовувати. За допомогою такого прийому нам легше працювати з новою інформацією тому, що ми "фіксуємо" її у мозку за допомогою асоціативно-візуального мислення.

Карти пам'яті (англ. Mind map) — спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Ментальні карти - це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Таким чином:

- МК можна використовувати, щоб "застенографувати" ті думки і ідеї, які проносяться в голові, коли ви роздумуєте над яким-небудь завданням.

- МК дозволяють так оформити інформацію, що мозок легко її сприйме, бо інформація записана на "мові мозку".

- МК відображають природний спосіб мислення людського мозку.

Поради Тоні Бьюзена з техніки і створення ментальних карт:

1. Важливо розміщувати слова на гілках, а не в ромбах і паралелепіпедах тощо.

2. Писати на кожній лінії тільки одне ключове слово.

3. Довжина лінії повинна дорівнювати довжині слова. Це простіше і економніше.

4. Пишіть друкованими літерами, якомога ясно і чітко.

5. Варіювати розмір букв і товщину ліній залежно від ступеня важливості ключового слова.

6. Обов'язково використовуйте різні кольори для основних гілок. Це допомагає цілісному і структурованому сприйняттю.

7. Часто використовувати малюнки і символи (для центральної теми малюнок обов'язковий). Іноді ментальна карта взагалі може цілком складатися з малюнків.

8. Прагнути такої організації простору, щоб не залишалось порожнього місця .

9. Розташовувати лист горизонтально. Таку карту зручніше читати.

Карти знань ідеально підходять для використання на уроках. Можуть бути застосовані для будь-яких видів завдань, активно привертають увагу учнів різного віку до творчого мислення, організації і вирішення проблем. Гнучкість карт знань дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього класу, групи або індивідуально. **Можливості карт знань дозволяють:**

- поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи;

- генерувати ідеї;

- надихнути на пошук рішення;

- аналізувати результати або події;

- підсумовувати інформацію;

- організувати взаємодію між учнями в груповій роботі або рольових іграх.

Навчати складати ментальні карти потрібно розпочинати з демонстрації зразків. Потім перші карти виконуємо разом, колективно. Вчитель складає карту

на дошці, а діти повторюють. Після усвідомлення процесу складання карти, можна переходити до групової роботи. Коли всі етапи пройдені, то можна переходити до індивідуальної роботи. Ментальні карти вчитель може використовувати на будь-якому етапі уроку: під час актуалізації знань, для розкриття теми уроку, для перевірки усвідомлення матеріалу тощо. Але слід зауважити, на необхідності врахуванні вікових особливостей дітей. Так в початковій школі ми не будемо робити надто розгалужену карту, потрібно більше спиратись на малюнкову схему.

Етапи складання ментальної карти:

1) За допомогою мозкового штурму обирають образи, ідеї, асоціації, що співпадають з темою.

2) Обмірковують, як буде виглядати ментальна карта. Тобто визначають центральний образ, ключові слова, Головні слова записують по одному на гілці.

Крім ознайомлення своїх учнів з теорією і практикою інтелект-карт, вчитель може використовувати інтелект-карти у вирішенні ряду власних практичних завдань, роблячи викладання і, відповідно, навчальний процес легшим і приємнішим заняттям.

Висновок

У сучасному світі з великим потоком інформації перед кожним учителем постає проблема засвоєння учнями навчального матеріалу.

Загальноновизнано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає. Сократ сказав: "Я не можу навчити нікого нічому. Я можу тільки змусити думати". І наше завдання, як вчителів, зберігаючи індивідуальність кожної дитини, навчити думати її креативно, розвивати творче мислення.

Використання в навчально-виховному процесі ментальних карт призводить до того, що:

- діти уміють спостерігати, аналізувати, використовувати одержану інформацію в різних ситуаціях;
- володіють елементарними прийомами запам'ятовування, творчою уявою мисленням;
- мають великий словниковий запас і можуть вільно висловлювати свої думки;
- можуть співпрацювати в групах і парах, самостійно організовувати свою роботу;
- у роботі задіяні всі учні;
- діти вчаться працювати в команді;
- кожен учень має можливість висловлювати свою думку;
- створюється «ситуація успіху»;
- за короткий час опановується багато нового матеріалу.

Під час таких уроків створюються умови для активного спілкування, зняття нервового напруження, учні прагнуть висловити власні міркування, з бажанням виконують завдання, виявляють цікавість до матеріалу, що вивчається. Діти вчаться самостійно працювати з навчальною, довідковою та іншою

літературою з предмета. Тому впровадження в навчально-виховний процес цього прийому створює широкий спектр можливостей для реалізації дидактичної мети, розвитку творчості, формування образного мислення та виховання любові до рідного краю і всього оточуючого. Під час уроків учні добре вчаться, люблять і вміють самостійно працювати, успішно опановують знання. Вчитель вміло й ефективно керує процесами засвоєння і застосування знань, формує мислення школярів, їхню емоційну та вольову сферу, моральні, естетичні та світоглядні аспекти як окремої особистості, так і всього дитячого колективу в цілому.

Усе сказане вище веде до результативності: всі діти вчаться вільно володіти словом, висловлювати свої думки і почуття, творчо мислити, взаємодіяти в процесі навчання. У них формуються всі групи життєвої компетентності: соціальна, мотиваційна, функціональна.

Література

1. Бекас І. Учитися легко, коли вчитися цікаво . - Початкова освіта. Сер. Шкільний світ. – 2014. – № 1(січ.). – С. 37-41.
2. Берданова В. Інтерактивні технології у НВП . - Директор школи. Сер. Шкільний світ. – 2011. – № 10(берез.). – С. 17-19.
3. Вовкотруб Л. Інтерактивні технології в системі особистісно зорієнтованого навчання . - Сучасна школа України. Сер. Шкільний світ. – 2012. – № 10(жовт.). – С. 59 – 80.
4. Гаркава Н. Інтерактивне навчання. Практичні поради . - Відкритий урок. – 2012. – № 9. – С. 25-26.
5. Городець С. «Живе» спілкування: використання інтерактивних педагогічних технологій / Шкільний світ. Сер. Шкільний світ. – 2013. – № 11(черв.). – С. 15-16.
6. Грицюк О. І. Практичне використання інтерактивних методів навчання на уроках у початковій школі . - Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 27. – С. 2-19.
7. Колесник Л. Інтерактивні методи навчання на уроках читання . – Початкова школа. – 2014. – № 1. – С. 22-25.
8. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи // Початкова школа. – 2010. – № 7. – С. 47-49.
9. Короленко Л. Інтерактивні технології в початковій школі. – Відкритий урок. – 2014. – № 3. – С. 26-29.
10. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання. – К. : Шк. світ, 2007. – 112 с.
11. Пометун О. Що таке «інтерація» і навіщо вона потрібна у навчанні . - Завуч. Сер. Шкільний світ. – 2005. – № 25 (вересень). – С. 6-10.
12. В.П.Телячук.Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі // Основа. – 2007. – С. 5-44.

Броваренко А.М.,
вчитель початкових класів
Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №51
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасна освіта в Україні передбачає вдосконалення технології навчального процесу, наближення до вимог сучасного суспільства, що потребує високоосвічених, інтелектуально розвинених громадян. Досягти цього сучасна школа може за умов підвищення рівня навчання, пошуків нових підходів, розв'язання методичних проблем. Основи цих знань закладаються в початковій школі. Зацікавлення учнів змістом навчального матеріалу потребує систематичної інтелектуальної роботи педагога, адже варто не тільки викликати спалах позитивних емоцій, але й дбати, щоб він ніколи не згасав. З чого ж починати?

Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю формування в учнів стійких пізнавальних інтересів та динамікою розвитку системи освіти, що зумовлює перегляд звичних форм і змісту навчання.

Сучасна психолого-педагогічна наука і практика процес формування та розвитку особистості пов'язують із особистісно-орієнтованим підходом до дитини, мета якого:

- ✓ Істотно гуманізувати освітній процес;
- ✓ Наповнити його високими морально-духовними переживаннями;
- ✓ Утвердити відносини справедливості та поваги до дитини;
- ✓ Максимально розкрити її потенційні можливості;
- ✓ Стимулювати її до особистісно розвивальної творчості [4]

Проблема формування цілісного світогляду є ключовою як у культурному контексті, так і безпосередньо у психолого-педагогічному, де її розглядають з точки зору дидактичних, психологічних та виховних концептуальних підходів, програм і методів.

Світогляд як вікове новоутворення починає формуватися в дошкільному дитинстві, отримуючи свій подальший розвиток у шкільному віці.

Пошуки нових шляхів в освітньому процесі сприяли відродженню інтеграції навчання. Ідея інтегрованого навчання в наш час надзвичайно актуальна, оскільки передбачається, що її успішна методична реалізація сприятиме побудові системи якісної освіти, тобто освіти конкурентноспроможної. Інтеграція – важлива умова розвитку сучасної науки і цивілізації загалом. Адже сучасна стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати об'єкти, явища життя не окремо та ізольовано, а інтегровано через різні види діяльності.

Введення міжпредметної інтеграції в освітній процес забезпечує зменшення часу на засвоєння інформації учнями в умовах зростання її обсягу. Це і є наскрізна лінія змісту сучасної освіти.

Інтегрований урок дає змогу розв'язувати завдання: 1) Підвищення мотивації навчальної діяльності за рахунок нестандартної форми уроку; 2) Розглядання понять що використовують у різних предметних галузях; 3) Організація цілеспрямованої роботи з розумовими операціями; 4) Показ міжпредметних зв'язків та їх застосування під час розв'язання різноманітних завдань [2]

Пріоритетним напрямком навчання є впровадження в традиційні форми майбутньої сучасної початкової школи нестандартних підходів, якими є інтегровані STEAM-декади. З власного досвіду тематика декад має логічно і поступово розкривати загальну тематику навчального року. Готуючись до інтегрованої декади вчителі звертають увагу на річне календарне планування, корегують на власний розсуд теми, знаходять дотичні близькі за темою предмети з якими можна провести спільні активності. На початку кожної STEAM-декади визначаємо завдання та тип такої декади [1,с.10]

При плануванні проведення STEAM-активностей відповідно до тематики декад вчителями школи здійснюється ретельний вибір типу і структури уроку, методів і засобів навчання. STEAM-активності можуть бути елементом інтерактивної перерви, позакласним заходом, практичним заняттям.

Інтегровані STEAM-декади вносять у звичну структуру шкільного навчання новизну і оригінальність, і мають певні переваги:

- ✓ підвищують мотивацію, формують пізнавальний процес, що сприяє підвищенню рівня осяяння та вихованості учнів;
- ✓ сприяють формуванню цілісної наукової картини світу, розгляду предмета, явища з декількох сторін: теоретичної, практичної, прикладної;
- ✓ сприяють розвитку усного і писемного мовлення, допомагають глибше зрозуміти лексичне значення слова, його естетичну сутність;
- ✓ сприяють розвитку образотворчих і музичних умінь і навичок;
- ✓ дозволяють систематизувати знання;
- ✓ сприяють розвитку, більшою мірою, ніж звичайні уроки, естетичного сприйняття, уяви, уваги, пам'яті, мислення учнів (логічного, художньо-образного, творчого);
- ✓ володіючи великою інформативною ємністю, сприяють збільшенню темпу виконуваних навчальних операцій, дозволяють залучати кожного школяра в активну роботу на кожній хвилині уроку і сприяють творчому підходу до виконання навчального завдання.

Однак незмінною лишається суть, яка полягає в тому, що в обох випадках діяльності – як в класній, так і в позакласній - додержуються одних і тих самих дидактичних принципів; обидва види роботи є двома частинами єдиного освітнього процесу і не лише сприяють формуванню знань, умінь, навичок та зацікавленості предметом, а й виховують певні моральні якості, пов'язані з розумовою діяльністю, так звані інтелектуальні почуття (справедливості, честі,

обов'язку, відповідальності і т. ін.); ці заходи дають дітям можливість поглибити свої уявлення про роль того чи іншого предмета у житті; спільна робота і зайнятість дітей у різних видах діяльності в рамках STEAM-декад сприяє вихованню дитини, навчає роботі у колективі тощо.

При цьому підготовчу роботу і діяльність під час STEAM-декад необхідно ретельно продумувати і планувати. Але тут виникають певні труднощі щодо інтеграції окремих предметів і підбору навчально-наукового матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів. Тематику і форми різних заходів слід добирати так, щоб вони були посильними і цікавими для дітей [3]

Молодший шкільний вік є сприятливим для творчого розвитку дітей. Саме в цей період активно розвиваються їх уява, здатність фантазувати, творчо мислити, помітно проявляється допитливість, формується вміння спостерігати, порівнювати, критично оцінювати діяльність. Уся культурна спадщина, яку має людство – результат творчої діяльності людей. І те, яким буде наше суспільство в майбутньому, залежить від творчого потенціалу молодого покоління.

Неможливо передбачити, які знання можуть бути потрібні дитині в майбутньому. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості, де учень зможе продемонструвати власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти.

Література

1. Бондаренко С. В., Бондаренко М. Ю. 3ds Max 2008. Библиотека пользователя (+CD). — Диалектика, 2008. – 560 с.
2. Гримач І. А., Гаврищенко І. П. Інтегровані уроки в початковій школі як одна із форм розвитку творчості молодших школярів / І. А. Гримач, І. П. Гаврищенко // Початкове навчання та виховання. – 2015. – № 3. – С. 2-3
3. Методика та технологія [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/31210/
4. Середа В. П. Комунікативна самореалізація молодших школярів у контексті світоглядної освіти / В. П. Середа // Початкове навчання та виховання. – 2015. – № 31-32. – с.18-19

Терещенко Л.Р.,

вчитель початкових класів

*Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №51
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ЕЛЕМЕНТИ STEAM ТЕХНОЛОГІЙ, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОБНОВЛЕННЯ І ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРИРОДНИЧО- МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність проблеми полягає у формуванні дослідницької діяльності молодших школярів. Останнім часом у освітньому просторі України набирає

обертів тренд STEAM-освіти. Що ж це таке? Вона охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering), мистецтво (Art) та математику (Mathematics).

Реформування системи освіти передбачає здійснення державної політики у сфері освіти України з урахування напрямів розвитку освіти світового співтовариства та країн Європейського Союзу і спрямоване на посилення розвитку наукового напрямку у навчальній діяльності, що сприятиме формуванню в учнівської молоді компетентностей дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності, необхідних на різних рівнях освіти.

STEAM - освіта дає можливість викликати у дітей бажання самостійно мислити, формувати нестандартне, інженерне мислення, виховати інтерес до точних наук, розвивати винахідницькі здібності, зацікавити учнів математикою, викликати бажання пізнавати світ та робити відкриття [3,с.189]. А ще навчити спостерігати та розуміти як рослинний та тваринний світ дає невичерпний матеріал для розв'язання різноманітних інженерних завдань. На уроках природничо-математичного циклу вивчаються теми під час яких увага дітей спрямовується на розуміння і застосування основних фактів. Відбувається формування уявлень про властивості тіл, явища живої і неживої природи.

- ✓ Земля – планета, на якій ми живемо. Глобус. Що всередині і що над ними.
- ✓ Вулкани. Як самому зробити вулкан.
- ✓ Ми не літаємо, бо земля – магніт. Досліди з магнітами. Компас.
- ✓ Атмосфера Землі. Чи можна стиснути повітря? Що спільного між плаванням і літанням? Досліди з повітрям.
- ✓ Чи можна опертися на повітря? Літальні апарати - що спільного із птахами.
- ✓ Вода. Чим відрізняється від повітря? Моря і океани. Надводні і підводні човни. Як повітря допомагає плавати?
- ✓ Вода в атмосфері. Кругообіг води. Капіляри.
- ✓ Механічні, теплові, оптичні явища. Сонячні зайчики.

STEAM освіта допомагає формувати у дітей критичне мислення, навички командної роботи, бачення цілісної картини світу і вміння застосовувати знання для вирішення завдань з реального світу.

Пріоритетним є метод проектів. Робота над ними у школі проходить таким чином:

- ✓ формування навичок дослідницької діяльності у формі, доступній для певного віку;
- ✓ закладання основ обізнаності зі STEAM-галузей і професій;
- ✓ стимулювання інтересу учнів по подальшого опанування курсів, пов'язаних зі STEAM.

Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у школі дозволяє органічно інтегрувати знання дітей з різних дисциплін під час розв'язання реальних проблем, обумовлює їх практичне використання, генерує при цьому нові ідеї,

формує всі необхідні життєві компетенції, зокрема, полікультурні, мовленнєві, інформаційні, соціальні.

Учні 4 класу працюючи над проектом на тему: «Колір і світло. Таємниця темної скриньки», діти дізналися про утворення білого кольору шляхом поєднання 3 основних кольорів.

Особливою формою наскрізного STEAM-навчання є інтегровані уроки, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці [5].

Завдяки інтегрованим заняттям учні мають можливість відчувати дух наукового пізнання, навчитися конструювання комплексну картину навколо світу з окремих розрізнених фактів, бачити об'єктивність, перевіреність та системність наукових знань, переконатися, що наука – найважливіший чинник технічного процесу й перетворення дійсності [1].

Основне завдання – стимулювання допитливості, зацікавленості, мотивації до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій тощо.

В умовах початкової школи, формування навичок дослідницької діяльності здійснюється у доступній формі відповідно до вікової категорії та інтересу учнів щодо подальшого опанування курсів пов'язаних зі STEAM.

Дослідницька діяльність молодших школярів – це творча діяльність, спрямована на розуміння навколишнього світу, відкриття дітьми нових для них знань і способів діяльності.

У справжні лабораторії перетворюються класні кімнати під час уроків природничо-математичного циклу. Наприклад, під час вивчення теми «Вода» учні знайомляться з утворенням мильних бульбашок та складовими розчину, з яких їх виготовляють. У процесі роботи вони дізнаються, що впливає на розмір кульки та тривалість її існування. Самостійно вчаться застосовувати математичні знання при виготовленні рамки для мильних бульбашок.

Провідними принципами уроків є інтеграція і дослідницько-проектна діяльність. Учні вчаться бачити зв'язок між різними предметами та практичним застосуванням цих знань [2].

Вивчаючи тему «Рослини» діти досліджують як впливає різний ґрунт на життєдіяльність рослин, знайомляться зі складниками ґрунту, сіють насіння квітів та спостерігають за подальшим ростом рослин, отримують вміння працювати з програмою LearningApps.

Конструювання в початковій школі один з основних етапів занурення в STEAM. Воно допомагає розкрити творчий потенціал дитини, паралельно даючи можливість набувати технічні навички та знайомитися з принципами інженерії. Застосування конструктивних елементів, створених з різноманітних матеріалів (метал, скло, дерево, пластик, магніт) дозволяє вивчити властивості матеріалів та області їх застосування.

Запроваджувати STEAM-підходи можна не тільки на уроках, безпосередньо пов'язаних з точними науками. Великий простір для пошуків надають й інші предмети. Це можуть спостереження за кольорами, знайомство з

незвичайними техніками малювання, дослідження з розчином крохмалю та йодом, паперопластика, робота з різноманітною інформацією, створення макетів. Арт включає залучення потенціалу фантазії, уяви, інтуїції, творчого мислення, що позитивно позначається на емоційному стані учнів. Використання в контексті початкової освіти дозволяє учневі реалізувати у практичних рішеннях абстрактне, уявне – задум.

Підводячи підсумок, можна сказати, що основою дослідницької діяльності є потреба дитини молодшого віку в нових знаннях, адже реалізація власного задуму вимагає від учня всебічного аналізу проблеми, аналізу різних джерел інформації, її структурування, розуміння причинно-наслідкових зв'язків тощо.

STEAM - освіта – це творчий простір світогляду дитини, де вона не тільки готується до дорослого життя, а й повноцінно реалізує свої потреби. Тому вся діяльність щодо впровадження STEAM-освіти вибудовується так, щоб сприяти становленню особистості [4].

Література

1. Інтегроване навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: pus.org/ua/view/jak-stvoruty
2. Кутателадзе О.В. Крок у майбутнє. Організація дослідницької діяльності учнів./О.В.Кутателадзе//Математика в школах України. Позакласна робота.-2013-№10-с.2-5.
3. Мазур С.В. Розвиток експериментальних і дослідницьких навичок учнів./С.В. Мазур//Фізика в школах України.-2014-№9-10(253-254)-с.17-20.
4. Особливості формування наскрізного навчання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.cuspu.edu.ua/7003_osoblyvosti_vy
5. Проект Концепції STEM – освіти в Україні[Електронний ресурс].mk-kor.at.ua/STEM/ STEM_2017.pdf

Бардика Л.Д.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №51

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ І ФОРМ НАВЧАННЯ, ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Сьогодні Україна знаходиться на шляху інтенсивного розвитку й потребує значної кількості висококваліфікованих спеціалістів в інноваційній сфері, які стануть запорукою успішного економічного розвитку та конкурентноспроможності нашої держави в найближчому майбутньому.

Актуальність роботи полягає у поширенні напрямів інноваційного розвитку природничо-математичної освіти. Це і є система навчання STEAM (Science-наука, Technology-технології, Engineering-інженерія, Art-мистецтво, Mathematics–математика), завдяки якій діти розвивають логічне мислення,

наукову та технічну грамотність, вчать вирішувати поставлені задачі, стають новаторами, винахідниками.

Поява STEAM як підходу до навчання не є простою комбінацією окремих предметів – це комплексний підхід, що базується на проектному навчанні.

Освіта повинна бути випереджувальною, відповідати тенденціям розвитку суспільства в майбутньому. Держави, орієнтовані на технологічний прогрес, першими усвідомили цю проблему. Так виник новий тренд в освіті-STEAM [5, с.32].

Світ "інформаційного вибуху", який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим, тому молодь потребує вміння розв'язувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення.

Отже, головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін. Інтеграція може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між великим обсягом знань і обмеженими людськими ресурсами [3].

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Тому інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливорюється створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність.

Особливою формою наскрізного STEAM-навчання є інтегровані уроки, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці [4].

Завдяки інтегрованим заняттям учні мають можливість відчувати дух наукового пізнання, навчитися конструювання комплексну картину навколо світу з окремих розрізнених фактів, бачити об'єктивність, перевіреність та системність наукових знань, переконатися, що наука – найважливіший чинник технічного процесу й перетворення дійсності [1].

Основне завдання – стимулювання допитливості, зацікавленості, мотивації до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій тощо.

В умовах початкової школи, формування навичок дослідницької діяльності здійснюється у доступній формі відповідно до вікової категорії та інтересу учнів щодо подальшого опанування курсів пов'язаних зі STEAM.

У справжні лабораторії перетворюються класні кімнати під час уроків природничо-математичного циклу. Наприклад, під час вивчення теми «Вода» учні знайомляться з утворенням мильних бульбашок та складовими розчину, з яких їх виготовляють. У процесі роботи вони дізнаються, що впливає на розмір кульки та тривалість її існування. Самостійно вчать застосовувати математичні знання при виготовленні рамки для мильних бульбашок.

Провідними принципами уроків є інтеграція і дослідницько-проектна діяльність. Учні вчаться бачити зв'язок між різними предметами та практичним застосуванням цих знань.

Сучасне життя потребує активної творчої особистості. Та виховати її можна лише впроваджуючи у педагогічну практику сучасні стратегії розвитку освіти, зокрема мейкерство. «Мейкерство» від англ. «make» перекладається як «робити», «створювати». Завдання полягає у «пробудженні» творчої активної особистості через стратегію мейкерського руху. Мейкери передусім ставлять перед собою завдання покращити життя з допомогою того чи іншого винаходу, а вже потім на цьому заробити кошти [2]. Створення на уроках насиченого інтелектуального середовища, використання інтегрованого підходу до навчання, що сприяє розвитку пізнавальної самостійності, результативного засвоєння навчального матеріалу – спонукає до пошукових дій, підвищує інтерес до навчання, активність у вирішенні поставлених задач, навчає дітей застосовувати здобуті знання на практиці.

Безперечно, будь які уміння і навички учнів необхідно, під час впровадження STEAM-освіти, розвивати в учнях мейкерські здібності, які сприятимуть безперешкодному втіленню в життя ідей новітніх технологій. Мейкерські здібності – щось робити своїми руками – є практично у всіх. Просто в одних їх треба розвивати, а в інших підтримувати.

Вчителі залучають дітей і батьків до майстер-класів, або просто робити щось своїми руками.

Сучасним школярам вкрай необхідно отримати позитивний результат своєї роботи. Безперечно, що цьому освітньому процесу може сприяти такий напрямок, як мейкерство. У минулому діти мали більш сприятливе для цього середовище, на жаль, сьогодні вони прив'язані до комп'ютера та інших гаджетів, стали досить «безрукими» і не зі своєї вини. Тому це обумовлює відродження осучаснення середовища, в якому хочеться щось робити власними руками, це не тільки тренд – це захопливо, позитивно.

Гуртки, секції технічної творчості, які дають поштовх сучасній школі відмовлятися від традиційного навчання за партами на користь спільного виконання проектів – є мейкерський рух. Тобто мейкер повинен володіти не тільки інженерно-технічними знаннями, але бути креативною і винахідливою людиною з хорошим почуттям смаку.

Нині ми є свідками і учасниками процесів, які безпосередньо пов'язані з реформуванням змісту освіти.

Завдання сучасного вчителя – модернізувати навчальний процес так, щоб забезпечити його пошуковий та дослідницький характер шляхом упровадження інноваційних технологій навчання з метою формування життєвих компетентностей.

Наша школа є тією лабораторією, де навчають і виховують, відкривають можливості кожної дитини, допомагають їй розвивати власні здібності. Застосування STEAM-освіти під час вивчення навчальних дисциплін, як на

уроках так і в позакласній роботі, створює мотивацію до навчання: учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво.

Практика роботи показала плідність інтеграції, виявила перспективи подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання. Застосування інтеграційних форм навчання сприяє взаєморозумінню і поліпшенню співпраці вчителів та учнів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути здібності учнів.

За допомогою схеми узагальнимо використання STEAM-освіти в освітньому процесі.

Відбувається взаємозв'язок всіх елементів які беруть участь в діяльності STEAM-освіти, а саме:

✓ учні всіх ступенів школи взаємодіють один з одним, старші учні демонструють свої досягнення молодшим, навчають їх і таким чином вдосконалюють свої знання та вміння;

✓ позаурочна діяльність узагальнює знання та надає їм практичне значення;

✓ учні залучені у вільний час, що є профілактикою вчинення негативних дій;

✓ різноманітність наукових заходів дає можливість реалізуватись учням з будь-яким рівнем успішності;

✓ підвищує інтерес учнів до навчання та опанування знань;

✓ формується спільна мета діяльності у вчителів різних напрямків та об'єднує їх зусилля, що робить навчання цілеспрямованим та ефективним.

Література

1. Інтегроване навчання. [Електронний ресурс]. nus.org.ua/view/jak-stvoruty

2. Мейкерство, як інноваційний підхід впровадження STEM освіти. [Електронний ресурс]. <https://abetkaland.in.ua/mejkerstvo-innovatsijnyj-pidhid-vprovadzhennya-stem-osvity/>

3. Наука, освіта, суспільство: актуальні питання та перспективи розвитку: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2016. – ч.2 – 212с.

4. Особливості формування наскрізного навчання. [Електронний ресурс]. https://www.cuspu.edu.ua/7003_osoblyvosti_vy

5. STEM-освіта - шлях до майбутнього // Математика в школах України. – 2017 – № 27 (543) – С.32-35.

Воропай Ю.О.,

вчитель початкових класів

Мелітопольська загальноосвітня школа

I-III ступенів № 4 Мелітопольська міська рада

м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

Цацуріна Т.В.,

вчитель початкових класів

Мелітопольська загальноосвітня школа

I-III ступенів № 4 Мелітопольська міська рада

м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

НОВІ ПІДХОДИ ДО ГАРМОНІЗУЮЧОЇ ОСВІТИ БІОАДЕКВАТНА (НООСФЕРНА) ТЕХНОЛОГІЯ

Дослідження проблеми полягає в тому, що робота присвячена біоадекватному (ноосферному) навчанню, яка озброює вчителя універсальними педагогічними інструментами, має важливе пізнавальне значення і надає новий зміст освіти, зорієнтовано на всебічний гармонійний розвиток дитини, пропорційне формування трьох сторін цілісної особистості: тілесної, чуттєвої й духовної [2].

Освітньо-пізнавальний процес в новій українській школі рекомендується базувати на компетентісно орієнтованих завданнях із використанням сучасних освітніх технологій. Серед важливих педагогічних проблем, які вирішує нова українська школа, все більше уваги приділяється формам, методам, прийомам та засобам навчання, правильному їх добору й умілому застосуванню, які можуть допомогти підвищити інтерес учнів до досліджуваного матеріалу, активізувати їх пізнавальну діяльність на уроках, підвищити рівень їх компетентності. Система розвивального навчання, яка дає можливість формувати загальну та предметну компетентність учня, передбачає використання більш ефективних педагогічних технологій, серед них – біоадекватна (ноосферна) технологія як метод наукового дослідження та навчання [4].

Біоадекватна методика пропонує сприйняття інформації природним шляхом через сенсорно-моторний, символічний, логічний та лінгвістичний етапи. При цьому працюють усі канали сприйняття: слуховий, зоровий, смаковий, тактильний та чуттєвий (органи нюху).

Невід'ємною складовою діяльності закладу освіти є формування здоров'язберігаючої компетентності учнів під час освітнього процесу. Цьому методу приділялася увага в наукових працях та підручниках методистів, які розробляли підхід до біоадекватної методики для формування здоров'язберігаючої компетентності в новій українській школі. Досвід практичної роботи видатного українського педагога Сухомлинського В.О., вчення Вернадського В.І., науково-експериментальне дослідження вчених Маслової Н.В., Антоненко Н.В. та інших дають підставу стверджувати, що одним із таких шляхів є ноосферна освіта, яка спроможна навчити людину самостійно обирати своє

місце в системі “природи-суспільство”, уміти ставити мету та обирати засоби її досягнення, бачити наслідки своїх дій. Методика цілісного мислення академіка Маслової Н.В. [3] пропонує технологію інноваційного навчання, яке дозволяє зберегти й відновити здоров’я учнів, легко сприймати нову навчальну інформацію й довго утримувати її у своїй пам’яті.

Отже, біоадекватна технологія виконує функцію метода, коли молодший школяр отримує інформацію через усі канали сприйняття, усі види пам’яті, чергування роботи правої та лівої півкуль головного мозку.

Таким чином, біоадекватна (ноосферна) технологія створює сприятливі умови для активізації мислення, уяви і творчої діяльності молодшого школяра. Учні з великим інтересом виконують завдання з біоадекватної технології, які супроводжують їх творчу, дослідницьку, ігрову і проектну діяльність.

Література

1. Антощук Є.В. Вісім уроків ефективного запам’ятовування. – Вінниця:Поділля, 2002.

2. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді. Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 липня № 605./ Газета «Завуч», №28, жовтень 2004.

3. Маслова Н.В. Ноосферное образование. М., 2002.

4. Ноосферное образование в Украине: биоадекватная методика преподавания учебных дисциплин в V–XI классах./ Методическое пособие / Змиев, 2006.

Годована Т.Л.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №121

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогоднішній день є досить **актуальною проблемою** формування особистості майбутнього громадянина України. Сучасні програми, які розробляються відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України і спрямовані на забезпечення умов всебічного розвитку та виховання, постійно змінюються, доповнюються, вдосконалюються. З’являються нові предмети, проте й вони не завжди охоплюють у повному обсязі питання, актуальні для сьогодення [4].

Аналіз літератури, дослідження методистів, досвід роботи вчителів школи свідчать про необхідність формування економічного мислення молодших школярів, збагачення, розширення й активізації їх словникового запасу відповідним лексичним запасом.

Об’єкт дослідження - процес формування економічного мислення молодших школярів.

Мета дослідження - створення й апробація експериментальної методики формування економічного мислення молодших школярів.

Питання успішного економічного розвитку є одним з найважливіших для нашої держави. Не навчивши дітей мислити і діяти за законами економіки, ми не зуміємо прищепити їм справжню культуру у реальному житті, достаток якого залежить від творчої ініціативи кожного.

Щодня ми чуємо слово **економіка**. Що воно означає? Це поняття стосується лише різноманітних фірм та підприємств, а чи може стосуватись і всіх громадян? Економіка – це наука, яка вивчає економічне життя суспільства та економічні стосунки, що складаються між людьми внаслідок економічної діяльності. В перекладі з грецької мови слово економіка означає мистецтво ведення домашнього господарства (*«ойкос» - дім, домашнє господарство; «номос» - вчення, закон*)[5].

Не секрет, що у багатьох виникають наступні питання: «Навіщо потрібна економічна освіта в школі?», «Як можна застосовувати основи економічних знань на практиці?», «З якого віку має починатись економічна освіта?» тощо.

Чи звернули ви увагу на те, як американці вирішують ці питання? Досить переглянути мультфільм про Скруджа Мак Дака, щоб зрозуміти, що знання про те, як накопичувати, розподіляти та вкладати кошти, діти отримують змалечку. Слід також зазначити, що ці знання є дуже корисними. Бо тоді батькам легше пояснити дитині, чому не завжди можна отримати те, що хочеш.

Результатом отримання економічних знань у молодшій школі буде інтерес до предмета й надалі. Учні сприйматимуть економіку не як щось незрозуміле й непотрібне. А будуть прагнути до поглиблення знань, необхідних у житті чи майбутній професії. Діти змалку вчитимуться планувати сімейний бюджет, уміти жити, як то кажуть, на глибину власної кишені. Це ті знання, яких не має більшість із дорослих і які допомогли б нам не набивати гулі, перш ніж наберемося власного досвіду.

Економіка в початковій школі повинна реалізуватись на основі знань, умінь і навичок, які учні отримали в дошкільних закладах, сім'ї. Знання молодших школярів мають інтегруватись у зміст інших предметів (математика, читання, трудове навчання, "Я досліджую світ"), оскільки молодший шкільний вік - це період набуття базових життєвих знань, навичок і формування процесів розуміння, усвідомлення власного життєвого досвіду та оточення [3]. Школярі залучаються до азів економічної грамотності, в них формується нове економічне мислення, знайомляться з навколишнім життям людей і тварин, їхніми потребами та способами їх задоволення, економічними законами, створюється підґрунтя для подальшого вивчення економічних дисциплін в основній та старшій школі.

На формування саме таких якостей і спрямована економічна освіта молодого покоління. Саме тому так важливо ще з початкових класів формувати в учнів економічне мислення, уміння орієнтуватись у нестандартних ситуаціях, проявляти ініціативу, бути в майбутньому господарями рідної землі [4].

Економічна освіта у загальноосвітній школі покликана сформувати систему раціонального мислення і поведінки сучасної людини в умовах ринкових

відносин, розвивати підприємницькі здібності, виховувати майбутніх громадян, які стануть носіями національної та людської гідності, патріотизму, порядності, ділової культури, активними творцями матеріальних і духовних цінностей [6].

В Україні розпочався перехід до ринку, до нової економіки, де головним є закон: якщо хочеш жити краще – краще працюй. І перед нами стоїть завдання - підготувати дитину до реального життя.

Щоб прищепити дитині навички діяльності в реальному житті, необхідно вчити її мислити й діяти за законами економіки. Малюки, навчаючись, не лише набувають теоретичних знань, а й накопичують практичний досвід: вчать розв'язувати завдання, поставлені в економічних іграх, працювати з комп'ютерами [8]. Весь процес має будуватися як захоплююча гра, де треба починати знайомство з економічними категоріями й законами від простого до складного, від знайомого до незнайомого.

Безсумнівно, що діти повинні мати уявлення про елементарні економічні поняття та процеси (ціна, гроші, купувати тощо). Але важливішим, доцільнішим, на мою думку, є не стільки засвоєння відірваних від реального життя сучасної дитини знань, скільки набуття первинного економічного досвіду.

Як показала практика, формування первинного економічного досвіду найбільш вдало відбувається у процесі ігрової діяльності школярів, оскільки саме в грі у дитини з'являється можливість "на практиці" перевірити свої знання, застосувати їх, розширити власний досвід методом спроб та помилок за умови обов'язкового виправлення цих помилок .

Логіка ринкової економіки - це логіка вільних людей, які самостійно роблять свій вибір, тим більше в них виникає питань саме економічного характеру.

Для цього є два шляхи. Перший не потребує спеціального часу чи обладнання. Він базується на тому, що економіку можна викладати одночасно з іншими заняттями, бо ж будь-яка людина, хай навіть маленька, живе в економічному середовищі й завжди підкоряється економічним інтересам.

Другий шлях, яким може йти вчитель - спеціальне вивчення базових понять у курсі «Початкові економічні знання». Вивчати їх з учнями потрібно, застосовуючи активні методи навчання (ігри, стимуляції, загадки, різноманітні завдання та ін.) [2].

Цікаво проходять заняття «на місцевості»: в магазині, на заводі, в ошадкасі, на пошті чи навіть на вулиці. Провести такі заняття можна в найпростіший спосіб - це роздати дітям пакетики та повести їх навколо школи із завданням збирати різні, на перший погляд, уже непотрібні речі та скласти перелік того, що з ними можна зробити.

Економіка і молодший школяр здаються, на перший погляд, далекими одне від одного. Але якщо ми розглядаємо її як галузь «розумного ведення домашнього господарства», то економіка невід'ємна від дитини з перших років життя колективу. Необхідно рахуватися з тим, що перше знайомство дитини з основами економічних знань відбувається в дошкільний період, коли, знайомлячись із навколишнім світом, вона вперше довідується, що достаток сім'ї залежить від праці

тата й мами, що є гроші, які використовуються для придбання необхідних речей у магазині. В цей же час дитина знайомиться з такими поняттями, як «ціна», «дорожче», «дешевше», «вартість», «здача», «режим економії». Вже в дошкільному віці маленький покупець активно реагує на рекламу, упаковку та інші атрибути торгівлі, чує і розуміє коментарі з цього приводу дорослих.

Цей реальний світ дитина переносить у свої ігри з ровесниками у школі, де вже сама грає ту чи іншу роль.[1] Таким чином, засвоєння економічних знань іде двома шляхами: реальних ситуацій у сім'ї і у грі. Жоден шлях не є головним.

Економічне виховання дітей молодшого шкільного віку ставить за мету засвоєння ними доступних понять з економіки, розвиток інтересу до економічних знань. Важливим тут є осмислення дітьми таких, пов'язаних з економікою людських рис, як бережливість, ощадливість, працьовитість, чесність, співчуття, співрадість та розумний азарт, уміння вигравати і програвати.

Бережливість не формується на порожньому місці, визначальними тут є конкретні умови, в яких росте й виховується дитина: сімейне середовище, ставлення до оточення, її духовний світ. Все це має великий вплив на формування особистості, майбутнього громадянина. В своїй родині малюк навчається гуманному ставленню до природи, поваги до людей праці, доброзичливості, взаємодопомоги, і тому дитина, яка виховується в сім'ї, де панують ці чесноти, в майбутньому завжди буде бережливою і економною в своїй виробничій діяльності [7].

Складовим елементом економічного виховання є формування в ранньому віці поважного ставлення до навколишніх людей і результатів їхньої трудової діяльності. Нині очевидна актуальність економічної тематики. Діти майже на кожному кроці зустрічаються з такою термінологією як *кредит*, *бартер*, *аренда*, *бізнес* та ін.

Економічні знання дозволяють школяреві зорієнтуватись у визначенні свого місця і ролі в економічній системі суспільства, формують початкові уміння і навички раціональної економічної поведінки, у дітей розвивається економічне мислення та виховується економічна культура. Вони вчаться приймати нестандартні рішення у різних ситуаціях, забезпечується розвиток ерудованості, що полегшує адаптацію дітей до економічної дійсності.

Поняття «економіка» тісно пов'язується з поняттям «економія» - економією природних ресурсів, коштів, матеріалів, електроенергії тощо. Однією з причин економічних проблем є нераціональне використання природних ресурсів, споживацьке ставлення до навколишнього середовища, безгосподарність у стосунках з природою. Розкрити для учнів початкових класів змістову сторону економічних понять через математичні та природничі завдання, мовні вправи – мета вчителя. Від його духовних, моральних якостей, педагогічної майстерності, професійної підготовки залежить, якою сформується особистість майбутнього громадянина нашої держави.

Література

1. Матвеев Е. Учитесь бережливості. – М.: Педагогіка 1994.

2. Перило Т.М. Економічні ігри. // Початкова школа – 2002. – № 2. – С. 42
3. Побірченко Н.А. Підготовка учнівської молоді до підприємницької праці. Концепція // Початкова школа. – 1995. – № 8. – с. 42-47.
4. Сигида С.В. Уроки економіки у початковій школі. - // Економіка. – 2005. – № 2. – С. 21 – 22
5. Стрибна О.В., Сошенко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Х. Основа. – 2005 – С. 64 – 65
6. Формування економічного мислення молодших школярів. Методичні знахідки. – Тернопіль. – 2006. С.3
7. Юровский Д.Б. Економіка для початківців. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1998.
8. Слободянюк Н. Основи економічних знань у початкових класах // Початкова школа. – 2003. – № 11. – с.20 – 21.

Гребьонкіна С.М.,
вчитель початкових класів
Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 126
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИВАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Сьогоднішня Нова українська школа (НУШ) пішла вперед шляхом прогресу. Це школа самореалізації особистості. Її головне завдання – виявити самостійні творчі здібності дитини і дати їм поштовх для розвитку.

Одним із центральних аспектів розвитку особистості є розвиток творчого мислення школярів. Особливо ефективна ця робота на уроках української мови та читання у процесі виконання творчих вправ на матеріалах прислів'їв, загадок, скоромовок, лінгвістичних казок, дидактичних ігор, словникових ігор. Така робота задовольняє наступні вимоги:

- реалізує пізнавальну потребу молодшого школяра, що ґрунтується на природних інстинктивних реакціях – «дослідницький», «ігровий» – потребу у враженнях, спілкуванні, самореалізації та самоактуалізації;
- втілює єдність змістового, почуттєво-емоційного в пізнавальній діяльності;
- відповідає основним критеріям: понятійності, самостійності, гнучкості, ігровій комбінаторності;
- орієнтує не на результат, а на спосіб дії;
- виховує естетично багату особистість.

Мета моєї роботи – досягти на уроках максимальної результативності, щоб навчання приносило радість, успіх і задоволення.

З огляду на це, ставлю перед собою завдання не стільки накопичення дитиною інформації, скільки розвиток мислення, вміння адекватно оцінювати

результати, самостійно добувати інформацію, перетворюючи знання на інструмент пізнання інших видів діяльності, вміння конструктивно взаємодіяти з іншими.

Враховуючи це, я намагаюся так побудувати навчання, щоб найповніше вирішити проблеми кожного учня. Дбаючи про високий рівень знань своїх учнів, у своїй педагогічній діяльності використовую такі форми і методи навчання, результатом яких у дітей з'являється цікавість до навчального матеріалу, бажання вчитися, прагнути успіху в опануванні основ наук.

В процесі роботи над методичним обґрунтуванням обраної мною теми, з метою удосконалення своєї роботи в цьому напрямку я вивчила відповідну літературу [2, с.1-2], що дало змогу виділити її теоретичний компонент.

Важливими засобами розвитку творчого потенціалу учнів є:

- підвищення загального культурного рівня та інтелекту учнів;
- сприяння вихованню духовних цінностей на уроках української мови та читання;
- формування гуманістичного світогляду учнів;
- розвиток вмінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати;
- організація творчої фантазії, образного мислення;
- розвиток творчого і логічного мислення учнів;
- формування комунікативних здібностей, діалогічного і монологічного мовлення;
- розвиток вмінь вибирати ефективні стратегії для розв'язання комунікативних завдань;
- вияв і розвиток обдарованості;
- раціональний відбір творчо-розвивального матеріалу для уроків;
- створення найсприятливіших умов для інтенсивного розвитку і творчої самореалізації кожного учня.

Малі фольклорні жанри – джерела народної творчості

Велику увагу на уроках я приділяю мандрівці дітей до джерела думки і слова, до дитячої мрії, фантазії. У своїй практиці застосовую фольклорні твори: прислів'я та приказки, загадки, скоромовки та лічилки, які відіграють важливу ролу у вихованні підростаючого покоління.

Загадка примушує дитину думати, зіставляти, аналізувати, придивлятися до навколишнього середовища, пізнавати предмети за схожістю чи протилежністю їхніх ознак чи функцій з іншими. Загадки розвивають спостережливість, фантазію, асоціативне мислення, збагачують естетичні почуття.

Прислів'я і приказки, у першу чергу, звернені до молодшого покоління, навчають його, дають корисні поради, застерігають від нерозважливих вчинків.

До речі, вжите прислів'я, приказка часто діють сильніше, ніж багатослівні умовляння чи повчання. Моє завдання полягає в тому, щоб у процесі роботи діти побачили красу і силу кожного прислів'я, відчули в ньому народну душу, правду, звернули увагу на точність і виразність думки. А для цього я часто звертаюсь у своїй роботі до відомих ситуацій, обставин, прикладів із життя.

Скоромовки вводяться як елемент вироблення орфоепічних норм, як засіб розвитку дихання, від якого залежить виразність читання і декламування.

Гра - це не просто забавка, а водночас і весела школа життя. В іграх закладена мудрість народна. Вони не лише розвивають фантазію, кмітливість, спритність, а й вчать справедливості, чесності, знайомлять нас із давніми народними звичаями, уявленнями про світ. Крім того не дають нудитися, марнувати час.

Серед народних ігор малих форм своїм функціональним призначенням вирізняються **лічилки**.

Можна сказати, що кожен жанр народної творчості має важливе значення для розвитку молодших школярів. Народна творчість має велике пізнавальне значення; їй завжди властиві реалістичне сприймання і відображення дійсності, романтичний порив у краще майбутнє, в ній яскраво виявлено національну самобутність народу.

Творчість учителя породжує творчість учня. Тому я на урок намагаюсь підібрати такі види навчальної діяльності [10, с.12], які дають матеріал для роздумів, можливість виявити ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості, творчості.

Використання лінгвістичних казок на уроках

Казки відіграють величезну роль у формуванні в дитини уявлення про будову і багатство рідної мови. Вона вчиться відрізнити добро від зла, переймається рідної історією, знаходить своє «коріння». Серед різноманітних казок є дуже цікавий різновид - **лінгвістичні казки**. Вони демонструють правила словотворення і залучають дітей своєю незвичністю.

Казки на лінгвістичну тему я використовую як засіб, що допомагає організувати пояснення нового матеріалу і відтворити засвоєння попереднього. Лінгвістична казка відразу ж виховує учнів, допомагає їм побачити основне у вивченому явищі. Проблемне питання, поставлене перед казкою, націлює моїх учнів на активне її сприйняття, так як потрібно не просто прослухати, але й знайти їм відповідь на поставлене завдання .

Використання лінгвістичних казок, на мою думку, на уроках є найбільш ефективним для пояснення нового матеріалу. Природно, що навіть одиничне використання казкового матеріалу здатне підвищити інтерес до уроків, проте якщо дитина занурюється на уроці в атмосферу казковості, урок сприймається ним як цікава подорож по чарівній країні, де живуть казкові герої.

Лінгвістична казка є засобом розвитку творчих здібностей учнів в процесі ігрової та навчальної діяльності. Я можу з упевненістю сказати, що створення своєї казки, переказування її, малювання за сюжетом і театралізація на її основі - найважливіший стимул для розвитку мовлення дитини, її творчих здібностей.

Завдання Нової української школи – розвивати кожну дитину як неповторну індивідуальність. З огляду на це, велике значення, на мою думку, має формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, вміння ставити і вирішувати нові проблеми.

Проте жодна технологія не буде ефективною, якщо учня не навчити вмінню вчитися. Це завдання особливо актуальне для вчителів початкових класів, бо в цьому віці в дитини формується навчальна діяльність і вміння вчитися.

Тому впровадження цікавих форм роботи необхідно для кращого засвоєння знань, а також для розвитку творчої особистості.

Працюючи над розвитком творчої особистості учнів, я для себе зробила такі **висновки**:

- Всебічно розвивати творчу фантазію дітей, образне мислення.
- Сприяти вихованню в учнів духовних цінностей.
- Виховувати розуміння того, що за будь-яких обставин необхідно зберігати кращі людські чесноти, незважаючи на історичні та політичні перипетії.
- Формувати гуманістичний світогляд учнів.
- Виховувати високі моральні ідеали та естетичні потреби.
- Формувати вміння спостерігати, думати, висловлювати свою думку; уміння утверджувати себе через постійну продуктивну діяльність.
- Розвивати вміння слухати та аналізувати твір, зіставляти, досліджувати, узагальнювати.
- Формувати комунікативні здібності, діалогічне і монологічне мовлення.
- Виховувати кращі людські якості, глибоку повагу до національних та культурних надбань.
- Сприяти вихованню гармонійної особистості через гру.
- Застосовувати інноваційні педагогічні технології, що забезпечують особистісне зростання та розвиток творчого потенціалу учнів.

І надалі, працюючи над цією темою, буду опробовувати свої знання на інших уроках навчального процесу.

Література

1. Головка А. Робота з обдарованими дітьми на уроках мови та літератури, на заняттях і в позаурочний час: метод. Скарбничка. / А. Головка // Укр. мова та л-ра. – 2013. – № 10.
2. Данько Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. Початкова школа. – 2013. – № 4. – С. 1-2.
3. Захарійчук М.Д. Українська мова: підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. / М.Д. Захарійчук, А.І. Мовчун. – К.: Грамота, 2013. – 176 с.
4. Лійметс Т.В. Групова робота на уроці. – К., 2015. – 62 с.
5. Науменко В.О. Літературне читання: укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 3-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Віра Науменко.- К.: Генеза, 2014. – 176 с.
6. Науменко В.О. Літературне читання: укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 4-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Віра Науменко. – К.: Генеза, 2015. – 176 с.
7. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. – Київ: 2018.
8. Пометун О., Сущенко І. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. – Київ: 2018.

9. Сауляк Н.І. Нестандартний дидактичний матеріал для уроків рідної мови. –Харків: Основа, 2008.

10. Серих Л.В. Розвиток креативності дитини: виховання творчої особистості / Л.В. Серих // Мистец. в шк. – 2013. – Фаховий сервер. – С. 16.

11. Типова освітня програма для 1-2 класів НУШ, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-tyrov-i-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>

Грищенко М. Р.,

вчитель початкових класів

КОЗЗО «Раївський НВК»

*с. Раївка, Синельниківський район,
Дніпропетровська область, Україна.*

Кир'янова С.М.,

вчитель початкових класів

КОЗЗО «Раївський НВК»

*с. Раївка, Синельниківський район,
Дніпропетровська область, Україна.*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Бережіть дитячий вогник допитливості,
жадоби до знань. Єдиним джерелом,
яке живить цей вогник, є радість успіху в праці,
почуття гордості трудівника.
В. Сухомлинський

Зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від учителя до учнів перестає бути основним завданням навчального процесу. Формуються сучасні уявлення про фундаментальність освіти, отримавши яку, людина здатна самостійно працювати, вчитися і переучуватися [6, с. 30].

Загальновідомо що школа – це модель суспільства. Саме від якості шкільного навчання і виховання залежить збагачення культурних цінностей. Стрімкий розвиток усіх сфер суспільного виробництва зумовлює збільшення обсягу та підвищення складності навчального матеріалу практично з усіх шкільних дисциплін. Тому реформування загальної освіти супроводжується введенням нових спеціальних форм організації пізнавальної діяльності, які мають конкретну мету – створити такі умови навчання, за яких би кожен учень успішно навчався, розвивав свій інтелект і був готовим до творчої самореалізації. Бо ж у формуванні особистості дитини чи не найбільшу роль грають саме форми організації навчального процесу, який відображає характер взаємозв'язків його учасників. Саме форми і методи організації навчання учнів, зокрема в початковій школі, і є головним аспектом досягнення найкращих результатів у навчанні, вихованні і розвитку дитини. Крім цього, великою майстерністю вчителя вміння

працювати на уроці з усіма дітьми. Тому для науковців і вчителів актуальним залишається питання, як викладати і навчати, як вчити і вчитися, щоб зробити ефективним процес навчання? І інтерактивні методи навчання якнайбільше сприятимуть цьому.

У дитини молодшого шкільного віку сформованість інтерактивних вмінь визначається рівнем розвитку наступних показників:

- спосіб та засіб саморегуляції;
- прийоми та способи організації власної поведінки;
- контроль власної імпульсивності;
- довільність поведінки;
- навички та вміння кооперативних моделей поведінки з однолітками;
- вміння підтримувати постійні, глибокі, позитивні стосунки;
- вміння встановлювати адекватні рольові відносини з вчителем;
- вміння проявляти толерантність, запобігати конфліктам або виходити з них;
- Успішність у різних сферах навчальної діяльності тощо [3, с.35].

З огляду на сказане вище стає зрозумілим, що перераховані уміння можна сформулювати під впливом адекватних інноваційних методів і прийомів, які б забезпечили активну участь молодших школярів у навчальному процесі. До таких методів належать інтерактивні методи навчання.

Інтерактивне навчання - це діалогове навчання, яке забезпечує домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою. Воно передбачає:

- постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння учителя та всіх учнів класу – учасників процесу навчання;
- вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань, проблем;
- рівноправність учителя і учнів як суб'єктів навчального процесу.

Інтерактивне навчання має на меті:

- створення умов для залучення всіх учнів класу до процесу пізнання;
- формування у молодших школярів як предметних так і загальнонавчальних умінь та навичок;
- надання можливості кожному учню розуміти і рефлексувати з приводу того, що він знає і думає;
- вироблення життєвих цінностей;
- створення атмосфери співпраці, взаємодії;
- розвиток комунікативних якостей і здібностей;
- створення комфортних умов навчання.

Інтерактивне навчання передбачає:

- моделювання життєвих ситуацій;
- вирішення творчих завдань;
- використання розминок (енергізаторів);
- використання рольових ігор;
- спільне розв'язання проблем, тощо.

Використання інтерактивних методів навчання вимагає певної зміни в житті класу, а також часу для підготовки, як від учнів так і від учителя.

Разом з тим потрібно розуміти, що використання інтерактивних методів не є самоціллю. Це лише спосіб, який сприяє створенню на уроці атмосфери співпраці, взаєморозуміння. Ефективність методу визначається не його назвою, а такими факторами як:

- правильність добору методів (за принципом: у потрібному місці – в потрібний час);
- дотримання методики його проведення [2, с.5].

Для ефективного застосування інтерактивних методів, з метою охоплення всього необхідного обсягу матеріалу і глибокого його засвоєння, педагог має ретельно планувати свою роботу:

1) використовувати методи, адекватні вікові учнів і їхньому досвідові роботи з інтерактивними методами;

2) давати завдання учням для попередньої підготовки: прочитати, обміркувати, виконати самостійні підготовчі завдання;

3) добирати для заняття таку інтерактивну вправу, яка б давала учням ключ до засвоєння теми;

4) упродовж інтерактивної вправи давати учням час для обмірковування завдання, щоб вони сприйняли його серйозно, а не виконали механічно;

5) враховувати темп роботи кожного учня і його здібності;

6) на одному занятті використовувати один – два (максимум) інтерактивних методів, а не їх калейдоскоп;

7) проводити неквапливе обговорення за підсумками виконання інтерактивної вправи, у тому числі аналізуючи раніше вивчений матеріал.

В основу кваліфікації інтерактивних методів навчання науковцями покладені ті чи інші ознаки цих методів.

Так, М. Кларін класифікує інтерактивні методи навчання за принципом активності:

- фізична (зміна робочого місця, виконання записів, малювання, тощо);
- соціальна (ставлення запитань, формулювання відповідей, тощо);
- пізнавальна (доповнення відповідей, виступ, самостійний пошук розв'язання проблеми, тощо).

О. Пометун і Л. Пироженко об'єднують форми інтерактивного навчання у чотири групи, залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів:

- кооперативне навчання (робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум, тощо);
- колективно-групове навчання (мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, «навчаючи-вчуся», ажурна пилка);
- ситуативне моделювання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація, тощо);
- Опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, «займи позицію», «дискусія», тощо) [1, с.76-80].

Переваги інтерактивних технологій полягають не тільки в посиленні ролі й питомої ваги самостійної роботи учнів, але й націленості технологій на розвиток творчого потенціалу особистості, індивідуалізації та диференціації навчального процесу, сприяння ефективному самоконтролю й самооцінці результатів навчання.

Пріоритетом навчання має стати не засвоєння учнями певного обсягу знань, умінь і навичок, а й уміння молодших школярів вчитися самостійно, здобувати знання і вміння їх переробляти, відбирати потрібне, міцно їх запам'ятовувати та пов'язувати з іншими.

Впровадження сучасних педагогічних технологій створюють умови для підвищення якості навчання, пізнавальної активності, й навчальної мотивації молодших школярів.

Література

1. Феномен інноваційної школи: життєтворчі пріоритети: Практично-зорієнтований посібник / Ред. Рада: М.І. Романенко (голова), 2010
2. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / Упорядн. Стребна О.В., Соценко А. О. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 176с.
3. Особистісно орієнтований підхід в початковій освіті / упоряд. О.Кондратюк. – К.: Шк. Світ, 2008. – 128с.
4. Киричук О. В. Взаємодія навчання і виховання в інноваційних педагогічних системах // Педагогічні інновації: ідеї, перспективи. – К., 1998. – С. 140-141.
5. Машкіна Л. А. Інноваційні педагогічні технології у структурі системи ступеневої підготовки вихователя дітей дошкільного віку. - Хмельницький, 1999. – 300 с.
6. Богданов І. М. Професійна підготовка майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій. К., 1998.

Домброва О.В.,

вчитель початкових класів

*Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 37
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ. CLASS DOJO ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Швидко розвивається світ інформаційних технологій, а разом із ним зростають вимоги суспільства до організації та якості навчально-виховного процесу, з'являються нові можливості для всебічного розвитку учнів ХХІ століття, швидкими темпами розвиваються нові, більш ефективні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема хмаро орієнтовані навчальні середовища, які сприяють наданню актуальних знань дітям.

Вже не дивина для пересічного учня персональний комп'ютер, ноутбук, планшет, чи смартфон, який є у більшості дітей. В період всевітньої цифровізації про потребу в активному та ефективному використанні цих пристроїв у навчально-виховному процесі говорить весь світ. Тому актуальним питанням сьогодення є гейміфікація освітнього процесу та ефективне використання онлайн-ресурсів. Задача сучасного вчителя: не загубитись в сучасному Інтернет – просторі ...

Основний текст. Гейміфікація або ігрофікація розповсюджується в усі сфери життя. Сучасна система освіти має відповідати технологічному прогресу. З п'яти трендів освіти, наведені журналом «Форбс», – дистанційна освіта, персоналізація, гейміфікація, інтерактивні підручники, навчання через відеоігри – чотири належать до гейміфікації [3, с. 43].

Що ж таке гейміфікація? Цей термін був уведений розробником комп'ютерних ігор Ніком Пеллінгом у 2002 році. Гейміфікація спочатку використовувалася як спосіб для просування бізнесу або певного продукту. Одним із перших успішних просувань продуктів вважається успіх американського бренду Cracker Jack [4, с. 121].

За матеріалом української Вікіпедії, гейміфікація (ігрофікація, геймізація, від англ. gamification) – це використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення користувачів до вирішення проблем [1, с. 348].

Переваги гейміфікації в освітньому процесі очевидні – непідробна зацікавленість учня, його залученість в процес. На відміну від традиційних форм навчання, гра містить дуже важливий компонент – розважальний характер. Важливо відзначити, що гейміфікація – це не занурення в тривимірний віртуальний світ, не ігри під час освітнього процесу. Це тільки допоміжний інструмент, що дозволяє підвищити пізнавальну активність і мотивацію.

Віртуальні технології та мобільні платформи дозволяють сучасному вчителю подивитися на навчання з нової точки зору і в нових формах. В нагоді учителю стане Class Dojo – це зручний і простий інструмент для оцінки роботи класу в режимі реального часу. Class Dojo був розроблений в 2011 році учителем з Великобританії Семом Чодхарі і Лайамом Доном, розробником MMO-ігор [2, с. 13]. З допомогою даного сервісу учитель може швидко і просто оцінювати класну і домашню роботу, і навіть виставити відмітку про поведінку на уроці. Зручний, яскравий, англійський інтерфейс, симпатичні аватари, цікаві для сприймання дітьми, можливість роботи, як із стаціонарного комп'ютера так із планшета, чи смартфона. Class Dojo використовую як на уроках з різних дисциплін, так і під час гурткової роботи, тому що він дає можливість не просто оцінити діяльність дітей, а й побачити рейтинг кожного учасника в цікавій ігровій формі.

Щоб долучитись до роботи в Class Dojo слід пройти реєстрацію на сайті, попередньо авторизувавшись та обравши роль учителя, учня, батьків, чи адміністрації. Якщо вашого навчального закладу в переліку немає, то його слід зареєструвати і для нього буде виділений простір. В даному застосунку на правах учителя можна створювати бейджі, розробляти завдання, відображати рейтинг

кожного учня в процесі роботи усього класу, в якості учня ви зможете отримати персональний код для доступу до свого профілю, де ви зможете змінити аватар та зробити власні налаштування, батькам надається доступ для перегляду успішності своїх дітей.

Налаштування класу учителем проходить в чотири етапи: створення класної кімнати з назвою, додавання учнів, настройка заохочувальних бейджів, відправка кодів учням. Аватари кожному учню присвоюються випадковим чином, потім кожен учень може вибрати собі аватар до вподоби. У вікно додавання учнів можна сміливо копіювати вже готовий список класу – система його сприйме автоматично. Можна створювати необмежену кількість класів.

Якщо Вам потрібний сервіс, який надасть швидкий відгук учням про їхню роботу в класі і мотивуватиме їх до ефективної навчальної діяльності вам слід звернутись до Class Dojo.

Висновки. Тотальність гейміфікації освіти сьогодні вже є безперечною. Вона сприяє підвищенню мотивації до навчання, його яскравості і результативності, стимулюванню творчої особистості, виявленню її нових яскравих рис. Використання ігрових технік в освіті сприяє поліпшенню якості комунікації суб'єктів навчання, зниженню кількості конфліктів, підвищенню загального рівня результативності навчання тощо.

Отже, впровадження гейміфікації допомагає вчителю мотивувати дітей і залучати їх до освітнього процесу, розвиваючи різні розумові навички; дозволяє дітям вчитися в інтерактивному середовищі, в якому вони можуть тренуватися, робити помилки і виправляти їх тощо. Тобто ігрофікація – це активний стиль навчання, від якого неможливо втомитися!

Література

1. Гейміфікація. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гейміфікація>
2. Вовканівська Н.В., Лапінський В.О. Спілкування в мережі Інтернет. – К.:Шкільний світ, 2010.
3. Левин М. Как технологии изменят образование : Пять главных трендов / М. Левин. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.forbes.ru/tehnobudushchee/82871-kak-tehnologii-izmenyatobrazovanie-pyat-glavnyh-trendov>
4. Nick Pelling's Home Page. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nickpelling.com>

Журавко С.О.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 26

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Левченко О.В.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 26

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Якщо вчитель став другом дитини,
якщо ця дружба осяяна благородним захопленням,
поривом до чогось світлого, розумного,
у серці дитини ніколи не з'явиться зло.
Василь Сухомлинський

Сьогодні в умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації навчального процесу є його спрямування на демократизацію взаємовідносин викладача та учня, що відображається в нових підходах до навчання. Метою нової школи є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності [1, с. 14]. Місія нової школи - допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками [1, с. 16].

Розвиток потужної держави і конкурентної економіки може забезпечити лише згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих [1, с. 16].

Педагогіка партнерства – це ключовий компонент формули Нової української школи, це взаємна повага до особистості, це педагогіка з особистісно орієнтованим навчанням у центрі якого – дитина [2, с.13].

Педагогіка партнерства, орієнтація на учня, виховання на цінностях - саме ці складові концепції Нової української школи спрямовані на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством.

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини [2, с. 20]. Педагогіка партнерства ґрунтується на принципах гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Оновлення системи

взаємостосунків між учнем та вчителем – діалог, взаємодовіра, підтримка, активна співпраця з батьками дітей позитивно впливають на шкільне освітнє середовище.

Освітнє шкільне середовище – це простір дитинства, який будується на засадах рівності, діалогу, співрозвитку, прийняття [4, с. 4]. Переосмислення ролі вчителя оновлює критичне мислення і відповідні цілеспрямовані дії. Учитель – фасилітатор (той, хто підтримує дитину в її навчальній діяльності через педагогічну взаємодію, допомагає, надихає). Учитель – тьютор (той, хто індивідуально працює з інтересом дитини – виявляє освітні запити, проектує освітню діяльність). Оновлений учитель – справедливий учитель має найбільшу повагу та довіру серед учнів. Учитель має бути другом, а родина залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Спільні справи учнів, батьків, вчителів виховують соратника, однодумця. Думка дітей головна! Бо для кого ми працюємо?

Основними ідеями «педагогіки співробітництва» в початковій школі є:

- ідея зміни стосунків між вчителем і учнем, заснована на увазі учителя до учнів, залученні їх до навчання, що викликає у дітей радісне відчуття успіху;
- ідея досягнення великої мети, що вселяє віру у можливість подолання труднощів;
- ідея опори полягає в наданні учням опорних сигналів (символів, схем, таблиць, слів тощо)
- ідея навчання без примусу передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних прийомів;
- ідея вільного вибору, щоб учні почували себе партнерами педагога у навчанні;
- ідея випередження дозволяє включати в програму більш складний матеріал, що приносить задоволення більш успішним учням;
- ідея самоаналізу (коли учні знають, що їхня праця буде оцінена не тільки вчителем, але й колективом, вони і поведуться гідно, і працюють набагато старанніше);
- ідея співпраці з батьками передбачає відкрите, довірливе ставлення дітей до дорослих у школі й родині і навпаки;
- ідея особистісного підходу до дитини замість індивідуального пропонує такі прийоми, за яких кожен учень відчуває себе особистістю, одержує визнання й адекватну оцінку.

Потрібно постійно залучати дитину до спільної діяльності. Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно не лише використовувати в своїй роботі стандартні методи організації навчально-виховного процесу, а й більшою мірою виявляти ініціативу і спрямовувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. В педагогіці співробітництва використовуються найрізноманітніші форми навчання: колективно-групова робота, колективна творча робота, робота в мікрогрупах, робота в змінних групах, ігрова діяльність. Як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захопливі розповіді, відверту бесіду,

справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо.

Партнерство сім'ї і школи передбачає добровільне включення батьків в ту чи іншу діяльність, запропоновану педагогами, воно можливе за умови сформованості у батьків та вчителів готовності до взаємодії на рівних, паритетних засадах, з опорою на обов'язковість виконання взятих на себе зобов'язань. Соціальне партнерство передбачає гуманізацію міжособистісних відносин, в основі яких - толерантність, розуміння, співучасть, відкритість, здатність до взаємодії, попередження конфліктних ситуацій та непорозумінь між основними суб'єктами навчально-виховного процесу - педагогами і батьками. Спираючись на власний життєвий і педагогічний досвід, В. Сухомлинський зазначав: «час і батькам, і вчителям глибоко усвідомити, що ні школа без сім'ї, а й сім'я без школи не зможуть справитися з найтоншими, найактуальнішими завданнями становлення людини» [3, с.83].

У Криворізькій загальноосвітній школі I – III ступенів №26 соціальне партнерство активно здійснюється у різних формах.

1. Творча співпраця учнів, батьків та вчителів у загальношкільних святах, різноманітних конкурсах і змаганнях.
2. Участь у флеш-мобах до Дня вишиванки, Дня козацтва, Дня матері.
3. Створення банеру «Світанок нової ери- енергія майбутнього».
4. Створення фільмів до Свята вчителя, Дня знань, новорічних свят.
5. «З турботою про дітей»: зустріч з представниками МНС, кіберполіції, патрульної поліції.
6. Залучення учнів старших класів до проведення тематичних виховних годин, квестів, ділових ігор
7. Волонтерська робота: привітання вихованців інтернату №1 зі святами, проведення виховних заходів, занять учнями та педагогами для вихованців Криворізького ЗДО №241.
8. Проведення концертів-лекторіїв учнями та викладачами музичної школи №3 для учнів нашої школи.

Педагогіка партнерства важлива і незамінна з огляду на те, що, по-перше, сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу. По-друге, партнерство задовольняє потребу в значимості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше. По-третє, такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі.

Отже, для того, щоб освіта і навчання всім приносили задоволення, варто змінити правила гри і прийняти підхід партнерства замість традиційно авторитарного. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому

досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

Література

1. Концепція Нової української школи // Режим доступу <http://osvita.ua/school/method/upbring/676>
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Загальна редакція / Грищенко Михайло та ін. Київ, 2018.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібик Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу // Режим доступу <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
5. Проект Закону України «Про освіту» №3491-д від 04.04.2016 // Режим доступу http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639

Задорожна О.М.,

вчитель початкових класів

Лисівська філія I–II ступенів

Корнинського опорного освітнього закладу I–III ступенів

Корнинської селищної ради

с.Лисівка, Житомирська область, Україна

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДНА З ФОРМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні завданням школи є не просто наповнити школяра певною сумою знань, а здійснювати підготовку гармонійно і всебічно розвиненої молодшої людини, здатної до гнучкості мислення, швидкого реагування та самостійних креативних рішень у розв'язанні життєвих завдань. Такі завдання можливо реалізувати за умови впровадження в освітній процес школи нових підходів, технологій, методик організації навчання молодших школярів [1, с.15].

Однією з таких новітніх педагогічних технологій, що дає можливість якнайповніше розвивати творчого школяра, є проєктна технологія.

Українська дидактика в останні роки збагатилася напрацюваннями в організації проєктної діяльності учнів (І.Єрмаков, Г.Сазоненко, О.Онопрієнко, В.Тименко, А.Цимбалару та ін.), що сприяє впровадженню методу проєктів у практику початкової школи.

Проєктну діяльність школярів можна розглядати як елементарну модель професійної діяльності. Її цілі багатоаспектні, тому, що проєктна діяльність є багатокомпонентною і міжпредметною, адже вона сприяє :

- формуванню в учнів умінь співпрацювати (партнерське спілкування);

- формуванню організаційних умінь і навичок (особливо визначення мети й розподіл часу);
- формуванню умінь працювати з різними видами інформації (збирання, аналіз, систематизація, узагальнення, збереження й спосіб використання);
- оволодінню уміннями оцінювати свої можливості, усвідомлювати свої інтереси, робити мотивований вибір;
- розвиткові пізнавальних потреб, інтересів, дослідницькій поведінці;
- збагаченню новими знаннями, інформацією, новими цінностями [1,с.299].

Проектне навчання створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій учнів і самостійності в досягненні нового, стимулюючи їхню природну допитливість і творчий потенціал.

Проект, який пропонуємо учням, має викликати в них захоплення, зацікавити їх. Будь – яку дію діти повинні самостійно спланувати, виконати, проаналізувати й оцінити.

Роботу за проектами слід починати з постановки певної проблеми і наступне її розкриття, розв'язання, з обов'язковою наявністю ідеї та гіпотези розв'язування проблеми, чітким плануванням дій, розподілом ролей, тобто наявністю завдань для кожного учасника за умов тісної взаємодії, відповідальності учасників проекту за свою частину роботи, регулярного обговорення проміжних кроків та результатів.

Робота є ефективною у тому випадку, коли в навчальному процесі ставимо певне дослідницьке, творче завдання.

Ідеальним є той проект, для виконання якого необхідні знання з різних галузей, що дають змогу розв'язати цілий комплекс проблем. Під час розв'язування конкретних життєвих ситуацій, пізнаючи навколишній світ, діти отримують необхідні для життя знання, вчать самостійно вчитися.

Перевага його в тому, що він забезпечує високу мотивацію, зацікавленість учнів, зв'язок з реальним життям, розвиток кооперації та наукової допитливості, самоконтроль, краще засвоєння знань, свідому дисциплінованість.

Існує небезпека застосування проектного навчання: виникає ризик не виконати навчальну мету і не досягти результатів. Але цього можна уникнути, якщо раціонально спланувати процес.

Узагальнюючи досвід проектної діяльності в початковій школі, підкреслюю такі вимоги до неї:

- контроль за виконанням проектних завдань повинен бути більш ретельним (більша кількість консультацій і спостережень за веденням проектної документації), бо і теоретичних, і практичних знань і вмінь у молодших школярів ще мало;
- проекти для початкової школи у більшості випадків мають бути короткотривалі (обдаровані учні, які випереджають у своєму розвиткові однолітків, можуть з успіхом розробляти і довготривалі проекти);

- для пошукової діяльності бажано спочатку залучати дітей з підвищеною навчальною мотивацією – їхні дослідження можуть зацікавити інших учнів;
- у ролі перших проєктів варто обирати групові;
- значну увагу необхідно приділити презентації проєктів: запрошувати на неї батьків, учнів інших класів (такий підхід створює мотивацію для подальшої роботи);
- учитель на початку проєктування повинен підвести учнів до вибору теми;
- теми учнівських проєктів мають бути різноманітними, їх не слід регламентувати та виділяти більш значимі;
- робота над проєктом у початкових класах не повинна бути вимушеною, учні мають працювати добровільно. [2, с.144]

Метод проєктів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності учнів початкових класів, де вчитель не лише підвищує власний професійний рівень, а й формує в школярів навички самоосвіти, що є головним завданням сучасної школи.

Література

- 1.Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник / І.Д. Бех. – К. : ІЗИН, 1998.
- 2.Косогова О.О. Метод проєктів у практиці сучасної школи. – Ч.: Вид-во «Ранок», 2010
- 3.Проектна діяльність у школі / упорядник М. Голубенко. – К. : Шкільний світ, 2007.
- 4.Савченко О.Я.Дидактика початкової освіти/ О.Я.Савченко – Київ: Грамота, 2013

Казмірська І.В.,

вчитель початкових класів

Коростишівський НВК «Школа - ліцей» ім.Л.Х.Дарбіняна

м. Коростишів, Житомирська область, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Актуальність. Ми всі розуміємо, що стан сучасної освіти та розвиток суспільства вимагають нових актуальних системних підходів до вдосконалення освітнього середовища. Я розумію, що для досягнення успіху учителю початкових класів уже недостатньо предметних знань та вміння критично мислити, а необхідна деяка технічна кваліфікація. Для того, щоб спілкуватися з дитиною однією мовою, потрібно бути готовим до введення інноваційних підходів у шкільне життя. У процесі модернізації освіти інноваційність освіти виділяється в якості одного з пріоритетів.

Проблема зацікавленості молодших школярів навчальними предметами, а також забезпечення критичного використання ними різноманітної інформації про навколишній світ набуло важливого значення у роботі вчителя. Працюючи у початкових класах, не раз звертала увагу, що учні по-різному освоюють нові знання. Єдине, що дійсно сьогодні їх цікавить, то це гаджети. Раніше важко було знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Тепер же, пошук шляхів вирішення зазначеної проблеми зумовлює використання комп'ютерних технологій в інноваційних підходах. Саме такий підхід дає можливість підносити нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожного учня. Знаючи, що велику роль у засвоєнні нового матеріалу відіграє наочний образ у молодших учнів, я почала шукати, який метод роботи був би водночас і корисним, і цікавим. Загальновідомо, що інноваційні технології можуть зробити процес навчання більш цікавим, що відповідає реаліям сьогодення в умовах Нової української школи.

Одним із досягнень інноваційних технологій у навчанні вважається підвищення мотивації навчання. Але це не тільки новизна роботи, що сама по собі не рідко сприяє підвищенню інтересу до навчання, а й можливість регулювати навчальні завдання за рівнем труднощів. Що ж стосується цікавості як джерела мотивації навчання, то можливості інноваційних технологій невичерпні. Проте необхідно, щоб цікавість стала важливим чинником у цій роботі, але не приховувала власне навчальні цілі.

Пошук шляхів вирішення зазначеної проблеми зумовлює визначення *мети роботи*: використовуючи сучасні інноваційні підходи, створити та забезпечити оптимальні умови реалізації можливостей розвитку компетентностей учнів.

Основна частина. Інноваційні підходи у роботі вчителя початкових класів мають відповідати віковим та психологічним особливостям учнів. Тому у своїй роботі я систематично впроваджую технологію критичного мислення, яка вдало поєднується із засобами візуалізації. Який би сценарій уроку було запропоновано учителю, а діяльнісний процес сприймається і реалізується по-різному. Сучасний урок НУШ спрямований насамперед на формування інтелектуального, соціального, морального розвитку особистості учня. Саме тому з'являються нові засоби і технології навчання, які сприяють переходу від традиційних форм передачі знань до інноваційних освітніх підходів. Основна робота зосереджена на таких прийомах і методах:

- метод «Кубик Блума» або «Ромашка Блума». Для організації мовленнєво-творчої діяльності учнів початкової школи на уроках української мови вчителі мають володіти достатньою мірою особливими формами навчання і реалізовувати їх на практиці в різних обставинах. Серед таких особливих форм виділяють форму критичного навчання, яке передбачає розвиток в учнів самостійного мислення і вміння вести діалог [2, с.171]. Мета цього методу на уроці читання чи української мови – навчити учнів усвідомлено читати та цілеспрямовано формулювати запитання різного типу до змісту прочитаного. Запитання повинні бути: прості, уточнюючі, практичні, інтерпретаційні, творчі, оцінні;

- мозкова атака - збирання якомога більшої кількості ідей, звільнивши учасників обговорення від стереотипів. Обов'язковою умовою є запис усіх ідей, навіть суперечливих, відсутність їх оцінювання у процесі обговорення, класифікація ідей по закінченні обговорення. Використовується з метою продукування найбільшої кількості ідей щодо вирішення певної проблеми [1, с.77];

- «Знаємо – хочемо дізнатися - дізналися» («ЗХД») - цю стратегію можна використовувати як на етапі цілепокладання, так і в ході уроку. Застосовую на уроках математики, навчання грамоти, я досліджую світ. Помітила, що учень не просто відтворює найважливіші поняття, але й розмірковує, простежує походження цих явищ. Створюються умови, щоб учень почав рефлексувати особистісний процес роботи. Тому це доречне поєднання репродуктивної і творчої діяльності учнів на уроках;

- прийом критичного мислення «Плакат думок», «Ментальна карта», «Інтелект карта» буде доречним на будь-яких уроках. Цей засіб візуалізації створює позитивну мотивацію до освітнього процесу, стимулює інтереси, розвиває бажання практичного застосування набутих знань. Націлений не стільки на інформування учнів, скільки на вміння розв'язувати проблеми, що виникають у пізнанні та практичному житті. Як результат – перед особистістю розкривається процес виникнення того чи іншого знання. Відомо, що для молодших школярів наочна, або візуальна інформація є зручнішою для аналізу та осмислення. Тому цей прийом допомагає організувати образи, робить їх цілісними, узагальненими, повними. Відомі схеми містять декілька найпростіших складових: ключові слова з теми з додаванням піктограм, графічні зображення, стрілки, які поєднують матеріал між собою і утворюють цілісну картину. Учні люблять використовувати маркери, або будь-які матеріали, що роблять таку роботу яскравою. Адже у шестирічок ще слабо розвинені мимовільна та довільна увага, тому їхню увагу більше привертає все яскраве та кольорове. Часто використовуємо під час роботи в групах. Така робота значною мірою підвищує творчий та інтелектуальний потенціал учнів. А під час тематичних тижнів цей метод буде доречним, тому що дає можливість візуально структурувати усі предмети та матеріали навколо однієї теми;

- метод «ДРІД»- застосовується з метою рефлексії. Для планомірної організації освітньо-пізнавального процесу в початковій школі важливо знати, якими знаннями володіє учень, яке їхнє ставлення до теми уроку, яких знань, навичок бракує, про що варто дізнатися [3, с. 236]. Д – досвід (Що ви запам'ятали з того, що ми робили?) Р – рефлексія (Які відчуття у вас викликав урок?) І- інформація (Яку нову інформацію одержали?) Д- дії (Як ви будете діяти в майбутньому, маючи таку інформацію?). Такий метод є дієвим на будь-якому уроці, тому що учні оволодівають навичками спостереження за своєю роботою, результатами. А також можуть прогнозувати, де в житті ці знання знадобляться. Таким чином розкривається одна з ключових компетентностей – «навчання впродовж життя, що перебачає... отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб» [4].

Висновки. Переваги інноваційного підходу в тому, що вивчення предметів стає більш цікавим, веселим та дає можливість здійснювати міжпредметну інтеграцію, створює атмосферу, в якій учень відчуває себе вільно і комфортно. Розуміючи, що для молодших школярів потрібні нетрадиційні методи, прийоми, засоби й методики навчання, систематично впроваджую різні технології. Важливо залучати учнів до процесу навчання, щоб воно було активним. Якщо їх заохочувати задавати запитання та шукати відповіді, то навички, яких вони набувають у такому навчанні знадобляться у житті.

У цілому слід відмітити, що ментальні карти, кубик Блума чи ромашка

Блума, ЗХД, ДРІД та інші методи використовуються для конкретних цілей: узагальнення, абстрагування і пояснення, що є основними критеріями навчання. Проте вони повинні відповідати цілям і завданням навчання і органічно поєднуватися з навчальним процесом.

Отже, інноваційні підходи дозволяють учителю формувати в учнів ключові компетентності, шляхом активізації інтересу до навчання.

Література

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: порадник для вчителя/ за заг. ред. Н.М.Бібік.- К.: Літера ЛТД, 2019. – 208 с.

2. Вашуленко М.С. Методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник/ М.С.Вашуленко.-К.: «Видавничий дім «Освіта», 2019. –192с.

3. Гільберг Т. Г. Навчально- методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу/ Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Павич. – К.: Генеза, 2019. – 256 с.

4. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21лютого 2018р. №8 7. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018>

Кльова О.М.,

вчитель початкових класів

Черкаська спеціалізована школа I-III ступенів № 17

Черкаська міська рада Черкаської області

м. Черкаси, Черкаська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВЧИТЕЛЯМИ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Актуальність даної теми зумовлена швидким зростанням прогресу новітніх технологій у нашому житті. За декілька років широкого використання технологій це стало певною особливістю впровадження їх у навчальний процес. Люди, які піклуються про своє майбутнє, повинні зрозуміти велику перспективу застосування інноваційних технологій та повинні

навчитись грамотно їх застосовувати перш за все у навчанні. Також, варто відмітити, що зараз в Україні відбувається становлення нової системи освіти. Цей процес протікає із значними змінами як у сфері виховання, так і у сфері навчання. Навчання без інноваційних методів – це навчання минулого. Варто відзначити, що тільки учитель, який мислить творчо, може виховати творчу особистість. А для виховання творчого вчителя потрібні якраз інноваційні методи роботи, які передбачають створення реальних ситуацій, спільне розв'язання проблем через аналіз певної проблематики та обставин, а також допомагають виховати у вчителя лідерські якості та здатність нестандартно мислити.

Варто зазначити, що тематику впровадження інноваційних технологій було описано у працях В. О. Вихруш, Є. С. Задой, І. М. Вітківської, Л. С. Виготського, К. Ф. Нор, А. П. Єршова, І. В. Роберта, Ю. І. Машбіца, М. І. Жалдака, В. В. Краєвського, І. Я. Лернера, М. І. Махмутова, М. Н. Скаткіна, М. Д. Ярмаченко, А. В. Фурман та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Нині суспільство потребує випускників, які бажають саморозвиватись і самореалізовуватись, які вміють застосовувати отримані знання, плідно працювати і вміти показати себе з кращої сторони. Одним із завдань вчителів молодших класів є впровадження в навчальний процес таких засобів, які допоможуть учням розвивати їх здібності і вміти критично мислити, адже весь початок реалізації дитини розпочинається саме з молодших класів. Учень початкової школи не тільки готується до дорослого життя, не просто набуває знання, а бере участь у різних видах діяльності. Використання сучасних педагогічних технологій дає можливість вирішувати виховні завдання і формувати в дитини готовність до самостійного пізнання навколишнього світу [4, с. 20].

На сьогодні, сучасні методи навчання вимагають активного використання учителями інноваційних технологій під час навчального процесу. Саме при застосуванні їх ми можемо забезпечити згуртованість та єдність як освітніх, так і розвивальних функцій. Варто зазначити, що у сучасних школах XXI сторіччя повинні впроваджуватись такі технології, як:

- інтерактивні;
- комунікаційні;
- технології диференційного навчання;
- ігрові;
- виховні.

Використання даних видів інновацій допомагає швидше розвивати пізнавальний інтерес учнів, формувати в них певних необхідних здібностей, а також мотивує дітей до подальшого навчання з використанням сучасних технологій. Для формування пізнавального інтересу, учителю потрібно правильно організувати свою діяльність. Як писав В. О. Сухомлинський, учитель має «запалити в його (молодшого покоління) душі вогник допитливості, любов до знань»[2, с. 125]. Тому, для вчителя необхідно завжди саморозвиватись, перебувати в постійному пошуку засобів, технологій навчання, поєднувати професійний досвід та інноваційні технології в навчальному процесі.

Основним принципом роботи вчителів початкової школи є використання сучасних досягнень вікової психології, інноваційних технологій навчання для успішного розвитку пізнавальних, інтелектуальних, творчих, фізичних здібностей школярів початкової школи за умови збереження та підвищення резервів їхнього фізичного, психічного та соціокультурного здоров'я[3, с.277]. Готовність до інноваційної діяльності вчителя починає формуватись під час навчальної практики. Сучасний вчитель у навчальному процесі повинен вдосконалювати свою роботу, використовувати нові засоби та прийоми на уроках. Учитель, який готовий до здійснення такої діяльності в початковій школі, може досягнути великих успіхів у своїй діяльності, коли він ставить за мету стати професіоналом.

Тому, інноваційні технології повинні забезпечити постійний взіємозв'язок учителя та учня, концентрувати всю увагу учня на навчальному процесі та відповідати вимогам [1, с.1-2]:

- учень має можливість доводити власну думку, наводити на її захист аргументи, докази, користуватись здобутими знаннями;
- учень має можливість ділитися своїми знаннями з іншими;
- учень має можливість допомагати товаришам, коли вони відчують складнощі, пояснювати незрозуміле;
- характер завдання має спонукати до знаходження не одного рішення, а декількох, самостійно зроблених;
- учень має можливість вільно вибирати завдання, переважно пошукового й творчого характеру;
- характер завдання має урізноманітнювати діяльність, включати в пізнання елементи праці, гри та спілкування;
- учень має виконувати завдання-максимум, розраховане на читання додаткової літератури, першоджерел, на тривалі спостереження.

Отже, відповідно до вище сказаного ми можемо зробити висновок, що найголовнішим в навчанні повинно стати не засвоєння купи матеріалу, а вміння мислити, самостійно розвиватись, здобувати знання та їх правильно вміти реалізовувати. Впровадження сучасних інноваційних технологій створюють найкращі умови для підвищення якості навчання, пізнавального інтересу і навчальної мотивації молодших учнів. Також, варто зазначити, що впровадження інноваційних технологій і правильне донесення інформації до дітей на пряму залежить від вчителя.

Література

1. Коберник Г.І. Матвієнко А. Використання інноваційних технологій у початковій школі. 2017. С. 6.
2. Сухомлинський В. О. До 100-річчя від дня народження: *Довідкове видання*. Вінниця, 2018. 395 с.
3. Фєфілова Т. Саєнко Ю. Використання сучасних інноваційних технологій у початковій школі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. № 16. С. 274-281
4. Хващєвська О. О. Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів. *Млодий вчений*. 2017. № 9.2 (49.2). С. 20-24.

Компаній О.В.,

кандидат педагогічних наук,

вчитель початкових класів

Херсонський НВК № 51

м. Херсон, Херсонська область, Україна

Бондар Т.М.,

вчитель початкових класів

Херсонський НВК № 51

м. Херсон, Херсонська область, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ НУШ

Нова парадигма філософії освіти України ХХІ ст. вимагає перегляду і модернізації чинних стандартів освіти на всіх її ланках. У концепції реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016 р.) передбачено не тільки оновлення змісту освіти, а й організацію освітнього процесу в цілому. У цьому вимірі особливої значущості набули зміни, що вже реалізуються в початковій ланці освіти, які передбачають створення принципово нового освітнього середовища, спрямованого на індивідуалізацію навчання, у процесі якого дитина одержує задоволення, відчуває себе успішною. Ці обставини зумовили впровадження в освітній процес нових технологій.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що поняття «інновація» тлумачиться як нововведення, що поліпшує хід і результат освітнього процесу [2]. З позиції лінгводидактики, інновація – це процес створення та реалізації нових засобів (нововведень) для розв’язання тих педагогічних проблем, які досі розв’язували по іншому; відкриття нових форм, методів, способів діяльності учнів і вчителів [4].

Відповідно концепції Нової української школи ключовою інновацією в початковій школі є **технологія інтегрованого навчання**.

У сучасній педагогічній науці інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході [5]. У Державному стандарті початкової освіти інтегрований підхід визначається як можливість і здатність школяра застосовувати знання, вміння, навички та способи діяльності для вирішення найширшого кола проблем, що належать до певних галузей та окремих навчальних предметів. Отже, освітній процес у початкових класах розглядається крізь призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. При цьому вчитель заохочує учнів спиратися на знання і навички з кількох предметних областей.

За твердженням провідних науковців, існують різні підходи до організації інтегрованого навчання: а) внутрішньопредметний – здійснюється між окремими темами (розділами) у межах кожного навчального предмету; б) міжпредметий передбачає зв’язок між окремими навчальними предметами; в) транспредметний – учитель розробляє навчальну програму на основі запитів учнів або планує навчання на основі проектів; при такому підході вчитель формує наскрізні

навички в реальному контексті, адже учні вирішують реальну проблему [1].

Означені підходи мають на меті формування цілісної картини світу дитини. Але жодний з описаних підходів не визнано кращим, і дискусії тривають, адже кожен має свої переваги і недоліки.

Зазначимо, що на основі цих підходів виокремлюються такі види інтеграції:

- контент-орієнтовану інтеграцію, або інтеграцію на основі змісту навчальних предметів, яка реалізується у формі тематичного навчання на основі об'єднання навколо однієї теми з різних навчальних дисциплін;

- інтеграцію, орієнтовану на формування способів дій (інтеграція–навичок), що здійснюється в межах навчальних предметів або в процесі тематичного навчання. Учитель формує в учнів наскрізні вміння та ключові навички на більшості уроків у певний проміжок часу. Означене навчання планується з урахуванням змісту навчального матеріалу та процесу формування окремого вміння відповідно віку дитини;

- інтеграція на ціннісно-смысловому рівні реалізується наскрізно на всіх навчальних дисциплінах [1].

Наведемо приклад контент-орієнтованої інтеграції. Так, до Міжнародного дня щастя та Всесвітнього дня поезії (20-21 березня) можна запропонувати учням вірші про щастя з математичним завданням [6].

1. Розв'яжи приклади, встав потрібне слово та прочитай уривок поезії Н.Красоткіної «Скільки є людей повсюди».

Скільки є 12 – 7 _____ повсюди, (10 – тварин, 5 – людей, 6 – рослин)

Стільки в світі й 5 + 9 _____ є. (8 – радість, 4 – вдача, 14 – щастя)

Ніби ж всі 8 + 3 _____ люди, (11 – подібні, 12 – різні, 10 – схожі)

Щастя в кожного 11 – 4 _____ . (10 – чуже, 7 – своє, 6 – твоє)

2. Поєднай число та його десятковий склад. Прочитай утворений вірш.(Н.Прихидько «Запроси щастя»)

Запроси щастя (2 дес. 3 од.) ●

● (14) буде йому в нім,

І попроси його (5 дес.)●

● (41) змогло ділитись.

Хай затишно там (1 дес. 4 од.) ●

● (50) назавжди залишиться.

Щоб глибиною щедрості (4 дес.1 од.)●

● (23) у свій дім

Отже, технологія інтегрованого навчання вимагає будувати освітній процес не тільки в межах відповідної галузі знань, але й в межах суміжних дисциплін.

Іншою інноваційною технологією є **технологія розвитку критичного мислення**, яка передбачає формування контрольованого, обґрунтованого та цілеспрямованого мислення. Зазначимо, що це мислення ґрунтується на вміннях виділяти необхідну інформацію та обробляти її; аналізувати й оцінювати власні і чужі висловлювання, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання з метою одержання точнішої інформації або її перевірки; розглядати проблеми з різних точок зору та порівнювати різні позиції і підходи при їх вирішенні; висловлювати власну позицію, влучно обирати мовленнєві засоби для побудови висловлювань; приймати обґрунтоване рішення [5].

Аналіз наукової літератури засвідчив, що технологія розвитку критичного мислення реалізується на всіх етапах уроку, кожен з яких передбачає свої прийоми:

- на етапі вступу: кластер, асоціативний куш, таблиця «Знаємо-Хочемо дізнатися - Дізнались», мозковий штурм, кошик ідей, передбачення за допомогою опорних слів;
- на основному етапі уроку: фішбоун, дискусія, кубування, Т-таблиця, скрайбінг тощо;
- на етапі рефлексії або підбиття підсумків: сенкан, займи позицію, таблиця «Знаємо-Хочемо дізнатися - Дізнались», фішбоун, кубування та ін.

Досить ефективним для формування критичного мислення молодших школярів є застосування таких прийомів, як кубування (кубик Блума) та фішбоун.

Для реалізації прийому кубування застосовується кубик Блума, на гранях якого написані певні установки, наприклад: «Поясни», «Назви», «Встанови асоціації», «Застосуй», «Придумай», «Оціни». Вчитель формулює запитання або завдання відповідно до граней кубика. На різних предметах варіанти назв граней кубика можуть відрізнятися, але завжди сприяють розвитку критичного мислення та дозволяють в активній і цікавій формі перевіряти знання і вміння учнів.

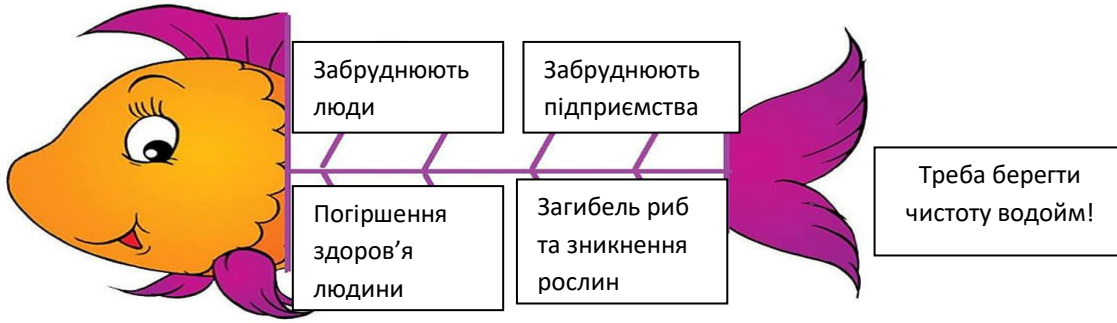
При вивченні теми «Числа першого десятку» (математика, 1 клас) можна запропонувати учням пояснити склад числа; назвати сусідів числа; порівняти з предметами оточуючого світу, тобто назвати предмет, на який схожа цифра, що позначає це число?; вказати твори народної творчості з цим числом. Так, при повторенні теми «Число і цифра 7», застосовуючи кубик Блума, першокласники розкажуть, що число 7 складається з 1 і 6, 2 і 5 і т. д.; сусіди числа 7 – це числа 6 і 8; цифра 7 схожа на гілочку дерева чи кочергу; це число є у таких прислів'ях і загадках, як: семеро одного не чекають; сім п'ятниць на тиждень. Сім братів віком рівні, а іменами різні (Дні тижня); сидить Марушка в семи козушках, хто її роздягає, той сльози проливає (Цибуля).

Продуктивним прийомом розвитку критичного мислення є прийом «Фішбоун» (в перекладі з англ. мови «рибна кістка» або «скелет риби»), спрямований на встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між об'єктом аналізу і факторами, що на нього впливають.

Впровадження прийому «Фішбоун» здійснюється на основі схеми, що представляє собою скелет риби. Голова риби – проблема, питання або тема, які підлягають аналізу. На верхніх кісточках фіксуються основні причини проблеми. На нижніх кісточках – факти, що підтверджують наявність сформульованих причин, або суть понять, зображених на схемі. Хвіст – висновки, узагальнення.

Для більшої наочності реалізації прийому фішбоун продемонструємо уривок уроку української мови (читання) в першому класі з теми «Закріплення звука [ч] та букви Чч» за букварем К.Пономарьової (2018). Зазначимо, що прийом фішбоун був застосований після опрацювання тексту (словникова робота, прослуховування та розуміння змісту), в якому розглядалася проблема забруднення річки.

Вчитель. Давайте розбиратися, з чим може бути пов'язано забруднення річки? Які наслідки можуть бути? Який висновок зробимо?

Отже, становлення нової системи освіти потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у навчанні молодших школярів. Істотною особливістю цієї тенденції є пошук нових технологій навчання, серед яких останнім часом виокремлюються технологія інтегрованого навчання та технологія критичного мислення.

Література

1. Види інтегрованого навчання. *Онлайн-курс для вчителів початкових класів*. URL : <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA OSVITORIA+ST101+st101/courseware/1398b87899e34309879164345ffad9b9/4ce20caf76d946eeae73eb8abcd82cc/>
2. Дичковська І.М. Актуальні проблеми педагогічної інноватики / Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2002 р. 128 с.
3. Кроуфорд А. і Саул В. Технології розвитку критичного мислення. К: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2006. 224 с.
4. Максимюк С.П. Педагогіка. URL : <https://pidruchniki.com/1584072017954/pedagogika/pedagogika>
5. Нова українська школа: порадник для вчителя; під заг. ред. Н. М. Бібік. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Бондар Т. М. Математичні вірші про щастя. Цікаві завдання для учнів 2 – 3 класів. URL : <https://vseosvita.ua/library/matematicni-virsi-pro-sasta-cikavi-zavdanna-dla-ucniv-2-3-klasiv-vikonuemo-zaznaceni-matematicni-dii-ta-citaemocudovi-poezii-pro-sasta-226042.html>

Крутий Г.І.,
вчитель початкових класів
Лубенська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 10
м. Лубни, Полтавська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вступ. Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою.

Метою освіти є всебічний розвиток людини, як особистості та найкращої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Предмет дослідження.

Навчальна діяльність учнів на уроках української мови та читання.

Мета дослідження.

1. Формування критичного мислення молодших школярів.
2. Створення умов рівноправного партнерства.
3. Створення комфортних умов навчання.
4. Зробити освітній процес продуктивним.

Гіпотеза

На мою думку, використання інтерактивних технологій сприятиме формуванню творчої особистості школярів.

Методи дослідження.

Теоретичні: вивчення та аналіз літератури з проблеми дослідження.

Практичні: впровадження технології критичного мислення на уроках навчання грамоти.

Критичне мислення є не тільки наслідком демократичного способу життя, але й чинником його формування.

Критичне мислення допомагає учневі навчатися завдяки тому, що він бачить, чує, відчуває на смак, нюхає, торкається, робить, і вчить вдумливо читати, висловлювати думки вголос та на папері, формує самооцінку й самоповагу. Учням подобаються такі види навчальної діяльності, які дають їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу та самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості. Кожна дитина має до чогось певні здібності. Завдання вчителя - відшукати найменші пагінці таланту дитини і

розвивати їх. Адже в майбутньому трудовому житті учням стануть у пригоді міцна пам'ять, гостре око, хороший смак, образне мислення.

Технологія формування та розвитку критичного мислення - система діяльності, що базується на дослідженні проблем та ситуацій на основі самостійного вибору, оцінки та визначення міри корисності інформації для особистих потреб і цілей. Критичне мислення є досить складним процесом творчої переробки інформації, пов'язаної з її усвідомленням, переосмисленням такої діяльності.

Методи та прийоми роботи з розвитку критичного мислення

1. Стратегія «Кубування»

Кубування є методом навчання, який полегшує розгляд теми з різних її сторін. Слід провести через кубик слово. Це може бути літературний термін, визначення або якась інша назва. Дуже важливо кубування застосовувати до того, що вже добре відомо учням. Його можна використовувати на стадії актуалізації чи рефлексії. Цей підхід передбачає використання кубика із написаними на кожній грані вказівками щодо напрямку мислення або письма.

Стратегія «Сенкан»

Сенкан - це форма вільного вірша з п'яти рядків, що синтезує інформацію, яку отримали під час вивчення нового матеріалу. Цей вид роботи використовується як інструмент, щоб спонукати учня до розмірковування над темою.

. Стратегія « Діаграма (кола) Вена»

Діаграма Вена будується на двох або більше великих колах, які частково накладаються одне на одне так, що посередині утворюється спільний простір. Інформація, що стосується кожної проблеми заноситься в окреме коло, а в спільну частину записується інформація, що стосується всіх виділених складових. Дана стратегія може використовуватися на етапі перевірки домашнього завдання, усвідомлення змісту та закріплення. Варто пам'ятати, що важливим етапом роботи залишається синтез: пошук спільної площини для всіх виділених учителем кіл.

Стратегія «Знаємо - Хочемо дізнатися - Дізналися»

Метод можна використати для того, щоб структурувати цілий урок. У процесі роботи учнів спочатку вчитель просить подумати над тим, що вони вже знають з теми цього уроку, поставити запитання з цієї теми та знайти відповіді на них.

Теорія навчання наголошує, що активне навчання краще, ніж пасивне.

Стратегія «Ромашка Блума»

Мета стратегії - навчити усвідомленому та цілеспрямованому формуванню запитань різного типу.

На якому етапі уроку доречно застосовувати – метод застосовується у вступній частині уроку, коли учні формулюють запитання, а потім шукають на них відповіді, використовуючи матеріал підручника або інших джерел інформації.

Висновки

Критичне мислення – це процес під час якого учень може охарактеризувати явище, або предмет, виразити своє ставлення до нього шляхом аргументації власної думки, знайти вихід із ситуації.

Критичне мислення – вміння активно, творчо, індивідуально сприймати інформацію, оптимально застосовувати потрібний вид розумової діяльності, різносторонньо аналізувати незалежну думку та вміти її відстоювати, уміння застосовувати знання на практиці.

Критичне мислення – це процес, який найчастіше починається з постановки проблем, продовжується пошуком і осмисленням інформації мати особисту незалежну думку та вміти її відстоювати, уміти застосовувати знання на практиці.

Перед НУШ постає завдання виховати людину незалежну, вільну, здатну самостійно осмислювати явища навколишньої дійсності, відстоювати свою власну думку перед будь-ким і будь-де. Допоможе вчителю в розв'язанні даного завдання технологія розвитку в учнів критичного мислення. Цілком зрозуміло, що підвалини цих якостей повинні закладатися в початковій школі з перших років навчання дітей, а потім продовжують розвиватися у середній школі та у вищому навчальному закладі.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. №2145 – VIII
2. Концепція «Нова українська школа»
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja: - К.: «Літера ЛТД» 2018. – С. 64-70
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. [Електронний ресурс]. - Режимдоступу:http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
5. Вупіна Н.В. Критичне мислення: як цього навчати / Н.В. Вупіна, Н.П. Дементіювська. – Х.: «Основа» 2007. – С. 108
6. Корінько Л.М. «Роль критичного мислення у формуванні учнівських компетенцій / Л.М. Корінько – Х.: Видавнича група «Основа» 2010. – с. 95
7. Творчість у педагогічній діяльності / Л.В. Туріщева. –Х.: Видавнича група «Основа» 2010. – С. 96
8. Большакова І. «Розвиток критичного мислення» / І. Большакова / Початкова освіта 2012 – С. 3-7
9. Чабайовська М.І., Гаєвська Г.М., Гавриленко Н.М. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально – методичний посібник / М. Чабайовська, Г. Гаєвська, Н.Гавриленко. – Т.: Мальва – ОСО, 2015 – 187 с.

Мішегліна І.В.,
вчитель початкових класів
Одеський ліцей «Гармонія» Одеської міської ради Одеської області
м. Одеса, Одеська область, Україна

LEGO EDUCATION ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ТА ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Великі можливості в плані реалізації проекту «Нова українська школа» та формування ключових компетентностей має застосування інноваційних технологій, зокрема, – LEGO.

Останнім часом у навчально-виховному процесі школи все ширше використовуються LEGO-технології, які спрямовані на розвиток конструктивного мислення, уяви, бажання досліджувати, експериментувати і винаходити.

LEGO Education дозволяє створити мотивуюче, захопливе освітнє середовище не тільки для навчання ключових предметів шкільної програми, а й для розвитку найважливіших навичок XXI століття: критичного і творчого мислення, вирішення завдань, вміння працювати в команді, вести дискусію, знаходити єдине рішення в спірній ситуації.

Метою доповіді є проведення аналізу LEGO Education як інноваційної технології та засобу активізації мотивації молодших школярів.

Впровадження LEGO Education у навчальний процес сприяє інтеграції предметів, тобто робототехніка та LEGO-конструювання стали інструментами із запровадження STEM-освіти, яка передбачає розв'язання однієї з освітніх проблем – перехід від знанневої парадигми освіти до компетентнісної [1, с. 124].

Педагог під час організації занять з LEGO — партнер дитини, який підтримує, надихає, за потреби допомагає їй віднайти відповідь на питання. Він мотивує дитину бути самостійною, спонукає до дій у різні засоби, зокрема власним прикладом, адже дитина вчиться наслідувати дорослого. Упродовж усього заняття педагог знаходиться поруч з дитиною, ставить їй запитання, цікавиться успіхами, звертає увагу на розв'язання певних задач. Так відбувається взаємодія дорослого з дитиною, створюється довірлива атмосфера, яка сприяє розв'язанню проблемних завдань, формуванню вміння слухати і чути дорослих та однолітків, розвитку мовлення, уміння висловлювати свої думки та з повагою ставитися до думок оточуючих.

Як підтримати дитину?

- Мотивувати самостійно виконувати завдання.
- Допомогти, якщо дитина не вірить у свої сили або звертається по допомогу. (Але пам'ятаємо, що не варто виконувати завдання за дитину!)
- Заохочувати, надаючи корисні поради та ідеї підбадьорливим тоном.
- Спостерігати за діями дитини, цікавитися процесом, ставити відкриті питання, щоб спонукати мовленнєву діяльність (Відкриті питання — такі, на які не можна дати односкладної відповіді «Так» чи «Ні». Наприклад: «Що ти зараз робиш? Навіщо?», «На що схожа ця цеглинка? Як її можна використовувати?»);

- Давати можливість вибору, аби дитина брала активну участь у розв'язанні завдання.

Використання конструкторів дозволяє поглянути на шкільні предмети по-новому. За допомогою конструктора LEGO вирішуються завдання освітньої діяльності за наступними напрямками:

- Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
- Розвиток дрібної моторики рук, стимулювання в майбутньому загального мовленнєвого розвитку і розумових здібностей.
- Отримання та розширення математичних знань про лічбу, форми, пропорції, симетрії.
- Розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
- Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.
- Навчання уяві, творчому мисленню.
- Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле.
- Навчання спілкуванню один із одним, повага до своєї та чужої праці. [2, с. 6].

Ефективність навчання основам робототехніки залежить і від організації занять, що проводяться із застосуванням таких методів [3]:

- пояснювально-ілюстративний (пред'явлення інформації різними способами: пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, демонстрація, робота з технологічними картами);
- евристичний метод творчої діяльності (створення творчих моделей);
- проблемний – постановка проблеми та самостійний пошук її вирішення учнями;
- програмований – набір операцій, які необхідно виконати в ході виконання практичних робіт;
- репродуктивний – відтворення знань і способів діяльності;
- збирання моделей і конструкцій за зразком, вправи по аналогії;
- частково-пошуковий – вирішення проблемних завдань за допомогою вчителя.

Програми LEGO Education розроблені для всіх предметів початкової школи. Наведемо приклади їх реалізації при вивченні різних предметів. Математика. Програма Lego Education пропонує дітям вирішити задачку про сім'ю левів: лев, левеня і левиця. Лев з'їдає в день три кілограми м'яса – це три червоні кубики LEGO, левиця – два кілограми (два червоних кубики LEGO), а левеня з'їдає один кілограм (один червоний кубик LEGO). Маємо великий шматок м'яса і потрібно з'ясувати, на скільки днів левовій родині вистачить такого запасу. Задачу можна вирішити просто розкладанням кубиків: по три, по два, по одному, і є багато способів правильно виконати завдання

На заняттях з математики LEGO використовується з метою закріплення та розвитку навичок прямого і зворотного рахунку, порівняння чисел, знання складу числа, геометричних фігур; уміння орієнтуватися на площині, вміння

класифікувати за ознаками; можна використовувати як умовну мірку при порівнянні предметів по довжині, ширині, масі. Таким чином математика з абстрактної і незрозумілої науки перетворюється на абсолютно конкретну і прикладну. Читання. Щоб навчитися швидко і правильно читати, діти мають якомога частіше «перетинати» руками й ногами уявну центральну лінію, що розділяє тіло на ліву та праву половини. Серед звичайних вправ, які давно відомі педагогам, – передача м'яча по колу, хлопання руками мильних бульбашок, з'єднання правої й лівої колонок на папері. Цього можна досягти і за допомогою кубиків LEGO. Перед дитиною висипають купу кубиків і пропонують взяти правою рукою кубик 2 x 2, а лівою – 2 x 4, потім побудувати з них змійку і порахуй цеглинки. Під час виконання цієї вправи дитина постійно «перетинає» свою центральну лінію, тягнучись за іграшкою то правою, то лівою рукою. Так реалізується основний принцип програми – навчання через дію. Використовувати конструктор можна і на заняттях із мови. Так, чоловічки в різнокольорових костюмчиках, які є у наборах, можуть зображати голосні і приголосні звуки. Працюючи з LEGO, діти готуються до письма й читання, навчаються формулювати свої думки. На заняттях з природознавства LEGO використовується в експериментальній діяльності як матеріал, з якого зроблений конструктор. Добре організована робота з конструктором LEGO має також великий виховний потенціал: допомагає виробляти певні якості особистості – посидючість, терпіння, взаємоповагу, охайність. Робота з конструктором LEGO дозволяє молодшим школярам у формі пізнавальної гри дізнатися про багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички.

Висновки. Кожна дитина - творча індивідуальність, до якої потрібно знайти свій підхід. Але щоб допомогти дитині розвинути свої здібності, зробити перші кроки у творчій діяльності, учитель має у собі розвивати креативність, нестандартне мислення.

Отже, суспільство XXI століття вимагає від школи професійних, мобільних, творчих вчителів, які здатні покращити майбутнє своєї держави, вивести її на новий науковий рівень. Нова українська школа - це перші кроки у становленні нашої країни, як могутнього реформатора, підготовка нестандартно мислячих, креативних, гуманістично спрямованих педагогів, які підготують нові покоління до життя у сучасних умовах.

Отже, LEGO Education – одна із інноваційних технологій, яка дає можливість створити нове освітнє середовище, підвищує мотивацію дітей до навчання, сприяє формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва, допомагає втілювати положення Нової української школи, сприяє досягненню основних цілей навчання.

Таким чином технологія LEGO Education може органічно зв'язати усі без винятку освітні галузі та навчальні предмети, сприяючи формуванню ключових компетентностей.

Література

1. Вольянська С.Є. STEM-освіта/ С.Є. Вольянська// Довідник сучасного педагога/ С.Є. Вольянська.- Х.: Вид. група «Освіта», 2016.- с. 124-125.- (Б-ка журн. «Управління школою»: Вип. 5).
2. Кошелєв О.Л., Грицай С.М. Компетентнісний потенціал LEGO EDUCATION у початковій школі/Молодий вчений, 2017. – №9.2 (49.2). – С. 5-8.
3. Lego wedo книга для вчителя – Данія: LEGO Group. – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://soiro.ru/sites/default/files/lego_wedo_-_kniga_uchitelya.pdf

Олійник О.В.,

вчитель початкових класів

Харківська гімназія №65

м. Харків, Харківська область, Україна

Торохтій Л.Ю.,

вчитель початкових класів

Харківська гімназія №65

м. Харків, Харківська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ LEGO – ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сьогодні перед педагогами постає завдання об'єднати моделі «людини, яка знає», «людини, яка мислить» і «людини, яка діє».

Інноваційний пошук неодмінно відштовхується від запитів нового суспільства, його економічної та політичної перебудови, запитів на нові якості членів суспільства, професіоналізм нового покоління. Як показує досвід, впровадження STEM - освіти, методу проектів і діяльнісного підходу до навчання краще вирішують потреби нової школи. Розвиток гармонійної особистості можливо лише за умови сформованості цілісного сприйняття дитиною навколишнього світу. Пізнати світ можна тільки в його єдності [2].

Саме вчитель початкових класів, як універсальний фахівець, здатний при плануванні та організації уроків із різних предметів виявити характерні предметні взаємозв'язки, визначити необхідні засоби навчання та розвитку молодших школярів, а також спроектувати ідентичні результати навчальної діяльності в декількох навчальних галузях.

У рамках проекту «Нова Українська школа» застосують уже випробувану в багатьох країнах світу методику з використанням конструкторів LEGO. Метод конструювання підходить для більшості предметів, що вивчаються в початковій школі, та допомагає формувати правильне уявлення про навколишній світ у тривимірному просторі. Використання методу урізноманітнює уроки, робить їх більш цікавими, а матеріал доступним, в учнів формуються всі ключові компетентності, які необхідні сучасному школяреві Нової української школи [1].

Використання LEGO дозволяє поглянути на шкільні предмети по-новому. За допомогою конструктора LEGO вирішуються завдання освітньої діяльності за наступними напрямками:

- Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
- Розвиток дрібної моторики рук, стимулювання в майбутньому загального мовленнєвого розвитку і розумових здібностей.
- Отримання та розширення математичних знань про лічбу, форми, пропорції, симетрії.
- Розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт.
- Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.
- Навчання уяві, творчому мисленню.
- Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле.
- Навчання спілкуванню один з одним, повага до своєї та чужої праці.

«Шість цеглинок» – це ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO® DUPLO® певних кольорів (червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, блакитного та синього). Для роботи за цією методикою учні та учитель мають індивідуальні набори з шести цеглинок.

«Шість цеглинок» – це інструмент та практичний засіб, який дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання у НУШ.

Особливості ігор - завдань з шістьма цеглинками:

- Завдання спрямовані одночасно на розвиток декількох умінь. Починатися одне і те ж завдання може з розвитку математичних, а от завершуватися розвитком мовленнєвих умінь.
- Будь-яке завдання можна адаптувати відповідно до віку, вмінь та потреб конкретного учня (наприклад, змінивши кількість цеглинок чи час, відведений на виконання завдання).
- Кожне завдання надає можливість учневі вправлятися у виконанні того самого завдання знову і знову і в такий спосіб набувати впевненості у своїх силах.
- Завдання передбачають можливість відкритого закінчення, коли учень може запропонувати кілька варіантів виконання і кожен з них буде вірним. Головне – дати можливість учневі пояснити своє бачення.

Завдання із шістьма цеглинками може інтегруватися у будь-який вид діяльності та форму роботи, оскільки даний інструмент носить міждисциплінарний характер.

Основним видом діяльності молодших школярів є гра. Робота з конструктором LEGO дозволяє учням у формі пізнавальної діяльності дізнатися багато важливих ідей і розвинути необхідні в подальшому житті навички. На кожному уроці учитель пропонує певну тему, а діти конструюють на задану тему. На уроках навчання грамоти набір «Шість цеглинок» - помічник та наочне пояснення при вивченні звуків та букв. Діти з LEGO складають звукові схеми,

використовуючи кольорові цеглинки. Червоні - голосні звуки, сині - тверді приголосні, зелені - м'які приголосні. Також вчитель може попросити дітей показати цеглинку того кольору, звук який він вимовляє. На уроках у 1 класі набори «Шість цеглинок» можна застосовувати під час ігор-театралізації, в яких вміст, ролі, ігрові дії обумовлені сюжетом і змістом тої чи іншої казки.

На уроках з математики технологія «Шість цеглинок» використовується з метою ознайомлення з цифрами та числами математичними діями, одиницями вимірювання різних величин, геометричних фігур, порівняння чисел, знання складу числа, вміння класифікувати за ознаками. За допомогою цеглинок можна проводити різні вправи. Наприклад: вправа «Складаємо вирази». Під час цієї вправи діти вчаться працювати у команді, швидко реагувати, застосовувати раніше вивчене, виконувати математичні дії.

На уроках з інтегрованого курсу « Я досліджую світ» діти можуть використовувати цеглинки для викладання моделі прапора України та різних країн також. Під час своїх уроків у 1 класі я використовувала в експериментальній діяльності як матеріал з якого вироблені цеглинки («З чого зроблено?», «Знайди такий же», «Чим схожі і чим відрізняються?», «Розкажи про властивості предмета» і т.д.). За допомогою набору «Шість цеглинок» діти передають у будівлях отриманні знання та враження від занять, екскурсій і прогулянок. Отримані конструкції поєднують у тематичну споруду «Мое село», «Моя вулиця» тощо.

Набори LEGO представляють великі можливості для здійснення проектної діяльності. Всі проекти можна розділити на чотири групи:

- соціальне середовище (сім'я, взаємовідносини, ролі, правила, спільнота, товариство);
- природа (живі істоти, рослини, природні та географічні чинники);
- світ фізичних об'єктів (колір, форма, розмір, класифікація, вага);
- світ математики (просторові відносини, терміни, числа, моделі).

Усі запропоновані проекти сприяють:

- розвитку комбінаторних навичок і дрібної моторики (при конструюванні, будівництві та маніпуляції дрібними об'єктами);
- розвитку мовлення та комунікативних навичок (працюючи та граючи разом, діти розповідають історії, формулюють свої ідеї, грають у рольові ігри);
- розвитку соціальних навичок (співпраця дітей у процесі будівництва під час рольових ігор сприяє їх соціалізації);
- розвитку когнітивних здібностей (проектний підхід підштовхує дітей до досліджень і вирішення різних завдань).

Отже, LEGO – одна із інноваційних технологій, яка дає можливість створити нове освітнє середовище, підвищує мотивацію дітей до навчання, сприяє формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва, допомагає втілювати положення Нової української школи, сприяє досягненню основних цілей навчання.

Таким чином технологія LEGO може органічно зв'язати усі без винятку освітні галузі та навчальні предмети, сприяючи формуванню ключових компетентностей.

Література

1. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. N.M. Bibik.-Київ: Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
2. Вольянська С.Є. STEM-освіта/ С.Є. Вольянська// Довідник сучасного педагога/ С.Є. Вольянська. – Х.: Вид. група «Освіта», 2016. – С. 124-125.
3. Офіційний сайт LEGO. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.lego.com/en-ns/>

Петрусенко Н.І.,

вчитель початкових класів

*Опорний заклад Пирятинська загальноосвітня школа I-II ступенів №6
м. Пирятин, Полтавська область,, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тема. Використання здоров'язберезувальних технологій для покращення якості навчання, виховання і здоров'я молодших школярів, для сприяння гармонійного розвитку дитини

Щоб реалізувати здоров'язберезувальну компетентність, слід докласти зусиль на формування учня, який:

- є духовно/емоційно/соціально/фізично повноцінним громадянином
- дотримується здорового способу життя
- активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності середовища [9]

Нова українська школа виконує не тільки традиційні освітні функції, але й готує дітей до життя. Тому однією з актуальних проблем сьогодні є виховання особистості, здатної обирати здоровий спосіб життя як пріоритетний для досягнення успіху в ньому. Своєчасність зазначеної проблеми зумовила необхідність розгляду використання здоров'язберезувальних технологій у контексті початкової освіти.

Актуальною проблемою сьогодення є збереження здоров'я дітей, формування у них світогляду, спрямованого на його збереження, опанування навичок способу життя та безпечної поведінки, створення умов для гармонійного розвитку душі й тіла, тобто умов психічного здоров'я і творчості дитини в майбутньому.

Здоров'я — найбільша цінність не лише окремої людини, а й усього суспільства.

Впровадження здоров'язберезувальних технологій потребує від учителів не допускати перевантаження учнів, визначаючи оптимальний обсяг навчальної інформації й способи її надання, враховувати інтелектуальні та фізіологічні

особливості кожної дитини, індивідуальні мовні особливості кожного учня. Тому вони передбачають: зміну видів діяльності; чергування інтелектуальної, емоційної, рухових видів діяльності; групової й парної форм роботи, які сприяють підвищенню рухової активності; вчать умінню поважати думки інших, висловлювати власні думки, правилам спілкування; проведення ігор та ігрових ситуацій, нестандартних та інтегрованих уроків.

У освітньому процесі учитель використовує такі здоров'язбережувальні форми роботи:

- ранкова гімнастика;
- фізкультхвилинки, руханки;
- вправи-енергізатори;
- дихальна гімнастика;
- пальчикова гімнастика;
- звукова гімнастика;
- ігри та ігрова терапія;
- гімнастика для очей.

Релаксаційні паузи (звуки музики у поєднанні зі звуками природи: спів пташок, шум води).

Вправи для зняття напруження, покращення постави.

Тематичні виховні години, свята.

Зустрічі з медичними працівниками.

Оформлення тематичних стендів та стіннівок.

Уроки на природі.

Здоров'язберігаючі технології вчать дітей жити без конфліктів. Навчають укріплювати, зберігати своє і цінувати чуже здоров'я. Ці технології прищеплюють дітям принципи здорового способу життя, посилюють мотивацію до навчання.

Використання здоров'язбережувальних технологій активізує пізнавальний інтерес учнів, підвищує мотивацію до навчання (за результатами досліджень практичного психолога дані спостережень та діагностичні дані свідчать про високий коефіцієнт згуртованості класного колективу, наявність чіткої структури класу, де значний відсоток учнів займають активну позицію у групі та здійснюють позитивний вплив на групу однолітків). В учнів є сформованими ціннісні пріоритети та ціннісні орієнтації, які мають стійкий характер. Діти володіють високим рівнем емоційного інтелекту, вміють диференціювати свої емоції та розпізнавати емоції своїх товаришів.

Дані спостережень та діагностичні дані свідчать про високий коефіцієнт згуртованості класного колективу, наявність чіткої структури класу, де значний відсоток учнів займають активну позицію у групі та здійснюють позитивний вплив на групу однолітків. В учнів є сформованими ціннісні пріоритети та ціннісні орієнтації, які мають стійкий характер. Діти володіють високим рівнем емоційного інтелекту, вміють диференціювати свої емоції та розпізнавати емоції своїх товаришів.

Результатом застосування такої методики роботи стало також зниження відсотка захворюваності учнів класу, покращення відвідування ними навчальних занять, формування довірливих стосунків між батьками, учителями і учнями.

Література

1. Базарний В.Ф. Школьный стресс и демографическая катастрофа России: Сборник материалов. – Сергиев Пасад, 2004. – 96 с.
2. Дубогай О. Навчання в Русі. Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі. Методичний посібник. – Київ: Шкільний світ, 2005. – 112 с.
3. Ващенко О.М. Особливості навчання учнів в умовах здоров'язбережувальної педагогіки. Режим доступу: <http://www.ppo.org.ua/files/новини/>
4. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально – виховному процесі // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8.
6. Дубогай О.Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів. Методичний посібник / О.Д. Дубогай – К.: Оріони, 2001. – 159 с.
7. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я. – К.: Главник, 2008. – 160 с.
8. Освітні технології: Навч. – метод. посіб. / О.М.Пехова. – К.А.С.К., 2001. – 256 с
9. Електронний ресурс. Режим доступу джерела: <https://www.pedrada.com.ua/article/1912-sklki-naskrznih-lny-u-novo-ukrasko-shkoli?token=25b3a197-bcaa-11a0-b07d-2d01f6d1030d&tll=7776000&ustp=W>

Рибалко В.О.,

вчитель початкових класів

Зарічненський ЗЗСО Радсадівської сільської ради

Миколаївський район, Миколаївська область, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасна українська освіта стоїть на шляху реформування та оптимізації. Концепцією Нової української школи та нового Закону про освіту визначено ключові засади освітньої реформи в початковій школі. Нова українська школа рекомендує використовувати саме предметну інтеграцію, або технологію інтегративного навчання. Саме інтеграція у вивченні навчальних дисциплін, на думку фахівців, найбільше сприятиме ефективності освіти в початковій школі. Сьогодні, з огляду на високу результативність інтегративного підходу до освітнього процесу в світі, є нагальна потреба активного застосування інтеграції в наших школах [5, с.12].

Дуже близькою по своїй сутності до інтегрованого навчання є технологія формування критичного мислення в початкових класах. Вона зобов'язує до:

ведення дискусій та участі в них усіх учнів класу, виявлення власної думки учня пов'язування нової інформації з уже вивченою, навчання учнів критично розмірковувати на основі вже вивченого вміння поєднувати колективну та індивідуальну роботу. В середовищі педагогів-практиків цю технологію перш за все пов'язують з двома відмінними методами: «Мозкового штурму» «Асоціативного куща (гронування)», так як ці методи передбачають висловлювання ідей та інформації з минулих тем, представлення образів, емоцій, почуттів з приводу предмета обговорення йдеться про стимулювання асоціативного мислення [3, с.48].

Нова українська школа передбачає застосування ІКТ через демонстрацію та власну роботу на інтерактивній дошці, з ноутбуком, з прослуховуванням через навушники. Усі вони при оптимальному застосуванні та поєднанні здатні значно підсилити ефективність освітнього процесу в початковій школі й отримати гідний результат у вигляді компетентностей, необхідних для життя та подальшого навчання молодших школярів.

Часто вживаними в освітньому процесі серед початківців є також ігрові технології. Так, як ігри дають можливість розвивати пізнавальні здібності, розвивати мислення, просторову уяву, фантазію, пам'ять, увагу дітей, допомагають дитині оволодіти вмінням аналізувати, порівнювати, узагальнювати, виявляти кмітливість і винахідливість. Дидактичні ігри, які використовуються в початковій школі, виконують різні функції: активізують інтерес та увагу, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, вміння й навички, тренують сенсорні вміння, навички тощо. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини. Правильно підібрані і добре організовані ігри, логічні задачі, вправи для розвитку уяви, пам'яті, уваги сприяють різнобічному, гармонійному розвитку школярів, допомагають виробити необхідні в житті і навчанні корисні навички і якості. Ігри та ігрові завдання класифікуються за впливом на розвиток найважливіших технічних та пізнавальних процесів. Поєднання гри з навчальною діяльністю особливо важливе у початковій школі, коли перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності – ігрової на навчальну [2, с.22].

У навчальному процесі ігрова діяльність має форму дидактичної гри, ігрової ситуації, ігрового прийому, ігрової вправи. Виділяють такі види дидактичних ігор: сюжетно-рольові, ігри-вправи, ігри-драматизації, ігри-конструювання. Крім цього, дидактичні ігри можуть бути тільки в словесній формі, поєднувати слово і практичні дії, поєднувати слово й наочність, поєднувати слово й реальний предмет. Структурними компонентами дидактичної гри є дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила гри, підбиття підсумків [1, с.52].

Також слід не забувати про роботу в парах і групах. Адже саме співпраця в парах готує дітей для подальшої роботи в групах. Групова робота - це особлива організація уроку. Вона передбачає взаємодію між учнями і робить непрямим керування вчителя. Він виступає організатором початку і кінця роботи: формулює

завдання, спільну інструкцію по його виконанню, разом з учнями приймає участь оцінки результатів. Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів. Помилки дітей обговорюються тільки в групі. Робота учнів перетворюється із індивідуальної діяльності кожного учня в співпрацю. Учні вимушені навчитися домовлятися швидко, не враховуючи особисті інтереси. Поступово учень починає відчувати клас частиною свого світу, він зацікавлений в підтриманні дружніх стосунків. Ця форма роботи має велике значення для формування самостійності школяра. Працюючи в команді, учень має можливість проявляти ініціативу (вибрати завдання, поради, як організувати роботу); вчитися планувати свої дії, переконувати, нести відповідальність за себе і команду [1, с.61].

Велике значення має процес розподілу дітей класу на групи. Дуже часто вчитель об'єднає дітей в групи з урахуванням їх особистих можливостей. Відомо, що слабкому учню потрібні не стільки сильні, скільки терплячі і доброзичливі партнери. Школяру з високою активністю потрібен партнер здібний слідкувати за ходом міркувань. Об'єднання дітей "по бажанню" не завжди дає продуктивний результат. Тому що особисті відношення стають головними в розподілі доручень і організації роботи.

Висновок: отже, останнім часом, у зв'язку зі встановленням парадигми особистісно орієнтованого навчання, інноваційні методи навчання мають досить широкі перспективи як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють формуванню особистості - суб'єкта діяльності і соціальних стосунків. Але слід не забувати, що готуючись до уроку, вчитель має продумувати та організувати учнівську діяльність так, щоб відбувався розвиток процесів сприйняття, щоб учні засвоювали матеріал, щоб у них поступово нагромаджувався індивідуальний досвід пошукової діяльності, розвивалась уява, здатність комбінувати, конструювати, перетворювати.

Література

1. Інтерактивні технологія навчання / [О.І.Пометун, Л.В.Пироженко, Г.І.Коберник та ін.]. – К.: Наук. світ, 2004. – 85 с.
2. Стебна О.В. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / О.В.Стебна, А.О.Соценко. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 176 с. (Б-ка журн. «Початкове навчання».)
3. Сучасний урок. Інтерактивні технологія навчання / [за ред. О.І.Пометун]. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Педагогічні технології в початковій школі. Навчально-методичний посібник / Кам'янець-Подільський Видавець ПП Зволейко Д.Г. 2014 – 212 с.
5. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н72 Н.М.Бібік.- Київ: Літера ЛТД, 2018. –160 с.
6. Березіна О.М., Павловська Т.О. Мовні ігри та забави: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2002. – 104 с.

Сидоренко Н.Г.,

вчитель початкових класів

Криворізька спеціалізована школа № 71

м. Кривий Ріг, Дніпропетровської обл., Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В Україні триває реформування системи освіти. Інструментом становлення нової освіти є інноваційна діяльність, яка полягає у внесенні якісно нових елементів у навчально-виховний процес. Пропонуються нові технології, інший педагогічний менталітет. «Сучасний етап модернізації системи освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу» [12; 4]. Реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових або вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління педагогічним процесом. Таким чином, інноваційність є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства. З урахуванням цього нова освітня парадигма вибудовується на засадах збереження і розвитку творчої потенції людини, її спрямованості на самовизначення, стабільно активної життєдіяльності у змінних соціальних умовах, готовності до сприймання і розв'язання нових завдань.

Підвищення рівня професійної майстерності вчителя є основним завданням на всіх етапах розвитку школи. Сучасній школі сьогодні потрібний учитель, який міг би оновлювати, удосконалювати зміст своєї діяльності. Впоратися з цим завданням можна тільки за умови розумного поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання. Запровадження інновацій викликане самими процесами, що складаються в освітніх закладах, зміною ставлення до процесу навчання його суб'єктів: вчителів, учнів, батьків, громадськості. Та й самі форми і методи навчання з часом застарівають, а тому й потребують оновлення.

Пріоритетним завданням навчально-виховного процесу в сучасній школі є всебічний розвиток школярів, зокрема формування креативних здібностей особистості. Життя доводить, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів та рішень). Тому саме, перед кожним вчителем стоїть завдання – запровадження інноваційного навчання.

Свою роботу вибудовую на співіснуванні двох стратегій організації навчання — традиційної та інноваційної. Воно орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку

здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми.

Що ж є складовими ефективного уроку? На мій погляд, вчитель повинен вибрати те "зерно", що дасть змогу створити свою міні-методику. А у творчого вчителя і учні прагнутимуть до творчості.

У своїй педагогічній практиці апробуюю спосіб інтеграції окремих елементів таких сучасних технологій навчання :

- Проектне навчання;
- Інтерактивні технології;
- Особистісно- зорієнтоване навчання.

Для того, щоб така інтеграція принесла бажаний результат, намагаюся вникнути в методику кожної з освітніх технологій і використовувати на своїх уроках залежно від теми, мети виучуваного матеріалу, а також типу уроку та навчального предмета.

Незважаючи на розмаїття нововведень, основною формою організації навчальної діяльності залишається урок. Яким же повинен він бути? Сучасний урок – це урок демократичний. Для такого уроку характерними ознаками є :

- навчання не словом, а справою;
- проведення його не для учнів, а разом з ними;
- спрямовування діяльності не на клас в цілому, а на особистість кожного учня;
- забезпечення повного засвоєння навчального матеріалу на уроці.

Саме уникненню багатьох недоліків у підготовці до уроку допомагає чітке використання методики тієї чи іншої технології, суттєвою особливістю якої є протиставлення довільних дій чіткому алгоритму, системі логічно вмотивованих дій, послідовному переходу від одного елемента до іншого.

Складові ефективності й успішності уроку можна зобразити так:

- знання теорії;
- практичні навички;
- кративний підхід учителя;
- різноманітність форм роботи.

Постійно поглиблюю свої знання, опрацьовую додаткову літературу, привчаю до цього і своїх учнів. Прагну донести до них таку аксіому – підручник не являється єдиним джерелом знань, тому варто вивчати різні погляди на проблему із посібників, словників, довідників, мережі Інтернет.

Взявши за основу створення психологічного комфорту та активну взаємодію в процесі навчання, керуюся такими принципами:

- головним є не предмет, якому я навчаю, а особистість, яку формую;
- кожна людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації її планів;
- кожна думка, висловлена учнем, має право на існування й варта уваги.

На мою думку, види уроків, які я впроваджую у своїй роботі, допомагають відійти від стандарту, підштовхнути учня до власного, неповторного,

індивідуального, особливого погляду на життя. Це, як правило, уроки - відкриття, уроки – дослідження, уроки – ділові ігри, уроки – подорожі урок – казка.

На таких уроках створюється ситуація довіри та успіху, і за таких обставин дитина розкривається, може повірити у свої можливості, реалізуватися як креативна особистість, сміливо продемонструвати свої здібності.

І як результат, після закінчення початкової школи не тільки володіє знаннями, уміннями та навичками з предмета, але й намагається формулювати власну точку зору, відстоювати свою позицію, співпрацювати в групі, колективі, мати коло однодумців, бути комунікабельною, толерантною особистістю.

Методи та прийоми роботи на уроках української мови та літературного читання для формування творчих здібностей учнів.

Ретельно готуюсь до кожного уроку, продумуючи хід заняття, добираючи ефективні методи та прийоми. Допмагають у цьому сучасні технології.

Систему уроків тренувальних вправ логічно наситити інтерактивними вправами. Сучасна методика нагромадила багатий арсенал прийомів інтерактивного навчання : від найпростіших («Робота в парах», «Ротаційні (змінні) трійки», «Карусель», «Мікрофон») до складних («Мозковий штурм», «Мозаїка», «Аналіз ситуації»), а також імітаційні ігри, дискусії, дебати. Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття з душі дитини почуття страху, спосіб зробити її розкутою, нав'язати впевненість у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості. Вміле застосування інноваційних форм роботи, на мою думку, дасть змогу вчителю успішно розв'язати порушені проблеми.

Учні не будуть мислити критично, поки учитель не створить творчої атмосфери, яка сприятиме активному залученню учнів до процесу навчання. А для цього треба дозволити дітям вільно розмірковувати, робити припущення, встановлювати їхню очевидність або безглуздість. Дієвим є використання різноманітних форм і методів роботи на уроці: кросворди, ребуси, загадки, лінгвістичні ігри, написання творів-мініатюр(особливо учні любляють писати твори-перевтілення типу " Я – шкільна дошка", " Я – квітка у полі", " Я – промінчик сонця"та ін.)

Важливим є спілкування, співпраця вчителя і учнів на уроці.

Зібратися разом – це початок,

Триматися разом – це прогрес,

Працювати разом – це успіх.

Отже, у процесі своєї роботи я переконалася, що лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дасть змогу розвивати творчі здібності, а значить, і формувати креативну особистість учня.

Вдало проведена робота завжди потребує значних зусиль і плідної співпраці вчителя і учня .

Таким чином, за допомогою сучасних інноваційних технологій забезпечується можливість досягнення ефективного результату в розвитку

особистісних якостей в процесі засвоєння знань, умінь, навичок. Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій.

Вже не перший рік інтегрую різноманітні інноваційні технології в навчально-виховному процесі, проте ще й нині часто замислююся, які форми роботи кращі: традиційні чи інноваційні.

Але за цей час виконане, на мій погляд, головне завдання: учитель поглянув з іншого боку на свою роботу, відбулися зрушення в його свідомості, а значить – він шукатиме оптимальні форми і методи роботи на своїх уроках. Перед кожним із нас два шляхи: жити минулими, хоча і великими заслугами, заплющивши очі на кардинальні зміни у світі, або пробувати щось змінити у своєму ставленні до новітніх освітніх технологій.

Література

1. Баханов К. Шляхи інноваційного навчання // Історія в школах України. – 1999. – № 4. – С. 19-25.
2. Баханов К. Що таке технологія навчання // Шлях освіти. – 1999. – № 3. – С. 23-25.
3. Безлюдна Н. Про методику розвивального навчання // Початкова школа. – 1998. – № 9. – С. 21-22.
4. Блакитна Т. Технологія розвитку: Школа життєтворчості в дії // Завуч. – 2000. – № 3. – С. 14.
5. Болсун С. Модель ідеального вчителя // Рідна шк. – 1999. – № 2. – С. 55-59.
6. Болюбаш Я. Реформування педагогічної освіти: концептуальні засади // Рідна школа. – 1999. – № 1. – С. 3-4.
7. Буркова Л. Технології в освіті // Рідна шк. – 2001. – № 2. – С. 18-19.
8. Вишневська Н. Головні тенденції реформування шкільної освіти в країнах Європи (80-90 роки ХХ ст.) // Нова педагогічна думка. – 1999. – № 1. – С. 71-75.
9. Даниленко Л. Інноваційна освітня діяльність // Освіта. – 1998. – 5-12 серпня. – С. 4.
10. Лісіч О.Є. Використання інтерактивних технологій групового навчання
11. Макрідіна Л.О. Використання сучасних технологій у педагогічній діяльності // Початкова школа. – 1995. – № 7. – С. 26-30.
12. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. – К., 2003.
13. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні // Рідна школа. – 1995. – № 4. – С. 62-65.
14. Пехота О.М. Освітні технології / О.М. Пехота. – К.: А.С.К., – 2003.
15. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Освіта України. – 2001 р. – № 6. – С. 17-18.

16. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., 2003. – 192 с.

Скорик Т.М.,

вчитель початкових класів

Павлоградська загальноосвітня школа I-III ступенів № 8
м. Павлоград, Дніпропетровська область, Україна

ЕЛЕМЕНТИ КРЕАТИВНОГО НАВЧАННЯ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

За даними Всесвітнього економічного форуму, до 2020 року креативність стане однією з трьох найважливіших навичок, які роботодавці цінувати в своїх працівниках, поряд з критичним мисленням і комплексним вирішенням проблем.

Сучасне суспільство все більше потребує творчої особистості, яка має високий рівень адаптації і самореалізації, проектує своє майбутнє, свій шлях, ставить перед собою чіткі завдання самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти.

Креативність є характерною ознакою творчої людини, яка здатна за власною ініціативою реалізувати свій потенціал, з вибором відповідних способів. Це потребує зміни педагогічного супроводу, спрямування його на розвиток креативного середовища в освітній установі.

Креативне навчання є не що інше як навчання творчості, і саме воно є також творчою діяльністю.

Основні принципи креативної освіти :

1. Безоцінне сприйняття особистості дитини як унікального творіння природи.

2. Постійний пошук обмежень (стан здоров'я, емоційний стан, матеріальні ресурси), що є перешкодами в самореалізації особистості дитини, і своєчасна обов'язкова психолого-педагогічна допомога.

3. Необхідність пошуку особистісного підходу до дитини, враховуючи її індивідуальні психологічні особливості, потреби, нахили тощо.

Основною психологічною ідеєю креативної педагогіки є творча свобода школяра.

Які ж умови слід створити для оптимального розвитку творчих здібностей дитини? На сьогодні існують різні підходи і рекомендації.

Формування творчості, на думку психологів, стане можливим, якщо будуть створені такі *основні умови*:

- умови фізичні, тобто наявність матеріалів для творчості і можливості в будь-яку хвилину діяти з ними;

- умови соціально-економічні, за яких дитина має відчуття зовнішньої безпеки, тобто знає, що її творчі вияви не отримають негативної оцінки з боку дорослих;

- психологічні умови, зміст яких полягає в тому, що у дитини формується відчуття внутрішньої безпеки, розкутості і свободи за рахунок підтримки дорослими її творчих починань.

Які аспекти варто враховувати для розвитку креативності?

1. Перш за все звернемо увагу на створення потрібної атмосфери. На творчих заняттях недопустимий педагогічний натиск, підвищений голос педагога, використання явних і прихованих загроз (типу «а якщо ви забрудните пластиліном столи або стільці, то я!»).

2. Однією з найважливіших умов створення атмосфери, спонукаючої дитину до творчості є так звані «емоційні погладжування», до яких відносяться звернення до дитини тільки на ім'я, збереження педагогом рівної, доброзичливої інтонації, заспокійливі або підбадьорюючі дотики до дитини. Особливо актуальним є цей аспект у роботі з дітьми з особливими потребами.

3. Бачення кожної дитини.

4. Але, кажучи про зовнішні умови, що сприяють створенню креативної атмосфери заняття, не можна забувати про його зміст, оскільки це головне, що повинне спонукати дитину до творчості. Це може бути незвичайний поворот сюжету, елементи новизни, сумісне емоційне переживання і т.д.

Ідучи в ногу з часом, не можна ігнорувати інноваційні технології, які допомагають розвивати творчий пошук учнів, наприклад, проектну технологію. Отримуючи мінімум готових фактів, діти виявляють максимум активного творчого пошуку. Звичайно, у початковій школі це лише міні – проекти, але вони допомагають перетворити звичайні повідомлення на яскраві виступи.

Креативне мислення передбачає здійснення нешаблонних дій, уміння ставити нові цілі. Тому учням початкової школи буде доречно ставити такі завдання: сформулювати питання до змісту тексту, поставити додаткове запитання до відповіді свого однокласника. До нешаблонних належать і завдання з даними, що відсутні. Вони дають можливість сформувати в учня гнучкість мислення.

Хочеться, щоб кожна дитина розвивалася всебічно, і якщо в ній „дрімає” якийсь талант, то треба, щоб він розкрився на користь їй та іншим. І, як підказує моя практика, саме творчий підхід до учіння допоможе досягнути бажаних результатів.

Так, на уроках у початкових класах мною апробовано завдання, які сприяють формуванню творчого мислення:

1) «*На хвилинку*» – учням потрібно говорити за темою не зупиняючись та не повторюючись протягом 1 хвилини.

2) «*Усе було б інакше без ...*» – учитель записує на дошці назви від трьох до п'яти об'єктів, які мають відношення до поточної теми. Учні обговорюють, як би виглядав світ без кожного з цих об'єктів. Діти мали визначити, який із названих об'єктів найбільше вплинув на хід історії.

3) «*Дивовижні факти*» – учитель зачитує цікаву інформацію, яка не має видимого зв'язку з темою, що вивчається. Учні потрібно поміркувати, яким

чином явище, ситуацію чи подію, про які повідомив учитель, можна пов'язати з темою уроку.

4) *«Математичне письмо»* – учитель пропонує учням короткі повідомлення математичної тематики. Наприклад: «Напиши, у яких ситуаціях тобі вчора стали у нагоді твої знання з математики»; «Якби я був 1 см на зріст, то ...»; «Опиши два шляхи, якими можна вирішити приклад на ділення»; «Напиши про тривалість однієї хвилини»; «Напиши, як ти витрачаєш гроші»; «Склади свій розпорядок дня»; «Напиши листа другу, в якому розкажи йому, як ти вивчив таблицю множення»; «Напиши, у яких випадках тобі доводилося використовувати вміння рахувати»; «Намалюй свою улюблену фігуру і напиши про неї»; «Математика є дуже важливою, тому що...».

5) *«У тебе щось на лобі»* – учні працюють у парах. Кожному учневі на лоб прикріплюють папірець з клейкою основою, на якому записане певне поняття, пов'язане з поточною темою. Учні за допомогою запитань встановлюють, які поняття вони представляють, а також зв'язок між ними.

б) *Хто найцікавіше порівнює*

Діти приносять на заняття найрізноманітніші предмети (перо, ялинкову шишку, гілочку тощо). Кожен придумує кілька порівнянь, які колективно оцінюються. Влучні і найкращі порівняння заносяться до «Зошита відкриттів», тобто кожна творчо виконана справа, що є неординарним відкриттям. Проведення цієї гри вимагає від педагога великого такту: гра не повинна перетворюватися на конкурс, не ставляться й оцінки.

7) *«Античас»*

Кожному з учасників пропонується тема для невеликої розповіді (театр, магазин, прогулянка на природу). Отримавши тему, учасник повинен розкрити її, описуючи всі події в ній у зворотному порядку.

Отже, у процесі дослідження доведено, що використання творчих завдань на розвиток абстрактного та продуктивного мислення, задач-жартів, задач головоломок, завдань підвищеної складності з логічним навантаженням, дидактичних ігор приносить позитивні емоції та є посильними будь-якій дитині, а віра вчителя у можливості своїх учнів, їх розумовий потенціал допомагає учням переборювати труднощі у навчанні.

8) *Чим зв'яжеш?*

Кожен із гравців задумує ланцюжок з чотирьох або трьох слів, пов'язаних між собою непередбаченими, але безперечними зв'язками. Учасникам називають лише перше і останнє слово, за якими треба відновити ланцюжок або придумати свій.

Наприклад: скріпка - ... - дзвоник; приймач - ... - жираф.

Можливі варіанти розв'язання таких зв'язків:

Скріпка – зошит – урок – дзвоник; приймач – радіопередача – жираф.

Висновки. Креативність – процес народження нового, що об'єктивно здійснюється в природі або в людині. У наш час велику увагу приділяють вивченню рівня розвитку креативного мислення, адже ми звикли до чогось незвичного і нового, без цього наше життя не можливо назвати повноцінним.

Важливою метою для розвитку нешаблонного мислення молодших школярів є створення правильних психолого-дидактичних умов, де учень зможе розвиватися в тому руслі, яке йому подобається, не зашкодивши собі у майбутньому. Одним із шляхів розв'язання проблеми розвитку креативного мислення є застосування в навчальному процесі творчих ігор і вправ тому, що їх емоційне забарвлення сприяє глибокому і міцному засвоєнню матеріалу, розвитку кожного школяра. Таким чином, щоб у молодшого школяра сформувані навички креативного мислення вчителю необхідно докласти неабияких зусиль, адже лише творчий педагог формує творчого учня. Якщо систематично використовувати різні методики, вправи, програми, то мислення учнів стане креативним та незвичним, адже до цього їх спрямовують кожного дня.

Література

1. Балдіна Л. Розвиток творчої компетентності учнів на уроках математики / Л. Балдіна // Математика в школах України. – 2006. – № 29.
2. Бочарова Т. М. Активізація творчого мислення молодших школярів / Т. М. Бочарова // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 1 (41).
3. Кирнос Д. И. Индивидуальность и творческое мышление. – М., 1992.
4. Національна доктрина розвитку освіти <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Пономарьова-Семенова Р.О. Психологічні аспекти розвитку креативності обдарованої особистості // Обдарована дитина. – 2007. – № 7.
6. Зевако В., Непийвода С. Цікаві завдання з української мови в початковій школі. Посібник для вчителя. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004
7. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання / О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А. М., 2009.
8. <http://ippo.edu.te.ua>

Турська Т.Б.,

вчитель початкових класів

Олександрівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів

Жашківської районної ради Черкаської області

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Актуальність. В галузі освіти є створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, які будуть ефективно працювати й навчатися впродовж усього життя, зберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати й зміцнювати незалежну, демократичну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти. Для досягнення поставленої мети є необхідність у реформуванні системи освіти в Україні та підготовці висококваліфікованих фахівців..

Мета. Дослідити чи відбувається на сьогодні в нашій державі створення нової системи освіти, яка спрямована на перехід в єдиний світовий освітній та інформаційний простір. Та чи супроводжується цей процес також значними змінами в педагогічній теорії та практиці освітнього процесу.

Результат дослідження. Якісна професійна підготовка учителів початкової школи залежить від реформування освіти в Україні, що передбачає пошук оптимальної відповідності між сформованими традиціями й новими нововведеннями, пов'язаними зі вступом у світовий європейський освітній простір. Сучасні вимоги початкової освіти вимагають інноваційних підходів до створення освітнього процесу в початковій школі.

Завданням моєї викладацької діяльності - результат раціонального формування та розвиток кожного учня. Це мається на увазі формування інтелекту, волі, чуттєво-моральних поглядів - все, те що знаходиться в основі навчальної роботи, а також ефективної соціалізації учня. Спільний розвиток дітей здійснюється у ході його пошукової роботи взаємодії з учителем, класом, його суспільством. Тому слід виділяти особливу увагу організації навчальної роботи і соціалізації дитини. У педагогічній літературі надана велика кількість класифікацій та груп інновацій. Мені доступніші інновації, які спрямовані на дослідження нових змін, технологій, а також методів навчально-виховного процесу; інновації, спрямовані на відпрацювання новітнього створення навчання і новітніх методів його структурування.

Формування учня у початковій школі залежить від безлічі умов, у тому числі на скільки зручний для сприйняття матеріал, який викладається у школі. Тому на сучасному етапі навчального процесу вчитель не в силах обмежитися на занятті у відсутності інформаційно-комунікаційних технологій. За допомогою програми **Power Point** будь який наочний матеріал можливо обернути на чудову методичну підтримку вчителя. Психологами підтверджено, те що застосування новітніх інформаційних технологій під час проведення уроків активується права півкуля мозку, що відповідає за асоціативне розуміння, появу нових думок, проникливість, поліпшується психоемоційний стан учня, активуються його позитивні почуття. Результативність викладання збільшується також через результат активізації незалежної діяльність учнів, формування їх пізнавальних, а також креативних можливостей.

Використання комп'ютерних технологій створює заняття цікавим та прогресивним, відбувається індивідуалізація викладання, підведення підсумків проводяться справедливо і вчасно.

Здатність правильно організувати роботу на уроці, створити умови невимушеності та інтересу у всіх учнів дає можливість вчителю застосовувати додаткові можливості (наприклад, використання комп'ютерних технологій) з метою формування можливостей будь-якого учня. Подібна організованість уроків може допомогти у найбільш нетривалій період пригадати і зафіксувати ці способи, які знайомі дітям із дошкільного віку, глибше засвоїти знову зображене учителем.

Формування значимості комп'ютерних технологій з метою формування можливостей меншого учня досить велике. Використання комп'ютера на уроці формує емоційний настрій, це, у свою чергу, позитивно впливає на розвиток дитини. А також викликає велику зацікавленість у дитини до вивченого терміну або судження та збільшує її інтерес.

На сьогоднішній день, беручи до уваги ці обставини, те що «вкласти» у дітей всі, без винятку, набуті у процесі розвитку дитини пізнання, це нереально, регулювати дією освоєння даних знань важко, необхідно навчити дітей самостійно рухатися згідно дорозі свого формування та поліпшення у навчальній і громадській діяльності. Але цьому сприяє впровадження у загальноосвітній процедурі технологічні процеси проектів. **Проектовий спосіб** - єдиний з методів здійснення дитячих знань явним методом.

Формування уроків-презентацій надає ймовірність мені застосовувати способи активного, діяльнісного викладання. Проведення подібних уроків потребує із учителя особливої попередньої підготовки. Завдання робляться більш захоплюючі, емоційніші, вони дають можливість учням у ході сприйняття використовувати зір, слух, фантазію, те що дає можливість ґрунтовніше зануритися у досліджуваний матеріал, який вивчається. Мультимедійна презентація надає можливість подати інформацію у максимально легкій формі, яка сприйматиметься учнями.

Хочу згадати ймовірні види використання інформаційних технологій на уроках:

- Презентації;
- Перегляд відеофільму або відео-фрагменту;
- Застосування окремих електронних матеріалів;
- Знайомство із історичними довідками;
- Діяльність із мережею Інтернет.

Інформативні технологічні процеси успішно використовуються також в позашкільний період. У рамках предметного тижня ведуться історичні турніри, КВК і тут ніяк не обійтися без комп'ютерних технологій. У якості аргументації, найбільш наочно виглядає в такому випадку, те що чітко, наочно та доступно.

У результаті застосування інформаційних технологій на уроках історії в учнів простежується:

- збільшення зацікавленості до вивчення історії та успішності;
- найбільш абсолютне оволодіння абстрактного використаного матеріалу;
- освоєння учнями майстерності отримувати інформацію з різних джерел, надавати обробці її за допомогою комп'ютерних технологій;
- здатність коротко і чітко висловлювати власну точку зору.

Протягом року моєї викладацької роботи, за допомогою дослідження підсумків власної діяльності, а також діяльності моїх співробітників, я дійшла до висновку, те що класичні викладацькі технологічні процеси, які застосовуються на уроках та в позашкільній роботі, коли домінуючими залишаються репродуктивні способи навчання, ніяк не пропонують цих підсумків, на які нас

націлює концепція модернізації навчання. Сучасний урок має відрізнятися від традиційного тим, що під час його проведення вчитель повинен володіти найрізноманітнішими методами та прийомами. Також важливою проблемою, яка постає перед вчителем вважається запалити вогник зацікавленості учнів до навчання.

Я глибоко рішуча, для того щоб завдання існували насправді цікавими та результативними вчитель зобов'язаний перебувати у безперервному пошуку, проводити експерименти, покращувати форми, методи, прийоми роботи. Необхідно прагнути до цього, для того щоб на будь-якому уроці знаходився компонент раптовості, свіжості, творчості. Так само як заявляв Вольтер: *"Все, те що робиться щоденним, мало цінується"*.

З Метою фактичного уособлення цієї думки, я застосовую наступні головні сучасні технологічні процеси:

- проблематичне підготовка;
- ноу-хау формування "критичного мислення";
- інформаційно-комунікаційні технологічні процеси;
- проектні та експериментальні методи в навчанні;

Але також компоненти інших інноваційних технологій:

- технологія застосування у навчанні ігрових способів: рольових, ділових також інших різновидів навчальних ігор;
- підготовка у співпраці (командна і групова робота) технологія "дебати";
- діалогові способи.

Висновки. Отже, сучасний вчитель - це професіонал, який знаходиться у постійному творчому пошуку. Тому сучасному вчителю потрібні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін способу життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Учитель сучасної школи повинен не просто вчити, він повинен формувати та розвивати духовно інтелектуальну і творчу особистість, пристосовану до сучасних умов, всебічно розвинену, соціально зрілу, яка успішно засвоює ціннісний нормативний досвід поколінь, використовуючи свій власний досвід діяльності, творчості, спілкування.

Творчість це необхідна частина праці вчителя, без неї неможливо ефективно організувати навчальний процес. Від розвитку творчих можливостей педагога залежить також творча діяльність його учнів, адже саме він зможе направити творчість своїх учнів на правильний шлях.

Отже, суспільство XXI століття вимагає від школи професійних, мобільних, творчих вчителів, які здатні покращити майбутнє своєї держави, спрямувати її на новий науковий рівень. Нова українська школа - це перші кроки у становленні нашої країни, як могутнього реформатора, підготовка нестандартно мислячих, креативних, гуманістично спрямованих педагогів, які підготують нові покоління до життя у сучасних умовах. Своєю творчою діяльністю сучасні педагоги доводять життєву мудрість поколінь: «Якщо ти думаєш на рік вперед -

посади насіння, якщо ти думаєш на десятиріччя вперед - посади дерево, якщо ти думаєш на століття вперед - виховай людину!».

Чекаль Л.М.,
вчитель початкових класів
*Комунальний заклад « Райгородський
ліцей Кам'янської районної ради Черкаської області»
с. Райгород Кам'янський район, Черкаська область, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями та можливостями. Місія Нової української школи: допомогти розкрити та розвинути їх на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. Закон України «Про освіту» наголошує: «Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, здатної до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готової до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадської активності.» Тому в школі необхідно створити нове освітнє середовище, у якому комфортно і учням, і вчителям, і батькам.

Процес реформування освіти в Україні є спробою застосування нових форм роботи в межах традиційної системи. Результативність у роботі досягається шляхом впровадження інноваційних технологій, пошуками відповіді на питання: «Як навчати, як створити сприятливі умови засвоєння нового матеріалу?». Новації – це якісно нові введення в усталену систему. Інноваційність – важлива ознака сучасної освіти. Освіта змінюється за змістом, формами, методами, реагує на зміни у суспільстві, враховує світові тенденції. Освітні інновації – результат творчого пошуку вчителів і науковців, нові ідеї, технології, підходи, методики навчання, а також окремі елементи навчально-виховного процесу.

«Розвиток життєвої компетентності особистості школяра шляхом забезпечення якісної освіти та впровадження інноваційних технологій у навчання та виховання» - науково - методична проблема, яка є актуальною на сучасному етапі. Нові підходи в організації початкової діяльності дають змогу ефективно вирішувати завдання творчого розвитку молодшого школяра, підготовки учнів до майбутнього дорослого життя, формування вміння і бажання вчитися, використовувати набуті знання у майбутньому.

Вирішення науково-методичної проблеми потребує теоретичної підготовки з означеного питання, визначення шляхів реалізації поставлених завдань, творчої співпраці адміністрації, вчителів, учнів, батьків у ході реалізації плану роботи, аналізу і узагальнення отриманих результатів, презентація досвіду. В початковій школі можна зробити акцент на організації інноваційної діяльності вчителів шляхом впровадження окремих елементів інноваційних технологій у практику навчання й виховання учнів.

Сучасний урок вимагає від педагога оптимального поєднання індивідуальної, парної, групової і колективної форм організації навчальної діяльності учнів [3, с. 231-232]. Виховний та розвивальний характер навчально-пізнавальної діяльності на уроці поглиблюється за умови постійного включення учнів у ситуації, де вони повинні:

- доводити власну думку, наводити на її захист аргументи, докази, користуватись здобутими знаннями;
- ділитися своїми знаннями з іншими;
- допомагати товаришам, коли вони відчують утруднення, пояснювати незрозуміле;
- спонукати до знаходження не одного рішення, а декількох самостійно зроблених;
- вільно вибирати завдання, переважно пошукового і творчого характеру;
- урізноманітнювати діяльність, включати в пізнання елементи праці, гри та спілкування;
- виконувати завдання-максимум, розраховане на читання додаткової літератури, першоджерел, на тривалі спостереження [1, с. 32-31].

Процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня, а його напружена розумова робота в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх стійких знань. Учні повинні мати цілком інші навички: думати, розуміти суть речей, осмислювати і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, практикувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати та відстоювати конкретну думку. Цього можна досягти за допомогою активного, зокрема інтерактивного, навчання. Але кожному вчителю перш за все слід розуміти, що корінні зміни мають відбутися в його власній професійній діяльності, в роботі його учнів, знати яким чином можна забезпечувати високу якість навчання та виховання в сучасній школі. Вчителю насамперед потрібні ерудиція й палке бажання позбутися всього застарілого, всього, що гальмує підготовку школярів до життя. Для реалізації цих змін, вчитель повинен застосовувати активні або інтерактивні моделі навчання. Завдяки інтерактивним технологіям засвоєння матеріалу є наслідком спілкування між тими, хто вчить і хто вчиться, тобто між тими, хто має певні знання й досвід, та тими, хто їх здобуває. Втім, лише розумітися на тих чи інших технологіях - замало. Найважче – організувати інтерактивне навчання на своїх уроках, якщо ані сам учитель, ані його колеги не бачили, скажімо, колективних навчальних занять, не брали у них участі. Уміння і бажання навчатися – це той фундамент, який має закласти вчитель. Тому перед кожним уроком потрібно шукати відповідь на «вічне» запитання: як побудувати навчальну роботу, щоб вона викликала емоційне піднесення у школярів, неодмінно позитивно впливала на їхні почуття і мислення, збагачувала їх досвідом самостійних пошуків та роздумів. Ефективне застосування інтерактивного навчання можливе за умов правильного планування:

- учні мають попередньо підготуватись (прочитати та виконати самостійні підготовчі завдання);

- педагог - дібрати для уроку такі інтерактивні вправи, що дають можливість розкрити тему, зробити її доступною для розуміння учнями;
- під час використання інтерактивних вправ – надати учням час для міркування, осмислення завдання;
- визначити низку вправ, ситуацій, подій, що сприяють мотивації навчально-виховної діяльності учнів;
- застосовувати прийоми рефлексії.

У практиці можна використовувати різні інноваційні методи навчання. Прикладом може бути вправа «Ромашка», завдання якої полягає у створенні правильного речення, що стосуються даної теми. Наприклад: казка «Кривенька качечка». Дівчина: працьовита, лагідна, добра, жорстока, мовчазна, зла, горда. Вибравши правильні ознаки даного героя, учні складають його внутрішню характеристику. Ця вправа допомагає учням у відтворенні змісту тексту, запобігає зазубрюванню. Дитина намагається прочитати текст так, щоб на наступному уроці «зірвати» з ромашки правильні відповіді [6, с. 11-13]. Добре спрацьовує вправа «Мозковий штурм», яка дає можливість повторити вивчене на попередніх уроках та узагальнити почуте. Ця вправа – міра швидкості думки та шкала виявлення рівня знань. У дітей зник страх перед неправильною відповіддю. Гра «Дерево мудрості» стимулює самостійний пошук учнями відповіді на запитання, приносить масу задоволення. Учні слухають розповідь учителя про життя і творчість письменника, художника, композитора, придумують запитання щодо почутого, записують їх та вішають на «дерево мудрості». Кожен підходить до «дерева», «зриває» записку, читає, відповідає. Решта оцінюють запитання та відповіді. Вправа «Збираємо квіти» викликає бажання виконувати додаткові вправи. Вивчені терміни записують на вирізаних з паперу квітах. Учні «збирають квіти», пояснюють терміни. Хто не може пояснити, «повертає квітку на галявину». Кращий – той, хто більше назбирав квітів.

Організація інтерактивного навчання на уроках передбачає роботу учнів у парах, групах, моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню в учнів навичок і вмінь, виробленню моральних цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії.

Сучасна дитина зростає в епоху значних економічних, політичних моральних трансформацій, переосмислення деяких цінностей, перманентної нестабільності в суспільстві, нечітко визначених, а часто і різновекторних вимог з боку дорослих. Виховання емоційно розвиненої особистості, її переживань і відчуттів, починаючи з перших років життя, залишається важливим завданням для батьків і педагогів, що є не менш, а в певному сенсі й більш важливим, аніж виховання розуму та формування в дитини різних умінь і навичок. Адже саме від емоційного ставлення до навколишнього світу залежатиме те, заради чого будуть використані набуті дитиною знання й уміння.

Діти, будучи добре інформованими, недостатньо підготовлені до взаємодії з соціальним середовищем, що постійно змінюється, не впевнені у власних силах. Молодим поколінням неусвідомлені цінності людини у сучасному житті,

моральні виміри спілкування, цінності демократичного громадянського суспільства. Тому є необхідність формувати в молодого покоління високу моральну особистісну культуру та створення високодуховного середовища в суспільстві. Внаслідок цього виникає необхідність пошуку засобів підготовки учнів до входження в складне соціальне середовище.

Мистецтво – це необхідна частина життя людини, витвір її душі. Саме уроки художнього циклу в школі: література, музичне й образотворче мистецтво, трудове навчання, розвивають почуття гармонії та пропорції ритму і звуку, кольору, пластичних форм і фантазію – все те, що має першорядне значення для високодуховної особистості. Емоційний розвиток дитини важливо розглядати широко – як духовне особистісне її вдосконалення, гармонізацію її відносин із природою, людьми, мистецтвом, самим собою. Важливою умовою формування моральних цінностей дітей є розвиток емоційної сфери, вироблення поведінкових реакцій, норм моралі, людських стосунків, правил культури поведінки. Для досягнення цих умов та ефективності навчання необхідно застосовувати новітні методи та форми організації навчально-виховної та навчально-пізнавальної діяльності учнів, різноманітні прийоми, методи та технології. Головною передумовою цього є теза: «Освіту не дає вчитель, її здобувають учні».

Життя змінюється стрімко. Щороку до школи приходять інші діти. Думають швидше, знають більше... Вони дивуються менше, менше захоплюються, обурюються. Спокійно в одноманітному колі інтересів: моделі машинок, комп'ютери, смартфони, планшети. Тенденція до байдужості зростає. Як пробудити в дітях інтерес до самих себе? Як примусити «душу трудитись»? Як зробити творчу діяльність потребою, а мистецтво – природною необхідністю, частиною життя? Шлях до цього – урок, позакласна робота, робота з батьками.

Тісний взаємозв'язок школи і сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків та залученню їх до виховної роботи. Рівень педагогічної освіченості батьків залежить від традицій у сім'ях, у яких вони виростили, набутих знань, життєвого досвіду. Педагогічна освіченість батьків часто відстає від реальної педагогічної ситуації, суспільних потреб, очікувань дитини. Тому в школі дбають про постійний розвиток педагогічних знань батьків, удаючись до різних методів роботи. Методи, що є досить ефективними для побудови повноцінного діалогу між учнями, батьками і школою є освітні тренінги для батьків, організація «батьківських тижнів», благодійних ярмарків, «круглих» столів, проведення батьківських зборів за вимогами сьогодення та інше.

Отже, перед учителем постають такі завдання:

- створити ідеальні умови для навчання в початковій школі, поєднавши інтерактивні і класичні методи навчання;
- розвивати пам'ять, увагу, творче мислення учнів як показники загального розвитку;
- орієнтуватись не на традиційну схему «знання – вміння – навички», а на нову «знання – вміння – розвиток»;
- створювати умови для формування людини, здатної максимально використовувати свій природний потенціал;

- організувати таке освітнє середовище, у якому комфортно і учням, і вчителям, і батькам, що робить всіх зацікавленими рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат, сприяє реалізації дитини в Новій українській школі.

Використання різноманітних форм і методів у навчально-виховному процесі початкової школи допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної.

Література

1. Белкіна О.В. Критичне мислення вчителя як передумова його розвитку в учнів // Формування гуманістичного світогляду вчителя : Уманський держ. педагог. ун-т. ім. П. Тичини. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 80-84.
2. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку // Початкова школа. 2007 – №7. 434 с.
3. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1 – 4 класи. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 160 с.
4. Свириденко С. Інтерактивні методи і прийоми навчання – курс на формування життєвих навичок. 2006.

Шайдюк Т.О.,

вчитель початкових класів,
заступник директора і НВР

*КЗ ЗСО І-ІІІ ст. №2 Березівської міської ради
Одеська область, Україна*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*«Може, маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, - вона творець; її розумова діяльність – творчість.»
В. О. Сухомлинський*

Як інструмент трансформації суспільства нововведення давно стали об'єктом самостійного вивчення. Інновація – це не тільки нововведення, але і здатність до опанування нового, через переосмислення та вдосконалення існуючих теорій та загальновідомих істин. Оскільки творчість - це завжди створення нового, то інновації – це є нерозривний творчий процес. У наш час люди все більше усвідомлюють, що саме творчість є найважливішою складовою творчого успіху. А саму здатність творити можна розвинути. Проблема творчого розвитку особистості в сучасному світі стоїть гостро. Людство зустріло нове тисячоліття, яке відзначається небаченим раніше бурхливим розвитком науки і техніки, величезними обсягами інформації, що зростають чи не щосекунди. Всебічний розвиток є головною умовою формування особистості, яка вміє не лише самостійно визначати шляхи свого подальшого життя, а й гідно представляти себе, реалізовуватися в житті. Успіх своєї педагогічної праці вбачаю у постійному спілкуванні з дітьми, у взаємній любові вчителя і учня, у вмінні "запалити" дітей до роботи, творчими винаходами... Нововведення (інновації) не

виникають спонтанно, а постають у моєї роботі результатом системних пошуків, аналізу, узагальнення педагогічних досвідів.

На шкільній ниві працюю вже протягом 24 років (останні два роки - поєдную роботу вчителя початкових класів із роботою заступника директора із навчально-виховної роботи). Основною темою своєї роботи обрала: **«Розвиток творчої особистості учня початкових класів. Основним своїм завданням вбачаю:** зрозуміти кожен особистість, «не загубити» її, розкрити її здібності, нахили, інтереси.. **Тому, як вчитель, виховала у особі основне правило:** вчитись постійно, пам'ятаючи, що тільки творчий вчитель може виховати творчого учня. Тільки освіта формує особистість - відповідального творця власного життя і громадянина країни. Сьогодні такою може бути лише освіта інноваційна, а, в свою чергу, лише освічена, творча особистість є здатною вагомим та результативним до змін.

Творчість - вищий рівень логічного мислення. Іще К.Станіславський писав, що творчість - це напруження всіх духовних сил людини. **Творчі здібності** необхідно розпочинати розвивати з ранніх років, враховуючи наявні нахили дитини. Чим раніше починається розвиток здібностей, талантів, тим більше шансів на їх розкриття. Це я втілюю у своїй роботі і як вчитель, і як заступник директора із НВР. Розвивати творчість – означає виховувати у дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні. Маленький учень добре вчиться лише тоді, коли він переживає успіх, хоча б невеликий. Тому потрібно кожному вчителю розвивати у собі спокійне, доброзичливе та неупереджене ставлення до дитини. На мою думку, розкриття дитячої особистості для вчителя початкових класів починається із співпраці з вихователями дитячих садочків. *Вчитель-волонтер* – це поняття іще не увійшло у побут шкільного життя, але саме таким чином вчителі нашого закладу, співпрацюють, надаючи методичну допомогу вихователям та проводячи уроки маленьким дошкільнятам на базі дитячих садочків (це цікаві творчі уроки-заходи до свят, або самі навчальні заняття) – цей комплекс співпраці забезпечує взаємодію та неперервність дошкільної і початкової освітніх ланок, створює єдиний соціально-педагогічний простір для успішного творчого розвитку майбутнього школяра.

Початкова ланка освіти – це фундамент школи. Добре, якщо він формується на нерозривному процесі дошкільного та початкового навчання. Вміння побачити, розкрити, знайти обдарованих та здібних дітей саме в ланці початкової школи – це талант, а вміння його розвивати і вирощувати – це вже мистецтво. Пізнати, розкрити і навчитися слухати дитину всім серцем - у цій складній справі немає готових рецептів. Розпочинати потрібно із самого початку навчального дня. Яким учитель бачить свій ідеальний початок дня? А який є ідеальний початок дня очима дитини? Гарне питання, правда ж?! Часто ми бачимо те, що хочемо бачити, а, можливо, потрібно вміти бачити більше?... Правильно! Коли стає дитячий світ різнобарвним?.. Коли на обличчі усмішка, коли у кожного бадьорий настрій, коли у очах дитини захоплення... У пригоді тут нам, вчителям, стають ранкові зустрічі, не як ігори-розваги перед початком уроку, а як розвивальні, творчі, інноваційні ігри, котрі спрямовані на створення

дружнього колективу, психологічного налаштування учнів на роботу, на засвоєння знань у спільній діяльності. Така творча ранкова зустріч – це чудовий спосіб вдало почати день у колі друзів, обмінятися новинами та планами, сказати кожному комплімент і підбадьорити того, у кого сьогодні чомусь поганий чи пригнічений настрій. Саме у таких процесах в школярів розвивається емоційний інтелект: вони вчаться виражати власні емоції та розуміти емоції оточуючих. А я, як вчитель, починаю зрозуміти дитину як особистість, бачити її індивідуальні особливості. У свою щоденну практику, завдяки постійній спільній роботі із дитиною, втілюю педагогіку співпраці, і це створює ситуацію успіху на перерві, на уроці, і т.п. Це сприяє появі творчої атмосфери, активного діалогу «вчитель – учні», висловлюванню думок, обговоренню думок однокласників. Головними недоліками традиційної системи освіти є породжені нею вміння та небажання дітей активно вчитися. Інноваційне навчання – це зорієнтована на зміни освітня діяльність, яка базується на розвитку різних форм мислення, творчих здібностей та можливостей особистості. Тому моя щоденна робота – це щоденне використання активних та інтерактивних методів та прийомів навчання:

- розвиток інтересу до предметів навколишнього світу: приводячи цікаві факти, обговорюючи особливі проблемні запитання (*прикладом для цього є робота на уроках таких рубрик як: «Цікавинки для розумної дитинки» (Я і Україна), «Розумник» (Математика), «Словничок всезнайок» (українська мова), «Літературна скарбничка» (Читання), в яких розкривається матеріал цікавих маловідомих фактів по програмним темам*) Свої уроки «будую» на основі проблемних питань: Чого очікую від уроку? Що для мене є важливим? Чого б я хотів дізнатися (або навчитися) з цієї теми? і т.д.

- стимулювання пізнавальної активності школярів (випереджувальні домашні завдання, робота з додатковими джерелами (довідниками, мережею інтернет, бібліотекою, підтримка творчого діалогу із дітьми та проведення тематичних онлайн консультацій у програмі «Zoom»): *таку роботу впроваджую під час індивідуальної або групової підготовки учнів до уроків (робота – дослідження довідкового бюро), а також під час підготовки проектів за даними темами, складання доповідей, спільна розробка сценаріїв до свят, тощо*)

- залучення учнів до самостійної роботи (*впроваджую творчі дні самоврядування в класі або фрагменти самоврядування під час уроків, даючи учням змогу взяти на себе роль вчителя. Приклад цьому: проект котрий втілюю у 3-4 класах «Місячник самоврядування в класі», в якому учні беруть на себе роль фізоргів, організаторів, де вони, із задоволенням, проводять з учнями 1-2 класів естафети та змагання після уроків, ігри під час перерв.*)

Інноваційність творчого розвитку у даних прикладах роботи із дітьми треба розглядати не тільки як налаштованість на сприйняття та застосування нового, а насамперед як відкритість та демократичність освітньої системи. Стосовно особистісного чинника педагогічної діяльності це означає:

1. Рівність психологічних позицій обох сторін;
2. відкритість до дитячої особистості, прагнення вчителя змінити діяльність, обрати оптимальні засоби у роботі;
3. відкритість свого «Я», свого власного внутрішнього світу...

Беручи за основу вище написане, вважаю найкращим вихованням для дитини – це особистий приклад. Тому у роботі намагаюся бути завжди справедливою, чесною, відповідальною. І те, найперше, що тішить мене на уроках – є розкутість учнів та радість пізнання нового. Завдяки спілкуванню з дітьми за принципом «рівний рівному» досягаю комфортних умов навчання, коли школярі відчують свою спроможність показати достатній і високий рівні знань. Привчаю дітей поважати свою думку і думки своїх товаришів, тому даю змогу кожному учневі проаналізувати роботу однокласників по закінченню уроку. Діти знаходять і виділяють у відповіді товариша позитивне, вдале, дають йому пораду, за необхідністю, для покращення результату. Девіз: «Я все зможу, головне – спробувати!» - це рушійна сила наших уроків. Я ж основну увагу учня намагаюся звертати на те, над чим йому слід попрацювати, щоб одержати вищий результат наступного уроку.

«Творчість дозволяє собі багато помилятися, але мистецтво знає, які із цих помилок слід зберегти», - казав Скотт Адамс. Без творчості та інновацій життя набуває вельми неприємного відтінку, адже течія життя передбачає освіжаюче його відновлення...

Як саме я керую творчістю учня? Досліджую постійно його розвиток у поступі. Використовую прийоми з розвитку творчості, а саме, прийоми з пов'язані зі специфікою навчального предмета. Все проходить через поступовий перехід від репродуктивного мислення до продуктивного, а відтак до творчого:* Використовуючи фантастичну уяву.* Навчаючи запам'ятовувати зразки.* Підтримуючи впевненість у своїх творчих можливостях.

Створюючи умови для самовираження в межах своїх можливостей.* Фіксує прогрес у розвитку загальних можливостей. Основні проблеми творчості та інновацій не завжди лежать на поверхні, адже отриманих нами знань дуже часто недостатньо для адекватної реакції на нові і непередбачувані виклики. Кожен момент часу, як і кожна дитяча особистість, - унікальні. Унікальні завдання легше і ефективніше вирішувати за допомогою унікальних підходів, а вони можуть бути результатом лише творчого процесу. Виходячи з цього твердження, модель моєї роботи – це **«Творчість. Лідерство. Компетентність. Успіх»**.

Особливої уваги надаю виявленню серед учнів обдарованих дітей та індивідуальній роботі із ними з метою розвитку їх творчого потенціалу. Це особливо вразливі і чуттєві діти до всього, що стосується їхнього «Я». Тому скеровую енергію і творчість обдарованих дітей у потрібне русло, щоб їх праця приносила користь. В кожного учня класу є свій «Портфолію учня», в якому згідно з анкетуванням визначаю для себе їх інтереси і занотовую динаміку зростання на майбутній результат.

Головне моє завдання, як вчителя, бачу в тому, щоб зацікавити, захопити, здивувати кожну дитину. Тому завжди пам'ятаю, що творчого учня стимулюють: олімпіади; конкурси; змагання; сім'я, товариші, учителі. Всіх обдарованих дітей класу (а тепер ще й школи) я постійно тримаю в полі зору, залучаю до активної роботи: талант має розвиватися. Я притримуюся думки, що

не кожна дитина має бути відмінником, але у кожної є свій талант (хист). Наша праця, праця вчителів, - це віднайти дитячий хист, спробувати допомогти його розвивати. Крім кваліфікації вчителя початкових класів маю ще одну – керівника дитячого художнього колективу, тому всі ці роки впроваджую широку позакласну роботу з учнями. Адже здатність музики проникати в надра людської психіки викликає активний емоційний відгук, почуття і переживання, потребу в діяльності. А що для дітей є надзвичайним і цікавим? Це, звичайно ж, свята! **Свято** - це природна і бажана для дитини подія, тут усі зайняті, всі неодмінно виконують одразу багато функцій: співають, читають, танцюють, декламують, виступають із сольними номерами. Важливо, що свята нічим не схожі на уроки, і нікому із дітей не приходить в голову думка, що їх ще і чомусь навчають. Про те, чого і як навчаю, те знаю тільки я!)))

Часом, закінчивши школу, ми щось забуваємо там. Майже всі дещо лишають, хтось більше, хтось менше, бо здається, що так багато багажу нам не знадобиться в дорослому житті. А повертаючись до її стін уже у статусі дорослих, починаємо новий пошук...

Часто думаю: хіба могла я обрати іншу професію? Ні. Щоденне спілкування з дітьми дає мені силу, радість життя, надію на те, що і я буду чимось корисна... Від цього просто почуваюся щасливою. Коли в дитини загоряються цікавістю оченята, коли я бачу, що в дитячій голівці народжується ідея, коли дитя з радістю поспішає вранці до школи, - я ЩАСЛИВА.

Я хочу, щоб школа стала ВСЕСВІТОМ дитини... Враження від шкільного дитинства відкладаються в пам'яті на все життя і впливають на подальший розвиток вже дорослої особистості. В емоційному сприйнятті дитинства зароджуються витoki майбутньої творчої ЛЮДИНИ.

При такому навчанні мені доводиться переорієнтовувати свою роботу на різноманітні види самостійної діяльності, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру. І це оправдовує себе!

Література

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – Видання перше – К.: Українська Видавнича Спілка, 1997.
2. Закон України про загальну середню освіту // Освіта України.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К., 1986
4. Анджейчак А. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості дитини в освітньо-виховних закладах // Обдарована дитина. – 2000. – № 5.
5. Барко В., Тютюнников А. Як визначити творчі здібності дитини? – К., 1991.
6. О.Герцен «Поняття педагогічної інновації», 2000.

Шкалаберда О.О.,

учитель музичного мистецтва

Грем'яцька загальноосвітня школа

I-III ступенів Новгород-Сіверської районної ради Чернігівської області

с. Грем'яч, Новгород-Сіверський район, Чернігівська область, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Нова українська школа спрямовує освітній процес, починаючи вже з перших шкільних кроків, не лише на формування в учнів комплексу ключових і предметних компетентностей, а й на розвиток у них емоційного інтелекту, комунікативних і творчих здібностей, які закладають підґрунтя для особистісної самореалізації дитини в суспільстві, її успішності в житті [2, с. 5].

Зростає значення ціннісних параметрів мистецької освіти, адже діти стикнуться в майбутньому дорослому житті з культурою, яку зараз важко навіть уявити. Учні, які сьогодні прийшли до школи, мають бути готовими жити в умовах постійних змін, непередбачених ситуацій, тому вони мусять бути мобільними, гнучкими, творчими.

Глобальні процеси сучасного цивілізаційного розвитку зумовлюють необхідність становлення нової парадигми освіти. Однією з перспективних оголошується парадигма інтегративної освіти. Справжньою інновацією Нової української школи стало масове впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво».

Одним із ефективних шляхів реформування мистецької освіти є використання інноваційних педагогічних технологій, спрямованих не тільки на засвоєння учнями знань і вмінь, характерне для традиційного навчання, а щонайперше – на всебічний особистісний розвиток учнів та їхню творчу самореалізацію, що характерно для інтегративної освіти.

Одним із ефективних шляхів вирішення окреслених завдань є впровадження в освітній процес інноваційної гуманістично зорієнтованої технології естетотерапії, яка володіє широким арсеналом психолого-педагогічних засобів впливу на особистість учнів шляхом активізації позитивних емоцій та переживань у навчальному процесі [2, с. 132].

Естетотерапія допомагає «включити» особливий спосіб бачення подій навколишнього світу – здатність бачити ціле, одночасно сприймаючи частини всередині цілого, пов'язані між собою і з цілим; здатність сприймати і відчувати те, що знаходиться безпосередньо перед вами, чи не розсіюючи увагу і не звертаючись до словесних понять; здатність сприймати світ таким, яким він є насправді

Здатність мистецтва, краси викликати емоції переважно позитивного характеру і стає основою для естетотерапії, коли ці емоції викликаються навмисно, з метою упорядкування та регуляції психічного тону. Естетотерапія як галузь психолого-педагогічних знань спрямована на досягнення основних навчально-виховних цілей навчального процесу шляхом використання різноманітних засобів і методів терапевтичного впливу з метою активізації

емоційно-чуттєвої сфери учасників освітнього процесу та створення психологічно комфортних умов для їх творчого розвитку та самореалізації. Передбачає вплив творів різних видів мистецтва на органи дихання, слуху, на голос та пластику, координацію рухів учнів з метою розвитку здорової особистості. Здоров'я – це одна із важливих умов підвищення якості освіти у школі. Від здоров'я людини, вміння керувати своїми емоціями залежить успішність в усіх сферах життєдіяльності [3, с. 39].

Емоційний стан дитини в школі тісно пов'язаний з пізнавальною сферою та позначається на результатах навчальної діяльності. Використання засобів естетотерапії на уроках мистецтва і позаурочний час в початковій школі спрямоване саме на активізацію позитивних емоцій учнів з метою розвитку пізнавального інтересу, бажання здобувати самостійно знання, і головне – формування позитивної навчальної мотивації.

Виокремлюється кілька видів естетотерапії:

-*арттерапія* (у ході впровадження даної технології використовують діяльність малювання і ліплення - роботу з глиною і пластиліном; властивості кольорів в їх дії на емоційно-психічні стани дитини);

-*вокало та музикотерапія* (індивідуальний, ансамблевий і хоровий спів, активне і пасивне слухання музики);

-*драмотерапія* або інший варіант назви *імаготерапія* (театральні засоби, рольові ігри, пантоміми, драматизації, перформанси);

-*казкотерапія* (на етапі використання даного методу відбувається вплив через казки, легенди, які складаю сама, або використовую вже створені),

-*ігротерапія* (розігрування сюжетів пісень, придумування сценаріїв),

-*етнотерапія* (вплив на основі народної творчості, національно-культурних традицій є дуже значним, тому доречним є використання малих фольклорних форм по співок, лічилок, скоромовок),

Уроки мистецтва справляють на школяра значний педагогічний та психотерапевтичний вплив, знайомлячи учнів з кращими зразками світового та вітчизняного мистецтва, знімають нервово-психологічне напруження, яке викликане іншими уроками. Саме на уроках мистецтва можливо зняти підвищену тривожність та агресивність учнів, налаштувати їх на сприйняття теоретичного матеріалу і навіть виявити приховані негативні стани.

Інтегровані уроки мистецтва мають значні резерви щодо регуляції і саморегуляції психофізіологічного стану учнів. Завжди варто пам'ятати, що колір і звук – це жива енергія, а високохудожні твори мають значний енергетичний потенціал.

Важливим аспектом діяльності вчителя є вміння добирати картини до музики чи навпаки – мелодії до творів живопису. При цьому треба враховувати емоційні особливості художніх образів.

Головна стратегія естетотерапевтичної діяльності вчителя – не лікування патологій, а попередження можливих відхилень, актуалізація превентивних функцій педагогіки мистецтва і не тільки в надзвичайних обставинах, а й у природних умовах освітнього процесу. Причому це стосується не лише уроків

мистецтва, а й усіх інших уроків, де можна використовувати художні засоби з метою регуляції функціонального стану учнів.

Наведу приклади із широкого діапазону естетотерапевтичних вправ, що доцільно застосовувати в процесі викладання курсу «Мистецтво»:

«**Кольорова музика**» (завдання: після слухання музики виразити настрій у вигляді безпредметної композиції з кольорових ліній і плям);

«**Слухаю себе**» (завдання: під час сприймання музики із заплющеними очима «дослухатися» до власних відчуттів, емоцій, потім спробувати за допомогою рефлексії уявити цей стан і передати у вигляді образу – словесного, пантомімічного, візуального «Слухаю. Малюю. Розповідаю.»);

«**Оживи картину**» («Спляча красуня») (завдання: представити себе героєм картини, передати жестами й рухами характер спілкування з персонажами, дібрати відповідні вокальні інтонації);

«**Мімічний образ**» (завдання: «прочитати» настрій героя на картині, відобразити його на власному обличчі, створити піктограму настрою);

«**Пантоміма-імпровізація**» (завдання: створити пластичний руховий образ персонажа пісні, програмної музичної п'єси, картини, скульптури);

«**Дерево-фантазія**» (завдання: передати настрої контрастних музичних творів за допомогою застиглих позобразів: «плачуча верба», «веселий клен», «струнка тополя», «кремезний дуб», «ніжна берізка»);

«**Сонечко прокидається**». Діти повинні представити, як сонечко встає з - за обрію і починає світити все яскравіше. Школярі встають в коло, присідають, починають співати один звук закритим ротом. Поступово учні встають, піднімаючи руки вгору, немов назустріч сонцю, що сходить, одночасно співають звук *a*. Звертаю увагу дітей на спосіб співу «світлим» звуком, посміхаючись

Вправа «Килим-літак»

У цій вправі дітям пропонується політати на килимі-літаку разом з Іваном Царевичем. Учні розглядають репродукції картин В.М.Васнецова «Іван Царевич на сірому вовку» і «Килим-літак». Під спокійну музику (наприклад, уривки з сюїти М.А.Римського-Корсакова «Шехерезада»: «Море» тощо) вони закривають очі й уявляють себе Іваном Царевичем або Царівною, діти «летять» у повітрі на килимі-літаку. Учитель по черзі доторкається до них, і вони розповідають, що бачать унизу, під собою, угорі, чи не страшно їм летіти, холодно або тепло, чи легко дихається, хочеться злетіти ще вище або спуститися на землю.

Використання естетотерапевтичної педагогічної діяльності є вкрай важливою умовою виховання підростаючого покоління. Методи та засоби естетотерапії ефективні, економічні та лояльні по відношенню до молоді в порівнянні з іншими методами виховного впливу. Вони дають молоді можливість набути досвіду практичного використання різних методик естетотерапії; інтегрувати можливості естетотерапії в повсякденній діяльності; розвинути здатність реалізації творчого підходу до вирішення різних життєвих завдань; активізувати власний творчий потенціал. Вкрай необхідно, щоб молоде покоління у процесі навчання та в самому житті не тільки «вживали» мистецтво, а й

освоювали його, а також могла й хотіла б взяти участь у його відтворенні в можливих для їхнього віку формах.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Масол Л. Методика навчання інтегрованого курсу "Мистецтво" у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. Навчально-методичний посібник.
3. Федій О. А. Естетотерапія : навч. посіб. / О. А. Федій. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.

СЕКЦІЯ 3.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Власюк Т.С.,

вчитель початкових класів

Школа I-III ступенів №285

м.Київ, Оболонський район, Україна

ШКІЛЬНА НЕУСПІШНІСТЬ УЧНІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Постановка проблеми. Проблема неспішності учнів у навчальній діяльності є однією з актуальних у педагогіці й психології. Вона залишається центральною в зв'язку з різноманітним підходом і причин, що її породжують. Навчальна діяльність є складною і за структурою, і за змістом, вона складається у дитини не відразу. Треба немало часу та зусиль, щоб в ході систематичної роботи під керівництвом вчителя маленький школярик поступово здобув вміння вчитися. Але навіть в умовах цілеспрямованого спеціально організованого формування навчальної діяльності, вона складається не у всіх дітей. І вже в перші роки навчання у багатьох дітей виникає проблеми успішності. Це дійсно гостра проблема школи, яка залишається актуальною завжди. У її вирішенні однаковою мірою зацікавлена як педагогічна, так і психологічна наука. Проблема виникнення неспішності у навчанні кожного учня своєрідна і пов'язана як з його індивідуальними особливостями, так і з особливостями взаємодії з оточуючим світом. Тому важливим є вивчення причин неспішності учнів саме в початковій школі, де закладаються основи знань, умінь, навичок, необхідних для подальшого успішного навчання.

Мета статті полягає в аналізі сутності поняття «неспішність», дослідженні особливостей шкільної неспішності як психолого-педагогічного феномену, розкритті причин невдач учнів у навчанні.

Виклад основного матеріалу статті. Відомо, що молодший шкільний вік є періодом найбільш інтенсивного формування учбової діяльності. Як відмічає Д. Б. Ельконін, свою провідну функцію та чи інша діяльність виконує найбільш повноцінно в період, коли вона складається, формується [1, с.18].

Неуспішність визначається як невідповідність підготовки учнів обов'язковим вимогам школи в засвоєнні знань, розвитку умінь і навичок, формуванні досвіду творчої діяльності та вихованості пізнавальних відносин. Попередження неуспішності передбачає виявлення і усунення всіх її елементів. «Відставання» - як неуспішність в вигляді процесу, так і окремі часткові і різночасові невиконання вимог. Відставання постає як невиконання вимог навчального процесу.

Щоб конкретніше говорити про причини шкільної неуспішності, необхідно виокремити дане поняття з подібними за значенням понять, таких, як «шкільні труднощі», «невстигання», «відставання». Дані поняття іноді вживають як синоніми, хоч вони відображають різні аспекти складнощів, які виникають у навчальній діяльності учня. Найбільш поширеним у психолого-педагогічній літературі є поняття «невстигання».

Аналізуючи невстигання, В.С.Цетлін відзначає: «Сумарна, комплексна, підсумкова непередготовленість учня, що настає наприкінці більш-менш закінченого відрізка процесу навчання, і є невстигання. Воно охоплює багато елементів освіченості, вихованості й розвиненості, утворюючи складне ціле. Відставання співвідноситься з невстиганням і як частина з цілим, і як момент процесу з результатом процесу. Відставання як момент, якщо його не усунути, може перетворитися в процес (процес відставання) і привести в кінцевому підсумку до невстигання» [6, с. 10].

На сьогоднішній час немає єдиного терміну, який би давав визначення дитині з труднощами у навчанні та причин її шкільних проблем. Учителям та психологам складно орієнтуватися в наявних джерелах: один і той же феномен описується за допомогою різних термінів: діти з пониженою наукуваністю, діти з проблемами у навчанні, відстаючий у навчанні, з затримкою психічного розвитку, «групи ризику», педагогічно занедбані, невстигаючі та ін.

Аналізуючи причини невдач в навчанні, можна визначити такі:

1. Соціально-економічні причини. Ця категорія причин пов'язана з важким соціально-економічним станом держави. Діти, які знаходяться у важких матеріальних умовах, мають досить низькі результати навчання. Відсутність коштів на підручники, їжу, одяг; необхідність самостійно заробляти гроші, складний морально психологічний клімат у сім'ї тощо негативно впливає на успішність учнів.

2. Причини біопсихологічного характеру. Вчені приходили до думки: природжені задатки – як здібності, так і риси характеру – певною мірою обумовлюють шкільні успіхи учнів, але більш суттєву роль відіграють при цьому інші причини психологічного походження, поява яких залежить від роботи самої школи.

3. Низький рівень нервово-психічного здоров'я та соціально-педагогічна запущеність. По-перше, у дітей з ослабленою нервовою системою звичайно наявний ряд досить характерних порушень: сну, апетиту, неприємні відчуття (болі) з боку внутрішніх органів. По-друге, їх поведінка, наприклад, при підвищеній збудженості, не обумовлена об'єктивною доцільністю. Вона імпульсивна, мало мотивована, часто навіть на шкоду собі.

4. Психологічна неготовність до шкільного навчання. Необхідний і достатній рівень актуального розвитку дитини має бути таким, щоб програма навчання потрапляла в «зону найближчого розвитку» дитини. Ця зона визначається тим, дитина може досягти співробітництва з дорослим. Якщо актуальний рівень психічного розвитку дитини такий, що «зона найближчого розвитку» нижче за потрібну для засвоєння навчальної програми в школі, то дитина вважається психологічно не готовою до навчання, вона не спроможна засвоїти програмний матеріал і відразу потрапляє в розряд відсталих учнів.

5. Дидактичні причини.

5.1. Мотивація до навчання. Наявність і учнів прагнення до пізнання нового – одна з головніших умов здійснення навчально-виховного процесу. Пізнавальний інтерес не тільки сприяє розвитку інтелекту, а й рушійною силою вдосконалення особистості в цілому. Однак і менше половини сучасних учнів не мають позитивною мотивації до навчання. Одна з причин – це авторитарна система навчання.

5.2. Зміст навчання. Інтереси деяких учнів не збігаються зі змістом якоїсь частини навчальних предметів, тому робота з ними стає для учнів важкою і безглуздою, втрачається інтерес до навчання, віру у власні сили.

5.3. Педагоги. Велику роль у набутті (ненабутті) знань школярами має педагог, його майстерність, особистісні якості, технології навчання.

5.4. Спосіб набуття знань. Як правило, в системі навчання спосіб структурування знань нав'язаний згори. Інформація нагромаджується не у процесі набуття власного досвіду, а внаслідок засвоєння вербальних форм, часто невідповідних інтелектуальним можливостям дитини. Відомості, що не були піддані рефлексії, власне кажучи, безплідні: вони принципово не впливають на людські дії.

5.5. Негативна Я-концепція. Самооцінка дитини і сприйняття себе значною мірою визначає його поведінку і успішність. Якщо в навчальних ситуаціях дитина одержуватиме переважно негативний досвід, то цілком можливо, що в неї сформується не тільки негативне уявлення про себе як учня, а й негативна загальна самооцінка. В разі неуспіху на якомусь етапі навчання у школяра різко падає ймовірність того, що він матиме успіхи в майбутньому.

5.6. Оцінка знань. Низький рівень знань або неспроможність донести свої знання до вчителя караються поганою оцінкою і моральним осудом, а методи покарання замість того, щоб мобілізувати школяра на активне навчання, остаточно його деморалізують і призводять до ще більшого відставання, яке у свою чергу тягне за собою негативні оцінки.

6. Неадаптованість навчання до психологічних, фізіологічних та індивідуальних особливостей учнів. Успіхи учня суттєво визначаються також і тим, наскільки в навчанні враховуються закони людської психології, фізіології, а також особистості кожного учня [4, 47].

Висновки. На наш погляд, проблема шкільної неуспішності – комплексна проблема, яка поєднує як класичну проблему невстигання, так і проблему шкільної дезадаптованості дитини.

Необхідно диференціювати прояв різних труднощів при навчанні читання, письма, сповільненої реакції або навпаки, синдрому дефіциту уваги, скруті запам'ятовування букв, віршів, нестійкості уваги і т.д. Щоб визначити причини виникнення цих труднощів, потрібна спільна робота вчителя, батьків, психолога, логопеда, які при взаємодії один з одним можуть допомогти дитині подолати труднощі, повірити в себе, вийти з важкого становища та запобігти розвитку неуспішності в майбутньому.

Література

1. Ельконін Д. Б. Психологія навчання молодших школярів./ Педагогіка і психологія, №10, М.,2000. – С.18.
2. Калошин В. Ф. Причини невдач учнів у навчанні // Післядипломна освіта в Україні. – 2018. – № 2. – С. 68 – 72.
3. Мурачковский Н. И. Как предупредить неуспеваемость школьников. – Минск: Народное образование – 1977. – 228 с.
4. Муханова І.Ф. Психолого-педагогічна корекція шкільної неуспішності молодших школярів: дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07 / Муханова Ірина Федорівна. – К., 2006. – 250 с.
5. Регуш Л.А. Учить учиться // Психологическая газета. – 2008. – № 9. – С. 8-9.
6. Цетлин В.С. Предупреждение неуспеваемости учащихся. – М.: Знание, 1989. – 80 с.
7. Швалб Ю.М., Муханова І.Ф. Возрастная психология. – Донецк: Норд-Пресс, 2018. – 304 с.

Пасніченко А.Е.,

практичний психолог, кандидат психологічних наук

Чернівецька гімназія № 2, СШ І ст. № 35

м. Чернівці, Чернівецька область, Україна

ЯК ФОРМУВАТИ САМОСТІЙНІСТЬ В УЧНІВ НУШ?

«Якщо протягом тривалого часу спостерігати, як плететься вигадливий візерунок психічного розвитку, то можна помітити, що ця дія чимось таємно спрямовується»

М. Л. Франц

За сучасних умов карантину у цілому світі постає проблема вимушеної дистанційної освіти, яка передбачає організацію самостійної когнітивної діяль-

ності учнів у сприятливому навчальному середовищі [1]. Для дистанційного навчання потрібне уміння самотійно вчитися.

У батьків за таких обставин обмежені ресурси; вони не знають, як мотивувати дітей та потребують психологічної підтримки. Тому нагальною потребою є формування самотійності дітей, та підтримка цієї самотійності з боку батьків. На важливості самотійності дітей у початковій школі наголошують І. Большакова, О. Козленко, І. Романець.

Мета нашої роботи: визначення причин формування несамостійності учнів початкової школи та умов становлення їхньої самотійності.

У науковій школі Л.С.Виготського були сформульовані зони психічного розвитку дитини. Саме у «зоні найближчого розвитку» дитина активно потребує підтримки, допомоги з боку дорослого (батьки, вчителі, вихователі) і готова розвиватися, пізнавати нове. В *аналітичній психології* процес психічного розвитку дитини починається з підкорення, потім слідує період прив'язаності, який завершується її вивільненням. Людина може примирити конфліктуючі елементи своєї особистості та досягнути рівноваги, яка зробить її по-справжньому людиною, «господарем самого себе» [5]. Проте, для батьків такий хід подій не завжди є прийнятним.

«Кожний з нас бачить конфлікт, який постійно виникає у житті, - між відчайдушністю і дисципліною, свободою і безпекою», прив'язаністю та вивільненням [5, 499]. Саме така ситуація характеризує «кризу першокласника». Проте, з якими типовими репліками ми зустрічаємося загалом у початковій школі (та зокрема зараз, під час дистанційного навчання учнів):

Батьківська позиція: «не всі діти можуть виконувати завдання без батьків», «дистанційне навчання вимагає від учня щоденної роботи, що в рази **важче**, ніж очне. Не всім під силу» [1]. При цьому: «я хочу, щоб моя дитина була лідером», «я хочу бути супер-батьком, дитина якого все вміє робити» [3].

Вчительська позиція: «діти виконують завдання з батьками. Батьків попереджено, щоб діти самотійно працювали, **але це не діє**», «60% роблять діти, 40% – їхні батьки; тут **нічого не можемо зробити**», «купа запитань від батьків: як **нам** набрати бали?» [1; 2].

Позиція учнів: «я сам удома...», «створю за потребою вчителя...», «боюся попросити про допомогу» [1]. Дитячий склад розуму – хитруватий, жорстокий, цинічний, нечутливий [5]. Поведінку визначають фізичні потреби дитини.

Якщо мама за дитину сама ліпить, малює, куховарить, а потім каже, що це вона зробила, то це виховує імітатора безпорадності: дитина перестане діяти, а мама буде за неї портфель носити, уроки робити та ін. [3; 4]. Маму в такій ситуації треба «гальмувати». Якщо хочеться рятувати дитину, то це – імітація безпорадності. Є **два інструменти** для розуміння мети дитини: наше *почуття* і що ми *хочемо зробити прямо зараз* у відповідь на поведінку дитини.

Коли дорослі починають виховувати дітей, то наштовхуються на власні труднощі, переконання, які обмежують [3]. Діти, своєю чергою, створюють такі переконання самотужки і втрачають самотійність. Приклади подібних переко-

нань: «Не висовуйся і тебе не зачеплять!», «Замовкни!», «Тобі більше за всіх потрібно?», «Зроби усе «на відмінно» і тобі нічого не буде!».

Через подібні «утруднення» дорослих дитина отримує «пульт керування» ними (батьками, вчителями), через те, що вони відчують деструктивні емоції. Діти вивчають поведінку дорослих, і достатньо допустити єдиний раз послаблення, як одразу «закріплюється» механізм впливу на батьків: «Мама має вчиняти правильно» [3].

Через завищені вимоги у самих батьків може створюватися негативне ставлення до себе. З такої позиції – «Я – поганий батько!» – багато з дорослих починають створювати стосунки зі своєю дитиною, ублажаючи її. Це спонукає батьків «маніпулювати» дитиною, контролювати її поведінку – і так пригнічує її самостійність. Починають домінувати командно-управлінські стосунки.

Через це у батьків з'являється «страх за поведінку дитини», а дитина втрачає самостійність – без вказівок з боку батьків вона нічого не робить: «ви мені не казали», «я не знаю, як це робити», «я не вмію» [3]. При цьому Держстандарт початкової школи потребує ледве не наукового мислення учнів [2]. Неузгодженість вимог із реальними здатностями призводить до обману самих себе на кожному із зазначених рівнів. Відсутність підтримки у трьохсторонній взаємодії створює проблеми.

Те, що у педагогів називається «поганою поведінкою дитини», є бажанням щось повідомити дорослим, повернути до себе увагу [3]. Дитина не погана. Коли вона так поводить, то **їй погано**. Якщо «поведінка погана», значить був порушений зв'язок між дитиною і дорослим. Потрібно пояснити дитині, що вона робить не так. Потрібна довіра та повага до дитини. Дитина хоче почуватися значимою. Дитина хоче зробити щось корисне.

У країнах з давньою культурою людина розуміє, що утилітарний підхід до свідомого регулювання своїх вчинків не підходить для шляху, який і призводить до внутрішнього розвитку особистості. Тому наші споживацькі уявлення мають поступитися вимогам психічного розвитку [5]. Погрози та покарання тут не працюють.

Саморегуляція – це приборкання індивідуалістичних і деструктивних спонук [5]. Під час психічного розвитку людини уходить її дитяча безвідповідальність, чому вступ у суспільство характеризує «хворобливе підкорення дисципліні» [5, 350]. Коли розвивається свідомість, Его переборює «інерцію безсвідомого розуму» [5, 354], що звільняє зрілу людину від регресивного прагнення повернутися до благосного стану немовляти. Дитяча ілюзія: «мати захистить від будь-яких небезпек».

У 2019 р. ми проводили оцінку психологічної готовності учнів четвертих класів (І ст. СШ) до переходу у середню ланку гімназії (ІІ ст.) за методикою діагностики «Творчих нахилів учнів», як вимірювала, зокрема, різноманітність інтересів учнів, їхню самостійність, рівень пристосованості, пізнавальну мотивацію, наполегливість. Всього у дослідженні взяли участь 54 респонденти.

Учнів 4-х класів можна охарактеризувати як обдарованих: в них представлено розмаїття інтересів, вони гнучкі, легко адаптуються до швидко змінюваних

умов навколишнього світу. Також учні 4-х класів дуже наполегливі в ситуації, коли зустрічаються зі складностями; вони мають цікавість до вивчення довкілля. Проте в них було діагностовано слабо розвинену самостійність (що може бути наслідком гіперопіки з боку батьків, коли виробляється «навчена безпорадність»). Вони можуть боятися братися за нову справу, коли остерігаються не справитися із нею.

Так, самостійність учнів 4-х класів, їхню незалежність на достатньому рівні було діагностовано лише у 31,5 % респондентів. Пізнавальна мотивація на задовільному рівні була представлена у 59,3 % випадків у досліджуваній вибірці четверокласників (якщо в учнів не сформована пізнавальна мотивація, то вони марно витрачають час у школі; їм навчання дається із великими трудом).

Наполегливість же (тобто, вольові якості учнів) діагностувалася на достатньому рівні вже у 68,5% респондентів 4-х класів. Тобто, із порівнюваних нами самостійності, пізнавальної мотивації та наполегливості саме самостійність розвинута найслабше, а ось вольові якості особистості в учнів розвинені. Отже, рівень розвитку саморегуляції навіть випускників-початківців обмежений.

Для розвитку самостійності Інна Большакова пропонує вправи: - *читання для себе*, - *письмо для себе* [1]. Чи може малеча мотивуватися до такої діяльності, якщо це потребує зусиль? О. Козленко каже: «у дистанційному форматі важливо пояснювати: «Навіщо діти мають це робити?» – *чітко поставити задачу* [2]. Дитина потребує роз'яснень, як виконувати завдання.

Хто може краще це пояснити: вчитель чи батьки? Тому потрібні індивідуальні консультації вчитель – учень, коли відповідальність не «розподілена» (серед учнів класу або членів родини), а «персональна» – дитини за свої знання. Це – зворотний зв'язок. Неформальне спілкування дорослого з дитиною це: - 100% залученості до розмови, - інтерес до людини, - радість від спілкування, - відсутність сторонніх думок і дій, загальний інтерес у розмові, - задоволення від розмов, - бажання зустрітися знову.

«Якщо такі душевні якості ігноруються дорослими, то стосунки поступово переростають у відчуженість, віддаляють дитину від дорослих. Багато батьків/вчителів, спілкуючись з дітьми, не дають їм відчути духовну близькість з ними. Вони ніби й поруч з дитиною, а почуттями десь там, далеко. Бути разом без відчуття духовної близькості – це значить взагалі не бути разом» [3].

Висновки: І батькам, і вчителям потрібно виробляти самостійність, незалежність в учнів від самого початку навчання у школі. Замість «вивченої безпорадності» та «функціональної безграмотності» пропагувати віру у людський потенціал та розвиватися разом із дітьми. Хай живе довіра до учня та вчителя!

Література

1. Большакова І. Дистанційне навчання в початковій школі: виклики і способи реагування // Всеукраїнська Віртуальна педрада «Як стати гуру в дистанційному навчанні: 10 практичних порад» в рамках Всеукраїнської Віртуальної школи «Ранок», платформа www.ranok.com.ua. – 26 березня 2020 р.

2. Козленко О. STEM із задньої кишені: експерименти і демонстрації у відеоуроках для «Я досліджую світ»: Вебінар. – 9 квітня 2020 р. – [Електронне джерело]. // Режим доступу: <https://naurok.com.ua/webinar/stem-iz-zadno-kishe-ni-eksperimenti-i-demonstraci-u-vidiourokah-dlya-ya-doslidzhuyu-svit>.

3. Романец І. Как воспитывать детей, чтобы не было стыдно перед собой и за них: Открытый on-line мастер-класс. – 8.04.2020. – [Електронне джерело] // Режим доступу: <https://romanets.mymv.ru/delicate-children-education/>.

4. Ромек В. Г. Теория выученной беспомощности М. Селигмана // Журнал практического психолога, 2000, № 3-4. – С. 218-235.

5. Юнг К. Человек и его символы. – [Електронне джерело] // Режим доступу: <http://knigger.org/jung/man-and-his-symbols/>.

Петрушко Г.В.,

вчитель початкових класів

Стокопанівська загальноосвітня школа I-III ступенів

Херсонська область, Україна

МІСЦЕ І РОЛЬ ІНТЕРНЕТУ У ЖИТТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Суспільство перебуває у перманентному стані змін. При чому, якщо ще кілька десятиліть тому зміни сприймалися як кількісне та якісне докорінне переосмислення реальності, то сьогодні це просто пролонгований і постійний процес. Особливо помітними зміни стають у міжпоколінському розрізі. Так, більш як десятиліття тому ми усі були натхненні перспективами інформатизації суспільства, а також безмежними можливостями інформаційно-комунікативних технологій. При цьому, ми чітко усвідомлювали, що нові форми предметної діяльності і нові види комунікації обумовлюють зміни характеру мислення. Вплив інформаційних тенденцій сприймався як заздалегідь позитивний. Нові навички та вміння мали б розвивати новий вид особистості й мати ймовірно позитивний вплив на психологічний розвиток дитини. Однак сьогодні слід відзначити, що поряд з продуктивними змінами і набуттям корисних компетенцій діти можуть отримувати й негативний досвід, що може неоднозначно впливати на їх когнітивний розвиток.

Сучасна дитина росте у світі, перенасиченому інформацією: різноманітні, не структуровані факти, відомості, знання буквально переслідують її на кожному кроці. Аналіз сучасних літературних джерел дає можливість стверджувати про зростання освітнього потенціалу Інтернету як доступного засобу дистанційного навчання та самоосвіти дітей. На відміну від інших засобів інформації Інтернет-мережа поєднує у собі друковану, фото та відеоінформацію. Потрібно лише зайти до мережі та сформулювати запит. Однак виникає парадокс – щоб правильно сформулювати запит, треба уміти проводити хоча б первинний аналіз пошукових задач, а ось здатності до аналізу, життя в Інтернет-реальності якраз і не формує. Діти, які виростають у щоденному спілкуванні з новим інформаційним середовищем досить виразно різняться від своїх «докомп'ютерних» однолітків.

Тому виявлення особливостей впливу Інтернет-простору на дітей молодшого шкільного віку є достатньо актуальною темою серед вчених сфери педагогіки та психології.

Доступ до інформаційного простору дитина молодшого шкільного віку може отримувати за допомогою: смартфона, планшета, SMART-TV з виходом у мережу. При цьому, дитина може мати одночасно доступ до кількох гаджетів.

Можна виділити такі найбільш поширені форми діяльності молодшого школяра в мережі Інтернет:

- перегляд роликів Youtube;
- гра у комп'ютерні ігри;
- пошук та зберігання зображень, музики, фільмів;
- перебування на інших сайтах через пошукові системи (пошук за запитом);
- використання соціальних мереж для спілкування та перегляду розважального контенту.

Серед основних потреб, що можуть реалізувати діти в Інтернет-просторі, є:

1. Пошук інформації – в Інтернеті можна знайти практично все (відповіді на шкільні завдання, новини, ресурси для хобі).
2. Розваги – у віртуальному просторі діти грають в онлайн-ігри, слухають музику, дивляться фільми й відеоролики.
3. Спілкування – ця потреба яскраво проявляється в підлітковому віці, проте вже й діти молодшого шкільного віку мають акаунти в кількох соціальних мережах.

Youtube-канал було виділено окремим блоком, оскільки для сучасних дітей він є вагомим каналом отримання інформації, а також пізнання і сприйняття навколишнього світу. Сама платформа дозволяє дивитись відео будь-якого сюжету і формату, при чому наступні відео рекомендуються глядачу на основі попередніх переглядів та запитів. Дослідження показують, що більшість дітей молодшого шкільного віку не мають на меті перегляд пізнавальних, навчальних, виховних відеороликів. Здебільшого – це просто почергова зміна картинок, що не має навчального або повчального характеру. Дітей «захопила» епоха блогерів, чий відеоролики є інфантильними, простими, найчастіше без пізнавальної суті, з яскравим набором Інтернет-сленгу, що мають на меті лише «хайп» – збільшення кількості переглядів роликів, кількості «лайків», обговорюваності та кількості підписників.

Дослідники виділяють у діяльності дітей в Інтернет-мережі чотири компоненти:

- комунікаційний – використання дітьми Інтернет-мережі для спілкування, для якого характерні анонімність, невидимість, створення «віртуального Я», емоційна невимушеність, обмежене сенсорне переживання, складність у прояві емоцій, використання особливих скорочень та сленгу [1];
- пізнавальний – пошук та засвоєння інформації;

- ціннісний – переглядаючи Веб-сторінки, спілкуючись з віртуальними друзями, дитина засвоює певну інформацію, на підставі якої формуються її життєві цінності;

- поведінковий – засвоєння певних моделей поведінки, які прийнятні для віртуального світу, та з часом перенесуться в реальне життя.

Реалізація цих компонентів у діяльності в Інтернеті має свої позитивні та негативні моменти для розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Позитивний вплив полягає у потенційній можливості дитини отримати освітній і життєвий досвід, розширити світогляд. До позитивних наслідків відносять також: розвиток творчого мислення, комунікаційних навичок, формування ділової мотивації, розвиток логічного, оперативного мислення, вміння прогнозувати, розвиток художнього смаку та навичок, формування активної життєвої позиції, емоційне вираження, можливість самореалізації.

Негативні аспекти мають наслідки в цілому для формування особистості дитини та в успішності її навчання в школі та готовності до життя у реальному світі: дитина втрачає інтерес до самостійного мислення, читання, ручної праці, стає пасивним споживачем інформації [4].

Коли Інтернет стає головним джерелом інформації та переважним засобом розваги, у молодшого школяра відсутня частина реального світу, адже він сприймає віртуальних як реальних друзів, які транслюють свої морально-етичні принципи та оцінки подій, що не завжди відповідають прийнятним у суспільстві та можуть формувати хибне уявлення про навколишній світ.

Також значною педагогічною проблемою є формування у сучасних молодших школярів «кліпового» мислення – особливість сприймати світ через короткі яскраві образи, навколишня дійсність сприймається як послідовність ніяк не пов'язаних між собою явищ, а не як однорідна структура, яка має на увазі під собою взаємозв'язок всіх складових [2]. Також існує думка, що такий тип мислення сучасних школярів відображає реакцію на швидку зміну життя суспільства, що безупинно продукує нові запити. Внаслідок цього, психічній діяльності молодих школярів притаманна висока швидкість сприймання образів, асоціативність, візуальність, емоційність. Але з іншого боку такий спосіб сприйняття навколишнього світу призводить до поверхневого сприйняття та спрощення в засвоєнні інформації, наслідками чого є відсутність навички до аналізу інформації та засвоєння знань. Проте, слід зазначити, що саме вчитель є ключовою фігурою, яка може об'єднати інформаційні уривки єдиним контекстом та в рамках грамотно побудованого обговорення дозволить здобувачам освіти відчути інформаційну цілісність.

Серед інших негативних наслідків для молодших школярів, що може мати надмірне перебування в Інтернет-просторі та користування різними гаджетами, – проблеми з фізичним та психічним здоров'ям. У дітей можуть виникати проблеми з поставою, деформація хребта, порушення зору, слабкий фізичний розвиток. Розлади психічного здоров'я можуть проявлятися у нездатності адаптації до реального світу, складності встановлення контактів та спілкування (особливо з

батьками, вчителями та особами інших вікових груп), звуження кола інтересів, Інтернет-залежність та інше.

Таким чином, Інтернет-простір є для молодшого школяра не лише платформою для навчання і пізнання світу, а здебільшого, представляє собою рекреаційний осередок, доступ до якого і його використання диктують певні правила. Потрібно розуміти, що через відсутність достатнього досвіду діти ще не можуть реально оцінювати рівень достовірності й безпеки інформації, яка знаходиться в Інтернет-просторі. У віртуальному світі знімаються заборони та обмеження морально-етичного й соціального характеру (насилля, руйнування, правові норми), що діють у реальності.

Зарадити проблемі можна лише комплексно:

-спільне навчання батьками і школою використання Інтернету;

-контрольоване перебування в Інтернеті (час та контент);

-пошук нових педагогічних методів викладання для вчителя з урахуванням нових особливостей молодших школярів, що формуються як результат впливу розвитку інформаційних технологій та Інтернету;

-акцент у викладанні на формуванні у молодших школярів компетенцій пошуку та аналізу інформації, оцінці її достовірності.

Література

1. Дудка Т. М. Діти та Інтернет: можливості й загрози / Т. М. Дудка// Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2015. – № 1. – С. 29–30.

2. Кліпове мислення та школа: суміщаючи несумісне [Електронний ресурс] / Л. Савченко. — Електрон. текстові дані. — Режим доступа: <https://osvita.ua/school/57359/>, вільний.

3. Коваленко В.В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : посібник / за наук. ред. проф. М. П. Лещенко. К., 2017. 192 с.

4. Чуяс О. В. Вплив комп'ютера на психіку дитини : поради батькам / О. В. Чуяс // Шкільному психологу. Усе для роботи : науково-метод. журн. – 2012. – № 5. – С. 29-35.

Якимець Л.Л.,

вчитель початкових класів

Житомирська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №5

м. Житомир, Житомирська область, Україна

СПОСОБИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальною проблемою організації навчального процесу є пошук нових підходів, форм і методів ефективної організації засвоєння нового.

Педагогічна підтримка - це спільне з вихованцем визначення його інтересів, цілей, можливостей та шляхів подолання перепон (проблем), які

заважають йому зберігати людську гідність, досягати позитивних результатів у навчанні, праці, спілкуванні, способі життя.

Аналіз публікацій свідчить, що дослідженнями педагогічної підтримки в теорії педагогіки займалися такі вчені, як: Б.Ананьєв, В.Давидов, Д.Ельконін Л.Занков, Ш.Амонашвілі, В.Сухомлинський; Р.Бернс і А.Бодальов розглядають психологічну підтримку дитини через створення доброзичливого психологічного клімату; А.Г.Асмолов розуміє підтримку дитини як сприяння її розвитку; А.В.Мудрик - як допомогу у процесі соціалізації [1, с.14] та ін.

Результати проведеного науковцями аналізу підтверджують, що цьому напрямку в сучасній початковій школі не приділяється належної уваги.

В сучасних умовах початку навчання набуває ваги ретельне вивчення готовності дитини до школи або її шкільної зрілості - комплексної характеристики, що охоплює всі сфери життя дитини (О.В.Запорожець, Л.А.Венгер, Ю.З.Гільбух, Я.Йірасек, Д.Б.Ельконін, А.Керн, О.Є.Кравцова, О.В.Проскура та ін.)[2, с.4].

Дезадаптація або соціально-педагогічна занедбаність дитини, пов'язана із суперечливим або негативним впливом на неї зовнішніх обставин, які переломлюються через внутрішні умови [3, с.25].

Шляхом розв'язання цих проблем є педагогічна підтримка, яку вперше застосував О.С.Газман в лабораторії "Проектування інновацій у вихованні" [4 с.58].

Вчені також визначають педагогічну підтримку, як допомогу у подоланні певних проблем в освіті: індивідуальних проблем особистості фахівцями (Г.Коджаспіровою, А.Коджаспіровим, Т.Анохіна); в соціальному вихованні (А.Н.Мудрик); у подальшому розвитку дитини (А.Г.Асмолов); в рішенні проблемних життєвих ситуацій (О.С.Газман, Н.Н.Михайлова, С.М.Юсфін, Т.В.Антохіна) [4, с.89].

Напрямами педагогічної підтримки є: забезпечення внутрішніх та зовнішніх умов, організація людського мікросоціального середовища.

В.О.Сухомлинський стверджував, що "будь-яка програма з будь-якого предмета - певний рівень, коло знань, але не жива дитина..." [10, с.85].

У початковій школі тактики і види педагогічної підтримки можна зобразити в такій ієрархії: турбота - захист - допомога - взаємодія - сприяння. Основна ідея педагогічної підтримки молодшого школяра: проблема - захист - самостійність. [3, с. 88].

Професійне кредо тактики «допомоги»: «Дитина багато чого може робити сама для себе. Потрібно допомогти їй переконатись у цьому...»[7, с.55].

Важливо ввести два фактори, що допомагають регулювати взаємодію педагога і його вихованців: для вихованців — міра самостійності, для вихователя — міра допомоги.

Створити стимуляційні умови допомоги (СТД) для пошукової діяльності дитини. Під стимуляційною допомогою розуміються імперативні впливи вчителя, спрямовані на активізацію власних можливостей дитини для подолання утруднень[5, с.14].

Важливою рисою при використанні цього прийому є визначення оптимального моменту введення обмежувальної мети.

Наприклад, завдання з обмежувальною метою: «Малюй кружечки» (вказівка на процес, якому немає кінця). «Намалюй один рядок кружечків» (конкретизація мети, вказівка на момент її досягнення), «Намалюй 3 красивих кружечки» (конкретизація мети, вказівка на якість) [5, с.15].

Створити емоційно-регуляційні умови для пошукової діяльності дитини. ЕРД — це оцінні судження вчителя, що схвалюють чи засуджують дії учня. Цей вид допомоги можна надавати невербальними засобами: поглядом, кивком, посмішкою, похитуванням голови. Тон учителя також виступає емоційним регулятором. Саме ці діти складають «групу ризику», особливо чутливої до неправильної тактики. Підвищена чутливість до емоційного тону, образливість, вразливість таких учнів, їх невпевненість у собі, страх зробити помилку потребують постійного підбадьорювання, підтримки, теплого емоційного тону [5, с.16].

Створити для дитини умови для надання спрямовуючої допомоги. Сутність надання СПД, полягає в тому, що учня потрібно організувати на виконання завдання в потрібному напрямку. Запропонувати зовнішні засоби організації поведінки, які виконують роль наочної опори і допомагають дитині контролювати свої дії (секундомір, пісочний годинник) [9, с.56].

Створити для дитини умови для організуючої допомоги. Під ОД ми розуміємо таку допомогу, коли виконавча частина розумової діяльності здійснюється вихованцем повністю самостійно, а планування й контроль — дорослим. Потрібно вчити розчленовувати складну форму поведінки на невеликі дії. Загальна мета має бути конкретизована в окремих цілях.

Створити для дитини умови для навчальної допомоги. Сутність НД полягає в тому, що учитель підказує дитині спосіб виконання завдання [9, с.57]. Головне завдання викликати бажання займатися відповідною справою. Для цього вчитель має використовувати засоби, які є в арсеналі: інтонація, погляд, міміка, жести.

Обдарований молодший школяр нерідко буває імпульсивним; поспішає негайно одержати результат своєї діяльності.

Відома вчена-дидакт О.Савченко підкреслює: «Особистість завжди відзначається індивідуальністю, вона має своє неповторне індивідуальне обличчя, що виявляється в її характері та здібностях. [8, с.25]».

Водночас школа за своєю суттю є установою, спрямованою на масове навчання учнів, незалежно від їхніх здібностей. Потрапляючи в шкільне середовище, обдаровані учні нерідко вступають у конфлікт зі своїм оточенням. [4, с.59].

Вивчаючи труднощі в навчанні обдарованих учнів, Касицина Н.В. дійшла висновку, що їхні соціально-психологічні проблеми дуже часто проявляються у формах дезадаптивної поведінки, таких як, наприклад, асоціальне і агресивне [6, с.34].

У роботі з молодшими школярами педагогу доводиться мати справу з первинною формою - позицією суб'єктності, коли дитина починає накопичувати своєрідне "соціальне поле" особистості: усвідомлювати себе серед людей, свої зв'язки з ними та досвід спілкування, "приймати" соціальні цінності й обирати життєві смисли, встановлювати підсвідомі зв'язки з культурним простором, етносом, мікросоціумом.

Отже, педагогічна підтримка має сприяти виявленню природних задатків, обдарувань і талантів учнів, бути не спорадичною - від випадку до випадку, - а системною, своєчасною і супроводжувати учня протягом тривалого часу.

Отож, професійний обов'язок кожного вчителя - бачити насамперед особистість дитини, якнайточніше розпізнати її пізнавальні здібності, ставлення до навчання, щоб його індивідуалізувати.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш.А.Амонашвили. — Минск: Университетское, 2002.-560 с.
2. Бех І.Д. Роль самопізнання у вихованні учнів / І.Д.Бех // Початкова школа. – 2004. – № 6. – С.4-8.
3. Воронцова Е. Концепція психолого-педагогічного супроводження / Е.Воронцова // Психолог. – 2012. – № 7 (55). – С.25-29.
4. Газман О.С. Педагогическая поддержка детей в образовании как инновационная проблема / О.С.Газман // Новые ценности образования: Десять концепций и эссе / [под ред. Н.Б.Крылова]. – М., 2005. – С.58-63.
5. Гузик М.П. Особистісно орієнтована дидактична система загально-освітньої школи [Текст] / М.П.Гузик // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. – Ч. 1. – Харків: «ОВС», 2002. – С.14-16.
6. Касицина Н.В. Четыре тактики педагогики поддержки / Н.В.Касицина, Н.Н.Михайлова, С.М.Юсфин. - М.: ТЦ «Сфера», 2010. – 158 с.
7. Кураев Г. Возрастная психология / Г.Кураев, Е.Пожарская. - Ростов-на-Дону, 2002. – 140 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів [Текст] / О.Я.Савченко. – К.: Абрикос, 2007. – 415 с.
9. Скрипченко Н.Ф. Актуальні проблеми навчання, виховання і розвитку учнів підготовчих класів [Текст] / Н.Ф.Скрипченко, О.В.Скрипченко // Початкова школа. – 2013. – № 6. – С.56-58.
10. Сухомлинський В. Вибрані твори: у 5 т. / В.Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. Т. 2. – 1976. – 718 с.

Янішевська О.А.,

вчитель початкових класів

Пряжівська загальноосвітня школа I - II ступенів

с. Пряжів, Житомирська область, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Актуальність теми. Сьогодні освіта перебуває у вирі реформ та інновацій, обумовлених глобальними суспільними тенденціями та викликами: потребою в онлайн-навчанні у дистанційній формі, переорієнтації із парадигми знань до парадигми компетентностей, формування м'яких соціальних навичок та ін. У цих умовах вчитель стоїть перед складним вибором ефективних та дієвих підходів до організації освітнього процесу. На допомогу приходять інноваційні підходи у його роботі.

Слово (*innovatio*) прийшло до нас з англійської мови й означає “нововведення”, “новаторство”. Філософське розуміння змісту інновації полягає у створенні нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів; новизною, оригінальністю.

Інновації (італ. *innovacione* – новина, нововведення) – нові форми організації праці та управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки окремі установи та організації, а й різні сфери [1, с. 17].

Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня, вихованця. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів.

У сучасній педагогіці терміни “інновація”, “інноваційний” означають певне нововведення, що стосується того чи того аспекту освітньо-виховного процесу [4, с. 62]. Кінцевим результатом (прямим продуктом) творчого пошуку можуть бути нові технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. При цьому нове у педагогіці – то не лише авторські ідеї, підходи, технологічні методи, які досі не використовувались, а й комплекс елементів або окремі елементи педагогічного процесу з прогресивними засадами, що дає змогу ефективно забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості. Свідченням цього є, зокрема, активне звертання сучасних педагогів до педагогічної спадщини минулого – вітчизняної та зарубіжної.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результатом інноваційних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Учитель може виступати автором,

дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які мають у собі прогресивне начало, що надає змогу під час зміни умов і ситуацій ефективно вирішувати завдання виховання та освіти [2, с. 23].

Вважаємо, що інновацію в освіті слід розглядати як реалізоване нововведення – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті і формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання та виховання і в підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу.

Сьогодні учитель початкових класів перебуває у сприятливих умовах для реалізації інновацій в освіті, що підтверджується концепцією Нової української школи та рядом інших нормативно-правових актів: Законами України “Про інноваційну діяльність” (від 04.07.02 р. № 40-IV), “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” (від 16.01.03 р. № 433-IV), наказами Міністерства освіти і науки України “Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності” (від 07.11.00 р. № 522), “Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад” (від 20.02.02 р. № 114), “Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проєктів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків” (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

Відповідно до концепції Нової української школи [3] у своїй роботі вчителі початкових класів мають впроваджувати технології й методики особисто зорієнтованого, компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання і розвитку учнів. При цьому методики та техніки навчання мають бути високотехнологічними.

До сучасних інноваційних підходів у роботі вчителя початкових класів належать [4, с. 65-66]:

1. Особистісно-орієнтовані технології навчання:

- технологія різнорівневого навчання;
- технологія навчання як навчального дослідження;
- технологія навчання в співробітництві;
- технологія евристичного навчання;
- метод проєктів;
- розвиваюче навчання – (Ст. Занков, В. Давидов, Д. Ельконін).

2. Предметно-орієнтовані технології навчання:

- технологія постановки мети;
  - технологія повного засвоєння (М. Кларина);
  - технологія педагогічного процесу у С. Шевченка;
  - технологія концентрованого навчання;
  - модульне навчання.
3. Інформаційні технології:
- ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології);
  - технології дистанційного навчання.
4. Технології оцінювання досягнень учнів:
- технологія «Портфоліо»;
  - безоцінкове навчання;
  - рейтингові технології.
5. Інтерактивні технології:
- технологія «Розвиток критичного мислення через читання та письмо»;
  - технологія проведення дискусій;
  - технологія «Дебати»;
  - тренінгові технології.

Висновки. Звичайно, що будь який вчитель шукає свої шляхи, з роками виробляє і використовує прийоми активізації розумової діяльності на уроках. При цьому варто пам'ятати, що завдання вчителя – не давати готові знання учню, а компетентно організувати самостійний пізнавальний процес. Відтак, потрібно використовувати у своїй педагогічній практиці такі інновації, які реалізують особистісно-орієнтоване навчання, які забезпечують залучення кожного учня в активний пізнавальний процес.

Література

1. Бойко А.М. (2010). Упровадження інновацій – стратегія прискореного розвитку педагогічної практики і теорії. Постметодика, № 2, с.16–23.
2. Загвязинский В.А. Педагогическое творчество учителя. М., 1987. 37 с.
3. Концепція Нової української школи (2017). URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
4. Олійник В. (2001). Система педагогічної освіти та педагогічні інновації. Директор школи, ліцею, гімназії, №4, с. 61–69.

СЕКЦІЯ 4.

ПРОБЛЕМА СТАЛОГО РОЗВИТКУ І ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В КОНТЕКСТІ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Городнянська О.І.,

вчитель початкових класів

Хорошівська загальноосвітня школа I-III ступенів

з музично-хореографічним профілем

Петропавлівська районна рада, Дніпропетровська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ефективність навчання молодшого школяра залежить від вибору технологій навчання. Пріоритетними для здобувачів освіти початкової школи є інтерактивні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини та сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Оскільки у дітей цього віку переважає образне мислення, то найбільш характерними є такі форми діяльності: ситуативно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, інсценування, гра-бесіда, гра-мандрівка, екскурсія, ігрова вправа, колективно-творча справа.

Уроки стійкого розвитку - це атмосфера, взаємовідносини і взаємодія учасників процесу навчання – учителя, батьків, учня. Ці характеристики властиві інтерактивному навчанню, серед яких ключовими є:

- повага до особи дитини, до її думок, почуттів, запрошення до рефлексії;
- постійне залучення усіх дітей до процесу із зауваженням цінності участі кожного;
- стимулювання активності учнів за допомогою питань, а не відповідей;
- продуктивна і толерантна співпраця і комунікація між учнями як основна базова модель уроку;
- довіра до дітей, яка дозволяє обирати спосіб дії на уроці;
- відсутність тиску на дітей, обов'язковості, змагальності, негативного оцінювання;
- орієнтація процесу навчання на потреби реального життя учня сьогодні;
- зв'язок індивідуальних цілей учнів з цілями їх колективу, країни і усього людства.

Основа програми уроків стійкого розвитку – положення про те, що учень – це активна і творча особистість, здатна пізнавати і саморозвиватись.

Під час навчання діти отримують можливість відкриття й творення власного способу життя і власних цінностей, розуміння того, як спосіб життя в домашньому господарстві й поза ним впливає на довкілля.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти реалізація завдань уроків стійкого розвитку забезпечує формування в молодших школярів ключових і предметних компетентностей:

- уміння вчитися;
- загальнокультурної;
- громадянської;
- здоров'язбережувальної;
- інформаційно-комунікативної;
- соціальної.

Як практично формуються дані компетентності йдеться мова у статті.

На першому уроці запрошую першокласників долучитись до Школи друзів нашої планети. Діти дуже люблять малювати (олівцями, фарбами, крейдою), тому одне з перших завдань: намалюй, що ти, як друг планети, можеш зробити, щоб вона відчула твоє добре ставлення, обміняйся малюнками і розкажи (чи здогадайся), що намалював однокласник.

Наступною темою «Станемо друзями» вивчимо, хто вміє гарно дружити. Кладу на парту настільну гру без однієї деталі. Пропоную в парі зіграти: вивчи, якої деталі не вистачає, попроси у товариша, не забуваючи про чарівні слова.

У школі друзів планети ми вчимося дбати про своє здоров'я. Берегти і зміцнювати своє здоров'я можна і без допомоги лікарів і медичних засобів. Вивчаємо фізкультхвилинки для відпочинку, гімнастику для очей, готуємо корисний бутерброд, вчимося готувати корисні напої. Проводимо тренування «Мий правильно руки», «Як приймати душ» та ін.

Тема «Дбайливий господар – заможний дім» передбачає дослідження звичок, стилю життя щодо дбайливого, розумного господарювання. Організуємо виготовлення школярами саморобок «корисне» з «некорисного», проектуємо корисні речі з того, що зазвичай викидають. Залучаємо батьків, які допомагають учням у виготовленні доробок.

Тема «Рослини - діти природи» є дуже важливою для молодших школярів. Учні досліджують, що вони знають про те, як треба піклуватися про рослини і збільшувати кількість зелених насаджень. Практично навчаємось висаджувати кімнатні квіти, збираємо насіння, готуємо посадковий матеріал для наступного висадження на шкільних ділянках.

Вивчаючи у 3 класі тему «Важливість води для людини», доводимо з власного життя, що збереження води потребує уваги кожного. Практично учні визначають, скільки води в середньому витрачається за добу в кожній родині, вчать економно витрачати воду, коли чистять зуби, приймають душ, миють руки, посуд. Люблять діти екскурсію «Ідемо до водойми». Обираємо Вінницький колодязь (джерело, яке знаходиться у в'їзді до села Хороше) та досліджуємо: де знаходиться, як облаштована, хто і як нею користується, яким є стан води, чи

придатна для пиття, чи впливають на стан води об'єкти, чи потребує водойма додаткового облаштування. Тут же виконуємо посильну для дітей роботу: прибираємо та сортуємо сміття. Після екскурсії оформляємо звіт: розповіді, малюнки, фото, проекти.

Не залишаємося в класних кімнатах, коли вивчаємо тему «Сміття як проблема людства». Практично шукаємо шлях до чистої вулиці. Під час цієї екскурсії досліджуємо, чи є сміття на вулицях, чи є контейнери для сміття, чи передбачене сортування, чи можна зменшити кількість сміття на вулицях. Долучаємось до прибирання вулиці, парку. По завершенню теми учні готують звіти і презентують результати, готують інформаційні листки, розповсюджують їх.

Приєднуючись до дбайливих господарів планети, досліджуємо, як використовується енергія у рідній школі. Ведемо спостереження, про те, якими електричними приладами обладнані класні кімнати, приміщення, де найбільше освітлювальних приладів, дізнаємося у директора, скільки грошей щомісяця сплачує школа за електроенергію. Долучаємось до заходів щодо економії та збереження енергетичних ресурсів у школі.

Успіх людини залежить від того, як вона налагодить свої стосунки з оточуючими. Така важлива тема є і на уроках сталого розвитку. Молодші школярі усвідомлюють, що будувати стосунки – це справжня наука. Виходимо на подвір'я школи, спортивну площадку і відпрацьовуємо дії: організуємо гру, навчаємось вітатися, дякувати за допомогу, пропонуємо примирення у конфлікті. Учні 4 класу залюбки готують збірку казок, виставу для дітей дитячого садочка. Цього року підготували та презентували у дитячому садочку «Малятко» казку «Пан Коцький». Такі технології допомагають малечі встановлювати добрі стосунки.

Налагодження добрих стосунків важливе як для окремої людини, так і для всієї планети – роблять висновок школярі.

Закінчується курс уроків стійкого розвитку святом «День Землі». Запрошуються на святкування громада села, жителі, усі, кому не байдуже майбутнє планети.

Інтерактивні технології стимулюють розвиток у молодших школярів спостережливості, активізують пізнавальну самостійність, свідомість, допитливість, створюють умови для творчості, креативності, впливають на поведінковий, емоційний компоненти, формують екологічну свідомість.

Література

1. Пометун О.І., Цимбалару А.Д., Онопрієнко О.В., Андрусенко І.В. Школа друзів планети. Уроки для сталого розвитку. Методичний посібник для вчителя з курсу за вибором для 1-2 класів. – Дніпропетровськ : «Ліра», 2014. – 136 с.

Зубань В.М.,

кандидат педагогічних наук, учитель початкових класів,
заступник директора з навчальної роботи
ДСХШІІІ-ІІІ ступенів «Колегіум мистецтв у Опішні»
імені В. Кричевського
смт. Опішня, Полтавська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА – ОСНОВНА МЕТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Україна переживає сьогодні період кардинальних освітніх змін. Реформування сучасної національної системи освіти відзначається масштабністю і суттєвими змінами. Новий закон «Про освіту» (2017) регулює основні засади нової освітньої системи, закріплює компетентності, яких набувають учні, з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (2006). У новому законі «Про загальну середню освіту» (2020) більш детально розкрито зміни до Державного стандарту початкової освіти.

Головна мета реформи початкової освіти – створити школу, у якій буде збережено цінності дитинства, де прислухаються до думки учнів, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті, сприятиме виявленню творчості дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах розвитку суспільства, інтенсифікації процесів у сфері наук та виробництва, люди повинні мислити ширше та креативно, що нерозривно пов'язано з творчістю. Лише творча особистість спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, швидко знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій, брати на себе відповідальність за прийняті рішення.

Сучасні дослідники (Шиян Роман, Павло Хобзей, Олександр Ляшенко, Володимир Іванов) визначають сферу творчості як концепцію творчого процесу, що також визначає творчу поведінку та творче мислення як творчі процеси [4].

Про необхідність сприяння розкриттю творчого потенціалу особистості свідчать дослідження Г. Костюка, Н. Кузьміна, О. Матюшкіна, В. Моляко, О. Музики, Я. Пономарьова, Б. Теплова. Вони показали, що творчість – специфічна форма взаємодії людини зі світом, яка, окрім задоволення, створює передумови для духовного зростання.

Мета статті – з'ясувати роль навчання по-новому у формуванні творчої особистості молодшого школяра. Зміни в початковій ланці дають можливість досягати результатів навчання не шляхом механічного заучування, а більш цікавими і прийнятними методами, що дають можливість дитині розкритися, показати свої творчі здібності та максимально розвинути її індивідуальність.

Виклад матеріалу дослідження. Набуті цінності та навички за Державним стандартом знадобляться школярам у професійному та приватному

житті. Адже становлення та розвиток Нової української школи (2018 р.) передбачає не лише зміну змісту освіти та перехід на якісно новий рівень функціонування, а найважливіше – реалізації в освітньому процесі принципу дитиноцентризму. Особистість у комплексі з її індивідуальними особливостями, незалежно від характеру, є основним рушієм розвитку суспільства.

Відповідно до Концепцією нової української школи першокласники навчаються по-новому: опановують знання та навички через творчу діяльність, а під час ранкової зустрічі вчаться висловлювати свої думки і почуття, слухати інших. Якщо раніше учні запам'ятовували факти та визначали поняття, а за новим Стандартом і набуватимуть компетентностей. Динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу навчальну діяльність. Тобто початкова освіта закладає основи загальноосвітньої підготовки людини. Пріоритетне завдання початкової школи на сучасному етапі – не лише сформулювати в учнів певну кількість знань, загальнонавчальних умінь та навичок, але й забезпечити подальше становлення особистості дитини, розвиток її розумових здібностей, а передусім – навчити самостійно й творчо мислити [3].

Молодший шкільний вік, як жодний інший етап шкільної освіти, багатий ресурсами, які треба вчасно виявити, підтримати, розвинути. Молодших школярів відрізняє особлива пластичність і вразливість, емоційність і готовність сприймати.

За Концепцією НУШ встановлено такі компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична; у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційна; екологічна; інформаційно-комунікаційна; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна; підприємливість та фінансова грамотність.

Для набуття даних компетентностей, школярі навчаються за діяльнісним підходом, це означає, що учні більше часу працюють творчо, а не сидять за партами, слухаючи вчителя. Інтегроване та проектне навчання сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ, вивчають явища з точки зору різних наук та вчаться вирішувати реальні проблеми за допомогою знань з різних дисциплін. Змінюється освітнє середовище, ставлення до дитини: повага, увага до неї і прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Спільними для всіх компетентностей є наскрізні вміння: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми. У дитини формується ядро знань, на яке будуть накладатись вміння цими знаннями

користуватися, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті.

Проблема творчої особистості є актуальною для всього соціогуманітарного знання в цілому, адже сучасне суспільство спрямоване на інновації, а відповідно і зацікавлене в оволодінні тими засобами та механізмами цілеспрямованої діяльності людини, що забезпечує оновлення та вдосконалення існуючого ладу. Саме педагогіка вивчає механізми формування творчих здібностей людини. В цьому контексті неабиякої актуальності набуває формування творчої особистості – дитини початкової ланки, адже фундаментальні навички закладаються саме в цьому віці. Творчість є багатовимірним і складним явищем. Важко виміряти і визначити одну з найскладніших психологічних концепцій. Однак, можна знайти деякі подібності у різних визначеннях творчості. Дослідники зазвичай визначаючи термін творчості, вказують на: творчу особу, продукт або результат, процес та середовище [2, с. 104].

Для того, щоб сформуванню компетентного творчого учня потрібен компетентний і творчий учитель. Робота педагогів за новими Стандартами супроводжується постійним спонуканням до творчості, загальновідомі методики та технології застосовуються із внесенням певних змін відповідно до вікових та індивідуальних можливостей учнів. Важливість і складність проблем, що постають перед педагогами вимагають удосконалення освітнього процесу. Учителі початкових класів знаходяться в пошуці нових підходів до навчання дітей, постійно удосконалюючи професійне та особисте зростання, чим підвищують соціальний статус.

Таким чином, навчання по-новому дає педагогу свободу дій, щодо вибору навчального матеріалу, можливість імпровізувати та експериментувати.

Учитель визначає сам яким чином забезпечити Державний стандарт і отримати результат, щодо знань, та вмінь учнів на кожному етапі навчання.

Висновки. Щоб отримати належний результат діє принцип партнерства між школою та батьками. Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу – учителів, учнів, адміністрацій та батьків – наріжний камінь, який допомагає досягти вагомих результатів. Адже тільки так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя, зробити українську школу відкритою, цікавою та сучасною, а діяльність учнів творчою.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого вивчення потребують аспекти навчання учнів початкової школи за новим Державним стандартом, а також методики та технології щодо формування творчої особистості, як основної мети початкової ланки нової української школи.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого 2018 р. № 87.

2. Carr, John. The imagination and the Primary School Child // Creativity and the Arts in Primary School. Discussion Documents and Proceedings of the Consultative Conference on Education. Dublin. 2009, P. 99-106.

3. Нова українська школа в умовах викликів сучасності : зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року / за заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь : МДУ, 2019. 248 с.

4. Стандарт творчості «Освіта України», № 32 від 20 серпня 2018 року. URL : <http://polishproject.nus.org.ua/standart-tvorchosti/> (Дата звернення : 01.03.2019 р.)

Сіленко К.В.,
вчитель початкових класів,
*Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів №103,
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Зміни, які відбуваються в сучасному українському освітньому середовищі і відбивають тенденції розвитку світової освіти. Від вчителів вимагають переорієнтації навчально-виховного процесу на забезпечення умов формування учня-громадянина розвинутого демократичного суспільства, якому притаманна динаміка соціального прогресу, прискорене зростання інформаційного потоку. За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчитися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати у команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі [1].

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з цінними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини.

Вміння критично мислити вважають найпотрібнішою навичкою майбутнього. Це допомагає учням аналізувати інформацію, доцільно використовувати набуті знання та обґрунтувати свою думку. Діти вчать висувати власні припущення, ставити влучні запитання і розрізняти факти та сумнівні гіпотези.

Розвиток критичного мислення стає дуже актуальним під час інтенсивних соціальних змін, коли не можливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного розв'язання проблем, значну частину яких неможливо передбачити. Розвиток критичного мислення необхідний не лише для навчання, а й для життя, яке ставить перед людиною відкриті завдання.

«Життя – вічна наука», - говорить народна мудрість. Реалії сьогодення ще раз підтверджують це. Великі соціальні зміни впливають на школу, учителя і ставлять перед ними завдання нового змісту. Вчитель має створити оптимальні

умови для розвитку і навчання особистості, яка здатна втілювати оригінальні ідеї, критично мислити, ухвалювати нестандартні рішення [2].

Навчити дітей мислити критично – означає навчити ставити запитання, спрямувати увагу в потрібному напрямку, вчити робити висновки та знаходити рішення в проблемній ситуації.

Поняття критичне мислення використовується у науковій та методичній літературі з 1956 року, коли Бенджамін Блум розробив таксономію пізнавальних здібностей. Інтерес до критичного мислення як освітньої інновації з'явився в Україні близько двадцяти років тому. Натомість в освіті США і Канади цей напрям сучасної освіти розвивається вже майже півстоліття. Значна кількість ідей і положень цього напрямку витримали перевірку часом і сьогодні потребують поширення і запровадження у наших школах. Критичне мислення починалось як перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення. Важливим аспектом критичного мислення є його відповідність вимогам освіти. Спілкуватись з учнем чи ученицею як з партнерами, не спускатися, а піднятися на рівень дитини – мета більшості освітніх інновацій, що запроваджуються останнього часу. Тільки поставивши дитячу особистість у центр усієї діяльності, зробивши її посередником у взаємодії суб'єктів навчання, ви можете побачити очі, що горять жагою відкриття, і відчуєте, що працювати потрібно тільки так. Їхня важливість для нової української школи обумовлена кількома аспектами: можливість встановлення рівноправних партнерських стосунків між учителем і учнем, організація в процесі навчання продуктивної співпраці тих, хто навчається, орієнтація навчання на результат і набуття учнями найважливіших компетентностей, можливість практичної реалізації технологічного, суб'єкт-суб'єктного і особистісно-орієнтованого підходів до навчання [3].

Критичне мислення, на думку Р.Пауля, є осередком добре продуманої реформи освіти, оскільки воно буде у центрі змін ХХІ століття.

Дослідник закликає вірити у те, що достатня кількість людей матиме силу духу і думки, щоб осягнути цей факт та у відповідний спосіб трансформувати у життя та освіту.

Отже, критичне мислення виявляється сьогодні життєздатною перспективою розвитку «науки мислити».

Дайана Халперн авторитетний американський психолог роз'яснює, що «критичне мислення – використання навичок або стратегій пізнання, які підвищують вірогідність отримання очікуваного результату. Такий тип мислення використовується під час роз'яснення завдань, формулювання висновків, обчислення вірогідностей і прийняття рішень [4].

Ще Конфуцій говорив: «Навчання без міркування – марна праця». Головне пам'ятати, що критичне мислення – це не критика недоліків, а вміння визначити проблему і виробляти оптимальну стратегію її розв'язання.

На думку Гордона Драйдена та Дж. Вол, дві речі мають сформувати основу шкільної освіти і бути на всіх інших курсах: учіння того, як учитися, і навчання того, як мислити.

Критичне мислення – це складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення та завершується ухваленням рішення.

Ми бачимо, що в НУШ змінюють пріоритети цілей навчання. На перший план висувається його розвиваюча функція, самостійність і нестандартність думки, яка стимулює розвиток пізнавальної активності дітей. У навчанні цінна не лише сама істина, але й сам процес її здобування, пошуку, спроби, помилки, усвідомлення прийомів розумової роботи – тобто все, що розвиває творчу думку учня, привчає їх мислити і діяти самостійно. Коли учень сприймає нову інформацію в процесі читання, перегляду фільму або прослуховування тексту, завдяки вмінню мислити критично, він навчається відслідковувати власне розуміння нового матеріалу та помічати прогалини в матеріалі. Індивідуальний пошук інформації та обмін ідеями в групах є обов'язковими елементами розвитку критичного мислення школярів.

Отже, перед новою українською школою постає завдання виховати людину незалежної, вільною, здатну самостійно осмислювати явища навколишньої дійсності, використовувати набуті знання у повсякденному житті, відстоювати власну думку перед будь-ким і будь-де.

Література

1. Концепція нової української школи [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view>
2. Матоніна Р. Д. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів. - Х. : Вид. група "Основа", 2013. - 174, [2] с.
3. Технології розвитку критичного мислення учнів / [Кроуфорд А., Саул В., Метью С, Макінстер Д.] / Наук, ред., передм. О.І.Пометун. – К.: Плеяди, 2006. – 220 с.
4. Халперн Д. Психологія критического мышления/ Д. Халперн – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.

СЕКЦІЯ 5.

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Борщ О.І.,

директор, вчитель початкових класів

Новомерчицький НВК (загальноосвітньої школи I-III ступенів – дошкільного навчального закладу)

с. Новий Мерчик, Валківський район, Харківська область, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Широке використання в сільській місцевості можливостей інфраструктури закладів та установ різного підпорядкування, посилює

відповідальність органів місцевого самоврядування, педагогічних колективів, місцеве співтовариство за результати співпраці, за мобілізацію спільних зусиль, спрямованих на ефективне використання матеріальних, інтелектуальних, фінансових ресурсів для розвитку освіти у сільських регіонах, формуючи педагогічно доцільну освітню систему, в якій важливе місце належить початковій школі.

Світова практика доводить відхід від централізованого управління та підтверджує перспективність децентралізації та розвитку взаємодії між рівнями та учасниками управління, що розвивається на горизонтальних зв'язках, що позитивно позначається на результатах діяльності освітніх закладів та якості освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Проблеми функціонування опорного закладу освіти в сільській місцевості у контексті процесів демократизації та децентралізації в наукових дослідженнях є однією з актуальних проблем сучасної теорії управління освітніми системами. Питання децентралізації та реформування галузі соціальної сфери розглядалися лише окремими дослідниками і висвітлювалися переважно у наукових працях і доповідях Міністрів освіти України (Л. Белова, Н. Гапоненко, Л. Гриневич, О. Денесюк, І. Лопушинський, В. Мелешко, О. Онаць, Д. Савчук, М. Топузов та ін.).

Мета статті полягає у визначенні основних умов, етапів, технології формування опорних закладів освіти, конкретизації розвитку реформування освіти щодо модернізації шкіл сільської місцевості, обґрунтування сутнісних ознак децентралізованого управління, що реалізується в новій освітній системі та передбачає злагоджене, узгоджене виконання управлінських функцій всіма суб'єктами цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Активний розвиток процесу децентралізації в Україні передбачає зміни та реформування різних сфер суспільного життя, в тому числі й сфери освіти, що надає послуги населенню незалежно від їх приналежності до місця проживання чи інших характеристик. У цьому контексті перспективи розвитку освіти пов'язані з процесом реформування, децентралізації, переходом на новий зміст освіти та механізми управління.

Дефініцію «децентралізація» тлумачать як систему управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління, розширення прав низових органів самоуправління, послаблення централізації [2].

Децентралізація передбачає передавання повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Метою такого перерозподілу є надання більших повноважень тим органам, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно.

Децентралізоване управління покликане забезпечувати розвиток освітнього закладу, перед бачаючи незворотні, позитивні, закономірні зміни об'єкту управління, внаслідок яких передбачено отримати новий якісний стан

об'єкту за складом та структурою, показниками досягнення мети як результату [2].

Місцеві громади, які є засновниками таких закладів, визначають опорні заклади серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів на конкурсній основі відповідно до затверджених ними умов.

Під час проведення конкурсу обов'язково враховуються: освітні потреби учнів (вихованців) у забезпеченні певних напрямів спеціалізації; здатність забезпечити на належному рівні організацію допрофільної підготовки і профільного навчання; рівень забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами; наявність належної матеріально-технічної бази (обладнаних спортивних об'єктів, кабінетів фізики, хімії, біології, географії та інших, лабораторій, навчальних майстерень, комп'ютерного і мультимедійного обладнання, швидкісного доступу до Інтернету); укомплектування бібліотечного фонду підручниками, науково-методичною, художньою та довідковою літературою; зручність та наявність автомобільних доріг з твердим покриттям для забезпечення безпечного підвезення здобувачів освіти і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та місця проживання [1].

Через складну демографічну ситуацію та глобалізацію наразі в сільській місцевості діє багато шкіл із малою наповнюваністю, тому такі малокомплектні школи мають можливість стати філією опорної школи і зазвичай виконують функції початкової школи. Для дітей та педагогічних працівників з інших населених пунктів забезпечується підвезення до опорної школи.

Кількість здобувачів освіти опорного закладу (без врахування учнів філій), як правило, становить не менше 200 осіб.

Держава та органи місцевого самоврядування інвестують в освітню інфраструктуру опорних шкіл. Саме у рамках спільного проєкту Міністерства освіти і науки України та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за останній час у багатьох школах (більшість з яких опорні) по всій країні створено новий освітній простір. Передбачено реконструкцію, капітальний ремонт будівель навчальних закладів, впровадження енергоефективних технологій, встановлення обладнання та програмного забезпечення, проведення в школи швидкісного інтернету, Wi-Fi, створення умов для інклюзивного навчання, ремонт під'їзних доріг, а також створення безбар'єрного простору.

Підставою для створення мережі опорних шкіл став результат аналізу статистичних даних і процеси реформи з децентралізації влади. Так, за інформацією Міністерства освіти і науки, понад 60% сільських дітей навчаються в класах з наповненістю менше 15 учнів, з них 33,5% дітей навчаються у класах, де менше 10 учнів, часто в таких школах один учитель читає більше трьох предметів. До трійки регіонів з найбільш неефективною мережею шкіл на сьогодні входять: Чернігівська, Сумська й Кіровоградська області. Зокрема, у Чернігівській області менше 10 учнів навчається у 55% шкіл I ступеню, менше 40 учнів – у 65% шкіл I–II ступеню та менше 100 учнів – у 50% шкіл I–III ступеню [3].

Отже, в сучасних умовах набуває особливої уваги теорія децентралізованого управління, що послідовно імплементується в освітні системи, в тому числі і в практику управління опорними закладами освіти. Цей процес значною мірою залежить від керівника закладу, який повинен взяти на себе організаційно-розпорядницьку відповідальність, а делегувати саме ту частину повноважень досвідченим виконавцям, фахівцям, учасникам управлінських структур, компетентно використавши повноту своєї влади.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати: подолати численні проблеми, які накопичились у секторі освіти через велику кількість

малокомплектних шкіл у сільській місцевості, можна лише провівши оптимізацію освітньої мережі. Важливим механізмом, що дозволить підвищити якість освіти та ефективно використання фінансових ресурсів, є формування опорних шкіл. Першочергово таке реформування слід проводити в новостворених об'єднаних територіальних громадах, що в нових умовах напряму з державного бюджету отримують освітню субвенцію та повноважені управляти закладами дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Обов'язковим завданням при виборі опорної школи та її філій мають стати поглиблений аналіз освітніх закладів і з'ясування їх відповідності вимогам до опорних шкіл. Запропонований методичний підхід дозволить усебічно з урахуванням кількісних і якісних характеристик проаналізувати і обрати опорні школи в регіоні.

Отже, проблема функціонування опорного закладу як умови розвитку освіти в сільській місцевості є актуальною й активно вивчається та досліджується науковцями й упроваджується в практику прогресивними керівниками. Враховуючи викладене вище, розвиток децентралізованого управління в опорних закладах освіти може здійснюватися за умов узгодженого розподілу управлінських функцій для досягнення стратегічної управлінської мети за участю суб'єктів різних структур та ефективного використання можливостей ресурсів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Література

1. Закон України про освіту [Електронний ресурс.]: /Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. В. Мелешко. Проблеми управління опорними закладами загальної середньої освіти в умовах децентралізації. Український педагогічний журнал, 2018 – №2.
3. Центр дослідження соціальних комунікацій НБУВ [Електронний ресурс.]: /<http://nbuviap.gov.ua>

Прахова Т.Ю.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 108,
м. Кривий Ріг, дніпропетровська область, Україна

Таран І.І.,

вчитель початкових класів

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 108,
м. Кривий Ріг, дніпропетровська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ РОБОТИ З НЕГАТИВНИМИ ПСИХІЧНИМИ СТАНАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Програма роботи вчителів початкових класів передбачає викладання курсів, що спрямовані на загальний розвиток учнів «Я у світі», «Основи здоров'я», «Природознавство». У рамках проведення уроків цього навчального циклу тренінг є однією з цікавих і доволі ефективних форм роботи. Мета статті. У зв'язку з актуальністю окресленої теми метою нашої статті є дослідження тренінгу як ефективного засобу профілактики негативних психічних станів молодших школярів. Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день сфера психічних станів продовжує бути недостатньо вивченою областю психології, що можна пояснити специфікою її проміжного становища в загальній структурі психічних явищ. Цій проблемі присвячені роботи Л. Кулікова, Н. Левітова, О. Прохорова, Ю. Сосновікової, В. Юрченко та ін.

Їх дослідження показують, що психічні стани мають значний вплив на фізичне і психічне здоров'я людини, однак їх багаторівневість, неоднозначність і багатокомпонентність значно ускладнюють сам процес їх вивчення. В зв'язку з цим єдиний підхід відносно класифікації, структури, функцій і сутності психічних станів ще не є остаточно сформованим [3].

Поняття «стан» не є власне психологічною категорією – воно запозичене з інших областей знань, що вже само по собі ускладнює процес його інтерпретації. В найбільш загальному розумінні станом можна назвати характеристику будь-якої системи, яка відображає її положення по відношенню до координатних об'єктів середі. В психологічній науці стан визначається як поняття, яке використовується для умовного виділення в психіці індивіда відносно статичного моменту [4].

В даному контексті воно відрізняється від поняття «психічний процес» і «психічна властивість», оскільки в першому випадку підкреслюються динамічні моменти психіки, а в другому, вказується на стійкість проявів психіки індивіда, її закріпленість і повторюваність у структурі особистості. При цьому психічні стани є не формально-теоретичною, а змістовною характеристикою психіки людини [3]. Ряд авторів класифікує психічні стани за спрямованістю й силою прояву на чотири умовні групи: 1. Позитивні психічні стани, що проявляються в активній формі: стан активності, підйому, напруженості, психічної стійкості. 2. Психічні стани пасивної форми: стан заспокоєності, апатії, неувважності, незібраності,

зайвої стриманості. 3. Негативні психічні стани активної форми: паніка, занепад, стрес, страх. 4. Негативні психічні стани пасивної форми: ригідність, фрустрація, тривога, занепокоєння [2].

При роботі з учнями молодшого шкільного віку особливо актуальним є процес стимуляції позитивних психічних станів і профілактики негативних психічних станів учнів. Серед засобів, які мають у своєму арсеналі вчителі початкових класів найбільш продуктивними є тренінгові технології. У процесі розробки тренінгових занять для учнів ми, як правило, користуємося теоретичною моделлю дослідження психічних станів О. Прохорова, який відмічає, що досягнення урівноваженості системи «стан-середовище» можливе лише завдяки функціонуванню цілісного системно організованого механізму з наявністю трьох елементів (ситуація, системоутворюючий фактор, психологічні особливості), які виступають основними детермінантами виникнення психічних станів.

При цьому динаміка останніх обумовлена декількома змінними: зовнішні умови (ситуація), внутрішні умови (пов'язані з індивідуальними особливостями суб'єкта, особистісний сенс (відношення до ситуації, яке визначається її значимістю) [5]. У сучасній психологічній літературі існує значна кількість варіацій експлікації термінів «тренінг» і «тренінгові технології». Ми підтримуємо позицію, де тренінг розуміється як багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації буття людини [1].

У контексті даного визначення основною метою тренінгових технологій є зміни, які відбуваються з особистістю у процесі групової роботи. Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю суттю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг, перш за все, орієнтований на запитання та пошук. На відміну від традиційних тренінгові форми навчання повністю охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо. Звичайно, традиційна форма передачі знань не є сама по собі чимось негативним, проте у світі швидких змін і безперервного старіння знань традиційна форма навчання має звужені рамки застосування [1].

При цьому, практика роботи показує, що тренінгові технології мають як суттєві переваги, так і ряд значних недоліків. Серед переваг можна відмітити: а) поєднання інформації та певного емоційного ставлення до неї; б) активність учасників групових занять; в) значно підвищений рівень мотивації; г) можливість колективного мислення та створення спільних стратегій вирішення завдань; д) пріоритетність практичних форм роботи над теоретичними. До недоліків тренінгу, як форми роботи можна віднести: а) обмеженість кількості задіяних учнів (відсутність можливості працювати з цілим класом); б) непридатність до подання великого об'єму інформації; в) необхідність приблизно однакової теоретичної підготовки всіх членів групи.

Однак у випадку, коли мова іде про профілактику негативних психічних станів, то переваги тренінгових технологій значно лідують у порівнянні з їх

недоліками. Важливим моментом при організації тренінгу в початковій школі є робота з тренінговою групою, яка переставляє собою спеціально створену групу учнів, учасники якої за сприяння вчителя (тренера) включаються в інтенсивне спілкування, спрямоване на досягнення визначеної мети та вирішення поставлених завдань. Тренінгова група зазвичай включає 15-20 осіб. Така кількість учнів дозволяє оптимально використати час та ефективно проводити заплановану роботу. Робочі місця для учасників у приміщенні можуть бути розташовані по різному, але доцільно уникати «аудиторного» та «шкільного» стилів. Добре, коли стільці для учасників розташовуються півколом - це сприяє створенню неформальної атмосфери, забезпечує можливість кожному бачити всіх учасників тренінгу, підкреслює рівнозначність позицій усіх учасників. Це сприяє створенню атмосфери відкритості, розвитку довіри, уваги та інтересу учасників одного до одного [1].

Вправи, що використовуються вчителем початкових класів під час тренінгу мають бути підібрані з урахуванням вікової категорії учнів та специфіки поставлених завдань. Висновки. Ефективність тренінгу як засобу профілактики негативних психічних станів залежить від правильних умов організації простору для роботи в групі та системи психологічних вправ, що складають основний зміст тренінгу.

Література

1. Анн Л. Ф. Психологический тренинг с подростками / Людмила Федоровна Анн. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 271 с.
2. Лыдкова Г.М. Негативные психические состояния в ситуациях с неопределенным исходом : [монография] / Г.М. Лыдкова. – Елабуга: Алмедиа, 2006. – 160 с.
3. Прахова С. А. Проблема типологии і цілісності психічних станів / С. А. Прахова // Матеріали Міжнародної молодіжної наукової конференції «Вектори психології-2014 (11 квітня 2014 р., м. Харків, Україна)». – Харків : «Оперативна поліграфія», 2014. – С. 150-152.
4. Прохоров А.О. Семантическое пространство психических состояний / А.О. Прохоров. – Дубна: Феникс +, 2005. – 278 с. 5. Юрченко В.М. Психічні стани людини: системний опис: [монографія] / В.М. Юрченко. – Рівне, 2006. – 574 с.

Відомості про авторів

Бараницька Ольга Павлівна, вчитель початкових класів Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 7 м. Харків, Харківської області, Україна

Бардика Ліна Дмитрівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №51 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Бондар Тетяна Миколаївна, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, вчитель початкових класів Херсонського НВК № 51 м. Херсон, Херсонської області, Україна

Борщ Ольга Іванівна, директор, вчитель початкових класів Новомерчицького НВК (загальноосвітньої школи I-III ступенів – дошкільного навчального закладу) Валківської районної ради Харківської області с. Новий Мерчик, Україна

Броваренко Алла Миколаївна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №51 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Булаківська Алла Павлівна, вчитель початкових класів ПЗЗСО “Інноваційний ліцей “Ай-скул” м. Київ, Київської області, Україна

Буряк Тетяна Василівна, вчитель англійської мови Комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів-академічний ліцей № 15» Кам’янської міської ради м. Кам’янське Дніпропетровської області, Україна

Власюк Інна Анатоліївна, учитель початкових класів Коростишівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей інформаційних технологій» ім. Л. Х. Дарбіняна Житомирської області.

Власюк Таліна Сергіївна, вчитель початкових класів школи I-III ступенів №285 м. Київ, Оболонського району, Україна

Воропай Юлія Олександрівна, вчитель початкових класів Мелітопольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 Мелітопольська міська рада м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

Галайдич Людмила Володимирівна, вчитель початкових класів Зачепилівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Зачепилівської селищної ради Зачепилівського району Харківської області.

Гаязова Ірина Авриківна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи – інтернат I- II ступенів №4 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Годована Тетяна Леонідівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №121 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Городнянська Ольга Іванівна, вчитель початкових класів Хорошівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів з музично-хореографічним профілем Петропавлівської районної ради Дніпропетровської області, Україна.

Гребьонкіна Світлана Мар'янівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 126 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Грищенко Марія Романівна, вчитель початкових класів КОЗЗСО «Раївський НВК» с. Раївка, Синельниківського району, Дніпропетровської області, Україна.

Домброва Олеся Володимирівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 37 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Дядченко Людмила Анатоліївна, вчитель початкових класів Комунального закладу загальної середньої освіти 1-3 ступенів №12 (КЗЗСО 1-3 ступенів №12) м. Жовті Води Дніпропетровської області

Журавко Світлана Олександрівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 26 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Задорожна Олена Миколаївна, вчитель початкових класів Лисівської філії І –ІІ ступенів Корнинського опорного освітнього закладу І –ІІІ ступенів Корнинської селищної ради с. Лисівка, Житомирської області, Україна.

Зінченко Жанна Іванівна, вчителі початкових класів Запорізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №80 м. Запоріжжя, Запорізької області, Україна.

Зінченко Ольга Євгенівна, вчителі початкових класів Запорізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №80 м. Запоріжжя, Запорізької області, Україна.

Зубань Валентина Михайлівна, кандидат педагогічних наук, учитель початкових класів, заступник директора з навчальної роботи ДСХШІІІ-ІІІ ступенів «Колегіум мистецтв у Опішні» імені В. Кричевського смт. Опішня, Полтавської області, Україна.

Казмірська Ірина Вікторівна, вчитель початкових класів Коростишівського НВК «Школа - лицей» ім.Л.Х.Дарбіняна м. Коростишів, Житомирської області, Україна.

Кир'янова Світлана Миколаївна, вчитель початкових класів КОЗЗСО «Раївський НВК» с. Раївка, Синельниківського району, Дніпропетровської області, Україна.

Кльова Ольга Миколаївна, вчитель початкових класів Черкаської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 17 Черкаської міської ради Черкаської області м. Черкаси, Україна.

Компаній Олена Вікторівна, канд. педаг. наук, вчитель початкових класів Херсонського НВК № 51 м. Херсон, Херсонської області, Україна

Крутій Ганна Іванівна, вчитель початкових класів Лубенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 10 м. Лубни, Полтавської області, Україна

Кучеренко Тетяна Володимирівна, вчитель початкових класів комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради м. Кам'янське, Дніпропетровської області, Україна

Левченко Олена Вікторівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 26 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Лісовенко Галина Вікторівна, заступник директора з навчально-виховної роботи вчитель початкових класів Комунальний заклад «Харківська гімназія №6 «Маріїнська гімназія» м. Харків, Харківської області, Україна

Логачевська Тетяна Аркадіївна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 121 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Лящук Любов Степанівна, вчитель початкових класів Броварської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 імені В.О. Сухомлинського м. Бровари, Київської області, Україна

Михайленко Світлана Анатоліївна, вчитель початкових класів Голопристанської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів м. Гола Пристань, Херсонської області, Україна

Мішегліна Ірина Валеріївна, вчитель початкових класів Одеського ліцею «Гармонія» Одеської міської ради Одеської області м. Одеса, Україна

Олійник Ольга Володимирівна, вчитель початкових класів Харківської гімназії №65 м. Харків, Харківської області, Україна

Пасніченко Анжела Едуардівна, практичний психолог, канд. психол. наук Чернівецької гімназії № 2, СШ І ст. № 35 м. Чернівці, Чернівецької області, Україна

Петрусенко Наталія Іванівна, вчитель початкових класів Опорного закладу Пирятинської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів №6 м. Пирятин, Полтавської області, Україна

Петрушко Галина Вікторівна, вчитель початкових класів Стокопанівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Херсонської області, Україна

Повар Аліна Вікторівна, вихователь ГПД Коростишівського НВК «Школа-ліцей» імені Л. Х. Дарбіняна м. Коростишів, Житомирської області, Україна

Повстяна Олександра Іванівна, вчитель початкових класів Запорізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 69 м. Запоріжжя, Запорізької області, Україна

Прахова Тетяна Юліусівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 108, м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Разгільдєєва Любов Василівна, вчитель початкових класів Марганецької спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 9 м. Марганець, Дніпропетровської області, Україна

Рибалко Вікторія Олегівна, вчитель початкових класів Заріченського ЗЗСО Радсадівської сільської ради Миколаївського району Миколаївської області, Україна

Сидоренко Наталія Георгіївна, вчитель початкових класів Криворізької спеціалізованої школи № 71 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Синишина Ірина Іванівна, вчитель початкових класів комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів- академічний лицей № 15» Кам'янської міської ради м. Кам'янське, Дніпропетровської області, Україна

Сіленко Карина Володимирівна, вчитель початкових класів, Криворізької загальноосвітньої школи I-III ст.№103, м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Скорик Тамара Михайлівна, вчитель початкових класів Павлоградської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 8 м. Павлоград, Дніпропетровської області, Україна

Сухорукова Валентина Михайлівна, вчитель початкових класів Зачепилівської загальноосвітньої школи I-III ступенів сел. Зачепилівка, Харківської області, Україна

Таран Ірина Іванівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 108, м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Терещенко Лілія Річардівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №51 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна

Тимошенко Інна Володимирівна, учитель, Коростишівського НВК «Школа-лицей» ім. Л. Х. Дарбіняна м. Коростишів, Житомирської області, Україна

Торохтій Лариса Юріївна, вчитель початкових класів Харківської гімназії №65 м. Харків, Харківської області, Україна

Турська Тетяна Борисівна, вчитель початкових класів Олександрівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Жашківської районної ради Черкаської області, Україна

Федорчук Наталя Іванівна, вчитель початкових класів Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів № 126 м. Кривий Ріг, Дніпропетровської області, Україна.

Цацуріна Тетяна Віталіївна, вчитель початкових класів Мелітопольська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 Мелітопольська міська рада м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

Чекаль Лідія Михайлівна, вчитель початкових класів Комунального закладу «Райгородський лицей Кам'янської районної ради Черкаської області» с. Райгород Кам'янського р-ну Черкаської області, Україна

Чехута Ольга Петрівна, вчитель початкових класів комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради Дніпропетровської області, Україна

Чорна Ольга Ігорівна, вчитель англійської мови комунальний заклад «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів- академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради Дніпропетровської області, Україна

Чуприна Марія Іванівна, вчитель початкових класів Комунального закладу «Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІ ступенів-академічний ліцей № 15» Кам'янської міської ради м. Кам'янське Дніпропетровської області, Україна

Шайдюк Тетяна Олександрівна, вчитель початкових класів та заступник директора із НВР КЗ ЗСО І-ІІІ ст.№2 Березівської міської ради Одеської області, Україна

Шибун Наталія Станіславівна, вчитель початкових класів Каховського навчально-виховного комплексу "Гімназія - спеціалізована школа І ступеня з поглибленим вивченням іноземних мов" м. Каховка, Херсонської області, Україна

Шкалаберда Олена Олександрівна, учитель музичного мистецтва Грем'яцької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Новгород-Сіверської районної ради Чернігівської області с. Грем'яч, Новгород-Сіверського району, Чернігівської області, Україна

Шляхова Оксана Володимирівна, вчитель початкових класів Майської філії І-ІІ ступенів КОЗО «Кисляньська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів» с. Майське, Дніпропетровської області, Україна

Якимець Лілія Леонідівна, вчитель початкових класів Житомирської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5 м. Житомир, Житомирської області, Україна

Янішевська Олена Анатоліївна, вчитель початкових класів Пряжівської загальноосвітньої школи І - ІІ ступенів с. Пряжів, Житомирського району, Житомирської області, Україна

**Збірник тез доповідей
учасників Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**«Інновації у роботі вчителя початкових класів:
виклики і реалії НУШ»**

14 квітня 2020 р.

Видавник: Центр прогресивної освіти «Генезум»

Електронна пошта: mail@genezum.org

сайт: genezum.org

tel: +38 (096) 277 14 16

Підписано до друку 12.04.2020 р. Здано до друку 13.04.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 7,91.
Тираж 100 прим.